

SMART

E-ISSN:2630-631X

International
Social

**Mentality And
Researcher
Thinkers Journal**

Vol: 9 Issue: 68 FEB.

Editor

Prof.Dr. E.Muge CETINER

2023

COMMUNICATION

www.smartofjournal.com

editorsmartjournal@gmail.com

FROM THE EDITOR / EDİTORDEN / ОТ РЕДАКТОРА

English

JOURNAL of SOCIAL MENTALITY AND RESEARCHER THINKERS JOURNAL (SMARTJOURNAL) journal began its publication in 2015. SMARTJOURNAL is an international, refereed fervent and online journal, that publishes academic studies in the field of social sciences.

We would like to thank you for your support to our advisory board, editorial board and arbitration board. We are also grateful to the scientists who share your study with us.

We are aware of the fact that we will be guided by stronger steps in the field of social sciences with the support you will give us in the future. For this reason, we are honored to see you in our broadcast, consultation or referee boards.

We would like to thank you for all the support you give in this way we are trying to become a social platform, and I offer respects.

Türkçe

JOURNAL of SOCIAL MENTALITY AND RESEARCHER THINKERS JOURNAL (SMARTJOURNAL) dergisi 2015 yılında yayın hayatına başlamıştır. SMARTJOURNAL, sosyal bilimler alanında yapılan akademik çalışmaları yayınlayan uluslararası, hakemli ve e-dergidir.

Şu ana kadar danışma kurulu, yayın kurulu, hakem kurulunda yer alarak bizlere destek veren hocalarımıza teşekkür ederiz. Ayrıca çalışmalarınız bizlerle paylaşan bilim insanlarına da minnettarız.

Bundan sonraki zamanlarda da bizlere vereceğiniz destek ile sosyal bilimler alanında daha güçlü adımlarla yol alacağımızın farkındayız. Bu nedenle sizleri yayın kurulumuz, danışma kurulumuz veya hakem kurullarımızda görmekten onur duyarız.

Sosyal bir platform haline gelmeye çalıştığımız bu yolda vereceğiniz her türlü destekten dolayı teşekkür eder, saygılar sunarım.

Русский

Журнал «ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНОЙ ПСИХИАТРИИ И ИССЛЕДОВАТЕЛЕЙ» (SMARTJOURNAL) начал свою публикацию в 2015 году. SMARTJOURNAL - это международный, справедливый и электронный журнал, который публикует научные исследования в области социальных наук.

Мы хотели бы поблагодарить вас за поддержку нашего консультативного совета, редакционной коллегии и арбитражного совета. Мы также благодарны ученым, которые разделяют вашу работу с нами.

Мы осознаем тот факт, что мы будем руководствоваться более сильными шагами в социальных науках с той поддержкой, которую вы нам дадите в будущем. По этой причине мы гордимся тем, что видим вас в наших вещательных, консультационных или судебных советах.

Мы хотели бы поблагодарить вас за всю поддержку, которую вы даете таким образом, мы пытаемся стать социальной платформой, и я предлагаю уважение. Мы хотели бы поблагодарить вас за всю поддержку, которую вы даете таким образом, мы пытаемся стать социальной платформой, и я предлагаю уважение.

Prof. Dr. E.Müge ÇETİNER

GENERIC PAGE / JENERİK / ОБЩАЯ СТРАНИЦА**JOURNAL ADMINISTRATION / DERGI YÖNETİMİ / УПРАВЛЕНИЕ ЖУРНАЛА**

Editor / Editör/Редактор		
Prof. Dr. E.Müge ÇETİNER	Istanbul Kultur University, Istanbul/Turkey	
Disciplines Editor / Disiplin Editörleri / Редактор дисциплин		
Prof. Dr. Shpresa HOXHA	Labour Economics	Prishtina University
Prof. Dr. Jean-Marc TROUILLE	Economics	Bradford University
Prof. Dr. Mustafa TALAS	Sociology	Omer Halisdemir Un.
Prof. Dr. Nauşabayeva HEKİMOĞLU	International Relations	Bitlis Eren University
Prof. Dr. Fatos UKAJ	Econometrics	Prishtina University
Prof. Dr. Dharm BHAWUK	Community Psychology	Hawaii University
Prof. Dr. Mieczysław W. SOCHA	International Advisory Board	Warsaw University
Prof. Dr. Ramazan ERDEM	Healthcare Management	Suleyman Demirel Un.
Prof. Dr. Sabahat GOK	Business Management	Pamukkale University
Prof. Dr. Abdikalık KUNİMJAN	Pedagogy	Kazakh State University
Prof. Dr. Fikret SOYER	Sports Science	Sakarya University
Prof. Dr. Namık Kemal ŞAHBAZ	Science Education	Mersin University
Prof. Dr. Beyhan ZABUN	Philosophy	Gazi University
Prof. Dr. H.Secil FETTAHLIOĞLU	Marketing	Kahramanmaraş S.U.
Foreign Language Linguist/Yabancı Dil Uzmanı/ Иностраный язык Лингвист		
Dr. Anna KAMINSKI	Vladivostok State University	
Dr. ZHI Huan Menc Huang	Minzu University of China	
Index Supervisor / İndeks Sorumlusu/ Супервизор индекса		
Tatiana KORLOVA		

ADVISORY BOARD / DANIŞMA KURULU/ КОНСУЛЬТАТИВНАЯ КОЛЛЕГИЯ

Dr. Abdımanap ZHOLDASBEKOV	M. Auezov South Kazakhstan State University
Dr. Abdulhamit ŞUAYB	El Ezher University
Dr. Ablımanat ZHOLDASBEKOV	H. Ahmet Yesevi International Kazakh-Turk University
Dr. Afağ SADIKOVA	Baku State University
Dr. Aizhan BAİMUKHAMEDOVA	Eurasian Research Institute
Dr. Akhan BİZHANOV	Institute of Philosophy, Political Science And Religion Studies
Dr. Altaiy ORAZBAYEVA	Kazakhstan Branch of the Moscow State University
Dr. Alia R. MASALİMOVA	Al - Farabi Kazak National University
Dr. A.S. KİSTAUBAYEVA	Al - Farabi Kazak National University
Dr. Abdikalık KUNİMJAN	Kazakh State Women's Teacher Training University
Dr. Alla A. TIMOFEVA	Vladivostok State University of Economics
Dr. Amanbay MOLDİBAEV	Taraz State Pedagogical University
Dr. Anatoliy LOGİNOV	Ukraine Shevchenko Lugan National University
Dr. Ansi Rezeda SAFİULLİNA	Bulgarian Islamic Academy, Kazan Federal University
Dr. A.S. KİDIRŞAYEV	Western Kazakhstan State University
Dr. Ayslu B. SARSEKENOVA	Orleu National Development Institute
Dr. Badrıddin MAKSUDOV	Tajik National University
Dr. Bahıt KULBAEVA	S.Baybeşev Aktobe University
Dr. Bakıt OSPANOVA	H. Ahmet Yesevi International Kazakh-Turk University
Dr. Bibiziya KALSHABAYEVA	Al-Farabi Kazakh National University
Dr. Botagul TURGUNBAEVA	Kazakh State Women's Teacher Training University
Dr. Cynthia CORREA	Sao Paulo University
Dr. Dınarakhın TURSUNALİEVA	Rasulbekov Kyrgyz University of Economics
Dr. Elena Belik VENIAMİNOVNA	Vladivostok State University of Economics
Dr. Fujimaki HARUYUKI	Tottori University
Dr. Gulşat ŞUGAYEVA	Dosmukhamedov Atyrau State University
Dr. Hasan KAYA	Erciyes University
Dr. Jenishbek DUYSHEYEV	Toktomamatov International University
Dr. Jun NAGAYASU	Tohoku University
Dr. Kalemkas KALİBAEVA	Kazakh State Women's Teacher Training University
Dr. Karlıgash BAYTANASOVA	Al - Farabi Kazak National University
Dr. Latkin A. PAVLOVIC	Vladivostok State University of Economics
Dr. Mahabbat OSPANBAEVA	Taraz State Pedagogical University
Dr. Maha Hamdan ALANAZİ	King Abdulaziz Institute of Technology, Riyadh
Dr. Mahbub Ul ALAM	Bangladesh Islami University
Dr. Maira ESİMBOLOVA	Kazakhstan Narkhoz University
Dr. Maira MURZAHMEDOVA	Al - Farabi Kazak National University
Dr. Maryash KADRALİNOVA	Kostanay College of Social Adaptation
Dr. Merina B. VLADİMİROVNA	Vladivostok State University of Economics
Dr. Mavlyanov ABDİGAPPAR	Kyrgyzstan Elaralık University
Dr. Muhabbat KURBANOVA	Tashkent State University
Dr. Muhammed Asif YOLDAŞ	University of Eurasia

Dr. Muhammad Ismaeel RAMAY	Bahria University
Dr. Nadejda HAN	E.A. Buketov Karaganda State University
Dr. Nina KINDIKOVA	Gorno-Altai State University
Dr. Nobuaki TAKEDA	Sapparo City University
Dr. N.N. KERMANOVA	Kazakh State Women's Teacher Training University
Dr. Olga PAVLOVSKAYA	Kuban State Agrarian University
Dr. P.S. PANKOV	Kazakh State Women's Teacher Training University
Dr. Rövşen MEMMEDOV	Sumgayit State University
Dr. Ramazan KHALIFE	El Ezher University
Dr. Rustem KOZBAGAROV	M. Tınışbayev Kazakh Vehicle and Communication Academy
Dr. Ryo YAMADA	Sapparo City University
Dr. Talantaaly BAKCHİYEV	International Association of Manasologists
Dr. Vera ABRAMENKOVA	Institute of Family and Educational Studies in Russia
Dr. Vlademir VISLIVİY	National Technical University of Ukraine
Dr. Wakako SADAHIRO	Sapparo City University
Dr. Wali RAHMAN	Sarhad University Of Science & Information
Dr. Yang ZITONG	Wuhan University
Dr. Zaki ALİBAYEV	Bashkir State Pedagogical University
Dr. Zaituna DUDAREVA	Bashkir State University
Dr. Zhazira NURSULTANKYZY	Bolashak University
PUBLICATION BOARD / YAYIN KURULU/ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ	
Dr. Aiman AKYNBEKOVA	Talas State University
Dr. Ansi Rezeda SAFİULLİNA	Bulgarian Islamic Academy, Kazan Federal University
Dr. Atif Muhammed El EKRET	El Ezher University
Dr. Bazarhan İMANGALİYEVA	K.Zhubanov Aktobe Devlet Bölge Üniversitesi
Dr. Bekzhan B. MEYRBAEV	Al - Farabi Kazak National University
Dr. Dzhakipbek A. ALTAEV	Al - Farabi Kazak National University
Dr. Dmitriy VASILYEV	Russian Academy of Entrepreneurship
Dr. George RUDIC	Montreal Pedagogical Institute
Dr. G.I. ERNAZAROVA	Al - Farabi Kazak National University
Dr. Gulmira ABDİRASULOVA	Kazakh State Women's Teacher Training University
Dr. Gulzar İBRAHİMOVA	Baku Eurasian University
Dr. Ghulam DASTGEER	Pakistan Air University
Dr. İsaevna URKİMBAEVA	Abilay Han International Relations University
Dr. K.A.TLEUBERGENOVA	Kazakh State Women's Teacher Training University
Dr. Keles Nurmaşulı JAYLIBAY	Kazakh State Women's Teacher Training University
Dr. Kenes JUSUPOV	M. Tınışbayev Kazakh Vehicle and Communication Academy
Dr. Kenjehan MEDEUBAEVA	Kazakh State Women's Teacher Training University
Dr. Kulaş MAMİROVA	Kazakh State Women's Teacher Training University
Dr. Maryam ARPENTYEVA	Ugra State University
Dr. Susın Haseneyn El-HUDHUDİ	El Ezher University
Dr. Shigeke KAMISHİMA	Sapparo City University
Dr. Şara MAJİTAYEVA	E.A. Buketov Karaganda Devlet Üniversitesi
Dr. Takashi HASUNI	Sapparo City University
Dr. Tsendiin BATTULGA	Mongolia State University
Dr. T.O. ABİSEVA	Kazakh State Women's Teacher Training University
Dr. Tughral YAMİN	Pakistan National University Of Science
Dr. Ulbosın KIYAKBAEVA	Abay Kazak National Pedagogical University
Dr. Usam Faruk İMAM	El Ezher University
Dr. Yoshio KANAZAKI	Tohoku University
Dr. Zia Ur REHMAN	A/P National Defence University
REFEREE LIST / HAKEM LİSTESİ / СУДЕЙСКИЙ СПИСОК	
Prof. Dr. Oya Şakı AYDİN	Istanbul Commerce University
Prof. Dr. Zeliha HEPKON	Istanbul Commerce University
Associate Prof.Dr. Cevat EKER	Zonguldak Bülent Ecevit University
Associate Prof.Dr. Çağrı GÜMÜŞ	Kto Karatay University
Associate Prof.Dr. Eda SEZERER ALBAYRAK	Kto Karatay University
Associate Prof.Dr. Ekrem Yaşar AKÇAY	Hakkari University
Associate Prof.Dr. Hatice Kübra KUZUCANLI	Kütahya Dumlupınar University
Associate Prof.Dr. İBRAHİM GÜL	Ondokuz Mayıs University
Associate Prof.Dr. Kutup Ata TUNCER	Manisa Celal Bayar University
Associate Prof.Dr. Mehmet Reşit SEVİNÇ	Harran University
Associate Prof.Dr. Murat SAĞLAM	Karamanoğlu Mehmet Bey University
Associate Prof.Dr. Mustafa Hakkı AYDOĞDU	Harran University
Associate Prof.Dr. Ömer NAYCİ	Şırnak University
Associate Prof.Dr. Ömer Okan FETTAHLIOĞLU	Kahramanmaraş Sütçü İmam University
Associate Prof.Dr. Selçuk DEMİR	Şırnak University
Associate Prof.Dr. Şahide Güliz KOLBURAN	Istanbul Aydın University
Assistant Prof.Dr. Bilgen ÖZCAN ÇOŞKUNSOY	Ondokuz Mayıs University
Assistant Prof.Dr. GülsevİM CAN GÜRBÜZ	Kütahya Dumlupınar University
Assistant Prof.Dr. Pınar ÇINAR	Sakarya University Of Applied Sciences
Assistant Prof.Dr. Varol ÇİÇEK	Ordu University
Assistant Prof.Dr. Yakup AÇAR	Kafkas University
Assistant Prof.Dr. Zarife PANCAR	Gaziantep University

Instr. Hakan YILDIZ	Istanbul Yeni Yüzyıl University
Res. Dr. Mücahit Bektaş	Recep Tayip Erdoğan University
Dr. Serhat BEKAR	Tokat Gaziosmanpaşa University
NAİLE ÇEVİK	
	Internation Scientific Indexing (ISI)
	Google Scholar (Academic Google)
	SOBIAD Atıf Dizini
	Scientific Indexing Services (SIS)
	Eurasian Scientific Journal Index (ESJI)
	Cite Factor Academic Scientific Journals
	ResearchBible (Academic Resource Index)
	Directory of Research Journals Indexing (DRJI)
	Root Society for Indexing and Impact Factor Service
	I2OR Indexing Services & Evaluation of Publication Impact Factor (PIF)
	Active Search Results Engineer (ASR)
	OCLC WorldCat

CONTENTS / İÇİNDEKİLER / СОДЕРЖАНИЕ**Girayalp Karakuş**

The Constitution Process of the National Army in the New Turkish Republic (1919-1922) 2749-2757
Yeni Türkiye Cumhuriyeti'nde Milli Ordunun Kuruluş Süreci (1919-1922)

Ahmet Kalkan; S. Arzu Özgül; Derya Yuva Kalkan; Servet Özgül & Reşit Güngör Kalkan

Examining the Opinions of School Administrators Working in Secondary Schools on Sports Fields 2758-2763
Ortaokullarda Görev Yapan Okul Yöneticilerinin Spor Alanlarına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi

İkram Unutur

Akıllı Tahta Kullanımının Öğretim Sürecine Etkisi: Öğretmen Görüşlerine Dayalı Bir Değerlendirme 2764-2774
The Effect of Smart Board Use on Teaching Process: An Evaluation Based on Teachers' Views

Polen Narlı

Örgütsel İklim ve Psikolojik İyi Oluş İlişkisi 2775-2780
Organizational Climate and Psychological Well-Being Relationship

Ardahan Yamandağ & Bülent Altay

Bankacılık Krizleri, Sorunlu Krediler ve Kredi Garanti Fonu Uygulamasında Bir Analiz 2781-2791
An Analysis on Banking Crises, Non-Breaking Loans and Loan Guarantee Fund Application

İsmet Kürşat Karademir

Güç Dengesi Kuramı Eksninde Türkiye'nin S-400 Hava Savunma Sistemi Temin Süreci 2792-2798
Supplying Process of Turkey's S-400 Air Defense System on The Axis of The Balance of Power Theory

Murat Öntürk; Esra Demir Öztürk & Hatice Öntürk Akyüz

Göçmen Çocukların Eğitimde Yaşadıkları Güçlükler 2799-2804
Difficulties Faced by Immigrant Children in Education

Mehmet Cançelik

Şanlıurfa İli Tüketicilerinin Demografik Özelliklerinin Organik Gıdaya Ödeme İstekliliği Üzerindeki Etkisinin Araştırılması 2805-2814
Investigation of the Effect of Demographic Characteristics of the Consumers in Şanlıurfa on their Willingness to Pay for Organic Food

Haydar Taşçılar

Sanat ve Hayat İlişkisi Bağlamında Dada'dan Neo-Dada'ya Sanatın Dönüşen Karakteri 2815-2828
In The Context of Art and Life Relationship the Transforming Character of Art from Dada to Neo-Dada

Simge Deniz Demirel

Dijital Çağda Çocukluk ve Dijital Bağımlılıkların Anahtar Kavramı Olarak Dijital Obezite: Gazete Haberleri Üzerinden Betimsel Bir Analiz 2829-2842
Childhood in the Digital Age and Digital Obesity as the Key Concept of Digital Addictions: A Descriptive Analysis of Newspaper News

Kubilay Gürbüz & Yasin Bol

İstemihan Taviloğlu Klarinet Konçertosu'nun "Taksim" Kısmı Üzerine Bir Analiz 2843-2848
İstemihan Taviloğlu Clarinet Concerto an Analysis on the "Taksim" Section

Hasan Çınar

Alıştırma Yönteminin Eskrim Kılıç Branşının Öğrenimine ve Görsel Reaksiyon Zamanına Etkisinin İncelenmesi 2849-2863
The Effect of Practice Method on The Learning Fencing Sabre Branch and Visual Reaction Time

Huri Deniz Karcı

Reklamcılıkta Deepfake Ugulamasına Neil Postman'ın Beş Fikirli Perspektifiyle Yaklaşmak: Durum Çalışması 2864-2886
To Approach Deepfake Practice in Advertising from Neil Postman's Five-idea-perspective: Case Study

Sümevra Merve Özcan & Bahar Güdek

Ses Eğitimine Yönelik Mobil Uygulamaların İncelenmesi 2887-2897
Examination of Mobile Applications for Vocal Education

Muhsin Özdemir

İlahi Dinleri Temsil Eden Kurumlar Üzerinden Yeni Medya Kullanım Biçimleri

2898-2904

Manners of New Media Utilization on Institutions Which Represent Divine Religions

The Constitution Process of the National Army in the New Turkish Republic (1919-1922)

Yeni Türkiye Cumhuriyeti'nde Milli Ordunun Kuruluş Süreci (1919-1922)

ABSTRACT

The transition from irregular units to regular army had been a highly debated issue during the National Struggle period. The presentation of archival documents to the knowledge of history researchers created a positive development. After the World War II, in which the Ottoman Empire was defeated, Turkey was left alone with many problems. In addition to the fact that the elimination of political, economic and social collapse had a political aspect, the necessity of a new structuring had clearly manifested itself from the very beginning. Our subject is to clarify the events that developed during the transition to the regular army among these gigantic problems, the continuation of the war, whether the only way to get out of the war victorious is to switch to the regular army within the framework of historical sources. Archival documents containing this point of view, the historical developments of the period, published sources, works including all the discourses and activities of Atatürk, the parliamentary minutes of the Grand National Assembly of Turkey, the publications of the TBMM Foundation, the publications of the History of the Turkish Armed Forces, and the publications of the ATESE Presidency were used in this study. The national resistance efforts of the Erkan-ı Harbiye officers in the Ottoman Army in the irregular Kuvayi Milliye organization and the transition to the regular army were discussed in this study.

Keywords: War of Independence, National Army, Atatürk, İnönü, Kazım Karabekir

ÖZET

Milli Mücadele döneminde düzensiz birliklerden düzenli orduya geçiş oldukça tartışılan bir konu olmuştur. Arşiv belgelerinin, tarih araştırmacılarının bilgisine sunulması olumlu bir gelişme yaratmıştır. Türkiye, Osmanlı Devleti'nin yenilgiyle çıktığı Dünya Savaşı'ndan sonra birçok sorunla baş başa kalmıştır. Siyasi, ekonomik, sosyal çöküntünün bertaraf edilmesinin siyasi bir yönünün olması yanında, başından beri yeni bir yapılanmanın zorunluluğu kendisini açıkça ortaya koymuştu. Konumuz bu devasa sorunlar içinde düzenli orduya geçiş sürecinde gelişen olaylar ve savaş halinin devam etmesi, savaştan zaferle çıkmanın tek yolunun düzenli orduya geçme zorunluluğu var mıdır, yok mudur tartışmasına tarihi kaynaklar çerçevesinde açıklık getirmek. Bu bakış açısını dönemin tarihi gelişmelerini içeren arşiv belgeleri, kitaplaştırılmış kaynaklar, Atatürk'ün bütün söylem ve etkinliklerini içine alan eserlerden, Türkiye Büyük Millet Meclisi meclis tutanaklarından, TBMM Vakfı yayınlarından, Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi yayınlarından, ATESE Başkanlığı yayınlarından faydalanmıştır. Osmanlı Ordusu içindeki Erkan-ı Harbiye subaylarının Gayri nizami harp denilen düzeni Kuvayi Milliye teşkilatını ulusal direniş gayretleri ve düzenli orduya geçirilmesi süreci ele alındı.

Anahtar Kelimeler: Kurtuluş Savaşı, Milli Ordu, Atatürk, İnönü, Kazım Karabekir

INTRODUCTION

The economic, political and social problems of the Ottoman Empire after the World War period and the conditions of the National Struggle movement in the face of the pressure put forth by the Armistice of Mudros were discussed in this study. When we examined the developments that we consider as resurrecting the Turkish army, we see that success has been achieved thanks to the efforts and efforts of Erkan-ı Harp officers who were trained in the Ottoman army. The relations and thoughts of the Ankara Government and Mustafa Kemal Pasha with the Kuvayi Milliye and the formation of the gangs within the Kuvayi Milliye were also included in our subject. The policies followed in the new army arrangement, the methods of closing the officer deficit, the efforts of the Representative Committee established in Erzurum and continuing in Sivas to keep the army afloat in Anatolia and encouraging the Kuvayi Milliye organization were also discussed.

The regular army is the army that was established in the late 1920s and early 1921 to establish authority in the country and drive the enemy out of the country. Although the Kuvayi Milliye, known as the irregular army, achieved partial success against the Greek advance, it could not reveal sufficient strength against the advance of the invaders. However, Kuvay-yi Seyyare (Circassian men of Ethem), led by Çerkez Ethem (Circassian Ethem), showed the biggest reaction to the decision to switch to the regular army. This resistance even turned into a war. As a result, Çerkez Ethem and Demirci Mehmet Efe could not hold on against the regular army

Girayalp Karakuş¹

How to Cite This Article
Karakuş, G. (2023). "The Constitution Process of the National Army in the New Turkish Republic (1919-1922)", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 9(68): 2749-2757.
DOI:
<http://dx.doi.org/10.29228/smryj.67895>

Arrival: 24 October 2022
Published: 28 February 2023

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Asst. Prof. Dr., Amasya University, Faculty of Arts and Sciences, Department of History, Amasya, Turkey

units. Çerkez Ethem, who successfully suppressed the uprisings against the National Struggle and had various benefits, had to take refuge in the Greeks. The main purpose of the study is to reveal the process leading to the regular army and to diagnose the difficulties experienced in this process.

The transition to the regular army had basically two processes: Representation of the Delegation and the period of the Parliament. During the Representation of the Delegation, the strength of the enemy was relatively weighed, but the impossibility of countering the enemy with the irregular army emerged. Although partial success was achieved in this process, it was not sufficient. During the parliamentary period, the nature of the problem was grasped and mobilization was declared and the regular army was gradually adopted.

With the transition to the regular army, the Greek army was defeated one after another and the advance of the Greek army was stopped. The enemy was repulsed behind the Eskişehir-Polatlı line. The First and Second İnönü Wars are the beginning of this process. After the Battle of Sakarya, while the enemy took a defensive position, the Turkish army went into the offensive phase.

Internal and External Developments Before and After the National Struggle-General Situation of Anatolia (1918-1922)

Detecting how states begin to collapse after reaching the highest level of civilization has been a matter of debate. (Parkinson, 1984: 14) In this determination of the author, it can be said that in the first place of the rise and fall of civilizations, there are qualified and unqualified statesmen. The existence of unqualified statesmen in the Ottoman state during the period of national struggle is also mentioned by historians. The First World War changed the political and geopolitical structure of the world. In the first place, the political structure and position of Europe had changed. Afterwards, the political regime in Russia changed with a great revolution, and with the collapse of the Ottoman state, the geopolitical position and the political regime changed. The threat that the USA and England declared that they would not sit at the peace table with countries that do not accept the principles of the Republic (Akşın, 1980: 11) accelerated the transition process to the republican system in many European countries. These developments also changed the balance of power. Countries bordering Turkey have also been affected by these developments.

When the National Independence struggle started in 1919, it was seen that the Anatolian people were tired and bored. Economic opportunities were insufficient, industry was not developed. The male population was lost in protracted wars. The lack of manpower to produce was seriously experienced in Anatolia. The journey between Ankara and Eskişehir, the most important railway of the country, took 22 hours. There was no opportunity to produce even nails (Oran, 2004: 101) In the meantime, the national struggle forces had to deal with the internal rebellions. More than four divisions were engaged in these rebellions (Eroğlu, 1991: 316-322). These uprisings had a negative impact on the national struggle. Organizations called "Mari Mira", which were founded in the Greek Patriarchate of Christian minorities, the Greek Red Pilgrimage Organization and the Official Immigrants Commission acted in unanimity of opinion and thought, and carried out activities such as Armenian adoration and Greek adoration. (Köylü, 2015: 253-257) The National War of Independence was a war fought on three fronts. There were fronts against the French in the south, the Armenians in the east, and the Greeks in the west. The first goal of the leaders of the National Struggle was to create a power center in Anatolia. On May 24, 1919, Rauf (Orbay) telegraphed Ali Fuat Pasha that he was about to come from Istanbul to Anatolia. Upon the presence of important personalities in the accompanying delegation, Kazım Karabekir Pasha explained the situation as follows: "I had hoped that many of the friends who were among the attendees would come. However, this situation leads to the establishment of an Anatolian government." (Karabekir, 1969: 29) The British were dismissing and eliminating the commanders and administrators who were against them with the accusation of "Unionists". One of these commanders was Fevzi Çakmak. The arrest of some Military Chief Officers from the beginning of 1919 further increased the unrest. The Armistice of Mudros brought the condition of disarming the Ottoman army and keeping the ammunition depots under control. The national resistance force also gave orders not to surrender the weapons and to seize the weapons and ammunition in the warehouses. On October 31, 1918, the Lightning Armies were taken over from the German commander Limon Von Sanders. Mustafa Kemal had moved the Headquarters of the Group Command to Şakir Pasha's vineyard house. A range command was created in the Muradiye hotel in the city (Bıyıkoğlu, 1959: 65). When Mustafa Kemal became the Thunder Groups Command, he had begun to gather scattered units. In his memoirs he wrote: "I believe that if these two armies are strengthened in the way I want, I can make the Turkish voice heard despite all the disasters. This is exactly my goal. (Hatipoğlu, 2009: 47). Mustafa Kemal said Ali Fuat (Cebesoy), whom he summoned to Adana, the following words: "I will stay at the head of the 20th Corps, so that I can take defensive measures." After a short time, the Thunder Groups and the 7th Army were disbanded, and the 20th Corps was not disbanded. The 20th Corps, which remained under the command of Mustafa Kemal, organized important resistance moves in Adana. Ali Fuat (Cebesoy) described

this organization as follows: “As a first task in the Adana region, the officer cadre of the army was shifted to the gendarmerie. Their weapons and equipment were also completed. The reason for this was that, according to the Mudros agreement, the Gendarmerie organization would be able to stay where it was. Parts of the other army were being dismissed and demobilized. In order to prevent the Discharge of the Army, the weapons and equipment in the hands of the Officers and Privates were shifted to the gendarmerie and precautions were taken.!!” (Aydemir, 2009: 306-307) Mustafa Kemal returned to Istanbul after he was removed from the leadership of the Thunder Groups Command and saw that Istanbul was occupied. After many meetings, a meeting was held with a group of friends who were quite disturbed by this grave situation. Kazım Karabekir, Ali Fuat (Cebesoy) Rauf, (Orbay), Mersinli Cemal Pasha, Salih Pasha, Ali Rıza Pasha, Refet Bey, Kazım (Özalp), Miralay İsmet (İnönü) were present at this meeting. From the decision they took among themselves (Karabekir, 2005: 130), it was clear that this was the issue Kazım Karabekir Pasha mentioned in his statement. At the meeting held for the efforts of Mustafa Kemal Pasha to unite the national organizations in the center of Anatolia and to establish a national administration, the efforts of a National Army with the Commanders in Amasya (21 June - 22 June 1919), a consensus was reached to establish a national resistance army. Thereupon, the Istanbul Government ordered the following in the circular issued to the Minister of Internal Affairs: “Those who make the mistake of forming a National Army and preparing the national defense should be warned with advice, otherwise they should be brought to the way by force” (Gökbilgin, 1956: 145) In the 4th Article of the Regulations adopted at the Erzurum Congress, it was foreseen that if the Ottoman Government abandoned and neglected the Eastern provinces as a result of external pressures, a "Temporary Government would be established". (Goloğlu, 1968: 168) As the head of the Representative Committee, Mustafa Kemal sent instructions to the civil administration and the army units. By means of these instructions, he announced that all telegraphic and postal correspondence with Istanbul would be cut off. Such developments brought about the resignation of Damat Ferit Pasha. Thus, the delegation of the Sivas Congress increased its authority in the whole of Anatolia and in the army.

Defense Law societies were attempting to establish a resistance army under the leadership of the national struggle in the eastern provinces. The Great Armenia project, which was intended to be established in the eastern provinces, caused great indignation in the Kurdish society as it was reflected in the reports of the victorious states. They certainly did not want to live in the new Armenian state. The idea of Great Armenia was pushing the Kurds to unite with the Turks. (Öke, 1992: 25-31). With the establishment of the Armenian state and its serious design in the British reports, it caused great anger in the Kurdish society. Admiral Colthorpe, who reported that there was an anti-British organization led by the mufti of Cizre, wrote in his report that The words “Great Armenia” set fire to the National Movement, and the Kurds once again brought the Turks back to back on the same side.” (Öke, 1992: 66) Cemil Pashazade, who was the head of Diyarbakir Defense Law Society and also the chief of the tribe, had full admiration for Mustafa Kemal. He saw Mustafa Kemal as a commander who would save Islam from infidels and foreigners. Mustafa Kemal invited the Kurdish people in the eastern provinces to riots in favor of the National Struggle. Kurdish tribes living in Eastern Anatolia organized uprisings in favor of the National Struggle. In the regions where Turks lived in the West, uprisings were intense. The majority of the uprisings took place in the geography where Turks lived (Erikan, 1971: 64). The fact that the majority of the rebellions during the National Struggle period came from the Western regions where Turks were densely populated and were made against the Ankara government caused the National Struggle leaders to be in trouble. The majority of the rebellions initiated by the Kurdish tribal communities living in the eastern regions, which did not believe in the National Struggle, were of a separatist nature. The provocations of western countries had an effect on these rebellions. Qualitatively, "Islam", "Caliph" and "loyalty motivation" were intense in the content of the revolts. Even though loyalty to Islam was emphasized in the regions where Turks lived in the West, there was a stance against the Ankara government. There was a situation instigated by personal interests and a desire not to share power. England has always been involved in internal revolts. England was among the most powerful imperial states of the time. The leaders of the national struggle knew that it was England that made Greece attack Turkey and created the state of war. Mustafa Kemal stated this in his letter to Talat Pasha in 1920: “We have to take a position and measures especially against the British” (Atatürk’ün Bütün Eserleri, 2010: 410) Although it was known that all these negative developments were caused by England, actions that would provoke England were avoided due to tactics. However, this situation was expressed in the secret sessions of the Parliament (Atatürk’ün Bütün Eserleri, 2010: 82). However, upon the occupation of Istanbul, Mustafa Kemal abandoned this policy and ordered the arrest of all Englishmen in Anatolia. British officers were detained (Jaesche, 1991: 122). There were 40 thousand soldiers and navy in Istanbul, which was occupied by England in 1920 (Atatürk’ün Bütün Eserleri, 2010: 391-393). Turkey had been at war with England for eight years since the First World War. It was England who implemented the Greek plan to invade Turkey (Somyel, 1995: 86). While the share allocated by Greece to national defense with the support of England increased to 53 million,

the share allocated by Turkey was about 28 million (Selek, 2004: 365-367). In the National Struggle plan made by the Representative Committee at the head of the Anatolian government, the Greek Armies were considered as a "Pioneer Force" (Erdil, 1986: 303). In the face of these reasons, the Ankara Government wanted to complete its preparations and to create the armed force of the National Independence War in line with the strategy of transforming the irregular, regional national forces into a regular army commanded from a single center. The Anatolian people were not ready for a general war and general mobilization. The protracted wars caused boredom among the people. Aware of this boredom, the leaders of the Grand National Assembly of Turkey refrained from declaring mobilization immediately. The Kuvayi Milliye power was managed more effectively (Müderrisoğlu, 1990: 172-173). Kuvayi Milliye and a significant part of the regular army units were assigned to suppress the internal uprisings. In the face of a sudden attack by Greece, the inability of the Kuvayi Milliye forces to show a serious presence and to withdraw had brought many criticisms. The thought of switching to the regular army accelerated after these developments. Anatolia had rapidly passed into a war economy. The war economy meant the transfer of all the resources of the country to the war, and Turkey did not have a war economy. In this period when there was a shortage of weapons, auxiliary units (musaharet) were formed by making use of the weapons in the hands of the people without using the budget (Müderrisoğlu, 1990: 286-287) When attempts were made to increase the army's assets, measures were taken to increase production with the Decree No. 410 dated 11 December 1921 in order to close the future deficit. It was decided to distribute the seed products from the Aşar warehouse to the farmers who were damaged in natural disasters in return for promissory notes. A loan was given to those who wanted to buy a double animal in exchange for a guarantor through Ziraat Bank. (Müderrisoğlu, 1990: 290). Equipping the clothes of those who were recruited was also an important problem. In order to increase the weaponry of the army, "Workshops that make war equipment" were determined in Ankara. With the craftsmen assigned in accordance with the order of "Number Nine Tekalifi Milliye" in Ankara, the "Blacksmithing School" in Konya met the needs of the cavalry units from October 10, 1921 to August 1922 (Aralov, 1997: 129-131). While the efforts to meet the needs of the existing troops gained weight, the idea of using resources efficiently by not recruiting new soldiers came to the fore.

Developments, Problems and Financial Resources Experienced in the Kuvayi Milliye, the National Army (1919-1922)

The Kuvayi Milliye organization was a voluntary organization. It appeared for the first time in the 1877-1878 Ottoman-Russian war. Kuvayi Milliye served as a guerilla in the Ottoman-Greek War of 1897 and then in the Balkan Wars. It was established in the Western Anatolian region during the National Struggle and spread to wider regions. Units were established against the French in the southeast, and the first Kuvayi Milliye organization served in Adana Dörtüyl. The Kuvayi Milliye organization units were also established in the Thrace region against the Greeks (Köylü, 2015: 253-257). Colonel Bekir Sami Günsav, Colonel Şefik Aker, Colonel Kazım Özalp and Captain Tahir Bey made great efforts in the establishment and development of the Kuvayi Milliye. In addition to the bandits, zeybeks, deserters and criminals roaming the mountains within the body of the Kuvayi Milliye, there were also those who were keen on profiteering and adventure in this organization. Of these, Demirci Mehmet Efe, Yörüklü Ali Efe, Parti Pehlivan and Kuşçubaşı were the commanders and civilian commanders, while Şükrü Saraçoğlu, Mahmut Esat Bey, and Alaşehirli Mustafa Bey and some officers were the commanders of the Kuvayi Milliye. (Köylü, 2015: 253-257) Mustafa Kemal described the Kuvayi Milliye as follows: 'It was directly left to the people to fulfill the basic duty of defending and protecting the homeland. This is what we call Kuvayi Milliye.' (TBMM Gizli Celse Zabıtları, 1920: 6)." The needs of the Kuvayi Milliye were met by donations of money and goods from the people. Due to the lack of continuity in the income of the Kuvayi Milliye, a special commission was formed, and financial order was tried to be ensured by the regulations. It was difficult to meet the war expenses of the National Struggle, so it was tried to put it in order in different ways. Examples of these were the regulation of new taxes and the seizure of the interest payment of the Duyunu Umumiye (public debts). Aid from Russia and various trust funds were allocated to close the budget deficit. Ferit Bey, the Minister of Finance, made a comparison of income and expenditure with Greece, which we are at war with. According to this comparison, Greece's income was 115 million, its expenditure was 142 million, its budget deficit was 27 million, and its share of national defense was 53 million. Turkey's income was 46 million, its expenditure was 60 million, its budget deficit was 14 million, and its budget for national defense was 28 million. (Selek, 2004: 565-567). There was also a serious difficulty in ammunition and weapons in the national army. The Allied Powers sent a Colonel named Rawlinson to Erzurum on an official mission and was tasked with seizing the arsenals of weapons and warehouses in the army. The weapons and arsenal, which were intended to be sent to the British divisions in the Caucasus by train wagons, were captured by the Kuvayi Milliye forces in the raid on the trains and shifted to Anatolia. Kazım Karabekir Pasha was the organizer of this (Kinross, 2004: 214). Kazım Karabekir began to

establish his authority throughout Anatolia with the support of the Representative Committee of the National Forces. In the first years of the national resistance, weapons and ammunition smuggled from the warehouses in Istanbul were transported at night with small boats and emptied into Karamürsel. From there, it was transported to the railway passing near Bilecik via Bursa. (Müderrisoğlu, 2018: 432). It was the officers who founded the first resistance organization in Istanbul. Felah Group, one of these organizations, was founded by Major Ekrem (Baydar) Bey with the support of Mustafa Kemal. The Felah Group had a significant contribution to the smuggling of cannons weighing 1.5 tons to Anatolia and to transporting the cannon wedges to Anatolia after being dismantled from the British Arsenal (Mütercimler, 2007: 309). After the Erzurum Congress, the government in Anatolia ignored Istanbul. This situation made the officers in the provinces disobeying orders. The following words of the Minister of Internal Affairs, Ali Kemal, had caused a separate anger: "No matter how great the sadness felt from the occupation, the unity that emerged under the name of Kuvayi Milliye will drag the country into disaster." (Karay, 1992: 156-159). In fact, the Istanbul government did not oppose the Greek occupation of Izmir by the Greeks and, did not even show a reaction that could be considered a cause of war. Among the duties of the Military Council, which was approved by Vahdettin with the proposal of Damat Ferit Pasha in August 1919, they had the right to declare mobilization. This institution was abolished when Süleyman Şefik Pasha became the Minister of War. Süleyman Şefik Pasha was against the national struggle as a result of the British pressure on the Minister of War. Later, the Military Council was reactivated. This time, Cevat Pasha became the head of the Military Council. (Mersinli) Cemal Pasha became the Minister of War. The pro-National Struggle movement also strengthened. Nazilli ordered the Kuvayi national forces to be given clothes and shoes in the instruction he wrote to the Aydın governors (BOA, 1919: 78) In his "Top Secret" written letter he sent to the Corps and Union commanders in Konya and Western Anatolia on 4 December 1919, he ordered the support of the Kuvayi Militia, which was trying to protect the country from enemy invasion (BOA.BEO, Harbiyeye gelen nr.345518,lef:I) It was an order that included the issues of providing all kinds of food and supplies of the Kuvayi Milliye, top secretly, by the regular army. At that time, there was an increase in the smuggling of weapons and materials from Ottoman warehouses to Anatolia. Weapons and ammunition were smuggled to Anatolia by the Kuvayi Milliye in the Akbaş warehouse on the Gallipoli Peninsula (İlgürel, 1980: 271-282). Cemal Pasha would have to resign as a result of his help in carrying out such covert operations. (January 1920) The aid and support of the Military Council to the National Struggle movement continued. In the decision dated February 16, 1920, it was stipulated that a certificate should be obtained from the Dispatch Directorate in order to supply the army's need for weapons and ammunition and to avoid any problems during the transport to Anatolia. Attention was paid to the fact that this secret activity was carried out without the knowledge of the Allied Powers (Atase Arşivi:1-9,Kls:221,Ds:22 F:9) During the Ali Rıza Pasha Government, successful works were carried out by the Military Council. On April 18, 1920, the Military Council was dissolved. The developments resulted in the gathering of the Ottoman army units under the command of Mustafa Kemal Pasha. A group called İmalat-ı Harbiye was put into operation in Istanbul. It was a private organization established to provide the weapons and similar military materials needed by Anatolia. This group was founded by the Artillery district governor (lieutenant colonel) Eyyüb Bey. Its members were selected from Tophane, Zeytinburnu weapons factories, Makri Village Gunpowder Factory and Tapa factory employees. One of the issues that the National Struggle period dealt with was the uprisings. Although the similarity of the events in the eastern regions were the same, there were also regions that differed in terms of quality and where most of them were Turks. The Anzavur Ahmet uprising, which coincided with the period when the Kuvayi Milliye organization was newly organized, was one of them. This person was a long-time governor and even once a member of the Teşkilat-ı Mahsusa. It exacerbated the Circassian-Albanian conflict. Although it was fed by ethnic-based problems, it also had the purpose of controlling each other's living spaces and establishing authority. But Anzavur Ahmet also had political rhetoric. It was seen that he based his discourses on "the Sultan", "Caliphate" and "devotion to Islam" (Özer, 1964: 53). Anzavur Ahmet was given 600 rifles, 30 thousand cartridges and 80 thousand machine gun bullets from the Maçka Armory in Southern Marmara with the support of the British (ATESE Arşivi: 1-785, Kls,963 Ds:4 F.50 50-z; Genelkurmay Harp Tarihi, 1974: 26-45) Arms and financial aid support was coming from Russia to Ankara. Russian aid reached Anatolia towards the end of 1920. The Green Army was the name of an organization founded by Muslim Communists; however, this organization made no effort to become official. (Tuncay, 1967: 85) The Green Army remained a Leftist organization. They were thinking of creating an ideology of Islamic Socialism. At the same time, the Green Army community emerged in 1920, with the Unionists, Bolsheviks, and leftists seeking to form an alliance with Mustafa Kemal (Akal, 2014: 62). On September 6, 1920, the newspaper "Sayyare Yeni Dünya" was published. The name of this newspaper, which was to spread Islamic Bolshevik ideas, The word "Seyyare (Pilgrimage)" came from "Kuvayi Seyyare", the troops of Circassian Ethem. (Tuncay, 1967: 85). The Green Army opposed the regular army and believed in the idea that irregular units would be more effective in the war. Russia also supported the Green Army. For

this reason, the unit consisting of 300 soldiers from the Circassian Ethem's troops and 5 soldiers was called the "Bolshevik Battalion" (Şener, 1990: 107). Starting from 1920, Anzavur and Circassian Ethem began to be liquidated. The forces under the command of Refet Pasha defeated the Demirci Mehmet Efe and the Circassian Ethem groups, who opposed the attempts to include the Kuvayi Milliye Units in the Regular Army. Demirci Mehmet Efe was defeated and then surrendered. Circassian Ethem, who was in a difficult situation, took refuge with the Greeks. Mustafa Kemal and İsmet İnönü had decided to turn the Circassian Ethem and other irregular groups into a regular army. İsmet Bey had informed Ethem's brother Tevfik Bey that Ethem's soldiers would be made into a division. Tevfik Bey objected: "You can neither put an officer nor a fiduciary at the head of these vagrants." Mustafa Kemal invited Ethem's other brother, Reşit, to a meeting of representatives. He once again told that a regular army is needed to defend the country. Reşit Bey expressed his distrust of the regular army soldiers who "run away like a rabbit as soon as they hear a gunshot" and said, "What is the homeland? I can live comfortably wherever I want, even with Venizelos". (Kinross, 2004: 228-229).

Transition of the National Army to the Regular Army (1919-1922)

On November 8, 1920, Mustafa Kemal gave the order for the irregular units to be quickly transferred to the regular army (Türk Parlamento Tarihi, 1994: 566). During the transition to the regular army, the Turkish army showed its first success in the east. Desiring to take advantage of the civil war and the Greek occupation, Armenia launched a large-scale attack on the border areas on September 24, 1920. The 15th Corps was under the command of Kazım Karabekir Pasha. Kazım Karabekir Pasha and his soldiers not only stopped the Armenian forces, but also liberated the areas under Armenian occupation. Armenians had to ask for peace. With the Gyumri treaty signed on 3 December 1920, Oltu, Sarıkamış and Kars were re-joined in Turkey. Armenia had to admit that it did not recognize Sevres (Akşin, 2008: 95-96). The process of building national states definitely starts with resistance. Having the power of the government means that it has the support of an armed force. The power of government and the cooperation of armed forces are complementary to each other. Every order must be followed in the military class. The basis of the army and the first condition of every success is restraint. It is to make the military, that is, the subordinates, to serve according to the desire of the order. The situation that sometimes seems despotic and seen as absolute obedience is the real center and basis of success for a pure order in the military (Conker, 2015: 58). Creating a new regular army required a lot of hard work. At the same time, the Ankara government had the remnants of the Ottoman army, whose chain of command had been broken. When examined, many of the officers and leaders were Ottoman Pasha. The establishment phase of the regular army should be examined in two periods: The first is the Representation of the Delegation period, and the second is the TGNA period. Representative Committee was established in Erzurum and Sivas Congresses, and they formed the core of the government of the National Struggle period. The important commanders of our army, who seemed to be affiliated with the Istanbul government, were in the Representative Committee (Türk Parlamento Tarihi, 1994: 566). The armed forces of the Delegation of Representatives period were Kuvayi Milliye (Turkish revolutionaries). It was also called the "irregular army" period. However, the new army to be established needed manpower and financial resources. Previously, this difficulty was overcome with the money and ammunition taken from the people. Most of the financial burden had to be put on the shoulders of the people. The name of the one gathered from the public was donation. But it was a donation that everyone had to give. 56 of the 109 laws enacted since the opening of the Turkish Grand National Assembly were related to the tax issue. The Turkish Grand National Assembly first enacted the "Cattle Tax" law on April 24, 1920 (Müderrisoğlu, 1990: 38-40) 1920 53% of its budget was devoted to military spending and defense. In order to provide resources for the army, all expenditures were restricted. National obligations boards were established by Mustafa Kemal's 1st order (Tekalif-i Milliye Commissions). The Council of Ministers, dated 2 June 1921 and numbered 928, explained for what purpose the Decision was put into effect as follows: 'The war obligation law (Tekalif-i Harbiye Law) will be put into effect in meeting the needs of the army. The prices determined in good faith from the owners of this decision without leaving any doubt, will be paid to the extent the financial situation allows, or purchases will be made to be paid later. This decision will be implemented through the method of obtaining consent with a fair value.' (Müderrisoğlu, 2018: 432). Ali Fuat Pasha and Mustafa Kemal Pasha took the decision to stop the demobilization they determined, to put young officers in charge, to keep the civil servants who supported the National Struggle, and to keep the morale of the people high, away from all kinds of partisanship (Cebesoy, 1953: 37). The decisive determinations taken in this direction are the formation of a consensus on the establishment of a regular army. The issue of including the Kuvayi Milliye in the new regular army was discussed, and Kazım Karabekir Pasha took a very harsh stance on this issue. According to him, taking control of the army would not have been possible with the rapid expansion of the Kuvayi Milliye and their subsistence would not have been provided. (HT.VD,Sy,20, Vesika nr:513). Karabekir Pasha was afraid that the politicization in the Ottoman army would spread to the army that carried out the National Struggle.

The regions where the Ottoman Army was located on October 30, 1918 were as follows: The Commander-in-Chief and the 1st Army were in Istanbul, the 2nd Army was in Adana, and the 3rd Army was in Istanbul. Since the 4th Army was disbanded, its troops were split between the 2nd and 7th Armies. The 5th Army was in Gallipoli, the 6th Army was in Mosul, the 7th Army was in İslahiye, the 8th Army was in İzmir and the 9th Army was in Kars. The Thunder Group Command, consisting of the 2nd and 7th Armies, was in Adana, and the Caucasian Islamic Army was in Baku. (Genel Kurmay Yayınları Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, 1971: 229-230) In Erzurum, the 15th Corps remained from the armies that were disbanded after the Armistice. The forces gathered in Anatolia consisted of nine Corps and 20 divisions attached to them (ATESE arşivi: I-I Kls.:28 Ds:109 (101),F.1-2). Upon the occupation of Istanbul on March 16, 1920, Mustafa Kemal Pasha and the Representative Committee had to undertake the administration as a matter of country. The corps commanders contacted the governorships and conveyed their views on the meeting of the constituent assembly in Ankara and the principles to be applied in the election of the members. Kazım Karabekir Pasha was stating in his telegram to the Representative Committee that the founding assembly would convene in the face of the clear provisions of the Constitution and the election law, and that it would be appropriate to convene the National Assembly (Karabekir, 1969: 515). Mustafa Kemal tried to keep the army in Anatolia under control with the establishment of the Representative Committee. Considering the organization of the national forces at the commanders' meeting held in Sivas in November 1919, Kazım Karabekir Pasha would be present in the East and Ali Fuat (Cebesoy) Pasha would be present in the West. Thus, with the support of the army, Mustafa Kemal was under the control of the representative committee until the opening of the Grand National Assembly of Turkey, and the Army in Anatolia came under the control of the newly established assembly.

The EHUV organization, which is the mobilization institution, was established with the Law No. 20 of the Turkish National Assembly. İsmet Bey was appointed as the head of the organization, which included the General Staff of the EHUV, consisting of eleven deputies as the executive organ. Among the duties of the EHUV were the administration of the army, mobilization, arranging other organizations and cadres (TBMM Dönemi HEYETİ, 1984: 198-199). On May 2, 1920, Fevzi (Çakmak) Pasha was appointed to the Ministry of National Defense Strength (M.M.V). His duties were the administration of the army, subsistence, weapons and ammunition, and equipment supply. (ATESE arşivi: 1774, Kls.776, Ds.12, F.10) The Kuvayi Milliye movement required the transition to the regular army with the works that would enable the military forces to act together. First, it was decided to establish the National Army on the Southern front, and immediately after the implementation of this decision, similar organizations were made on other fronts (ATESE Arşivi; 1-1, Kls.427,Ds. (3-3) 5 F.89-90) The organization of the Kuvayi Milliye was mostly made up of military rankers. In the coded telegram sent by Mustafa Kemal Pasha to the corps on January 9, 1920, he reminded them that they should be attached to them as the Anatolian General Commander. By issuing a Decision on May 16, 1920 and connecting the Kuvayi Milliye to the Ministry of National Defense, it was also decided that the food and supply would be covered by the government (Genelkurmay Harp Tarihi, 1965: 137-141). With this decision, which was determined as the most important initiative of the transition to the regular army, those born in 1894-1899 were recruited. Later, Ali Fuat Pasha ordered the conscription of those born in 1882-1893 and included the officers in this call (HTVD Sy:50 Vesika nr.1150). The aim was to close the personnel gap and to complete the organization of the new army order to be established. İsmet (İnönü) had informed the EHUR front commanders in his telegram dated 21 August that the National Force Organization had been abolished and that these organizations had joined the ranks of the regular army. (HTVD Sy.52 (1965) Vesika nr:1150). Such efforts, aimed at completely eliminating the opposition to the regular army, would enable the transition to the regular army and the completion of the missing officer cadres in the army. Thus, the transition to the regular army, which started from the Delegation of Representatives and accelerated with the opening of the Turkish Grand National Assembly, was institutionalized and completed.

CONCLUSION

Mustafa Kemal Pasha and his friends started as a Representative Committee in Erzurum and Sivas Congresses, and they tried to impose their authority on Anatolia with the support of the Kuvayi Milliye. The efforts of Mustafa Kemal Pasha and his friends to establish a regular army experienced a faster process with the opening of the Turkish Grand National Assembly. It was known that the Kuvayi Milliye movement, which was organized on the basis of volunteerism, could not hold on against the regular enemy armies. The success of the Turkish army against the Armenian armies in the east on 3 December 1920 and the victory brought by the First İnönü war in the preparations for the transition to the regular army were the successes that accelerated the transition to the regular army in 1921. The idea of removing the weight of the grave conditions revealed by the Armistice of Mudros enabled the National Struggle commanders to organize more freely, away from the invasion pressure, with their passage to Anatolia. In Anatolia, the revenues of the Public Debts were confiscated with the condition of repayment as per the Agreement, and these revenues were used as the

expenses of the National Struggle forces. The National Army had a serious resource transfer problem. While the number of army units was increased, clothing was also a big problem. While the Kuvayi Milliye was effectively fighting against the enemy armies, an important contribution was to save time in the transition to the regular army. Another issue was the suppression of internal revolts. In addition, the people who were not ready for the general mobilization suffered loss of life in the long wars and the production was affected. As a result, poverty reached its peak. Parliament was also reluctant to declare an immediate mobilization on this issue. The Parliament had chosen to use the Kuvayi Milliye organization more effectively. The first opposition to the Greek occupation that started in Western Anatolia was made on May 16 in Urla by the Regimental Commander Colonel Kazım Bey with the participation of the people. The new practices of the Istanbul Government, such as the establishment of a Military Council, were rendered inactive for political reasons. The leaders of the National Struggle had important successes in this process. The reorganized Military Council secretly provided weapons, ammunition, food, and clothing to the National Forces Organization during the reign of Ali Rıza Bey. This period includes especially Cemal Pasha and Cevat Pasha from Mersin. The establishment of the regular army was completed with the opening of the parliament.

REFERENCES

- Akal, E. (2014). *Moskova, Ankara, Londra üçgeninde İştirakiyuncular, Komünistler ve paşa hazretleri*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Akşin, S. (1980). *Jön türkler ve ittihat terakki*, İstanbul: Remzi Kitap Evi..
- Akşin, S. (2008). *Türkiye tarihi çağdaş Türkiye (1908-1980)*, İstanbul: Cem Yayınları.
- Arolov, S.İ. (1997). *Bir Sovyet diplomatının Türkiye hatıraları*, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Atatürk, M.K. (1920). *T.B.M.M. Gizli celse Zabıtları*, C:1 s.6
- Atatürk'ün, Bütün Eserleri*. (1998). İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Aydemir, Ş.S. (2009). *Tek Adam, C:1*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Bal, R. (2021). "Kuva-yı Milliye'den düzenli orduya geçiş süreci gelişmeleri ve birinci İnönü savaşı'na etkileri," *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21 (Özel Sayı), 25-42.
- Bıyıkoğlu,T. (1959). *Atatürk Anadolu'da (1919-1921)*, Ankara, İş Bankası Kültür Yayınları.
- BOA.BEO, Harbiyeye gelen nr.345518, lef:I
- BOA.DH.ŞTR.NR:104/78
- Cebesoy, A.F. (1953). *Milli mücadele hatıraları*, İstanbul: Vatan Neşriyat.
- Çoker, F. (1994). *Türk parlamento tarihi (1919-1923)*, Ankara: T.B.M.M. Vakfı Yayınları.
- Conker, N. (2015). *Zabit ve kumandan ile hasbihal*, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Erdil, M. (1986). *Çok yönlü lider Atatürk*, Ankara: Genel Kurmay Başkanlığı Yayınları.
- Eroğlu, H. (1991). *Türk inkılap tarihi*, Ankara: Savaş Yayınları.
- Genel Kurmay ATESE arşivi: I-I Kls::28 Ds:109 (101),F.1-2
- Genel Kurmay Harp Tarihi Dairesi. (1974). *Türk istiklal harbi; iç ayaklanmalar (1919-1921)*, Ankara: Genel Kurmay Basımevi.
- Gn Kurm. ATESE Arşivi: 1-785, Kls,963 Ds:4 F.50 50-z
- Gn.Kur. ATESE arşivi:1774, Kls.776, Ds.12, F.10
- Gn.Kur. ATESE Arşivi; 1-1, Kls.427, Ds. (3-3) 5 F.89-90
- Gn.Kur. Harp Tarihi,Yayınları. (1965). *Türk İstiklal Harbi Batı cephesi*, Ankara.
- Gn.Kurm.,ATESE Arşivi:1-9,Kls:221,Ds:22 F:9
- Gökbilgin, T. (1965). *Milli mücadele başlarken I-II*, Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Goloğlu, M. (1968). *Erzurum kongresi*, Ankara, Nüve Matbaası.
- Hatipoğlu, S. (2009). *Filistin cephesinden Adana'ya Mustafa Kemal Paşa*, İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- HTVD Sy:50 Vesika nr.1150

HTVD Sy:52 (1965) Vesika nr:1150

HTVD, Sy:20, Vesika nr:513

Jaesche, G. (1991). *Kurtuluş savaşı ile ilgili İngiliz belgeleri*, Çev: Cemal Köprülü, Ankara: T.T.K Yayınları.

Karabekir, K. (1969). *İstiklal harbimiz*, İstanbul: Türkiye Yayınevi.

Karabekir, K. (2005). *Paşaların hesaplaşması*, İstanbul: Emre yayınları.

Karay, R.H. (1992). *Minelbab ilelmihrap*, İstanbul:İnkılap Kitabevi.

Kinroos, L. (2004). *Atatürk bir milletin yeniden doğuşu*, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Köylü, M. (2015). *Türk inkılabı, imparatorluktan-cumhuriyete (1878-1922)*, Ankara: Kripto yayıncılık.

Müderrişoğlu, A. (1990). *Kurtuluş savaşının mali kaynakları*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 1990.

Müderrişoğlu, A. (2018). *Sakarya*, Ankara: Bilgi Yayınevi.

Mütercimler, E. (2007). *Bu vatan böyle kurtuldu*, İstanbul: Alfa Yayın.

Öke, M.K. (1992). *Belgelerle Türk-İngiliz ilişkilerinde Musul Kürdistan sorunu (1918-1926)*, Ankara,Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

Oran, B. (2004). *Türk dış politikası, C.3*, İstanbul: İletişim Yayıncılık.

Özcan, M. (1992). “Anzavur ilk ayaklanması”, *Belleten*, Ankara, T.T.K Basım Evi, 847-972

Özer, K. (1964). *Kurtuluş savaşında gönen*, Balıkesir: Türk Dili Matbası.

Parkinson, G.N. (1984). *Siyasal düşünceler evrimi*, Çev: Mehmet Harmancı, İstanbul: Remzi Kitap Evi.

Selek, S. (2004). *Anadolu ihtilali*, İstanbul: Kaştaş Yayınları.

Şener, C. (1990). *Çerkes Ethem*, İstanbul: Ant Yayınları.

Somyel, S.R. (1995). *Türk Kurtuluş savaşında dış politika II*, Ankara: T.T.K Yayınları.

T.S.K. Tarihi, T.B.M.M. Dönemi, C.I Heyeti TEV/I Ankara,,1984, s.198-199

Tuncay, M. (1967). *Türkiye de sol akımlar, (1908-1925)*, Ankara: A.S.B.F. Yayınları.

Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi, T.B.M.M Hükümet Dönemi (23 Nisan 1920-29 Ekim1923) IV, Cilt,I.Kısım Gn.Kurm. ATESE Başkanlığı (1984). Ankara.

Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi. (1971). Ankara: Genelkurmay Yayınları, C.III/6-I.

Examining the Opinions of School Administrators Working in Secondary Schools on Sports Fields

Ortaokullarda Görev Yapan Okul Yöneticilerinin Spor Alanlarına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi

ABSTRACT

The sports fields in the schools are very effective in terms of positive evaluation of children's free time and their comfort in terms of health. The aim of this study is to evaluate the opinions of school administrators working in secondary schools about sports fields. In the study group, face-to-face interview technique was used with 10 school administrators working in Gaziantep Provincial Directorate of National Education. The data obtained in the research, in which the interview method, which is one of the qualitative research methods, was used, was analyzed by content analysis method. As a result, school administrators stated that the sports fields of their schools were insufficient. In addition, school administrators regarding the adequacy of sports fields; He expressed the opinion construction of indoor sports facilities in schools and areas for sports in school gardens should be created. While it was stated that the schools where the participants work needed areas to do sports. fields, they expressed the opinion that they needed indoor and outdoor sports halls. In addition, it was concluded that the sports areas of the research group should be more useful, oriented to more than one sports branch, it was stated that sports and sports fields should be oriented towards the level and status of those who study at the school.

Keywords: School, Executive, Sports field

ÖZET

Okullardaki spor alanları, çocukların boş zamanlarını olumlu değerlendirmeleri ve sağlık açısından rahatlıkları açısından oldukça etkilidir. Bu araştırmanın amacı, ortaöğretim kurumlarında görev yapan okul yöneticilerinin spor alanlarına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesidir. Çalışma grubunda Gaziantep İl Milli Eğitim Müdürlüğünde görev yapan 10 okul yöneticisi ile yüz yüze görüşme tekniği kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan görüşme yönteminin kullanıldığı çalışmada elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Sonuç olarak okul yöneticileri okullarının spor alanlarının yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca spor alanlarının yeterliliği konusunda okul yöneticileri; Okullara kapalı spor tesisleri yapılması ve okul bahçelerinde spor yapılabilecek alanların oluşturulması gerektiği görüşünü dile getirdi. Katılımcıların görev yaptıkları okulların ise spor yapabilecekleri alanlara ihtiyaç duyduğu belirtilirken; sahalarda açık ve kapalı spor salonlarına ihtiyaç duydukları görüşünü dile getirmişlerdir. Ayrıca araştırma grubunun spor alanlarının daha faydalı olması, birden fazla spor branşına yönelik olması gerektiği sonucuna ulaşılmış, spor ve spor alanlarının okulda okuyanların seviye ve statülerine yönelik olması gerektiği belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Okul, Yönetici, Spor alanı

INTRODUCTION

Along with industrialization and urbanization, some changes have occurred in the society. Therefore, the construction of concrete buildings has cut the ties with the outside, especially by restricting the playgrounds of children (Sivri, 1993). Along with these changes, people's game culture has also changed (Moore, 2004). It is seen that schools and gardens are known as social spaces where students usually spend their time (Sanoff, 2002). The physical and mental comfort of people is undoubtedly due to the regularity of sports activities and sports fields (Vural et al., 2017).

In the developing and changing world conditions, people have come to struggle with the stress of monotonous and stagnant life with the technology taking more place in life (Tutar, 2011). Especially with the increase in the time spent by young people with technology, monotonous and sedentary life has become more evident on young people (Öztürk, Koparan, and Haşıl 2004). Countries that are aware of this fact are already making their plans and investments in this direction (Özdilek, 2006). Outdoor and indoor sports field investments have the most important place among these plans. Because providing the societies with the understanding and opportunities to do sports consciously brings success in many aspects (Boniface, 2007). Therefore, sport has become an important part of human life today. Physical activities and play are of great importance for the

Ahmet Kalkan¹
S. Arzu Özgül²
Derya Yuva Kalkan³
Servet Özgül⁴
Reşit Güngör Kalkan⁵

How to Cite This Article

Kalkan, A., Özgül, S. A., Kalkan, D. Y., Özgül, S. & Kalkan, R. G. (2023). "Examining the Opinions of School Administrators Working in Secondary Schools on Sports Fields", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 9(68): 2758-2763. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/smryj.67899>

Arrival: 24 October 2022
Published: 28 February 2023

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹⁻²⁻³⁻⁴⁻⁵ Teacher., Ministry of Education, Gaziantep, Turkey

physical and spiritual development of children. The importance of play and physical activities in terms of preventing obesity in children and healthy growth has been scientifically proven (Vural et al., 2019). It is stated that regular sports activities are effective in the development of children regularly, especially in the abandonment of bad habits together with sports and in coping with obesity (Alincak, 2017; Pancar et al., 2017).

The game; it is one of the most important elements that make the child ready for life, directs it (Alincak ve Tuzcuoğulları, 2016). Play has an important place as a tool for the child to make sense of the world, communicate with others and express himself. In the process of playing the game, language and mental skills are used together. This situation makes significant contributions to the development of language skills (Tuzcuoğulları et al., 2017). The development of sports in our country; It is possible to increase the number of those who do sports, to bring the sports facilities to a sufficient level and to spread the sufficient number of qualified trainers to the country level. The best environment for selecting talented athletes and increasing the number of athletes is primary and secondary education institutions, namely schools. The opportunities provided to schools and physical education teachers will play an important role in the development of sports in the country (Pehlivan, 1999).

The basic element of social, cultural and economic development is healthy manpower. The way to raise a healthy society is through our schools, which host millions of students within the integrity of education. It is one of the indispensable principles of today's education understanding that millions of students who are educated in schools are educated for a productive and qualified society by providing their mental, emotional and physical development through physical education and sports activities. Especially, primary and secondary school students, who are in their most active period and full of energy, spend their free time in a beneficial way, use their energy positively, relieve stress, protect from bad habits and increase their knowledge, skills and abilities (Poyraz, 1999).

Children's playgrounds, which are accepted as an active element of urban areas, cells (Yılmaz and Bulut, 2003), include Europe's open land resting, meeting game demands, throwing away excess energy, developing social zone leaders, and various game elements and are for game purposes. are the open spaces they use (Acar, 2003). It is seen that children use the playgrounds actively. In this sense, the role of sports fields in the transition from childhood to youth is quite high (Pehlivan, 2005).

It is mentioned that the social, political, psychological and economic dimensions of sports in general have a greater place in people's lives over time and the increasing importance of sports sciences recently. In order to be able to do sports, physical conditions must be suitable (Yazıcı and Aslım 2007). Especially in schools, a gym is needed so that students can do active sports (Aracı, 2006).

In our country, it comes to the fore that the construction of sports fields is not given importance and value. It is stated that the playgrounds and sports fields built in many provinces are not qualitatively sufficient (Türkan and Önder, 2011; Yılmaz and Bulut, 2002).

In all this context, it is thought that physical education teachers working in schools with gymnasiums will provide some advantages over students, as well as the sportive and academic success advantages achieved by students who have the opportunity to do sports in indoor or outdoor sports fields (Şahan, 2007).

It is seen that the researches on the subject are not sufficient. The aim of this study is to examine the opinions of school administrators working in secondary schools about sports fields. For this purpose, answers to the following questions were sought.

School administrators;

- 1) What are the opinions about the sports fields of the school where he works?
- 2) What are their thoughts on the adequacy of the sports fields of the school where they work?
- 3) Does the school where he works need sports fields?
- 4) What are the suggestions about the sports fields of the school where he works?

METHOD

In the research, the interview method was used because examining the opinions, approaches and comments of the school administrators working in secondary education institutions about sports fields will be effective in obtaining more detailed and detailed information (Yıldırım and Şimşek, 2013:148).

Research Group

The prepared open-ended question form was applied to 10 school administrators. The data regarding the research group are given in Table 1.

Table 1: Personal Characteristics of the Participants (N=10)

Variables	Groups	n	%
Gender	Male	8	80
	Woman	2	20
Management Experience	5 years	1	10
	10 years	2	20
	15 years	3	30
	20 Years	2	20
	21 Years and above	2	20
Professional Seniority	6 – 10 Years	1	53.4
	11 – 15 Years	3	6.6
	16 – 20 Years	4	6.6
	21 – 30 Years	2	6.6
Mission	School principal	4	40
	Assistant director	6	60
Educational Status	Licence	7	70
	Graduate	3	30

FINDINGS AND COMMENT

Table 2: Distribution of school administrators' views on the sports fields of the school where they work.

Themes	n	%
Insufficient	7	70
Sufficient	2	20
Qualification level can be increased	1	10
Total	18	100

In Table 2, 70% of the participants fields were insufficient, while 20% stated that they were not sufficient. In addition, 1 school administrator the participants expressed as follows; adequacy level of sports fields in schools could be increased.

Table 3: Distribution of school administrators' opinions about the adequacy of the sports fields of the school where they work.

Themes	n	%
Not enough	7	35
Indoor gyms should be	6	30
Sports fields should be created in the school garden	5	25
Yeterli	2	10
Total	20	100

In Table 3, most 35% of the participants generally prefer places to do sports are not enough and 30% of them stated that there should be indoor sports halls. In addition, while 25% of the research group stated that sports halls should be created in the school garden, 2 participants expressed the opinion that sports fields are sufficient.

Table 4: Distribution of school administrators' opinions about whether their school needs sports fields.

Themes	N	%
Yes	7	36.9
There should be indoor and outdoor gyms.	6	31.6
There should be sports fields according to the individual differences of the students.	4	21
Hayır	2	10.5
Total	19	100

In Table 4, 36.9% it has come to the fore that the participants need sports fields and facilities in the schools they work in general terms. fields. In addition, 31.6% of the participants stated that there should be indoor and outdoor sports halls, 21% of them stated that there should be sports fields according to the individual differences of the students, and 10.5% of them stated that they do not need sports fields.

Table 5: Distribution of school administrators' opinions about their suggestions about sports fields in their schools.

Themes	N	%
Indoor and outdoor gyms should be built.	7	30.5
Sports fields should be more useful	6	26.1
Sports fields should be oriented towards more than one branch.	5	21.7
Sports fields should be suitable for student level	5	21.7
Total	23	100

In Table 5, 30.5% of the majority participants in general indoor and outdoor sports halls should be built, and 26.1% stated that sports fields should be more useful. In addition, it was seen that 21.7% of the participants suggested that the sports areas should be oriented to more than one branch and that the sports it was stated that the places should be oriented towards the level and situation of the students.

DISCUSSION AND CONCLUSION

When the opinions of the participants about the school's sports fields were examined, it was seen that the sports fields were insufficient. In addition, while it was stated that some school administrators considered the sports fields sufficient, it came to the fore that the sports fields could be more adequate. In this sense, it can be said that school administrators do not consider the sports fields in their schools sufficient. In the studies they carried out by Alıncak, Öztürk and Turak (2018), in primary schools; They concluded that sports and playgrounds are insufficient. In his research, Hotaman (2018) concluded that schools do not have sufficient equipment and equipment to support the physical education, music and nature intelligence fields, therefore they are insufficient in gaining the gains in these fields.

In different studies, it has been concluded that school administrators see the physical and social environment in their schools as inadequate (Tuzcu, 2021; Balyer, 2018; Akbaba and Turhan, 2016; Gedikoğlu, 2005).

When we look at the views of the participants on the level of proficiency of sports fields, it has come to the fore that the sports fields are not sufficient. In addition, school administrators regarding the adequacy of sports fields; He expressed the opinion that there should be indoor sports halls in schools and areas for sports in school gardens should be created. Therefore, it can be said that the administrators see the sports fields in the school as insufficient and that new facilities should be built. In the literature, it is stated that the areas in schools are insufficient for students (Karaburun et al., 2015; Karatekin and Çetinkaya, 2013). It is stated that there is no protection, fence area around the outdoor playgrounds observed in Aksoy (2011) research, and accordingly, necessary security measures are not taken. In the study of Çelik (2012), insufficient level of open sports facilities, problems with materials and unsafe areas pose a risk for children.

When the school administrators participating in the research are examined whether the school they work in needs sports fields, it is seen that the school where most of them work needs sports fields. In addition, the participants of the schools they work in; While it was stated that there was a need for indoor and outdoor sports halls, it was revealed that there should be sports fields according to the individual differences of the students. Research shows that space designs are important in the success of learning-teaching environments (Yenice, 2013, p.430). Baykal (1995) stated in his study that well-designed and modern school buildings and equipment are facilitating in the realization of achievements and that there are places (library, gym, laboratory, workshop, game-gym, dining hall, etc.) in school buildings to meet the needs of students, teachers and administrators. Claims that it increases the interest and belonging to the school

When we consider the suggestions made by the participants; The construction of new facilities and their usability came to the fore. In addition, the participants stated that the facilities to be built should appeal to more than one branch should be suitable for the level of the students. In the researches, it has been observed that if the sports facility and material conditions of the school are sufficient, the students exhibit a positive attitude towards physical education lessons (Sayın, 2014; Balyan, 2009).

As a result, school administrators stated that the sports fields of their schools were insufficient. In addition, school administrators regarding the adequacy of sports fields; He expressed the opinion construction of indoor sports facilities in schools and areas for sports in school gardens should be created. While it was stated that the schools where the participants work needed areas to do sports. fields, they expressed the opinion that they needed indoor and outdoor sports halls. In addition, it was concluded that the sports areas of the research group should be more useful, oriented to more than one sports branch, it was stated that sports and sports fields should be oriented towards the level and status of those who study at the school.

REFERENCES

- Acar, H. (2003). Çocuk oyun alanlarında kullanıcıların bitki tercihlerinin belirlenmesi üzerine bir araştırma: Trabzon kenti örneği. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Akbaba, A., Turhan, M. (2016). İlköğretim okul binalarının fiziksel sorunlarına ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi, 6(12), 341-356.
- Aksoy, Y. (2011). Çocuk Oyun Alanları Üzerine Bir Araştırma, İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 3(6), 82-106.

- Alıncak, F. (2017). Attitudes Of Primary School Teachers Towards Playing Games That Involve Physical Activity, *European Journal of Education Studies*, 3(1):202-21.
- Alıncak, F., Öztürk, M.A., Turak, T. (2018). Pedagogical Expectances From The Playgrounds In The School Gardens In Classroom Teachers. *The Online Journal of Recreation and Sport*, 7(4); 9-22.
- Alıncak, F., Tuzcuoğulları, T. (2016). The Evaluation Of Violent Content Games For Children's Development, *European Journal of Physical Education and Sport Science*, 2(5):61-67.
- Aracı, H. (2006). Öğretmen ve öğrenciler için okullarda beden eğitimi, Ankara: Nobel Basımevi.
- Balyan, M. (2009). İlköğretim 2. Kademe ve Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersine Yönelik Tutumları, Sosyal Beceri Ve Özyeterlik Düzeylerinin Karşılaştırılması. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir (Danışman Yrd. Doç. Dr. A, Ersin).
- Balyer, A. (2018). Sınıf yönetimi. İstanbul: Efe Akademik Yayınları.
- Baykal, A. (1995). Okul tasarımında eğitim teknolojisinin yeri (Position of the education technology in designing school). 4. Ulusal Kalite Kongresi, Kalder Kalite Demeği, Özgeçmişler ve Tebliğler, içinde (3, ss. 507-522). İstanbul: Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği.
- Boniface, P. (2007), Futbol ve küreselleşme, (Çev. İsmail Yerguz). İstanbul: Ntv Yayınları.
- Çelik, A. (2012). Okul öncesi eğitim kurumlarında açık alan kullanımı: Kocaeli örneği. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi* 43(1), 79-88.
- Gedikoğlu, T. (2005). Avrupa Birliği Sürecinde Türk Eğitim Sistemi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 1, 10.
- Hotaman, D. (2018). Okulların Fiziksel Donanım Yeterliliğinin Müzik, Beden ve Doğa Zekâ Alanları Açısından İncelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(3):863-879.
- Karaburun, A. , Demirci, A., Saka, E. (2015). İstanbul Avrupa yakasındaki okul bahçelerinin öğrenci sayısına göre yeterliliklerinin mekânsal olarak değerlendirilmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 0 (31) , 20-47.
- Karatekin, K. ve Çetinkaya, G. (2013). Okul Bahçelerinin Çevre Eğitimi Açısından Dğerlendirilmesi (Manisa İli Örneği). *The Journal of International Soical Research* 6(27), 308-315.
- Moore, R., & Floyd, M. (2007). Investigating Parks for Active Recreation for Kids (IPARK). Funding by the Active Living Research program of The Robert Wood Johnson Foundation
- Özdilek, Ç. (2006). Harcanabilir gelirin artmasının sportif rekreasyona katılıma olan etkisinin araştırılması - İstanbul örneği-. (Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Kütahya.
- Öztürk F., Koparan Ş., & Haşıl N. (2004). Antrenör ve hakemlerin empati durumlarının araştırılması, *Spor Metre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, II(1), 49.
- Pancar, Z.; Özdal, M.; Çınar, V. (2017). The effect of 4-weekly low intensity physical activity program in thyroid hormone levels in obese and overweight children. *European Journal of Physical Education and Sport Science*,3(11):1-8.
- Pehlivan, H. (2005). Oyun ve Öğrenme, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Pehlivan, Z. (1989). Ders Dışı Okul Spor Etkinlikleri ve Yeniden Örgütlenmesi, *Spor Bilimleri Dergisi*, (3):11-31, Ankara.
- Poyraz, A. (1999). Orta Öğrenim Kurumlarında Ders Dışı Sportif Faaliyetlerin Organizasyonu, Katılım Sorunları ve Çözüm Yolları Üzerine Bir Araştırma. Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Sanoff, H. (2002). Schools Designed with Community Participation. Washington, DC: National Clearinghouse for Educational Facilities.
- Sayın, E. (2014). Ortaöğretimde Okuyan öğrencilerin Beden Eğitimi Dersine Bakış Açılarının İncelenmesi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul (Danışman: Prof. Dr. S,Ünal).
- Sivri, H. (1993). Fiziksel ve Mekansal Çevrenin Çocuk Davranışına ve Gelişimine Etkileri (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

- Şahan, H. (2007). Üniversite öğrencilerinin sosyalleşme sürecinde spor aktivitelerinin rolü. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10(1), 260 – 278.
- Tutar, H. (2011). Kriz ve stres yönetimi, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tuzcu, G. (2021), Eğitim Ekonomisi, Pegem A Yayını, Ankara.
- Tuzcuoğulları Ö. T., Pancar Z., Bozdağ Ö. (2017). A Research on the Role of Relative Age Effectiveness in Sports Termination. European Journal of Physical Education and Sport Science. 3(12):461-469.
- Türkan, E. E. ve Önder, S. (2011) Balıkesir Kenti Çocuk Oyun Alanlarının İrdelenmesi. Journal of Tekirdag Agricultural Faculty, 8(3): 69-80.
- Vural, M., Karademir, T., Kayabaşı, A. (2019). Ortaöğretim öğrencilerinin şiddet eğilim durumlarının belirlenmesi. Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi, 4(2), 243-255.
- Vural, M., Özdağ, M., Öztütüncü, S. (2017). The effect of 4-week two different strength training programs on body composition. European Journal of Physical Education and Sport Science.
- Yazıcı, E. & Aslım, M. (2007). Modern toplumlarda sporun işlevi üzerine karşılaştırmalı bir araştırma. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Yenice, M.S. (2013). İlköğretim okulları için mekânsal yeterlilik analizi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 28(3), 430-439.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınevi, 9. baskı.
- Yılmaz, S., Bulut, Z. (2003). Kentsel Mekanlarda Çocuk Oyun Alanlarının Yeri ve Önemi: Erzurum Örneği, Millî Eğitim Dergisi, 158.
- Yılmaz, S., Bulut, Z. (2002). Kentsel mekanlarda çocuk oyun alanları planlama ve tasarım ilkeleri. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 33(3), 345-351.

Akıllı Tahta Kullanımının Öğretim Sürecine Etkisi: Öğretmen Görüşlerine Dayalı Bir Değerlendirme

The Effect of Smart Board Use on Teaching Process: An Evaluation Based on Teachers' Views

ÖZET

Studies have shown that information and technology shed light on our day, and rapid developments and new inventions make people's lives easier in many areas. It is not possible to think of technological developments and the education system separately. Information technology increases the competencies of individuals and makes people more equipped to reach the information society. The teacher has a great role in conveying the information to the student, gaining the research skills of the student and accessing the information with fast and effective means. The aim of this research is to reveal the effect of the use of smart boards on the teaching process based on the opinions of teachers. The study group of this research, which is a qualitative study, consists of 15 teachers who work in primary and secondary schools in the center and districts of Batman in the 2018-2019 academic year and have smart boards in their classrooms. In this study, a semi-structured interview form was used. For the reliability of the form, eight interviews were conducted as a pilot application. The data of the research were collected using semi-structured interview technique, one of the qualitative data collection techniques. The interviews were recorded on a voice recorder. Descriptive analysis technique was used to analyze the interview data of teachers working in primary and secondary schools and voluntarily participated in the research. In parallel with the rapid development of technology, which teachers observed while using smart boards in their schools, it has been observed that students learn faster and more effectively with the use of smart boards at all levels of education. Teachers believe that the use of smart boards has a positive effect on the teaching process, creates a more effective classroom environment, provides a visual material advantage, ensures active participation of the students in the lesson, keeps the teaching process alive, creates a faster and more effective learning environment, provides effective use of time, provides equipment and economy. indicated that it was economical. In addition, negatively, it was revealed that the smart board made the teacher accustomed to the readiness and distracted the students from the book.

Keywords: Interactive Board, teacher, Teaching Process, Effective Learning, Instructional Technology

ABSTRACT

Studies have shown that information and technology shed light on our day, and rapid developments and new inventions make people's lives easier in many areas. It is not possible to think of technological developments and the education system separately. Information technology increases the competencies of individuals and makes people more equipped to reach the information society. The teacher has a great role in conveying the information to the student, gaining the research skills of the student and accessing the information with fast and effective means. The aim of this research is to reveal the effect of the use of smart boards on the teaching process based on the opinions of teachers. The study group of this research, which is a qualitative study, consists of 15 teachers who work in primary and secondary schools in the center and districts of Batman in the 2018-2019 academic year and have smart boards in their classrooms. In this study, a semi-structured interview form was used. For the reliability of the form, eight interviews were conducted as a pilot application. The data of the research were collected using semi-structured interview technique, one of the qualitative data collection techniques. The interviews were recorded on a voice recorder. Descriptive analysis technique was used to analyze the interview data of teachers working in primary and secondary schools and voluntarily participated in the research. In parallel with the rapid development of technology, which teachers observed while using smart boards in their schools, it has been observed that students learn faster and more effectively with the use of smart boards at all levels of education. Teachers believe that the use of smart boards has a positive effect on the teaching process, creates a more effective classroom environment, provides a visual material advantage, ensures active participation of the students in the lesson, keeps the teaching process alive, creates a faster and more effective learning environment, provides effective use of time, provides equipment and economy. indicated that it was economical. In addition, negatively, it was revealed that the smart board made the teacher accustomed to the readiness and distracted the students from the book.

Keywords: Interactive Board, teacher, Teaching Process, Effective Learning, Instructional Technology

GİRİŞ

Bilgi ve teknoloji günümüze ışık tutmakta ve yaşanan hızlı gelişmeler ve yeni buluşlar insanların birçok alanda hayatını kolaylaştırmaktadır. Yaşanan değişim ve gelişim süreci yeni bilgilerin oluşması ve bunların paylaşılması ve yayılması eğitim, toplum ve kamu alanları gibi birçok alanda gerekli hale gelmiştir (Tor-Erden, 2004:120). Yeni teknolojik gelişmelerle toplumun ve eğitim sisteminin bu gelişmelerden ayrı düşünmek ve bu hızlı gelişmelerden etkilenmemek mümkün değildir. Bilgi teknolojisi bireylerin yeterliliklerini artırarak bilgi toplumuna ulaşmada insanı daha donanımlı bir hale getirmektedir (Kutluca-Ekici, 2010:130). Okullar öğrencileri yaşama hazırlayan kurumlar olmasından dolayı bu teknolojilerden etkilenmeleri ve yetişen yeni nesle bunlardan nasıl yararlanacağını öğretmeleri beklenmektedir (Akkoyunlu,

İkram Unutur¹

How to Cite This Article
Unutur, İ. (2023). "Akıllı Tahta Kullanımının Öğretim Sürecine Etkisi: Öğretmen Görüşlerine Dayalı Bir Değerlendirme", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 9(68): 2764-2774. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/smryj.67492>

Arrival: 02 November 2022
Published: 28 February 2023

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹Müdür Yardımcısı., MEB, Batman, Türkiye

1995:106).Bu nedenle sürekli gelişen ve değişen teknolojik ürünleri eğitim öğretimde etkili kullanmak kalıcı ve hızlı öğrenmeyi gerçekleştirecektir.

Eğitim Teknolojisi, insanın öğrenme ihtiyacının bütün yönleriyle ele alarak, karşı karşıya kalınan problemlere çözümler geliştiren, bu çözümler için insan gücünü kullanan, bilgi, teknoloji ve teknik araç gereçlerle yardımıyla yeni tasarımlar geliştiren ve bu tasarımları uygulayan karmaşık süreçlere çözüm bulan bir yapıdır. Eğitim teknolojisi insanın gelişimine hizmet etmektedir (Yılmaz, 2007: 156).Eğitim teknolojisindeki gelişmeler eğitime bilimsel ve teknolojik bir anlam kazandırmıştır. Bunun için eğitim ve teknolojinin birbirlerini ne ölçüde etkilediklerini, aralarındaki ilişkiyi kestirmek gerekir. Çünkü eğitim ve teknoloji insan yaşamına etki eden en önemli unsurlardandır. Eğitim insanın gizil güçlerini ortaya çıkarırken, teknoloji ise eğitim yoluyla kazanılan becerilerin daha etkin ve verimli bir şekilde kulanmaya yardım etmektedir (Alkan, 2011: 13). Eğitim teknolojileri interaktif öğrenme ortamı da sağladığından dolayı grup çalışmasına imkan sağlamaktadır. Grup çalışması sayesinde daha etkili bir öğrenme gerçekleşmektedir. Bu durum 21. Yüzyıl aygıtlarının insan yaşamına getirdiği olağan ve etkili bir kazanımdır. Sınıf ortamında kullanılan bu teknolojik araçlar öğrenmeye farklı bir hava katmaktadır. Araştırmalar gösteriyor ki interaktif araçlar, oyun, iletişim, smülasyon gibi metodlarla öğrenciyi derse karşı cesaretlendirmektedir (Marshall, 2002).

Akıllı tahtaların faydalarından bir tanesi de öğrencileri motive etme yeteneğidir. Bir araştırmada katılımcılar derste akıllı tahta kullanıldığında yüksek derecede motivasyon ve heyecan göstermişlerdir.Bu durum eğitimin eğlenceli ve heyecanlı bir hal almasını sağlamıştır (Daniels, 2004: 157). Öğretme teknolojisinde ise en önemli nokta bilimsel bilginin öğretme ve öğrenmede kullanılması ve geliştirilmesine katkıda bulunması amacını gütmesidir. Öğretme ve öğrenme süreçlerini etkinleştirmek, kavramsal bir temele oturtmak ve eğitimde yeni düzenlemeler ve organizasyonlar gerçekleştirmektir (Alkan, 2011: 81).

Akıllı tahta öğrenci ile öğrenmenin geliştirileceği konu ile bir araya getirerek kalıcı bir öğrenmeyi gerçekleştirmektedir (Akpınar, 2004: 206). Klasik yöntemler ve teknolojik ürünlerin kullanımı derslerde öğrenci motivasyonunu düşürmektedir. Bu yüzden son teknolojik araç olan akıllı tahta kullanımı öğrencinin daha iyi öğrenmesine, etkinliklere daha fazla motive olmasına ve öğrencinin derse katılmasına imkân tanımaktadır. Akıllı tahta sayesinde öğrenci dersten kopmadan uzun süre derse dikkatini yoğunlaştırabilmektedir. Gelişmiş ülkelerde eğitim politikaları belirlenirken eğitim teknolojilerinin kullanımına yönelik önemli kararlar almaktadır. Ülkemizde de gelişen teknolojilere ayak uydurmak ve bu teknolojileri eğitimde kullanmak amacıyla farklı projeler ve uygulamalar yapılmaktadır. Bu projelerden birisi olan Kasım 2010'da kamuoyuna duyurulan, Millî Eğitim Bakanlığı ile Ulaştırma Bakanlığı'nın işbirliği ve himayesinde yürütülen Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi Artırma Hareketi (FATİH) adlı projedir (Kayaduman, 2001: 124). Bu proje Mili Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmekte olup Ulaştırma Bakanlığı tarafında da desteklenmektedir. Fatih projesiyle okullarda üç yıl içinde bilgisayar, akıllı tahta ve projeksiyon cihazlarının aktif bir şekilde kullanılması hedeflenmektedir.

Kara tahta okullarımızda eğitimin vazgeçilmez bir aracı olarak görülmekteydi. Bazı okullar tebeşir tozu fazla olduğu için kara tahta yerine keçeli kalemlerin kullanıldığı beyaz tahtalar kullanmaya başladılar. Aralarındaki en belirgin farklar beyaz tahtanın kolay temizlenebilir olduğu, tebeşir tozu olmaması ve koku yapmamasıdır. Teknolojilerin gelişmesiyle birlikte bunların yanında akıllı tahtalar da kullanılmaya başlanmıştır. Akıllı tahtalar sınırsız bir çalışma alanı sunmaktadır. Klasik tahtalar kullanım alanları dar olduğu için öğretmen sürekli silip yeni bilgiler eklemek zorunda kalmaktadırlar. Akıllı tahtalarda böyle bir sorun olmayıp istenilen kadar alan açıp yeni bilgiler ekleyebilmektedir. Kısa bir zamanda yeni bir sayfa açarak hızlı bir şekilde bilgiye erişim sağlanabilir. İstenilen sayfa kaydedilebilir. Harici bellekler yardımıyla alan genişletilebilir. Dersi kaçıran öğrenciler veya gelmeyen öğrenciler için kayıttan tekrar dersi izleme şansı bulunmaktadır. Akıllı tahtaların dersi kaydetme özelliği sayesinde tekrar etme imkânı sunmakta ve istediği zaman da bilgiye ulaşılmaktadır. Akıllı tahtanın tüm içerikleri kaydetme özelliği sayesinde istenilen zamanda tekrar edilebilir ve kısa bir zamanda bilgiler tahtaya yansıtılabilir. Diğer tahtalarda öğretmen yapacağı çalışmalar ile ilgili dökümanları direk tahtayı kullanmak zorunda kalırken bu gün akıllı tahtada farklı bir bilgisayar da çalışma yapıp akıllı tahtaya entegre edilebilmektedir. İşlenen konu ile ilgili her zaman derse dönme imkânı sunmakta istenilen zamanda bilgiler çoğaltılarak öğrencilere verilebilmekte ve mail adreslerine bilgiler atılabilmektedir. Akıllı tahtanın internete bağlı olma özelliğinden dolayı istenilen zamanda sorulan sorulara anında cevap verilebilmektedir. Öğretmen belirli eğitim sitelerini kaydederek bilgiye hızlı bir şekilde ulaşma imkânı sunmaktadır.

Akıllı tahta teknolojileri sayesinde kısa sürede istenilen bilgiler öğrencilere aktarılabilir. Prensky'ye (2001) göre günümüzde dijital yerliler (digital natives) ve dijital göçmenler (digital immigrants) olarak adlandırılan teknolojik altyapısı olan iki çeşit insan tipi vardır.1980 öncesi ve sonrasında doğanlar arasında yapılan bu ayırmada bazıları teknolojiye hızlı bir şekilde adapte olurken bazıları teknoloji körlüğü yaşamaktadırlar.

Günümüzdeki insanlar özellikle öğrenciler yeni teknolojik gelişmelere hızlı bir şekilde adapte olmakta ve yenilikleri hızlı bir şekilde benimsemektedirler. Yeni bir şeyle karşılaşmış gibi bir tepkinin içine girmeden hemen uyum sağlamaktadırlar.

Tahtanın görselliği öğrenciler için çok önemlidir. Çünkü ilk dikkatlerini çeken olay gözlerine ilk görünendir. Akıllı tahtalar görselleri istenilen şekil, renk, desen, grafik ve yazı tipi boyutuna kadar farklı dikkat çekici bir hale getirerek öğrencinin ilgisini çekmektedir. Tahtada istenilen bilgiler istenilen noktaya taşınabilmektedir. Diğer tahtalar da görselin üzerinde herhangi bir değişiklik yapmak çok zor ve zaman alırken akıllı tahtanın bunu hızlı ve istenilen şekilde yapma imkânı sunması ayrıca bir avantaj olarak kabul edilmektedir. Akıllı tahtalar farklı yazı tiplerini kullanarak bilgiyi öğrenciye sunmaktadır. Öğretmenin ve öğrencilerin tahtadaki yazıları rahatlıkla okuyabilmekte, özellikle arka sıralarda oturan, gözlerinde problem olan öğrencilerin bu yazı tipleri sayesinde tahtayı rahatlıkla görebilmekte ve öğrenme ihtiyaçları karşılanmaktadır. Diğer tahtalar olursa özellikle arkada oturan öğrenciler, görme problemi olanlar tahtadan yeterince yararlanamayacakları için eğitimleri geri kalacaktır. Akıllı tahta sayesinde bu sorun çözüme kavuşturulmaktadır.

Bu araştırmanın amacı, akıllı tahta uygulaması yapılan sınıflarda akıllı tahtaların öğrenme ve öğretme sürecine etkisini öğretmen görüşlerine dayalı olarak ortaya koyabilmektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Akıllı Tahtaların eğitim- öğretim sürecine etkisi nedir?
2. Akıllı Tahta kullanımının öğretmene ne türlü fayda sağlıyor?
3. Akıllı Tahta kullanımının öğrencilerin derse katılımına etkisi nedir?

YÖNTEM

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim çalışması niteliğindedir. Olgu bilim olgu ile ilgili bilgiler elde etmek için kişilerin deneyimlerinden yararlanmayı esas alan bir araştırma yöntemidir. Farkında olduğumuz fakat derinlemesine bilgi sahibi olmadığımız kavram, olay, deneyim, durum gibi olgulardır (Kocacıoğlu 2016) . Bu araştırma nitel verilere dayalı betimsel bir çalışmadır. Bu çalışmada, akıllı tahta kullanan sınıflarda, akıllı tahta kullanımının öğretim sürecindeki etkisini ortaya koymak için sınıf ve branş öğretmenlerinin görüşlerini ve gereksinimlerini belirlemek amacıyla yarı yapılandırılmış sorularla derinlemesine görüşmeler yürütülmüştür.

Çalışma Grubu

Nitel bir çalışma olan bu araştırmanın çalışma grubunu; 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Batman İli merkez ve ilçelerine bağlı ilköğretim ve ortaokullarda görev yapmakta olan ve sınıfında akıllı tahta bulunan 15 gönüllü öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde olasılıklı olmayan örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Buna göre çalışma grubu okul büyüklüğü, sınıf düzeyi, okulun bulunduğu bölge gibi değişkenler esas alınarak çeşitlendirilmiştir. Bu özellikleri taşıyan 6 okuldan her branş düzeyinden seçilen 15 öğretmen ile görüşmeler yapılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme, önceden hazırlanan üç sorunun katılımcılara sorulması ve katılımcıların bu sorulara verdikleri yanıtlardan oluşmaktadır. Katılımcılara sorulacak olan sorular hazırlanmış, uzman görüşüne başvurulmuş, uzman görüşü ile görüşme sorularının içeriği ve soru sayısı belirlenmiştir. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Tekniğinde araştırmacı görüşme sorularını önceden hazırlar ancak görüşme sırasında araştırılan kişilere kısmi esneklik sağlayarak oluşturulan soruların yeniden düzenlenmesine ve tartışılmasına izin verir (Ekiz, 2013: 3). Görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. Görüşme formunun birinci bölümünde kişisel bilgilere (öğretmenlerin cinsiyeti, medeni durumları, mesleki kıdemleri, öğrenim durumları), ikinci bölümde ise, akıllı tahta kullanan sınıflarda, akıllı tahta kullanımının öğretim sürecindeki etkisine ilişkin öğretmen görüşlerine yer verilmiştir. Form Akıllı Tahta kullanımının öğretim sürecindeki etkisine ilişkin öğretmen görüşlerine dayalı toplam üç yarı yapılandırılmış açık uçlu soru ve derinlemesine bilgi almak için açık uçlu soruların sonuna sorular eklenmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri, nitel veri toplama tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Formun geçerlilik ve güvenilirliği için pilot uygulama niteliğinde üç ön görüşme yapılmıştır. Soruların anlaşılabilir olması, görüşme esnasındaki durumları değerlendirilerek uygulamaya geçilmiştir. Yapılan görüşmeler öğretmenlerin görev yaptığı okulda uygun olan sınıflarda gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde öğretmenlerin verdiği yanıtların gizliliğini koruyabilmek için ilk görüşmelerden başlayarak

katılımcılara Ö1,Ö2 şeklinde kodlama ve numara verilmiştir. Görüşmeler not edilerek kayıt altına alınmıştır. Görüşmeler ortalama olarak 25-30 dakika arasında gerçekleşmiştir.

Verilerin Analizi

Akıllı Tahtanın kullanıldığı sınıflarda akıllı tahta kullanımının öğretim sürecine etkisi konusunda öğretmen görüşlerinin analizinde nitel veri analiz tekniklerinden biri olan betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Görüşme yoluyla elde edilen veriler tanımlanmış ve yorumlanmıştır.

BULGULAR

Araştırma katılan öğretmenlerin mesleki kıdemleri 2 ile 25 yıl arasında değişmektedir. Araştırma bulguları 15 öğretmenle yapılan derinlemesine görüşmeleri içermektedir. Elde edilen bulgular temalara ayrılarak sunulmuştur. Bulgular sunulurken doğudan aktarımlar yapılmıştır.

Akıllı Tahta Kullanımının Eğitim Öğretime Etkisi İle İlgili Öğretmen Görüşleri

Görüşmeye katılan öğretmenler sınıfta akıllı tahta kullanımının eğitim öğretim sürecine olumlu etki ettiğini belirtmişlerdir. Öğretmenler özellikle akıllı tahta kullanımının görsel ve işitsel duylara hitap ettiğinden dolayı öğrencilerin derste motivasyonunu artırdığını, kalıcı ve etkili bir öğrenme ortamı oluşturduğunu belirtmişlerdir. Kısa sürede bir etkinliği yapma imkânı sağlaması, derse ilgisi az olan öğrencilerin bile derse katılımını sağlaması, ilgi çekici olması, disiplinler arası eğitimin sağlaması, teknolojiden aktif yararlanma imkânı sunması, güncel yeniliklerden haberdar olma imkânı sunması, öğrencilerin etkinliğe katılımını aktif hale getirmesi gibi bir çok alanda kolaylık sağlayıp zamandan tasarruf imkânı sunduğunu belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenleri akıllı tahta kullanımının eğitim öğretime etkisini şöyle dile getirmişleridir:

Ö1: “Öğrencilerin görsel ve işitsel duylarına hitap etmesi öğrenmelerin Kalıcılığını artırıyor. Görsel ve işitsel materyalleri dersimdeki metinleri öğrencilerime sunmamda kolaylık sağlıyor. Öğrencilerin birden fazla duyu organına seslendiğinden öğrenmenin kalıcılığını artırıyor”(Erkek, Türkçe Öğretmeni, Hizmet süresi: 3 yıl).

Ö2: “Kısa sürede öğrenme avantajı, birçok duyu organına hitap etmesi, öğrenme de kalıcılığı sağlaması açısından eğitim öğretime etkisi vardır” (Kadın, Matematik Öğretmeni, Hizmet Süresi: 4 yıl).

Ö3: “Disiplinlerarası eğitim- öğretim şansı tanıyor, güncel yeniliklerden haberdar olmamızı, teknolojinin bilgiye hizmet eden yönüne katkı sağlıyor. Eğitim öğretimin kalitesini artırıyor. Eğitim-öğretim sürecinde işin içine giren duyu organı sayısınca kalıcı öğrenme gerçekleşir” (Erkek, Sınıf öğretmeni, Hizmet Süresi: 25 yıl).

Ö4: “Her açıdan akıllı tahta kullanımının eğitim öğretime katkısı olduğunu düşünüyorum. Çünkü dersi işlerken kolaylık sağlıyor, ders daha zevkli geçiyor. Öğrencilerde kalıcı öğrenme süreci gerçekleştiğine inanıyorum. Yüksek oranda derse katılım sağlanıyor.”(Erkek, Sınıf Öğretmeni, Hizmet Yılı: 18).

Ö5: “Öğrenme sürecinde görsel öğeleri daha sık kullanarak öğrenme daha etkili oluyor. Öğrenme ortamında kavramlarla ilgili görseller şarkıllar vb. materyallerle pekiştirme yapabiliyoruz. Akıllı tahta kullanımı birden fazla duyu organına hitap ederek kalıcılığı artırıyor. Öğrencilerin derse olan ilgisi artıyor. O günkü kazanım ve kavramlarla ilgili içerikleri EBA dan etkin ederek çizgi film ve etkinliklerle kalıcılığı artırıyorum” (Erkek, Sınıf Öğretmeni Hizmet Yılı:2).

Ö6: “Derslerin içerik zenginliği, soru çözümünde farklı yollar kullanılması ve video içeriğiyle konuyu daha farklı tekniklerle öğrenilmesine katkı sağlıyor. Konuların tekrar edilmesine ve daha çok soru çözümlerine imkan sağlıyor. Farklı soru çözümlerine imkan sağlamakla birlikte bilgilerin not edilmemesi bilgilerin unutulmasına neden oluyor. Soru çözümlerinde geri dönüt vermesi öğrencilerin derse aktif katılımını sağlıyor. Konu tekrarı ve soru çözümleri için özellikle akıllı tahtayı kullanıyorum” (Kadın,İngilizce Öğretmeni Hizmet Yılı: 5).

Ö7: “Öğrenme sürecine önemli bir katkı sağlıyor. Ders işlerken farklı uygulamalar ve farklı ders materyalleri kullanmaya imkan tanıdığı için öğrenmenin kalıcılığını artırıyor” (Erkek, Sosyal Bilgiler Öğretmeni Hizmet Yılı: 2).

Ö8: “Öğretimi görsel ve işitsel olarak destekleyerek öğrencilere bütünsel bir öğrenme ortamı sağlıyor. Öğrencilerin kalıcı öğrenme sağlayarak bilginin kalıcılığını artırıyor” (Erkek, Sınıf Öğretmeni Hizmet Yılı: 4).

Ö9: “Kalıcı ve etkili bir öğretim sağlamaktadır” (Erkek, Fen Bilgisi Öğretmeni Hizmet Yılı: 10).

Ö10: “Derslerimi genelde sözel anlatım yoluyla aktardığım için akıllı tahtadan resim, video gösterimi ve test çözümleri ile öğrencilerin görsel zekalarına hitap ettiği için öğretimi kalıcı hale getiriyor” (Kadın, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni Hizmet Yılı: 5).

Ö11: “Çocuklara görsel ve işitsel olarak hitap ederek eğitim ve öğretimin kalıcılığını artırıyor. Öğrenilenlerin somut örneklerle desteklemeyi sağlıyor. Sınıf kurallarını, temizlik kurallarını görsel olarak eğitici videolarla destekliyor” (Erkek, Matematik Öğretmeni Hizmet Yılı: 4).

Ö12: “Özellikle kendi dersim için belirteyim ki işitsel hafızayı harekete geçirmenin en kolay yolu kulağa sesi vermektir. Akıllı tahta sayesinde bunu çok kolay bir şekilde yapabiliyorum. Notaları ses kayıtlarını görsel ve işitsel olarak çocuklara kavratma imkanı sağladığı için dersi eğlenceli ve farklı bir formatta işlememe imkan sağlıyor. Bu nedenle kalıcı ve etkili bir öğrenme ortamı sağlıyor” (Kadın Müzik Öğretmeni Hizmet Yılı: 15).

Ö13: “Görsel Sanatlar dersi adından da anlaşılacağı üzere görsel materyalin ön planda olduğu bir derstir. Görsel hafızaya hitap etmektedir. Akıllı tahta sayesinde öğrencilerin görsel hafızalarını harekete geçirerek görsel sanatlar dersini daha kalıcı bir şekilde işlemeye imkan sağlıyor. Farklı ressamın resimlerini akıllı tahta sayesinde görsel olarak göstererek zaman, mekan ve emek tasarrufu sağlıyor. Müze ve üç boyutlu görselleri akıllı tahta sayesinde sınıf ortamına taşıyarak çok boyutlu öğrenmenin gerçekleşmesini sağlıyorum. Böylece eğitim öğretim daha kalıcı ve eğlenceli bir hal alıyor” (Erkek Görsel Sanatlar Öğretmeni Hizmet Yılı: 12).

Ö14: “Küçük yerlerde beden eğitimi dersi için bütün materyalleri temin etmek zordur. Akıllı tahta sayesinde görsel ve videolar sayesinde farklı fiziksel hareketleri, farklı oyun çeşitlerini, materyalleri görerek derse katılımlarını bu şekilde artırma imkanı buluyorum” (Erkek Beden Eğitimi Öğretmeni Hizmet Yılı: 8).

Ö15: “Öğrenciler daha çok somut dönemlerinde oldukları için soyut kavramları anlatarak kavratmak zordur. Akıllı tahta sayesinde soyut kavramları somut nesnelere üzerinde göstererek ve videolar sayesinde kavratarak eğitim öğretimin kalıcılığını artırarak öğrenmeyi daha etkili bir şekilde yapma imkanı sağlıyor. Tasarımları göstererek öğrencilerin eğitim öğretim sürecine katılmalarını sağlayarak eğitimin bir parçası olmalarını sağlama imkanı sunuyor. Görsel materyaller sayesinde dersin kalıcı öğrenmeye dönüşmesini sağlıyor” (Kadın Teknoloji Tasarım Öğretmeni Hizmet Yılı: 9).

Akıllı Tahta Kullanımının Öğretmene Faydaları ile ilgili Öğretmen Görüşleri

Araştırmaya katılan öğretmenler akıllı tahta kullanımının öğretmen için büyük bir kolaylık sağladığını, dersi işlemede görsel ve işitsel olarak dersi işleme imkânı sunduğunu birçok duyu organına hitap ettiği için kalıcı bir öğrenme sağladığını ifade etmişlerdir. Özellikle sınıf öğretmeni branşında olan öğretmenler birçok dersi bir arada işlemek zorunda olduklarından dolayı akıllı tahta kullanımının kolaylık sağladığını, küçük yaş grubu öğrencilerin dikkatini çekmede faydalı olduğunu, geri kalmış öğrencilerle ek çalışmalar imkânı sunduğunu ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan farklı branştaki öğretmenler akıllı tahta kullanımının gerçek hayattan somut örneklerle dersi işleme imkânı sunduğunu, kısa sürede birçok örnekle dersi zenginleştirdiğini, ekonomik açıdan interaktif ortamda kaynaklara ulaşmayı sağladığı için ek materyal almadan dersi zenginleştirerek işlemeye imkân tanıdığını dile getirmişlerdir. Öğretmenlerin özellikle belli branşlarda ders işleyişinden akıllı tahtanın ekonomik ve zaman olarak çok fayda sağladığını kazanımları az maliyetle hızlı bir şekilde öğrencilerin istifadesine sunulduğunu belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin akıllı tahta kullanımının olumlu faydaları ile ilgili görüşleri şöyledir:

Ö1: “Dinleme izleme metinlerini akıllı tahta vasıtasıyla öğrencilere sunuyorum. Ders sonrası soru çözme ve etkinlikler açısından faydalaniyorum. Hem işitme hem de görme

duyularına hitap ettiği için öğrenmeler daha hızlı gerçekleşiyor. Akıllı tahtadan eba vb. programlardan yararlanıyorum. Buradaki soru ve etkinliklerden faydalanıyorum. Derste işlediğimiz konunun görsellerini ve videolarını gerçek hayattan sunabilmemiz açısından önemli bir yer teşkil ediyor” (Erkek, Türkçe Öğretmeni, Hizmet süresi: 3 yıl).

Ö2: “Branşım zor ve öğrencilerin çekindikleri bir ders olmasından dolayı akıllı tahta sayesinde dersi eğlenceli bir hale getirerek oyunlarla öğrencilerin matematiği sevmelerini sağladım. Birçok içeriğe ulaşabiliyor, ekonomiklik ve zaman açısından tasarruf sağlıyor. Dersi somutlaştırarak işlememize olanak sağlıyor” (Kadın, Matematik Öğretmeni, Hizmet Süresi: 4 yıl).

Ö3: “Disiplinlerarası eğitim öğretim şansı sunduğu için faydalı görüyorum. Güncel yeniliklerden haberdar olmamızı sağladığı için ve farklı derslerden farklı örneklere kısa sürede ulaşmamıza, müfredatı rahat bir şekilde yetiştirerek dersi etkili bir şekilde işlememize imkan sunuyor. Materyal konusunda görsel ve işitsel farklı kaynaklardan farklı eğitim sitelerinden faydalanmaya imkan tanıdığı için çok faydalı buluyorum” (Erkek, Sınıf öğretmeni, Hizmet Süresi: 25 yıl).

Ö4: “Genellikle görsel örneklerde çok faydalı olduğunu düşünüyorum. Dersi hızlı bir şekilde işlememize yardımcı oluyor. Materyal konusunda birçok kaynağa hızlı bir şekilde ulaşarak yararlanma olanağı sağlıyor. Özellikle somut düşünme döneminde olan öğrencilerin soyut kavramları algılamada zorluk çektiğini düşünürsek, akıllı tahtanın dersi somutlaştırarak işlememize yarar sağladığı için öğrencilerin daha kalıcı ve etkili öğrenmeleri sağlanmış oluyor” (Erkek, Sınıf Öğretmeni, Hizmet Yılı: 18).

Ö5: “Dersi işlerken özellikle branş bazında çocukların ilgilerini uzun süre kavram üzerinde tutabildiği için dersi daha etkili bir hale getiriyor. Kısmen dersi daha hızlı ve etkili bir şekilde işlememize yardımcı oluyor. Özellikle ekonomik olarak yetersiz kaldığımız ulaşamadığımız kaynaklara interaktif ortamda ulaşarak faydalanmamıza, materyalleri incelememize olanak sağlıyor. Köy ortamında öğrencinin etrafında görme imkânı bulamadığı sözel olarak söylenen ve soyut olan bir kavramı somutlaştırarak öğrencinin görmesini duymasını sağlıyor. Mesela müfredatlarda olmasına rağmen yaşadığımız şehirde olmayan müzeyi sanal ortamda üç boyutlu olarak sanki müzeye gitmiş gibi alanı tek tek gezdirerek sanal ortamda müze gezisini ücretsiz bir şekilde riske girmeden, incelemenizi sağlıyor” (Erkek, Sınıf Öğretmeni Hizmet Yılı: 2).

Ö6: “Daha fazla soru çeşitleri ile dersi eğlenceli hale getirerek, soruları çözümlenmeye katkı sunuyor. Öğretmenin kendi alanında kendini geliştirmesine hantallıktak kurtularak sürekli araştırmaya sevk ettiği için yararlı buluyorum. Çünkü şimdiki çocuklar sorgulayıcı ve sürekli teknolojiyi aktif bir şekilde takip edip kullandıkları için öğretmenlerin sorulan sorulara etkili cevap verebilmesi, ders işlerken takılmaması için sürekli yenilenmesini zorunlu kılıyor. Akıllı tahta özellikle konu anlatımı içeriğinde olan görseller yeterli olduğu için ayrıca bir başka kaynağa ihtiyaç bırakmıyor” (Kadın, İngilizce Öğretmeni Hizmet Yılı: 5).

Ö7: “Ders anlatımında sözel ders ağırlıklı olduğu için görsel materyaller sayesinde kalıcı öğrenmenin gerçekleşmesine katkı sağlıyor” (Erkek, Sosyal Bilgiler Öğretmeni Hizmet Yılı: 2).

Ö8: “Bilgiye anında erişim açısından önemli bir kolaylık sağlıyor. Öğrencilerin birden fazla duyusunu hitap ettiği için daha kalıcı öğrenmeler sağlıyor. Zaman açısından öğretmenin zamanı daha etkili kullanmasının sağlayarak eğitim öğretime katkısını artırıyor” (Erkek, Sınıf Öğretmeni Hizmet Yılı: 4).

Ö9: “Fen Bilgisi dersinde görsel materyaller önem arzettiğinden ders işleyinde kolayca materyale ulaşım sağlıyor. Kalıcı öğrenmede etkili oluyor” (Erkek, Fen Bilgisi Öğretmeni Hizmet Yılı: 10).

Ö10: “Sınıf ortamında öğrenme sürecinde öğrencilerin motive olmalarını sağlıyor. Konu anlatımı sonrasında video ve test çözümleri ile dersi daha etkili anlatımına yardımcı oluyor” (Kadın, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni Hizmet Yılı: 5).

Ö11: “Çocuklar akıllı tahtayla anlatılan derslerde daha eğlenceli zaman geçirdikleri için derse etkin katılım sağlıyorlar. Öğrenilen kazanım ve kavramları, şekilleri tahtadan çeşitli görsellerle daha fazla örneklendirerek dersi kalıcı bir şekilde işlememize yardımcı oluyor” (Erkek, Matematik Öğretmeni Hizmet Yılı: 4).

Ö13: “Müze ve üç boyutlu görselleri akıllı tahta sayesinde sınıf ortamına taşıyarak çok boyutlu öğrenmenin gerçekleşmesini sağlıyorum. Böylece eğitim öğretim daha kalıcı ve eğlenceli bir hal alıyor. Akıllı tahta Farklı renk tonlarını, değişik okullardaki çalışmalarını dünyanın her yerindeki ressamın yaptığı çalışmayı sınıf ortamına getirerek dersi hem kaliteli hem de kalıcı ve rahat işlememe yardımcı oluyor” (Erkek Görsel Sanatlar Öğretmeni Hizmet Yılı: 12).

Ö14: “Benim dersim ağırlıklı olarak fiziksel aktiviteye bağlı olarak işlenen bir ders olduğu için öğretim aşamasında akıllı tahtadan faydalanıyorum. Dersin anlatım ve gösterim kısımlarında fiziksel ortamın müsait olmadığı durumlarda akıllı tahta sayesinde aktiviteler ve hareketlerin görsel olarak gösterimi ve oynanacak oyunun video gösterimi sayesinde dersi hızlı ve etkili bir şekilde işlememe imkan sağlıyor. (Erkek Beden Eğitimi Öğretmeni Hizmet Yılı: 8).

Ö15: “Dersimiz el becerisi, görsel tasarım, yaparak yaşayarak öğrenme gerektiren bir ders olduğu için müfredattaki bütün çalışmaları uygulamalı olarak yapmak bazen mümkün olmayabiliyor. Bu nedenle akıllı tahta sayesinde yapılan çalışmaları görme üç boyutlu olarak hissetme, yapacağımız çalışmaların videolarını izleyerek daha hızlı ve etkili olarak yapma imkanı sunduğu için dersi işleyişinde kolaylık sağlıyor” (Kadın Teknoloji Tasarım Öğretmeni Hizmet Yılı: 9).

Akıllı Tahta Kullanımının Öğrencilerin Derse Katılımına Etkisi

Akıllı tahtanın öğrencileri derse katması ile ilgili, araştırmaya katılan 15 öğretmenin 12’si olumlu görüş belirtirken, 3 öğretmen kısmen olumlu /olumsuz şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Öğretmenlerin görüşünde ifade ettikleri görüşleri incelendiğinde; akıllı tahta kullanımının öğrencilerin derse katılımına olumlu yönde etki ettiği, derse olan ilgisini arttırdığı söylenebilir. Öğretmenler özellikle akıllı tahtayı derse hazırlıklı bir şekilde girip, aktif ve etkili bir şekilde kullanabilirlerse öğrencilerin dersten zevk almaları ve aktif katılımları sağlanacaktır. Öğretmenler branş bazında farklı değerlendirmeler yapmalarına rağmen ortak olarak akıllı tahtanın öğrenme ve öğretme sürecine olumlu etki ettiği öğrencilerin derse katılımlarının arttığı, ders işleyişinde pratiklik kazandıkları, derse görsel ve işitsel zenginlik kattığı için öğrencinin motivasyonunu arttırdığını belirtmişlerdir. Eğer ki öğretmen akıllı tahtayı etkin kullanmaz ve fiziksel aktivitelerle dersi zenginleştiremezse öğrencilerin dersten kopmalarına neden olabilir.

Akıllı tahta kullanımının öğrencilerin derse katılımına olumlu etki ettiğine dair öğretmenlerin görüşleri şöyledir:

Ö1: “Derse ilgisi az olan öğrencilerin bile işin içine akıllı tahta girdiği zaman derse katılımlarını artırıyor. Mesela zor ve soyut kavramların olduğu bir dersi akıllı tahta vasıtasıyla görsel ve işitsel materyallerin işin içine katılmasıyla öğrencilerin derse katılımı artıyor” (Erkek, Türkçe Öğretmeni, Hizmet süresi: 3 yıl).

Ö2: “Akıllı tahta kullanırken etkinliklere aktılımda istekli olanların sayısı artıyor. İzleme ve dinleme, teknolojiyi etkin kullanma, iletişim becerileri zihinsel ve duygusal olarak da katkı sağlıyor” (Kadın, Matematik Öğretmeni, Hizmet Süresi: 4 yıl).

Ö4: “Anlatılan konu ile ilgili daha geniş bir bakış açısı kazandırdığı için öğrencilerin katılımını sağlıyor. Derste sözel ve düz anlatımla sıkılan öğrenciler akıllı tahta sayesinde derse motive olup aktif katılım sağlıyor” (Erkek, Sınıf Öğretmeni, Hizmet Yılı: 18).

Ö6: “ videolu soru çözümlerinde sorunun cevabını öğrencinin kendisinin yapmasını ve akıllı tahtayı kullanmasını sağladığı için öğrenciyi motive ediyor” (Kadın, İngilizce Öğretmeni Hizmet Yılı: 5).

Ö7: “Akıllı tahta üzerinden soruların görsel olarak ilgi çekici farklı renk tonlarıyla dikkati artırıcı etkisi sayesinde derse katılımın artmasını sağlıyor” (Erkek, Sosyal Bilgiler Öğretmeni Hizmet Yılı:2).

Ö8: “Teknolojiyle iç içe olan öğrenciler akıllı tahtadan ders işlendiği zaman daha iştahlı ders dinliyorlar. Konu takarında eba üzerinden videolar izleterek, sorular çözdürerek ve

metin işlerken bazı görsellerden yararlanarak dikkatin yoğunlaşmasını sağlıyor. özellikle Türkçe dersinde her temada bir dinlenme/izleme metni bulunur. Bu metinleri akıllı tahta vasıtasıyla dinlettirip izlettirerek derste daha rahat bir öğrenme gerçekleştiriyorum” (Erkek, Sınıf Öğretmeni Hizmet Yılı:4).

Ö9: “İşlenen konu açısından görsel olarak ve deneyler kullanılarak öğrencide kalıcı öğrenmeye fırsat tanıyor.Tehlikeli veya ulaşımı zor olan deneyler için eba vb. Platformlarda hazırda kullanılan deneyleri kullanarak öğrenmeyi kalıcı hale getirebiliyorum. Her konu ile alakalı deney,gözlem görsel ve işitsel tüm materyalleri temin temin edebildiğim için öğrenme açısından olumlu dönütler alıyorum” (Erkek, Fen Bilgisi Öğretmeni Hizmet Yılı: 10).

Ö10: “Sözel ağırlıklı bir ders olduğu için akıllı tahtadan yapılan etkinlikler sayesinde öğrencilerin motive olup derse katılımlarına katkı sağlıyor. Kolay ve ulaşılabilir ders etkinlikleri sayesinde az emek ve kısa zamanda istenilen kazanım seviyesine ulaşılmasına imkan sağlıyor.” (Kadın, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni Hizmet Yılı: 5).

Ö11: “Çocuklar görsel olarak farklı nesnelere görmeyi gerçek sesleri duymayı seviyorlar. Özellikle hayvan seslerini dinlemeyi ve taklit ederek dikkatleri uzun süre canlı kalabiliyor” (Erkek, Matematik Öğretmeni Hizmet Yılı: 4).

Ö12: “Öğrencilerin arasında müzik dersi çokta önemsenmeyen bir ders olarak görülüyor. Fakat akıllı tahta sayesinde bu algılarını yıkmış olduk. Akıllı tahtanın öğrencilerin dikkatini diri tutması, koro şeklinde parçaları söylemeye imkan vermesi, görsel ve ritmik bir eğitim ortamı sayesinde öğrencilerin dersi daha hevesli dinlemeleri, derse katılımlarının artması ve dersi sevmelerini sağlamaktadır” (Kadın Müzik Öğretmeni Hizmet Yılı: 15).

Ö13: “Öğrenciler farklı resamların, öğrencilerin farklı meslek gruplarının resimlerini görsel olarak görme imkanı buldukları için kendilerinde de bu derse karşı ilgi ve alakaları artmaktadır. Üç boyutlu görseller, hiç görmedikleri müzeler gibi ömürlerinde belki canlı olarak görme imkanları bulunmayan görselleri akıllı tahta sayesinde gördükleri için derse motive olarak katılım gösteriyorlar” (Erkek Görsel Sanatlar Öğretmeni Hizmet Yılı: 12).

Ö14: “Bazı hareketlerin gösterimi çok zor olabiliyor bu nedenele akıllı tahta sayesinde bu hareketleri göstererek öğrencilerin derse katılımını artırıyorum. Video gösterimleri sayesinde okul ortamında yapılması imkansız olan çalışmalarını görsel ve hareketli görme imkanları olduğu için öğrenciler derse daha çok katılım sağlıyorum” (Erkek Beden Eğitimi Öğretmeni Hizmet Yılı: 8).

Ö15: “Görsel materyallerin sanal ortamda gösterimi videoları sayesinde öğrencilerin derse olan ilgisi artıyor. Çünkü bütün çalışmalarını uygulamalı olarak yapmanın imkanı olmadığı için en azından öğrenciler akıllı tahta sayesinde görme fırsatı buldukları için derse katılım oranlarını da artırıyor” (Kadın Teknoloji Tasarım Öğretmeni Hizmet Yılı: 9).

Akıllı tahta kullanımının öğrenci derse etkin katılımına etkisi ile ilgili kısmen olumsuz değerlendiren öğretmenlerin görüşleri şöyledir:

Ö2: “Tahtayı etkin kullanmak önemli yoksa çocukların dikkati dağılabilir. Çocuklar ders işleyişini beklerken sıkılabilirler” (Kadın, Matematik Öğretmeni, Hizmet Süresi: 4 yıl).

Ö5: “Bir süre sonra fiziksel aktivitelerde ve etkinliklerde kopmalar olabiliyor. Gereğinden fazla ilgi odaklanmalarını zorlaştırıyor” (Erkek, Sınıf Öğretmeni Hizmet Yılı: 2).

Ö11: “Akıllı tahtada çok fazla zaman geçirmek sınıfta gerçek materyallerle geçirdikleri zamanı sınırlıyor ve hemen akıllı tahtada ilgileri dağılıyor” (Erkek, Matematik Öğretmeni Hizmet Yılı: 4).

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırmanın bulgularına göre akıllı tahta kullanan öğretmenlerin dersi etkili ve hızlı bir şekilde verebildikleri, öğrencilerin dikkatini uzun süre canlı tutabildikleri görülmüştür. Araştırmaya katılan öğretmenler akıllı tahta kullanımının öğretmenin ders işleyişinde yararlı olduğunu ekonomik olarak da fayda

sağladığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin akıllı tahta sayesinde uzun süre dersten kopmadan derse aktif katılarak dersin işleyişine katıldıkları görülmüştür. Bu da akıllı tahtanın kullanımın eğitim öğretim sürecine ve öğrencilerin derse katılımına olumlu etki ettiği sonucunu doğrulamaktadır.

Akıllı tahta materyal konusunda görselliği artırdığı ve öğrencilerin görsel ve işitsel duyularına hitap ettiği için eğitim öğretimi daha etkili hale getirdiği görülmüştür. Çünkü öğrenciler, duyduklarını kısa zamanda unutturken, gördükleri ve işittikleri bir şeyi çabuk çabuk unutmazlar. Böylece öğretmen görüşlerine göre akıllı tahtaların aktif kullanıldığı sınıflarda, öğretmenin derse hazırlıklı girip öğrencilerin derse katılımının sağlanması nedeniyle kalıcı bir öğrenmenin gerçekleştiği görülmüştür. Ancak akıllı tahtanın kullanıldığı sınıflarda bir süre sonra fiziksel etkinliklerde kopmalar olduğu görülmüştür. Öğrencilerin gereğinden fazla odaklanamadıkları için derse ilgisiz hale gelebildikleri de görülmüştür. Katılımcılar, öğretmenlerin akıllı tahtayı etkin şekilde kullanmadığı için öğrencilerin dikkatinin dağıldığını belirtmişlerdir.

Görüşmeye katılan öğretmenlerin çoğunluğu akıllı tahta kullanımını öğretim sürecine etkisini olumlu olarak değerlendirdiklerini belirtmiştir. Akıllı tahtalar eğitim teknolojilerin etkin olarak kullanıldığı dünyanın birçok ülkesinde eğitim öğretim politikaları çerçevesinde etkin kullanıldığı görülmektedir (Çelik-Atak, 2012:43). Akıllı tahta kullanımının yapılan araştırmalarda eğitim öğretim sürecine olumlu etki ettiği, birçok gelişmiş ülkede eğitim öğretim sürecinde teknolojinin etkin bir şekilde kullanıldığı ve bunun sonuçlarının olumlu olduğu görülmüştür. Araştırma bulgularına göre de akıllı tahta kullanan öğretmenlerin dersten daha çok zevk aldıkları, dersi daha etkin bir şekilde işledikleri görülmektedir. Akıllı tahtanın dersi daha çok somutlaştırdığı için öğrencilerin öğrenme seviyelerini artırdığı ve öğrencilerin aktif bir şekilde derse katıldıkları görülmüştür.

Öğrenciler her ne kadar eğitim teknolojilerinden faydalansalar da; asıl olan bilgi ve teknolojiyi eğitimde kullanan ve öğretim faktörüne yansıtan öğretmendir. Öğretmen teknolojiye ne kadar vakıf olursa eğitim teknolojilerini o denli etkili kullanabilir. Ayrıca öğretmenin öğrencileri ile olan iletişimi, derse katılmalarını sağlaması, öğretmenin bilgi ve teknolojiye ne ölçüde aktif kullandığına bağlıdır. Öğretmen teknolojiye vakıf olur ve bunu derste etkin kullanabilirse öğrencilerin teknolojiye olan ilgilerini de o ölçüde artıracaktır (Meng, 2011:70). Teknolojik aletlerin öğrenmede ne kadar etkili olduğunu bilmek için öğretmen ve öğrencinin bunu ne kadar etkili kullandığına bakılmalıdır. Etkili kullanılmadığı ve araçlarla desteklenmediği zaman verimli olmayacaktır (Noeth-Volkov, 2004)

Bu çalışmaya katılan birçok katılımcı, akıllı tahtanın dersi zenginleştirdiği konusunda aynı düşüncededir. Bu konuda ortaya koydukları yorumlar, akıllı tahtanın görsel zenginlik, işitsel zenginlik ve etkileşim zenginliğinin olduğu sonucunu ortaya koymuştur. Görerek ve duyarak gerçekleştirilen faaliyetleri içerir ve bu tür öğrenmenin yaparak/yaşayarak öğrenme üzerinde etkili bir deneyim sağladığı kabul edilir. Katılımcılardan birçoğu görselliği doğrudan kendi branşlarıyla ilişkilendirerek öne çıkarmışlardır. Çoğu öğretmenin özellikle video gerektiren derslerde akıllı tahtanın çok faydalı olduğunu belirtmişlerdir. Videoların derse hem görsel hem de işitsel katkı sağladığı görülmüştür. Görsel öğelerin konuyu somutlaştırmaya yardımcı olduğu kabul edilmiştir (Kurt, vd. 2013).

Akıllı tahta kullanımının zaman yönetimi konusunda da oldukça faydalı olduğu görüşü ağırlık kazanmıştır. Görüşmeye katılanların çoğunluğu akıllı tahta kullanımının zaman yönetim konusunda yararlı olduğu görüşünü savunmuşlardır. Akıllı tahtanın konular arasında kolay geçiş yapma imkânı tanınması, öğretmenin yazı yazarak ve şekil çizerek zaman kaybı yaşamasının önüne geçmektedir (Elaziz, 2008). Bu çalışmada öğretmen görüşlerinden yola çıkılarak, akıllı tahtanın zamanı iyi kullanma fırsatı verdiği ve dersi zenginleştirerek işlenmesine olanak sağladığı belirlenmiştir. Katılımcılar akıllı tahtanın dersi görsel, işitsel ve etkileşimsel boyutlarda zenginleştirdiği konusunda hemfikirlerdir. Öğretmenlerin çoğunun akıllı tahtayı kabullendiği ve yararlı olduğunu inandıkları söylenebilir. Akıllı tahtayı tam fonksiyonel olarak kullanılmaması da olumsuz kanaat olarak görülebilir. Öğretmenlere genelde bilgisayar ve teknoloji, özelde ise bilişim teknolojileri ve akıllı tahta konusunda güncelliği yakalamalarına yardımcı olacak imkânlar sunulmalıdır fikri de ön plana çıkmaktadır. Öğretmenler zamanla akıllı tahta tecrübelerini geliştirebilirler fakat teknolojideki güncel gelişmelerin öğretmenlere aktarılması gerekir.

Sınıflarda akıllı tahta kullanımının birçok açıdan avantajı olmasına rağmen kullanım esnasında bazı problemler de mevcuttur. Bu konuda öğretmenlerin belirttiği en önemli sorunlar, virüs, elektrik kesintisi, teknik arızalar sıralanabilir. Akıllı tahtanın ilk kullanıldığı zamanlarda yoğun ve gereksiz katılımın olması ve hareketliliğin fazla olması, öğretmen tahtaya yeterince hâkim değilse öğrencilerin sıkılması, ders hızlı işlendiği için zayıf öğrencilerin zorlanmasına neden olabilir. Öğretmenler akıllı tahta konusunda bilgilendirilirse akıllı tahtadan daha çok faydalanabilirler ve daha az sıkıntı ile karşılaşır (Erduran-Tataroğlu, 2009). Yapılan bir başka çalışmada öğretmenlerin öğrenmeyi güdüleyen ve artıran akıllı tahta teknolojilerini eğitim öğretim ortamında yeterli kullanmadıkları görülmüştür. Bunun için öğretmenlere önceden bilgilendirme çalışmalarının yapılması

seminer ve derslerle ilgili materyal kullanımı konusunda bilgilendirmenin yapılması gerekmektedir. Öğretmenlerin elektrik kesintisi gibi arızalar için tebeşirli tahtalarında sınıflarda bulunmasında yarar vardır. Ara sıra bakanlık tarafından öğretmenlerin akıllı tahta kullanımı ile ilgili bilgilendirme çalışmaları yapılmalı, kılavuzlar eşliğinde bilgileri sürekli taze tutulmaya özen gösterilmelidir. Öğrencilerin akıllı tahta kullanımı ile ilgili görüşlerine başvurulmalı, akıllı tahtanın etkin kullanımı ile ilgili duyuşsal ve görsel hazırlıklar yapılmalıdır görüşü ön plana çıkmaktadır (İşman, 2002).

Akıllı tahtalar eğitim öğretim ortamında çalışma ve adaptasyon sorunun olmasına da neden olabilmektedir. Bunun için öğretmenin akıllı tahtayı etkin kullanabilmesi gerekmektedir. Zaman kaybı ve sınıf yönetiminde yaşanabilecek sıkıntıların önüne geçmek için öğretmenin derse hazırlıklı gelmesi ve dersten kopmaların önüne geçecektir. Akıllı tahtayı açarken, programları seçerken geçen sürede öğrenciler sıkılabılır derste sıkılabılırlar. Öğrencilerin derste motive olmaları dersten sıkılmamaları eğitim öğretimin başarısı için önemlidir. Bunun için öğrencileri derse hazırlamak, zamanı etkili ve verimli kullanmak çok önemlidir (Çetinkaya-Keser: 2013). Öğretmenlere yönelik yapılan araştırmada benzer sonuçlar elde edilmiştir. Öğretmenlerin çoğunluğu akıllı tahtanın olumlu sonuçlar elde ettiğini belirtmişlerdir. Öğretmenler akıllı tahta kullanımının görsel yönden, interaktif etkileşim olarak ve zaman tasarrufu sağladığı konusunda ortak görüş belirtmişlerdir. Akıllı tahta görsel ve işitsel imkânları nedeniyle anlamayı kolaylaştırmakta ve öğrencilerin derse motive oldukları sonucuna varılmaktadır. Öğretmenlerin az bir kısmı kısmen olumsuz bazı yönlerine değinmişlerdir (Bulut-Koçoğlu: 2012).

ÖNERİLER

Bu bölümde yapılan araştırma bulgularında elde edilen sonuçlara yönelik önerilere yer verilmiştir. Yapılan araştırma sonucunda elde edilen bulgular sonucunda aşağıdaki öneriler yapılabilir:

- ✓ Akıllı tahtanın öğrenme öğretme ortamına olumlu etki etmesinin sağlanması için öğretmenlerin derse hazırlıklı bir şekilde girip, akıllı tahtayı aktif bir şekilde kullanması sağlanmalıdır. Bu amaçla öğretmenlerin akıllı tahta ile ilgili düzenli bir şekilde seminer çalışmaları ile ve bakanlığın yapacağı bilgilendirmelerle bilgileri sürekli taze tutulmaya dikkat edilmeli öğretmenlerin eğitim teknolojileri ile ilgili bilinçlenmelerine olanak sağlanmalıdır.
- ✓ Öğretmenler akıllı tahtayı kullanırken görsel ve işitsel öğelerin ağırlıkta olduğu etkinliklerle öğrencilerin dikkati derse yoğunlaştırılmalı ve dersten sıkılmaların önüne geçilmelidir. Ders işlenirken sürekli akıllı tahta kullanmaktansa ara sıra fiziksel etkinliklerle öğrencilerin dersten kopmalarının önüne geçilmelidir.
- ✓ Akıllı tahtanın interaktif bir araç olduğu unutulmamalıdır. Öğrencilerin sağlığını olumsuz etkileyecek (göz sağlığı, bedensel rahatsızlık vb) şekilde uzun süre akıllı tahta ile ders işlenmemeli arada hareket gerektiren çalışmalarla yaşanabilecek bedensel rahatsızlıkların önüne geçilmelidir.
- ✓ Öğretmenlerin akıllı tahtayı kullanırken dersin amaçları doğrultusunda kullanılmalı, zaman geçirmek, oyalamak, öğrenciyi meşgul etmek ve ders dışı etkinlikler için kullanılmasının önüne geçilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akoyunlu, B. (1995). Bilgi Teknolojilerinin Okullarda Kullanımı ve Öğretmenlerin Rolü. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 105–109.
- Akpınar, Y. (2004). Eğitim Teknolojisiyle İlgili Öğrenmeyi Etkileyebilecek Bazı Etmenlere Karşı Öğretmen Yaklaşımları. *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(8) : 206-222.
- Alkan, C. (2011). *Eğitim teknolojisi* 8. Baskı, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Bulut, G. ve Koçoğlu, E. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Akıllı Tahta Kullanımına İlişkin Görüşleri (Diyarbakır İli Örneği). *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19 : 242-258.
- Çelik, S. ve Atak, H. (2012). Etkileşimli Tahta Tutum Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması. *Anadolu Uluslararası Bilim Eğitimi Dergisi*, 2(2) : 43-60.
- Çetinkaya, L. ve Keser, H. (2013). Öğretmen ve Öğrencilerin Etkileşimli Tahta Kullanımına Yönelik Yaşamış Oldukları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Uluslararası Diller, Edebiyat Ve Süreli Yayınlar Türkistan Türkçesi Tarihi* 8(6), 360-377.
- Daniels, A. (2004). Composition Instruction: Using Technology To Motivate Students To Write Informational Technology In Education Annual, v2004 n1 p157-177 2004
- Ekiz, D. (2013). *Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metotlarına Giriş*. Anı Yayıncılık, Ankara.

- Elaziz, F. (2008). *Öğrenci ve Öğretmenlerin Etkileşimli Tahta Kullanımına Yönelik Tutumları EFL Sınıflarında Yazı Tahtaları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bilkent Üniversitesi, Ankara.*
- Erduran, A. Ve Tataroğlu, B. (2009). Eğitimde Akıllı Tahta Kullanımına İlişkin Fen ve Matematik Öğretmen Görüşlerinin Karşılaştırılması, *9. Uluslararası Eğitim Teknolojisi Konferansı, Ankara-Türkiye.*
- İşman, A. (2002). Sakarya ili öğretmenlerinin eğitim teknolojilerine yönelik yeterlilikleri. *Türk Online Eğitim Teknolojileri Dergisi*, 1(1) : 72-92.
- Kocabıyık, O. O. (2016). Olgubilim ve Gömülü Kuram: Bazı Özellikler Açısından Karşılaştırma, *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2016, Cilt 6, Sayı 1, 55 -66.
- Kurt, A. A., Kuzu, A., Dursun, Ö. Ö., Güllüınar, F. ve Gültekin, M. (2013). FATİH Projesinin Pilot Uygulama Sürecinin Değerlendirilmesi: Öğretmen Görüşleri. *Öğretim Teknolojileri ve Öğretim Eğitimi Dergisi*, 1(2): 1-23.
- Kutluca, T.ve Ekici, G. (2010). Öğretmen Adaylarının Bilgisayar Destekli Eğitime İlişkin Tutum ve Özyeterlilik Algılarının İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38 : 177-188.
- Meng, H. J. (2011). Kırsal Öğretmenlerin Etkileşimli Beyaz Tahta Tabanlı BIT'i Kabul Etmesi. *Global Mühendislik Eğitimi Dergisi*, 13(2) : 70-76.
- Marshall, J. (2002). Learning With Technology: Evidence that technology can and does,support learning. A white paper prepared for Cable in the Classroom. Viewed 18 June2017,https://www.researchgate.net/publication/324845137_Learning_With_technology_Evidence_that_technology_can_and_does_supprot_learning
- Noeth, R.J.,Volkov, B.B.(2004) Evaluating The Effectiveness Of Technology İn Our Schools: ACT Policy Report, Washington, DC:ACT
- Pensky, M. (2001). Dijital Yerliler, Dijital Göçmenler. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Basının Sesi*, 9(15).
- Tor, H. ve Erden, O. (2004). İlköğretim Öğrencilerinin Bilgi Teknolojilerinden Yararlanma Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma. *The Turkish Online Journal Of Educational Technology*, 3(1) : 120-130.
- Yılmaz, M. (2007). Sınıf Öğretmeni Yetiştirmede Teknoloji Eğitimi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(1) : 155-167.

Örgütsel İklim ve Psikolojik İyi Oluş İlişkisi

Organizational Climate And Psychological Well-Being Relationship

ÖZET

Günümüz çalışma yaşamında örgütler, sahip oldukları yetenekli çalışanları en önemli sermayeleri olarak görmektedir. Örgütlerin başarılı olabilmeleri için çalışanlarına önem ve değer vermeleri gerekmektedir. Bir örgütte çalışanların algıladıkları olumlu bir örgüt iklimi onların motivasyonlarını, aidiyetlerini, davranışlarını, tutumlarını olumlu yönde etkileyecektir ve çalışanların psikolojik açıdan iyi olmalarını sağlayacaktır. Kendisini psikolojik açıdan iyi hisseden çalışanların verimlilikleri artacak, yaptıkları işten doyum sağlayacak, diğer çalışanlarla olumlu ilişkiler geliştireceklerdir. Bir örgüt içerisinde kendisini psikolojik bakımdan iyi hisseden çalışanlar birbirleriyle etkileşimlerinde hissettikleri pozitif duyguları birbirlerine yansıtabileceklerdir. Bu durum da çalışma ortamı içerisinde çalışanların kendilerini daha iyi hissetmelerine neden olabilecektir. Olumlu bir örgüt iklimine sahip olan işletmelerde çalışanlar kendilerini daha iyi hissedebileceklerdir. Hem olumlu bir örgüt iklimini hem de çalışanların psikolojik iyi oluşlarını sağlayabilen işletmelerin rekabette üstünlük sağlayabilecekleri, verimliliklerinin ve üretim kalitelerinin artacağı, müşteri memnuniyetini sağlayabilecekleri, çalışanlar arasında işletmeye karşı bir aidiyet hissinin oluşacağı, yetenekli çalışanların işletmeye daha kolay çekilebileceği ve tüm bunlarla birlikte başarılı olabileceği söylenebilir. Literatüre bakıldığında örgüt iklimi ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiye yer veren çok fazla çalışmanın olmadığı gözlemlenmiştir. Buradan hareketle bu çalışmanın amacı; örgütsel iklim ve psikolojik iyi oluş ilişkisinin literatür kapsamında incelenmesidir. Bu inceleme kapsamında konu ile ilgili yerli ve yabancı kaynak araştırması yapılarak örgütsel iklim ve psikolojik iyi oluş ilişkisi literatür taraması bağlamında irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Psikoloji, Örgüt İklimi, Psikolojik İyi Oluş

ABSTRACT

In today's working life, organizations see their talented employees as their most important capital. In order for organizations to be successful, they need to give importance and value to their employees. A positive organizational climate perceived by the employees in an organization will positively affect their motivation, belonging, behavior and attitudes and will ensure the psychological well-being of the employees. Employees who feel good psychologically will increase their productivity, get satisfaction from their work, and develop positive relationships with other employees. Employees who feel psychologically good in an organization will be able to reflect the positive emotions they feel in their interactions with each other. This situation may cause employees to feel better in the working environment. Employees in businesses with a positive organizational climate will feel better. It can be said that businesses that can provide both a positive organizational climate and the psychological and well-being of their employees will gain superiority in the competition, their productivity and production quality will increase, they can provide customer satisfaction, a sense of belonging to the business will be formed among the employees, talented employees can be attracted to the business more easily and they can be successful with all of this. When the literature is examined, it has been observed that there are not many studies that include the relationship between organizational climate and psychological well-being. From this point of view, the aim of this study is; The aim of this study is to examine the relationship between organizational climate and psychological well-being within the scope of the literature. Within the scope of this review, the relationship between organizational climate and psychological well-being will be examined in the context of literature review by conducting domestic and foreign resource research on the subject.

Keywords: Psychology, Organizational Climate, Psychological Well-Being

GİRİŞ

Evrensel olarak “mutlu çalışanların üretken çalışanlar olduğuna” inanılmaktadır. Mutluluk genellikle bir kişinin fiziksel, zihinsel, ruhsal ve psikolojik istikrarından kaynaklanmaktadır. Buradan hareketle günümüzün organizasyonları çalışanlarına bu dengeyi ve istikrarı sağlamak için yeni ve yenilikçi olanaklar sunmaktadırlar. Örgütsel iklimin de çalışanların psikolojik iyi oluşları üzerinde önemli bir etkisinin olduğu düşünülmektedir (Gondlekar & Kamat, 2016).

Polen Narlı ¹

How to Cite This Article
Narlı, P. (2023). “Örgütsel İklim ve Psikolojik İyi Oluş İlişkisi”, International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 9(68): 2775-2780.
DOI:
<http://dx.doi.org/10.29228/smryj.67674>

Arrival: 14 November 2022
Published: 28 February 2023

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi., İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Aile Danışmanlığı, İstanbul, Türkiye

İklim çalışmalarının ana odak noktası “çalışma koşulları” veya “çalışma ortamı” ve bu ortamın bireyle nasıl etkileşime girdiğidir. Brown & Leigh (1996) iklimi “bir çalışanın kişisel iyi oluşu için örgütün önemini yorumlaması” olarak tanımlamıştır. Bu tanım aynı zamanda çalışma koşullarının çalışanlar için olumlu veya olumsuz davranışlar üretebileceğini ve çalışanlar için zararlı veya yararlı olabileceğini vurgulamaktadır (Akt: Toprak & Karakuş, 2018).

Örgütlerde psikolojik iyi oluş, örgütlerin çalışanlarını teşvik etme, onlara özen gösterme veya kendilerini geliştirmelerine ve başarılı olmalarına yardımcı olma yeteneği ile karakterize edilmektedir (Prilleltensky & Prilleltensky, 2006). Başarılı bir örgüt, çalışanlarının optimum görevleri yerine getirebilmesi, toplum için hizmetler sunabilmesi ve olumlu bir çalışma ortamı yaratabilmesi için çalışanlarını kendine çekebilen ve onlarla ilgilenebilen bir örgüttür. Olumlu bir çalışma ortamı, üstler ve astlar, iş arkadaşları ve paydaşlar arasında iyi ilişkiler kurarak her bireyin potansiyelini geliştirmesini destekleyen bir atmosfer yaratacaktır. Bu olumlu çalışma ortamı, bireyleri üretken çalışmaya ve örgüt içinde olumlu davranışlar oluşturmaya motive edecektir (Rani vd., 2020).

Literatüre bakıldığında örgüt iklimi ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiye yer veren çok fazla çalışmanın olmadığı gözlemlenmiştir. Buradan hareketle bu çalışmanın amacı; örgütsel iklim ve psikolojik iyi oluş ilişkisinin literatür kapsamında incelenmesidir. Bu doğrultuda yerli ve yabancı kaynak taraması yapılarak örgütsel iklim ve psikolojik iyi oluş ilişkisi irdelenecektir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Örgüt İklimi Kavramı

Çalışma yaşamı içerisinde çalışanların davranışlarına yön veren ve çalışanların davranışlarını belirleyen çevresel unsurların belirlenmesi, pozitif olanların geliştirilmesi ve negatif olanların da yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. İstenilen bir atmosfer içerisinde çalışanların çalışma isteklikleri ve motivasyonları performanslarına yansımakta, üretimin kalitesinin artmasına ve müşterilerin memnun olmalarına yardımcı olmaktadır. Tam da buradan hareketle çalışma ortamıyla ilgili bir dizi özelliği ifade eden örgütsel iklim kavramı ön plana çıkmaktadır (Tortumlu & Taş, 2019).

Örgüt iklimi, örgüt çalışanlarına yaptıkları işleri nasıl yapmaları gerektiğiyle ilgili bilgiler sunmaktadır. Genel anlamda örgüt içerisindeki yaklaşımlar örgütsel iklimle sezilebilmektedir. Diğer bir ifade ile örgüt iklimi, çalışanlara örgütün içerisindeki süreçlerin nasıl gerçekleştiği ve nasıl bir bakış açısına sahip olarak çalışmalarını sürdürmeleri gerektiğiyle ilgili bilgiler sunmaktadır Örgüt iklimi örgüt içerisinde bulunan çevrenin şekillenmesine yardımcı olmaktadır (Torun, 2020).

Örgüt iklimi kavramını ortaya çıkaran, Lewin (1951)'in Sosyal Bilimlerde Alan Teorisi'dir. Örgütsel iklimi, kişinin bir işlevi ve onun örgütsel çevre ile etkileşimi olarak tanımlamaktadır. Argyris (1958) aynı zamanda örgütsel iklimini çalışanların ihtiyaçları, değerleri, kişilikleri ve resmi örgütsel politikalar açısından tanımlamıştır (Madhukar & Sharma, 2017). Örgüt iklimi, kişinin örgütle ilgili izlenimi ve çalışma ortamı üzerindeki bireysel etkisi olarak tanımlanabilir ve bu da sırasıyla bireyin davranışını ve işle ilgili tutumlarını etkilemektedir (Litwin & Stringer, 1968).

Tüm bu tanımlamalarla birlikte Forehand & Gilmer (1964) iklimi, bir örgütü tanımlayan, onu diğerlerinden ayıran ve örgüt üyelerinin davranışlarını etkileyen benzersiz baskın özellikler dizisi olarak ifade etmektedirler. Örgüt iklimi, yöneticilere kendi çalışanlarının kuruluşlarını nasıl gördüklerine ilişkin anlayışlı iç görüler kazandırmak için bir yönetim tekniği olarak kullanılabilir. Bireye odaklanmak ve bilişsel ilerlemeleri ve performansı anlamaya çalışmak için psikolojik bir araç olarak görülmektedir (El-Kassar, Chams, & Karkoulouian, 2011).

Reichers & Schneider (1990) iklimin "burada işlerin nasıl yürüdüğüne" ilişkin paylaşılan algılar olduğunu açıklamışlardır. Örgüt iklimi, örgütün hedeflerini ve bu hedeflere ulaşmak için araçları belirleyen bir kavramdır. Örgüt iklimi, örgütsel politikaların, uygulamaların ve prosedürlerin resmi ve gayri resmi paylaşılan algılarıdır (Schneider, 1975). Ayrıca Momeni (2009) örgüt üyeleri arasındaki ilişkiler açısından örgüt iklimiyle ilgili olarak, üyelerinin işlerin nasıl olduğuna ilişkin algılarına odaklanmakta ve herhangi bir zamanda çalışanların örgütlerine yönelik algıları ve tutumlarını ifade ettiğini belirtmektedir (Holloway, 2012).

Literatüre göre örgütsel iklimin sahip olduğu özellikler arasında; etik bir organizasyon ortamı sağlaması, süreçlerin örgütsel iklimle göre şekillenmesi ve devamlılığının sağlanması, örgütsel iklimle örgüt üyeleri arasında yakın bir ilişkinin olması, örgüt çalışanlarının sahip oldukları algıların bir sonucu olarak ortaya çıkması, hem özel sektör hem de kamu sektöründe ortaya çıkması, örgüt çalışanlarının davranışlarını ve tutumlarını etkilemesi, liderlik tarzlarından etkilenmesi, örgütsel yapı ile etkileşim içerisinde olması, örgüt

çalışanlarının birbirleriyle olan ilişkilerini şekillendirmesi, örgüt politika ve yapısının örgütsel iklimle etkileşime girmesi, hareketleri şekillendirmede bir baskı unsuru olması gibi özellikler yer almaktadır (Yeşil, Ceyhan, & Özbağış, 2022).

Örgüt içerisinde çalışanların algıladıkları örgüt iklimi, olumlu örgüt iklimi ve olumsuz örgüt iklimi olmak üzere iki biçimdedir. Örgütsel atmosfer yani örgüt iklimi, içerisinde barındırdığı çalışanların örgütün ruhsal durumu ile ilgili olarak algularıyla var olmaktadır. Pozitif algılanan bir örgüt iklimi, çalışanların iş tatmini sağlamalarına, çalışanların birbirleriyle kilitlenmelerine ve performanslarının yükselmesine yardımcı olmaktadır (Korkmaz, Bayınma, & Bağcı, 2020). Sağlıklı bir örgüt iklimi olan örgütlerin etkililikleri ve verimlilikleri yüksektir. Çalışanların işe olan bağlılıkları ve motivasyonları yüksektir. İdeal bir örgütsel iklimin, güven düzeyinin, inanırlılık düzeyinin, içten ve açık olma seviyesinin, katılım düzeyinin, yardımsever olma düzeyinin yüksek olması gerektiğini ifade etmektedirler. Cantor & Berger (1984) pozitif örgütsel iklimin etkili iletişime, çalışan ilişkilerinin iyi olmasına, çalışanların manevi güçlerinin ve hoşnutluk duygularının yüksek olmasına, çalışanların verimliliklerinin artmasına, paydaşlarla iyi ilişkilerin geliştirilmesine yardımcı olduğunu belirtmektedir (Kartal, 2019).

Varol (1989)'a göre; negatif örgüt iklimine sahip olan örgütler başarısızlığa mahkum olmaktadır. Olumsuz örgüt iklimine sahip olan örgütlerde genel olarak; çalışanlara önem verilmemekte, iletişim sınırlı bir şekilde gerçekleştirilmekte, katılım ve etkileşimi engelleyici demokratik olmayan liderlikle yönetim gerçekleştirilmekte, katı ve baskıcı bir örgüt yapısı bulunmakta ve çalışanlar arasında çatışmalar çokça yaşanmakta, çalışanlar zorla ve canları sıkın bir şekilde çalışmaktadırlar (Varışlı, 2019).

Psikolojik İyi Oluş Kavramı

Birçok insan fiziksel ve zihinsel olarak mutlu, müreffeh ve sağlıklı bir yaşam istemektedir. 21. yüzyılda psikolojik iyi oluş beklentisi, bir kişinin yaşam kalitesini etkileyen en belirleyici unsurdur. Bradburn, (1969) psikolojik iyi oluşun, pozitif psikolojik işleve dayalı bir bireyin psikolojik sağlığını bir temsil ettiğini ifade etmektedir. Psikolojik iyi oluş, bireyin sahip olduğu olumlu duyguların olumsuz duygulara nazaran daha ağır basmasıdır (Kaplan & Öztürk, 2022). Ryff (1989) psikolojik iyi oluşun yaşamdan mutluluk ve doyum ile desteklendiğini ortaya koymuştur (Muqodas vd., 2019) ve bilimsel çalışmalarda çeşitli biçimlerinde geniş çapta tartışılmıştır. Bu çeşitli bilimsel çalışmalardan, psikolojik iyi oluşun, yaşam kararlarını bağımsız olarak belirleme yeteneğine sahip, çevresini etkin bir şekilde kontrol edebilen, başkalarıyla olumlu ilişkiler kurabilen, yön seçebilen ve uygulayabilen bireyler ifade ettiği belirtilmektedir (Priambodo, Prakoso, & Setyorini, 2021).

Ryff (1989) psikolojik iyi oluş kavramını kendini kabul, başkalarıyla olumlu ilişkiler, özerklik, çevresel hakimiyet, yaşam amacı ve bireysel gelişim olmak üzere altı boyuta dayalı olarak tanımlamıştır (Salleh & Mustaffa, 2016);

Kendini Kabul: Yüksek düzeyde kendini kabul etmede; birey kendisine karşı olumlu bir tutuma sahiptir. Hem iyi hem de kötü özellikler dahil olmak üzere kendisinin birçok yönünü kabul etmektedir. Geçmiş yaşamıyla ilgili olarak olumlu düşüncelere sahiptir. Düşük düzeyde kendini kabul etmede; birey kendisinden memnun değildir. Geçmiş yaşantılarından dolayı hayal kırıklığı yaşamaktadır. Kişisel özellikleri ile ilgili endişe duymaktadır (Ryff, 1989).

Başkalarıyla Olumlu İlişkiler: Güçlü olumlu ilişkilerde; bireyin başkalarıyla sıcak, tatmin edici, güvene dayalı ilişkileri vardır. Başkalarının iyiliğiyle ilgilenir; güçlü empati, şefkat ve samimiyet yeteneğine sahiptir ve insan ilişkileri iyidir. Zayıf ilişkilerde; bireyin başkalarıyla çok az yakın, güvene dayalı ilişkileri vardır. Sıcak ve açık olmayı, başkalarıyla ilgilenmeyi zor bulur. Kişilerarası ilişkilerde izole edilmiş ve hüsrana uğramış hisseder. Başkalarıyla önemli bağları sürdürmek için taviz vermeye istekli değildir.

Özerklik: Yüksek düzeyde özerklikte; birey kendi kaderini tayin eden yapıda ve bağımsızdır. Belirli şekillerde düşünmek ve hareket etmek için sosyal baskılara direnebilir. Davranışlarını içeriden düzenler. Düşük düzeyde özerklikte; birey başkalarının beklentileri ve değerlendirmeleriyle ilgilidir. Önemli kararlar almak için başkalarının yargılarına güvenir, belirli şekillerde düşünmek ve hareket etmek için sosyal baskılara uyar.

Çevresel Hakimiyet: Yüksek düzeyde çevresel hakimiyette; birey çevre yönetiminde ustalık ve yeterlilik duygusuna sahiptir. Karmaşık dış faaliyetler dizisini kontrol edebilir. Kendisini çevreleyen fırsatları etkili bir şekilde kullanır, kişisel ihtiyaçlarına ve değerlerine uygun bağlamları seçebilir veya oluşturabilir. Düşük düzeyde çevresel hakimiyette; birey günlük işleri yönetmekte güçlük çeker. Kendisini çevreleyen bağlamları değiştiremeyecek veya geliştiremeyecek durumda hisseder. Kendisini çevreleyen fırsatlardan habersizdir ve dış dünya üzerinde bir kontrol duygusundan yoksundur.

Yaşam amacı: Güçlü bir yaşam amacında; bireyin hayatta hedefleri ve bir yönelim duygusu vardır. Şimdiki ve geçmiş yaşamının bir anlamı olduğunu hisseder. Hayata amaç veren inançlara sahiptir ve yaşamak için amaç ve hedeflere sahiptir. Zayıf bir yaşam amacında; birey hayatta bir anlam duygusundan yoksundur. Birkaç amacı vardır, yön duygusu eksiktir. Hayata anlam katan hiçbir bakış açısına veya inanca sahip değildir.

Bireysel Gelişim: Güçlü bireysel gelişimde; birey sürekli bir gelişim hissine sahiptir. Kendisini büyüyen ve genişleyen biri olarak görür ve yeni deneyimlere açıktır. Potansiyelini gerçekleştirme duygusuna sahiptir. Zayıf kişisel gelişimde; birey bir durgunluk hissine sahiptir. Zaman içinde gelişme veya genişleme duygusundan yoksundur. Hayattan sıkılmış ve ilgisiz hissetmektedir ve yeni tutum veya davranışlar geliştiremeyeceğini düşünmektedir.

Örgüt İklimi ve Psikolojik İyi Oluş İlişkisi

Örgütsel iklimi, özellikle örgütsel ortamın motive edici özelliklerini ifade etmektedir. Mutluluk, tüm insan eylemleri için en yüksek hedef ve nihai motivasyon kaynağıdır. Bu mutluluk subjektif veya objektif olabildiği gibi fiziksel veya psikolojik de olabilmektedir. Psikolojik iyi olma, insanların günlük yaşam aktiviteleri hakkındaki hisleriyle ilgilidir (Chauhan, 2017). Literatürde örgüt iklimi ve psikolojik iyi oluş ile ilgili olarak gerçekleştirilen bazı çalışmalar bulunmaktadır.

Örgüt iklimi ile çalışanların iyi oluşları arasındaki ilişki birçok yazar tarafından farklı bağlamlarda test edilmiştir. Bliese & Halverson (1998) liderlik ikliminin gücü ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır ve bu iki değişken arasında doğrusal ve pozitif bir ilişki bulmuşlardır. Shuck & Reio (2014) ayrıca örgüt iklimi ile çalışanların iyi oluşları arasındaki ilişkinin doğasını incelemiş ve pozitif bir bağlantı bulmuşlardır. Viitala, Tanskanen, & Sääntti (2015) örgütsel iklim ve iyi oluş arasındaki ilişkiyi araştırmak için bir çalışma yürütmüşlerdir. Olumsuz örgütsel iklimlerin, olumsuz iş tutumları ve iş gerginlikleri ile ilişkili olduğunu, olumlu örgütsel iklimlerin ise olumlu iş tutumları ve iyi oluşla ilişkili olduğunu keşfetmişlerdir. Bulguları, olumlu bir örgütsel iklimin çalışanların iyi oluşları ile önemli ölçüde bağlantılı olduğunu ortaya koymaktadır (Shaheen, Bano, & Ahmed, 2022).

Bahrami & Taheri (2013) yaptıkları çalışmada örgüt iklimi ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiyi araştırmak için bir model geliştirmişlerdir. Bu model araştırmacılar tarafından hastane çalışanları arasında test edilmiştir. Çalışmalar, iklim algılarının çalışan memnuniyeti ve performansları üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu defalarca kanıtlamıştır. Örgüt iklimi, çalışanların iyi oluşunu belirleyen önemli faktörlerden biridir. Karasek & Theorell (1990) tarafından yapılan bir çalışma, iklimin belirli boyutlarını ortaya koymaktadır; meydan okuma, özgürlük, düşük çatışma seviyeleri ve özerklik, çalışanların psikolojik iyi oluşunu artırmada çok önemli bir rol oynamaktadır (Gondlekar & Kamat, 2016).

Parker vd. (2003) örgütsel ortam içerisinde çalışanların örgütsel iklim algılarının pozitif yönde olması, onların psikolojik iyi oluş seviyelerini, motivasyonlarını, işe yönelik tutumlarını ve performanslarını pozitif yönde etkileyeceğini ifade etmektedirler. Luthans & Youssef (2004) çalışanların sahip oldukları güçlü yönlerin geliştirilerek kişide olumlu bir gelişim sağlayan psikolojik sermayenin de örgütsel performansın artmasına neden olacağını ifade etmektedirler (Sertel & Karadağ, 2022).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmanın amacı doğrultusunda, örgütsel iklim ve psikolojik iyi oluş ilişkisi yerli ve yabancı literatür kapsamında incelenmiştir. Bu incelemeye göre örgüt ikliminin psikolojik iyi oluşa etki ettiği görülmüştür.

Günümüzde insanların yaşamlarının büyük bir bölümü çalışarak geçmektedir. Bundan dolayı örgüt içerisindeki çalışma ortamı çalışanlar açısından çok önemli bir yere sahiptir. Çalışanların işlerini yaparken nasıl hissettikleri, ne düşündükleri, nasıl davrandıkları, nasıl bir tutum sergiledikleri çalışma yaşamı içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Çalışanların çalıştıkları ortamda mutlu ve huzurlu olmaları tüm yaşamlarını etkilemektedir. Kendini kabul eden, başkalarıyla olumlu ilişkiler geliştiren, özerkliğe sahip olan, çevresel hakimiyeti olan, yaşam amacı bulunan ve bireysel açıdan gelişim gösteren bireyler psikolojik açıdan iyi hissetmektedirler.

Diğer taraftan örgütlerin en önemli faktörlerinden birisi de insan kaynağıdır. Örgütlerin çalışanlarına değer vermeleri, onları motive etmeleri, tutum ve davranışlarını olumlu yönde geliştirebilmeleri, örgüte olan bağlılıklarını artırmaları, mutlu olmalarını sağlamaları önemlidir. Örgüt çalışanlarının algıladıkları pozitif örgüt iklimi bu açıdan çalışanların psikolojik iyi oluşları için önemlidir. Örgütlerin başarılı olabilmeleri için çalışanların içerisinde buldukları ortamı olumlu algılamaları ve psikolojik durumlarının iyi olması gerekmektedir. Psikolojik açıdan iyi hisseden ve olumlu bir ortamda çalışmalarını sürdüren çalışanlar sayesinde örgütler de başarılı olabilecekler ve sürdürülebilirliği sağlayabileceklerdir.

Olumlu bir örgüt iklimi çalışanların psikolojik durumlarına nasıl iyi gelecekse aynı zamanda olumsuz bir örgüt iklimi de çalışanların psikolojik durumlarına kötü gelebilecektir. Bu doğrultuda örgütlerin pozitif bir örgüt iklimi oluşturarak çalışanlarının psikolojik iyi oluş düzeylerini yükseltmek için çaba sarf etmeleri ve gerekli uygulamaları hayata geçirmeleri önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Argyris, C. (1958). Some Problems In Conceptualizing Organisational Climate: A Case Study Of A Bank. *Administrative Science Quarterly*(2), 501-520.
- Bahrami, M. A., & Taheri, G. (2013). The Relationship Between Organizational Climate and Psychological Well Being of Hospital Employees. *World Journal of Medical Sciences*, 9(1), 61-67.
- Bliese, P. D., & Halverson, R. R. (1998). Group Consensus And Psychological Well-Being: A Large Field Study. *Journal of Applied Social Psychology*, 28(7), 563-580.
- Bradburn, N. M. (1969). The structure of psychological well-being. National Opinion Research Center Monographs In Social Research. Chicago: Aldine Publishing Company.
- Brown, S. P., & Leigh, T. W. (1996). A New Look At Psychological Climate And Its Relationship To Job Involvement, Effort, And Performance. *Journal of Applied Psychology*, 81(4), 358-368.
- Cantor, B., & Berger, C. (1984). *Inside Public Relations*. New York: Longman Inc.
- Chauhan, M. (2017). Relationship of Organizational Climate and Psychological Well-Being among Female Professionals. *International Journal of Health Sciences & Research*, 7(8), 19-23.
- El-Kassar, A.-N., Chams, M. N., & Karkoulian, S. (2011). Organizational Climate and its Effects on the Employees' Commitment. *The Business Review*, Cambridge, 19(1), 127-135.
- Forehand, G. A., & Gilmer, B. H. (1964). Environmental Variation In Studies Of Organizational Behavior. *Psychological Bulletin*(62), 361-382.
- Gondlekar, S., & Kamat, M. S. (2016). Effect of Organizational Climate on Psychological Well Being: A Study of Vedanta Ltd. *The International Journal of Indian Psychology*, 3(3), 182-195.
- Holloway, J. B. (2012). Leadership Behavior and Organizational Climate: An Empirical Study in a Non-profit Organization. *Regent University School of Global Leadership & Entrepreneurship*, 5(1), 9- 35.
- Kaplan, M., & Öztürk, M. (2022). İş Otonomisinin Psikolojik İyi Oluş Üzerine Etkisi: Psikolojik Dayanıklılığın Aracı Rolü. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(3), 1566-1578.
- Karasek, R., & Theorell, T. (1990). *Healthy Work: Stress, Productivity, And The Reconstruction Of Working Life*. New York : Basic Books.
- Kartal, B. (2019). Örgütsel İklimin Örgütsel Bağlılık Üzerindeki Etkisinin Araştırılması; Gençlik Hizmetleri Ve Spor İl Müdürlüğü Örneği. *Sağlık Bilimleri Enstitüsü*. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Korkmaz, H., Bayınma, E., & Bağcı, Z. (2020). Örgüt İklimi Ve Psikolojik Yıldırma İlişkisi: Banka Çalışanları Üzerinde Analitik Bir Araştırma. Ankara: İksad Yayınları.
- Lewin, K. (1951). *Field Theory in Social Science*, Ed. Dorwin Cartwright. New York: Harpers and Brothers.
- Litwin, G. H., & Stringer, R. A. (1968). *Motivation and Organizational Climate*. Boston: Harvard University Press.
- Luthans, F., & Youssef, C. M. (2004). Human, Social, And Now Positive Psychological Capital Management: Investing In People For Competitive Advantage. *Organizational Dynamics*, 33(2), 143-160.
- Madhukar, V., & Sharma, S. (2017). Organisational Climate: A Conceptual Perspective. *International Journal of Management, IT & Engineering*, 7(8), 276-293.
- Momeni, N. (2009). The Relation Between Managers Emotional Intelligence And The Organizational Climate They Create. *Public Personnel Management*, 38(2), 35-48.
- Muqodas, I., Kartadinata, S., Nurihsan, J., Dahlan, T., Yusuf, S., & Imaddudin, A. (2019). Psychological Well-Being: A Preliminary Study of Guidance and Counseling Services Development of Preservice Teachers in Indonesia. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*(399), 56-60.

- Parker, C. P., Baltes, B. B., Young, S. A., & Roberts, J. E. (2003). Relationships Between Psychological Climate Perceptions And Work Outcomes:A Meta-Analytic Review. *Journal of Organisational Behaviour*(24), 389–416.
- Priambodo, A., Prakoso, B. B., & Setyorini. (2021). Correlation Between Psychological Well-being and Satisfaction of Life on Physical Education Teachers. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*(618), 400-404.
- Prilleltensky, I., & Prilleltensky, O. (2006). *Promoting Well-Being: Linking personal, organizational, and community change*. John Wiley & Sons Inc.
- Rani, S., Agustiani, H., Ardiwinata, M. R., & Urip, R. (2020). The Effect Of Organizational Well-Being On Organizational Commitments Within The University By Applying Psychological Climate As The Moderator Variable. *Multicultural Education*, 6(2), 38-43.
- Reichers, A. E., & Schneider, B. (1990). *Climate And Culture: An Evolution Of Constructs*. B. Schneider, *Organizational Climate and Culture*. San Francisco: CA: Jossey-Bass Publishers.
- Ryff, C. D. (1989). Happiness Is Everything, Or Is It? Exploration On The Meaning Of Psychological Wellbeing. *J. Pers. Soc. Psychol*, 6(57).
- Salleh, N. A., & Mustaffa, C. S. (2016). Examining the Differences of Gender on Psychological Well-being. *International Review of Management and Marketing*, 6(8), 82-87.
- Schneider, B. (1975). *Organizational Climates: An Essay*. *Personnel Psychology*, 28(1), 447- 479.
- Sertel, G., & Karadağ, E. (2022). Okullardaki Örgüt İklimi İle Öğretmenlerin Pozitif Psikolojik Sermaye Algıları Arasındaki İlişki. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*(55), 315-347.
- Shaheen, R., Bano, S., & Ahmed, J. (2022). Organizational Climate Is A Way To Increase The Employees' Wellbeing: In The Presence Of Social Undermining. *Indian Journal of Economics and Business*, 21(1), 305-320.
- Shuck, B., & Reio, T. G. (2014). Employee Engagement and Well-Being: A Moderation Model and Implications for Practice. *Journal of Leadership & Organizational Studies*, 21(1), 43-58.
- Toprak, M., & Karakuş, M. (2018). Psychological Climate in Organizations: A Systematic Review. *European Journal of Psychology and Educational Research*, 1(1), 43-52.
- Tortumlu, M., & Taş, M. A. (2019). Örgüt İklimi, İş Stresi Ve Çalışan Performansı İlişkisi: İstanbul Avrupa Yakası İlçe Belediyelerinde Bir Uygulama. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(18), 349-367.
- Torun, F. (2020). Pozitif Psikolojik Sermaye ve Örgüt İklimi Arasındaki İlişki. *Ekonomi, İşletme ve Yönetim Dergisi*, 4(1), 1-29.
- Varışlı, N. (2019). Örgüt İkliminin Örgütsel Bağlılık ve İş Tatminine Etkileri. *International Journal of Academic Value Studies (JAVStudies)*, 5(1), 114-123.
- Varol, M. (1989). Örgüt Kültürü ve Örgüt İklimi. *Ankara Üniversitesi S.B.F Dergisi*, 44(1-2), 195-222.
- Viitala, R., Tanskanen, J., & Säntti, R. (2015). The Connection Between Organizational Climate And Wellbeing At Work. *International Journal of Organizational Analysis*, 23(4), 606– 620.
- Yeşil, S., Ceyhan, S., & Özbağış, A. (2022). Örgüt İkliminin Duygusal Bulaşma Üzerindeki Etkisi: Bir Alan Araştırması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 13(35), 684-698.

Bankacılık Krizleri, Sorunlu Krediler ve Kredi Garanti Fonu Uygulamasında Bir Analiz

An Analysis on Banking Crises, Non-Breaking Loans and Loan Guarantee Fund Application

ÖZET

Ülkemizde 24 Ocak 1980 dönemine kadar İthal İkameci Sanayileşme Politikası İzlenmiştir. Bu kararlarla birlikte; ülkemiz Ekonomi politikalarının liberalleşmesi ve dışa açılma politikalarının uygulamaya geçmesi üzerine, finans sektörünün üç temel ayağından (Bankacılık, sigortacılık, menkul kıymetler) biri olan bankacılık sektöründeki Temel kuralların eksikliği ve uygulamalardaki birtakım yanlışlıkların da etkisiyle 1990 lı yıllardan itibaren Bankacılık Krizleri görülmeye başlamıştır. Buna ek olarak bankaların görevleri gereği topladıkları (kuruluşunda mevduat toplama yetkisi olan bankalar) mevduatları kredi olarak vermesi kapsamında ekonomik krizlerin de etkisiyle verilen kredilerin dönüşlerinde ciddi sıkıntılar yaşanmıştır. Bu süreçte Asimetrik bilgi eksikliğinin olması, bankaların finansal tablolarında, aktif kalitesinde ve likidite oranlarındaki olumsuzlukların ortaya çıkmasıyla bankacılık krizleri ve buna bağlı olarak batık kredilerin (Sorunlu krediler) ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu sorunlara bir ölçüde olumlu katkıda bulunan "Kredi Garanti Fonu" (KGF) sorunların azaltılmasında önemli bir uygulama olarak karşımıza çıkmıştır. Bu çalışmada bankacılık krizleri ve bunların batık kredilere nasıl sebep olduğu, bu etkilerin bankacılık sistemine nasıl yansıdığı ve sorunlu kredilere bir ölçüde çözüm olabilecek olan Kredi Garanti Fonu (KGF) uygulamaları incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Kredi, Bankacılık krizleri, Sorunlu krediler, Asimetrik bilgi, KGF.

ABSTRACT

The Import Substitution Industrialization Policy was followed until the period of January 24, 1980. Along with these decisions; upon the liberalization of our country's economic policies and the implementation of the policies of opening up, the Banking Crises since the 1990s, with the effect of the lack of basic rules in the banking sector, which is one of the three main pillars of the finance sector (Banking, insurance, securities) and some mistakes in practices. In addition, serious crises have been experienced in the return of the loans given by the effect of the economic crisis, within the scope of the banks giving the deposits they collect as a loan due to their duties (the banks that have the authority to collect deposits in their establishment). With the emergence of negativities, banking crises and accordingly bad loans have emerged. "Credit Guarantee Fund" (CGF), which contributes positively to these problems to a certain extent, is an important practice in reducing these problems. In this study, banking crises and how they cause bad loans, how these effects are reflected on the banking system, and Credit Guarantee Fund (CGF) applications, which can be a solution to bad loans to some extent, will be examined.

Keywords: Credit, Banking Crises,, Asymmetric Information, CGF (Credit Guarantee Fund)

GİRİŞ

Dünyada ve özellikle 1970 li yıllarda Petrol ihraç eden ülkelerin (OPEC) üretimi kısımasıyla başlayan ve tüm dünyayı etkileyen ekonomik durgunluk, Bretton Woods sisteminin de çökmesiyle birlikte ülkelerin sıkı para politikası uygulamasına geçmesine sebep olmuştur. 1980'li yıllarda dünyada finans piyasalarındaki maliyetlerin artması Avrupa bölgesi ve Rusya (1998), Arjantin (2001) gibi ülkelerin de önemli ölçüde olumsuz etkilenmelerine sebep olmuştur. Bu olumsuzluk Türkiye'de 1994, 1998, 1999 ve 2000 li yıllarda Bankacılık Krizlerinin çıkmasına sebep olmuştur. Bütün bu olumsuzluklara ek olarak 2007 de Amerika'da ortaya çıkan Mortgage Krizi bankacılık sektöründe problemlerin devam etmesine ve son olarak da bunlara Lehman Brother'ın 2008 de iflas etmesi küresel boyutta arka arkaya ekonomik krizlerin yaşanmasına ve dolayısıyla da bankacılık krizlerinin devam etmesine sebep olmuştur.

Türkiye'deki zincirleme olarak patlak veren bankacılık krizlerinin temel nedenleri arasında bankacılık kanunlarındaki eksiklikler, 1989 yılında katıldığımız "Basel" sisteminin yeterince uygulanmaması, kontrol mekanizmalarındaki aksaklıkların da olması gibi nedenlerle uluslararası sistemden uzak kalınmasına ve böylece önemli bir ekonomik bedel ödenmesine sebep olmuştur. Bu krizlerin sonucunda bankaların kredi

Ardahan Yamandağ¹
Bülent Altay²

How to Cite This Article
Yamandağ, A. & Altay, B.
(2023). "Bankacılık Krizleri, Sorunlu Krediler ve Kredi Garanti Fonu Uygulamasında Bir Anali", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 9(68): 2781-2791. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/smryj.67939>

Arrival: 26 November 2022
Published: 28 February 2023

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Öğr. Gör., İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Finans, Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, İstanbul, Türkiye

² Dr. Öğr. Üyesi., Afyon Kocatepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Afyon, Türkiye

mekanizmalarındaki aksaklıklar, bilgi eksikliği, sorunlu kredilerin artmasına, sonuç olarak da bankaların aktif kalitesinin bozulmasına yol açmıştır.

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE BANKACILIK KRİZLERİ

İkinci Dünya Savaşı sonrası dünya ticaretinin yaygınlaşmasıyla birlikte uluslararası sermaye hareketlerinin de hızlanması sonucunda 1990 yılı sonrasına kadar gittikçe ivme kazanan finansal piyasalar ve bu piyasaların entegrasyonu sürecinde beraberinde finansal krizleri de getirmiştir. Bu dönemlerde küresel sermaye hareketlerinin artmasıyla birlikte etkisi ve şiddeti hızla genişleyen uzun süreli finansal krizlerin de ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Finansal krizler, makroekonomik politikalar sonucunda, finansal piyasalardaki şişkinlikler (Köpük patlaması), finansal panikler ve ahlaki tehlike krizleri olarak tanımlanabilir (Radelet and Sachs, 2000:106,107).

Yine finansal krizlerin başka bir dördülmü ayırımı ise; Banka panikleri, Cari hesap krizleri, Bilanço krizleri ve Sirayet krizleri ve gerçek olmayan spekülasyonlar şeklindedir (Feldstein, 1999: 6-13).

Türkiye'de ise 1980'lerdeki ekonomik dışı açılma modelinin benimsenmesi sonucunda kontrolsüz bir finansal hareketlenme görülmeye başlanmıştır. Bu yıllardaki yeterli mali kuralların olmaması ve kontrolsüz uygulama sonucunda arka arkaya bankacılık krizlerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Türkiye'de, bankacılık krizlerinde 1987-2007 dönemleri arasında toplumsal, politik ve uluslararası etmenler gibi sebepler etkili olmuştur (N. Arar Balaylar, 2007).

Ülkemizde olası bankacılık krizleri, içeride erken bir uyarı sistemiyle ilgili olarak en önemli sebeplerinin başında küresel krizler, döviz açık pozisyonları, ihracatın ithalatı karşılamaadaki yetersizliği, faiz ve piyasa riski gibi mikroekonomik nedenlerin yanında, enflasyon, bütçe dengesi ve kredi büyüme oranı gibi makroekonomik nedenler etkili olmaktadır (Tunay, 2010).

Bankalar karşılık oranı denilen kasasında nakde çevrilebilecek para oranını müşterilerin çekebilmesi için her an hazır bulundurmaya zorundadır. Ancak bankacılık krizleri dendiğinde mevduat sahiplerinin birikimlerini bankalardan aniden çekmek istemesi ve bu olayın toplu olarak bütün bankalara yansması akla gelmektedir. Rochet'in "Bankacılık sistemi; mevduat sahiplerinin çekmek istediği paralardan daha fazla paranın bankanın kasasında olması halinde sağlıklı çalışır" teorisine karşın, Türkiye'de daha önce yaşanan bankacılık krizlerinde olduğu gibi mevduat sahipleri bankacılık sektöründeki güvenin kaybolması sonucu paniğe kapılıp ani olarak bankalardan mevduatlarını çekmesi ve bu panikleminin toplu hale dönüşmesi durumunda o banka iflas eder.

Bu arada hükümetlerin uyguladığı ekonomi politikaları sonucunda da ani mevduat çekilişlerinin olabileceği bilinmektedir (Flood, Gerber).

Merkez bankalarının da aldığı kararlar sonucunda daraltıcı para politikasının uygulanması, faiz oranlarının artmasına ve bunun mevduatlarını tahvile dönüştüren bankaların aktif değerlerinin bozulmasına yol açacağı bilinen bir gerçektir. Bu uygulamanın sonucunda bankaların krize gireceğini düşünen mevduat sahipleri bankalara hücum edecek ve bankaların karşılık oranlarının bozulmasına yol açacak, kasasında fazla para bulunmayan bankalar mevduat çekilmelerini karşılamayacağı için bankalar varlıklarını tasfiye yolunu seçecek ve bankanın iflası kaçınılmaz olacaktır.

Yukarıdaki olayların iki sonuca yol açacağına dair beklentiler vardır. Birincisi patlayan krizle mudilerin ani para çekmesine yönelmesi ve bankaların iflas etmesi, ikincisi ise mudilerin bankaların kasasındaki paraların yeterli olduğuna inanarak ani para çekme işlemine başvurmaması (Dyomond ve Dybig).

Bankacılık krizlerindeki etkilerin altında yatan diğer dört önemli nedene bakılacak olursa;

- ✓ Yapısal nedenler
- ✓ Kurumsal nedenler
- ✓ Mikroekonomik nedenler
- ✓ Makroekonomik nedenlerdir (Goldstain ve Turner -Hanohan).

Özellikle aşırı fiyat dalgalanmalarında güven kaybına, bunun da mikroekonomik bozulmalara ve dolayısıyla da zincirleme olarak makroekonomik dalgalanmalara ve sonuçta bankacılık krizlerine yol açacağı bilinmektedir. Bu Batık Kredilerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. İkincisi ise yerli paradaki değer kaybı döviz ödeme sorunlarına ve bunun da bankacılık krizlerine yol açtığı görülmektedir (Çelik).

Küresel finans sisteminde finansal aracılık hizmetleri ticareti gelişmiş ve sanayileşmiş olan ülkeler tarafından yapılmaktadır. Gelişmekte olan ülkeler ise bütün bu finansal hizmetlerin, doğrudan yabancı yatırımların ve

portföy yatırımlarının da alıcısı durumundadır. Bu yüzden uluslararası alanda sermaye hesabı işlemlerini ve finans hizmetlerinin ticaretini düzenleyen kurallar ve düzenlemeler iyi düzenlenmemiş olup bu konularda bazı boşluklar bulunmaktadır. IMF ise gelişmiş ülkelere bağlı olarak çalışmakta ve borç ödemede son kurum (nihai merci) gibi davranmaktadır. Bu durum uluslararası alanda finans sistemlerinin, hizmetlerinin, aktiflerin ve ticaretin, tek yönlü olarak gelişmiş ülkeler lehine çalışmaktadır.

Uluslararası alanda başka bir problem ise bankacılık sektörünün diğer işletmelerden farklı olarak algılanması ve kamu politikalarının özel amaçlar için kullanmak istenmesidir. Sorunları çözmek isteyen kamu otoriteleri yarardan çok bankacılık sistemine zarar vermekte ve bundan en çok yetersiz ve zayıf yapıda olan bankalar etkilenmektedir. Bu sorundan kaçabilmek için gelecekte güvenli ağların kurulması gerekmektedir (Kaufman, 1997.S.56).

Gelişmekte olan ülkelerdeki bankacılık krizlerini incelenecek olursa, bu ülkelerde bankacılık sermayesinin olumsuz etkilendiği, verilen kredilerin geri dönüş oranının %10-15'lere düştüğü, bankacılık sektöründeki problem maliyetlerinin GSYH'nın %3-5'ine kadar ulaştığı görülmektedir (Kaminsky-Reinhart, 1999).

Bankacılık krizlerindeki bir başka neden ise banka kapatılması veya birleşmesi, kamu otoritesi tarafından bankalara el konulması ya da taraflı olarak kamunun bazı finans kurumlarına destek olmasıyla ortaya çıkmaktadır.

Bununla birlikte döviz krizlerinin de bankacılık sistemine önemli bir etkisi bulunmaktadır. Çeşitli nedenlerle döviz rezervlerinin kaybolmasının sonucu olarak baz para stokunun azalmasına ve kredi arzında düşüşlerin görülmesine yol açmaktadır. Ayrıca gizli ya da açık mevduat sigortalarının olması, bu yolla merkez bankasının sıkıntıda olan bankalara ya da mevduat sahiplerine parasal destek vermesidir. Görülmektedir ki finansal krizlerin iki önemli nedeni bankacılık ve döviz kredileridir. Bankacılık sektöründeki uluslararası uygulamalarda, mülkiyet yapısında, sektörel yoğunlaşmada, teknolojik altyapıda, işlem denetimlerinde, ölçek ve mali standartların farklılığından kaynaklanan sebeplere dayanmaktadır (Caprio-Klingel).

DONUK ALACAKLAR, KREDİ RİSKİ, BATIK (SORUNLU) KREDİLER

Donuk alacaklar kavramı; “Bankalar tarafından verilen bir kredinin geri ödenmesinde üç aylık yaşanan gecikme olması durumunda “Donuk Alacak” olarak nitelendirilmesi demektir.

Karşılıklar yönetmeliğinin III, IV ve V. Gruplarında yer alan tüm alacaklar, “tahakkuk ettirilen faizlerin ve borçlu üzerindeki faiz benzeri yüklerin anaparaya ilave edilip edilmediğine veya yeniden finanse edilip edilmediğine bakılmaksızın donuk alacak kabul edilir”. Krediyi kullanan müşterinin mevcut kredilerden birinin donuk hale gelmesi diğerlerini de aynı duruma düşürür (28.11.2013-28835 say. Resmî Gazete). Donuk kredilerin kabul edilmesi için kredi değerliliğinin zayıflaması ve kredinin zafiyete uğraması gerekir.

Latince “Risicum” kelimesinden gelen risk kavramı günümüzde kullanıldığı alana göre değişmektedir. Kredi riskini tanımlamadan önce riskin bir tanımını yapmak gerekirse sözcük olarak “zarara uğrama tehlikesi” olarak algılanmaktadır. Risk tanımı, “hem hasar olasılığı hem de tehlike” olarak yapılmaktadır. Bu tanım genellikle sigortacılık literatüründe kullanılmakta olsa da bankacılık açısından riskin tanımı daha çok “Finansal risk” olarak tanımlanan risk tanımına daha yakındır (Pekin, 2019). Finansal risk ise “Para ya da değerli varlıkların kaybedilmesi” olarak tanımlanmaktadır (Sayın, 2009).

Kredi riski ise daha önce de tanımladığımız gibi, “bankaya olan yükümlülüklerin zamanında yerine getirilmemesiyle ortaya çıkacak zararlar” tanımının yanında “Verilen kredinin eksik tahsil edilmesi veya zamanında tahsil edilememesi” (Mandacı-2003) olarak tanımlanabilir. Banka müşterilerinin sözleşmeye uymayarak kredi ödemelerini aksatması durumunda bu risk ortaya çıkar, genele baktığımızda bu risk hiçbir zaman ortadan kaldırılamaz. Basel komitesine göre ise; kredi riski, Borçluların banka ile aralarındaki anlaşmadan doğan yükümlülüklerini yerine getirmemelerinden dolayı ortaya çıkmaktadır (Basel Committee-2001).

Kredi kavramı Latince “Credere” kelimesinden alınmış olup; “Belli bir süre sonra ödeyebilmek vaadiyle mal, hizmet veya satın alma gücü sağlayabilme desteği” şeklinde veya “eldeki para ile gelecekte ele geçecek paranın değişimi” (Esra-Keser) başka bir deyişle para ile ödeme vadinin değişimidir. Kredinin; “eldeki mallar ile gelecekte ele geçecek malların mübadelesi” şeklinde çeşitli tanımlamaları bulunmaktadır.

Sorunlu kredi ise “Banka ile borçlu arasında geri ödeme anlaşmasının önemli şekilde bozularak tahsilatın gecikmesi ve zarar olasılığının ortaya çıkması” (Aktaş, 2000) şeklinde tanımlanabilir.

Bu tanımlamalardan da anlaşılacağı gibi, alınan kredinin vadesinde ödenmemesi durumunda kredi sorunlu kredi haline gelmektedir. Ödemelerdeki gecikmelerin de iyi anlaşılması gerekir, bir kredi vadesinin gelmesinden birkaç gün sonra ödenmesi sadece gecikmedir. Bu durum krediyi sorunlu kredi haline getirmez,

kredinin bireysel bir kredi olması durumunda 1. Taksitin ödenmesi halinde, eğer ticari bir krediye anaparanın vade tarihinden 30 gün gecikmesi bile bu krediyi sorunlu hale getirmez. Ticari şartlarda alınan bir kredideki anaparanın vade tarihinden 90 gün geçmesi veya 10 gün gecikmesine karşın kredinin değerliliğinin yitirdiği kanısı oluşmuşsa bu kredi sorunlu kredi haline gelmektedir. Banka krediyi verirken doğal olarak riski de üstlenmiş olmaktadır (Yücememiş-Sözer, 2011).

Takipteki krediler Tekdüzen Hesap Planı'na (THP) göre izlenen kredilerdir. Buna göre sorunlu krediler;

1-Firmanın kredi değerliliğini yitirmesi

2-Kredinin temerrüde düşmesi

halinde olmaktadır.

Tasfiye olacak alacaklar ise;

1-Tasfiye olunan alacaklar/Kısa vadeli krediler

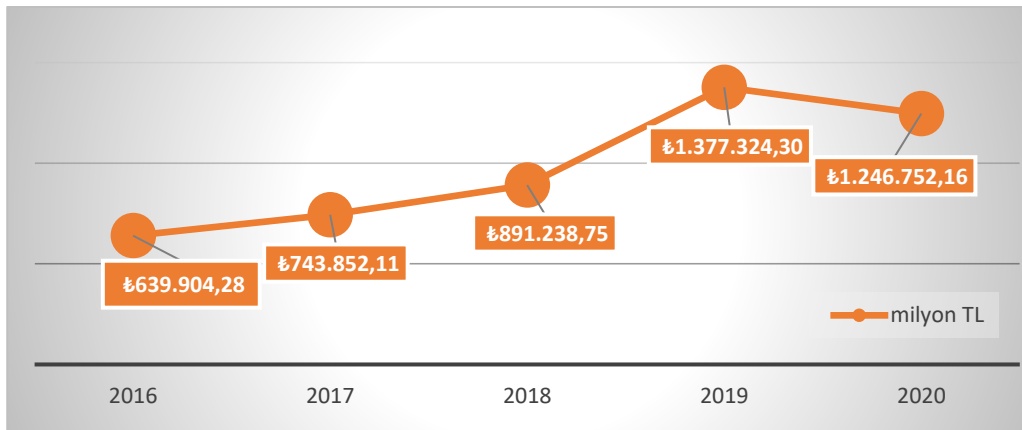
2-Tasfiye olunan alacaklar/Orta, Uzun vadeli krediler

3-Tasfiye olunacak krediler/Tazmin edilen gayri nakdi kredi ve Yükümlülükler

4-Tasfiye olunacak krediler/Hesapta 90 günlük süreyi dolduranlar

Olarak THP de sınıflandırılmıştır (11.01.1998 tarihli Resmî Gazete).

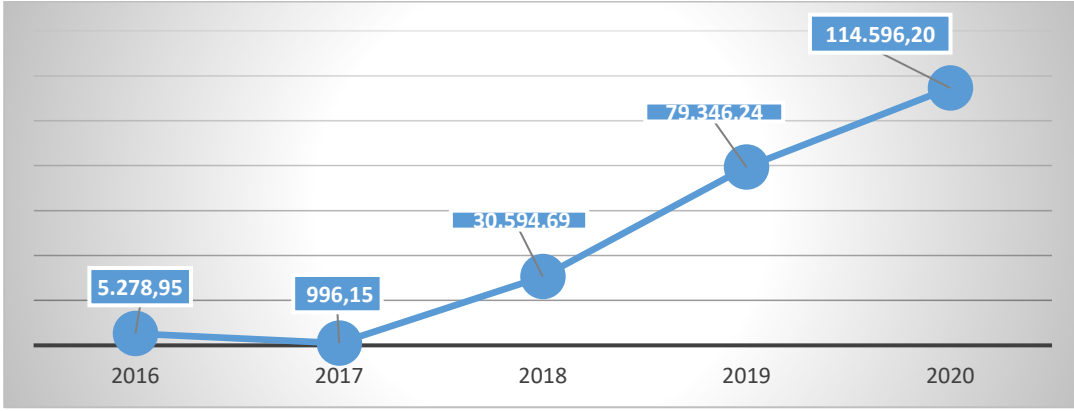
Kredi riski bankaya olan yükümlülüklerin zamanında yerine getirilmemesiyle ortaya çıkacak zararlar olarak tanımlanabilir. Tasfiye olacak alacak hesapları ifadesi 170, 172, 174, 176 hesaplarında yer alan sorunlu krediler olarak yer almaktadır.

Grafik 1: Bilanço-Takipteki Alacaklar (milyon-TL) -Türk Parası

Kaynak: <http://www.bddk.org.tr/Web sitesi/bülten-raporlar verilerinden düzenlenmiştir>.

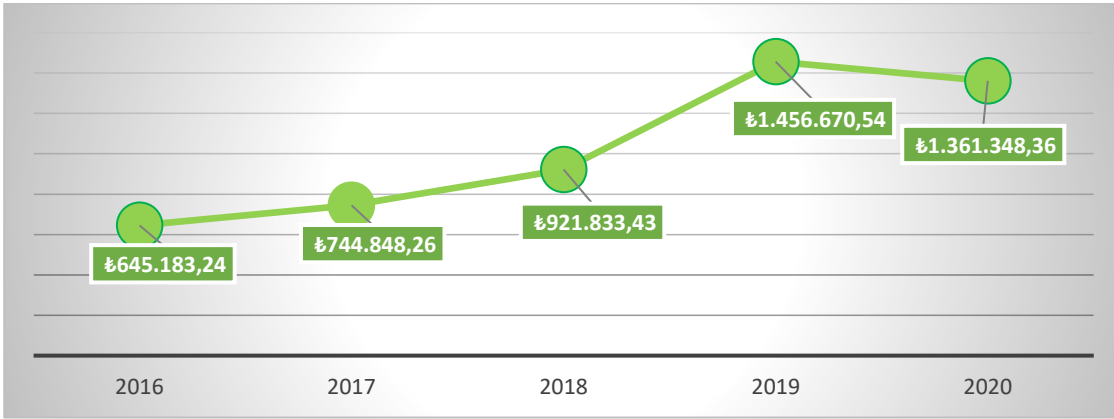
Yukarıdaki verilere bakacak olursa Tablo 1'de 2016 yılından başlayarak 2020 yılına kadar süreç içindeki Takipteki Bilançoda görülen Takipteki alacaklar (Sorunlu Krediler) Türk lirası cinsinden görülmektedir. Görüldüğü üzere 2017 yılındaki sorunlu krediler 2016 yılına göre yaklaşık %16 (milyon TL) değerinde artmıştır. 2018 yılında ise bir önceki yıla göre %19 (milyon TL) değerinde yine bir miktar artış görülmektedir. 2019 yılına gelindiğinde bir önceki yıla göre yaklaşık %54 (milyon TL) oranında yine artış görülmektedir. 2020 yılında ise Pandemiye bağlı olarak genel sorunlu kredilerin toplamında düşüş görülmektedir. Pandemi başlangıcından itibaren üretimin yoğun olduğu birçok ilimizde genel kapanmanın ekonomiyi olumsuz etkilemesi ve şirketlerin kredi kullanmada isteksiz davranması bu düşüşün başlıca sebepleri olarak sayılabilir. 2016 yılı ile en yüksek değer olan 2019 arasındaki oran %115 tir. Bütün bu sonuçlara bakıldığında Sorunlu kredi oranı 2016-2019 yılları arasında devamlı bir artış göstermiştir. Başta krediyi kullandıran bankalar ve finans kuruluşları dönmekte geciken ve hatta dönmeyen bu krediler yüzünden aktiflerinde sorunlar yaşamakta bu durum bankanın faaliyetlerini sürdürmesinde büyük zorluklara sebep olmaktadır. Daha da önemlisi bu sorunlu krediler yüzünden başta firmalar olmak üzere zincirleme olarak finans sektörü ve ülke ekonomisi olumsuz etkilenmektedir.

Grafik 2: Bilanço Takipteki Alacaklar (Yabancı Para)

Kaynak: <http://www.bddk.org.tr/Web sitesi/bülten-raporlar verilerinden düzenlenmiştir>.

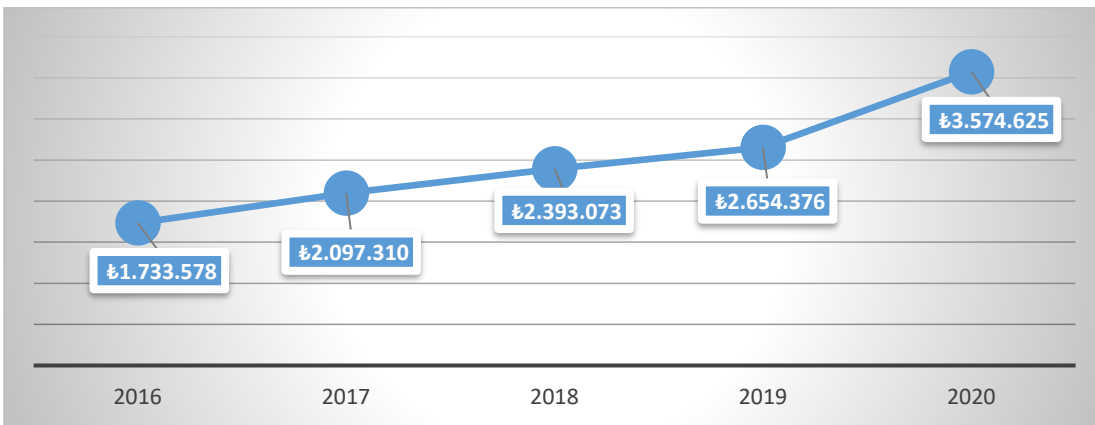
Tablo 2'deki verilere bakarak düzenlenen Grafik 2 analiz edecek olursak ;2017 yılındaki yabancı para cinsindeki takipteki alacaklar küçük bir miktar düşüş gösterse de 2018 yılında bu oran 2017 yılına göre yaklaşık%2971 oranında artış göstermiştir. 2019 yılında ise bu oran yaklaşık %159, 2020 yılında ise artış %44 oranında artış göstermiştir. Yabancı para cinsinden olan sorunlu kredilerin 2020 yılında Pandeminin etkisiyle artışa devam ettiği sonucu açık bir şekilde görülmektedir. 2016 ile 2020 yıllarını analiz edecek olursak bu oran yaklaşık %111 gibi çok yüksek bir artış göstermiştir.

Grafik 3: Bilanço-Takipteki Alacaklar (milyon-TL) -Toplam

Kaynak: <http://www.bddk.org.tr/Web sitesi/bülten-raporlar verilerinden düzenlenmiştir>.

Grafik 3'te Bilançoda yer alan Toplam Takipteki krediler; 2017 yılında 2016 yılına göre %15 oranında artmıştır. 2018 yılında ise bir önceki yıla göre %24 oranında, 2019 yılındaki bir önceki yıla göre yaklaşık %58 (milyon TL) oranında artış gerçekleşmiştir. 2020 yılı ise yine toplamda Pandeminin etkisiyle ekonomik anlamda üretimin olumsuz etkilenmesiyle düşüş göstermiştir. 2016 ve 2019 yılları baz alınarak bakıldığında artış yaklaşık %111 olarak gözlenmektedir.

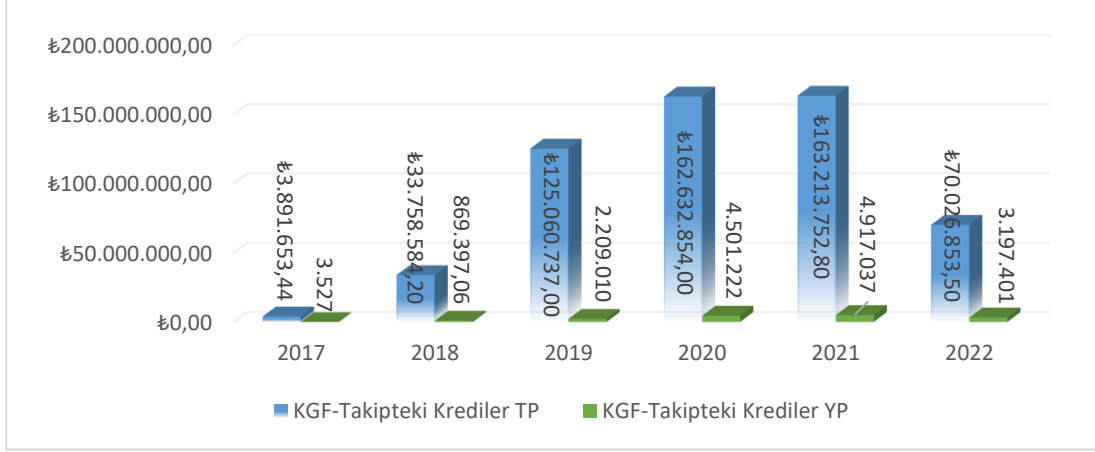

Grafik 4: Bilanço Sorunlu Krediler (milyon-TL) -Genel Toplam

Kaynak: <http://www.bddk.org.tr/Web sitesi/bülten-raporlar verilerinden düzenlenmiştir>.

Grafik 4'te; 2017 yılında tüm toplam sorunlu kredilerin bir önceki yıla göre yaklaşık %21, 2018 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık %14, 2019 yılında bir önceki yıla oranla %11, 2020 yılında ise bir önceki yıla göre yaklaşık %35 oranında artış görülmektedir.

2020 ile 2016 arasında artış oranı yaklaşık %106 gibi önemli bir oranda Bilançoda yer alan Takipteki kredilerin arttığı görülmektedir.

Grafik 5: KGF-Takipteki Krediler (TL/YP) Milyon TL

Kaynak: <https://www.kgf.com.tr/> kaynağından alınmıştır.

Grafik 5'teki veriler analiz edilecek olursak; TP olarak 2018 yılındaki tüm toplam takipteki kredilerin bir önceki yıla göre yaklaşık %767, 2019 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık %270, 2020 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık %30 civarında, 2021 yılında ise bir önceki yıla göre artış gösterdiği gözlenmektedir. 2017 yılından sonra takipteki kredilerin ani yükselişi Pandemi ile bağlantılı olarak artmış ve 2022 ye kadar bu artış azalarak devam etmiştir.

Grafikteki verileri YP olarak analiz edecek olursak, 2018 yılındaki toplam takipteki kredilerin bir önceki yıla göre yaklaşık %24550, 2019 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık %154, 2020 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık %104 civarında, 2021 yılında ise bir önceki yıla göre artış gösterdiği gözlenmektedir. 2017 yılından sonra takipteki kredilerin ani yükselişi Pandemi ile bağlantılı olarak artmış ve 2022 ye kadar bu artış azalarak devam etmiştir.

KREDİ GARANTİ FONU (KGF):

Ekonomimize sağladıkları katma değer ve istihdam ile katkı sağlayan ve bankalardan kredi kullanan çeşitli şirket ve kurumların ve özellikle de KOBİ'lerin en çok karşılaştıkları problemlerden biri, kredi veren çeşitli finans kurumlarından kredi sağlamada çok büyük sorunlarla karşılaştıkları gerçeğidir. Bu sorunların en başında gelen teminat sağlama zorluğudur. Büyük şirketlerin, kolay teminat sağlayabildikleri için bu problemi kolayca aşabildikleri görülürken de küçük şirketler ve özellikle de KOBİ'ler için bu sıkıntıyı aşmakta büyük zorluklar çekmektedirler.

İşte bu soruna çözüm bulabilmek için Kredi Garanti Fonu 1991 de kurulmuştur. Temel görevi özellikle kredi alırken teminat sıkıntısı çeken KOBİ'lerin finans kurumlarından kolay kredi alabilmelerini sağlamaktır.

Kredi Garanti Fonu, 1970 yılında Almanya ve Türkiye arasında imzalanan iş birliği anlaşmasıyla kurulan bir kurumdur. Bu kurum, kredi almak isteyen şirketlere kefalet görevi sağlamaktadır. Özellikle teminat sıkıntısı çeken KOBİ'ler için adeta bir kurtarıcı rolü üstlenmiştir. Teminat yetersizliği çeken KOBİ'ler bu sebeple KGF kefaletiyle krediye kolayca ulaşmaktadır. KGF sadece bir kefalet kurumudur, kendisi kredi kullanmamaktadır.

KGF'nin kurucu sermayedarları ve ortakları arasında, Halk Bankası, KOSGEB, MEKSA, TOSYÖV, TOBB, TESK ve Alman Teknik İş birliği kurumu (GTZ) bulunmaktadır.

KGF'nin kefalet konusunda öncelikleri:

- Verimliliği arttıran ileri teknoloji içeren girişimler
- Bölgesel kalkınma amaçlı yatırımlar
- Kadın ve genç girişimcilerin desteklenmesi
- İstihdam artışı sağlayacak yatırımlar
- İhracatın desteklenmesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

KGF'nin hiçbir şekilde kâr amacı taşınamaması ve ortaklarına kar dağıtmayan bir yapıda olması kuruluş amacından dolayı olmaktadır. Ancak faaliyetini sürdürebilmesi için talebi uygun görülen firmalardan yıllık %1 ile %2 oranında değişen komisyon almaktadır.

KGF ye teminat için başvuru yapan firmalar şu değerlendirmelere tabi tutulur:

- ✓ Proje karlı, gerçekleştirilebilir ve sürdürülebilir olmalı
- ✓ Proje kabul edilebilir olmalı
- ✓ Proje çevreye duyarlı ve saygılı olmalı
- ✓ Proje kredilendirme ilkelerine uygun ancak teminat yetersizliği nedeniyle krediye erişim güçlüğü yaşamalı
- ✓ Projeyi yürütecek yönetim kadrosu proje becerisi ve mesleki deneyime sahip olmalıdır.

Kredi almak isteyenler birçok nedenden dolayı krediye ihtiyaç duyabilir, bu nedenler arasında;

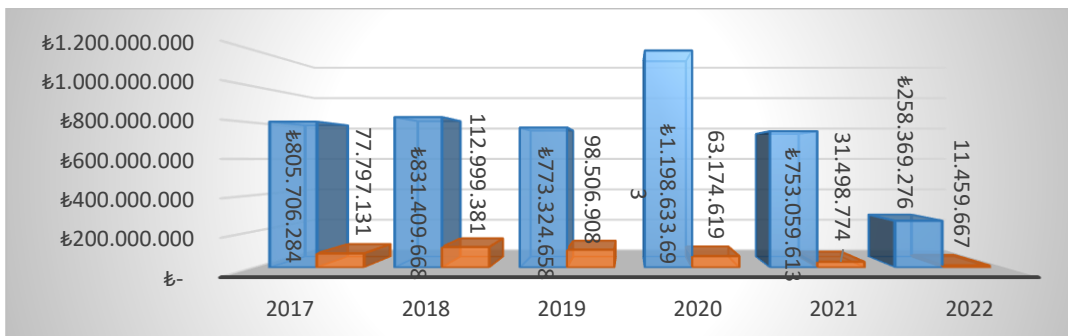
- ✓ Teminat mektubu amaçlı krediler
- ✓ Mevcut tesisin genişletilmesi
- ✓ Hammadde temini
- ✓ Finansal kiralama
- ✓ Yeni iş kurma
- ✓ İthalatın finansmanı
- ✓ Nakit sıkıntısını giderme
- ✓ İhracatın finansmanı
- ✓ Yeni iş yerine taşınma
- ✓ Yeni teknoloji kullanımı olabilmektedir.

Ülkemizde kefalet denince iki süreç geçerlidir. Birincisi; Banka üzerinden olup, KOBİ'lerin kredi için KGF ile anlaşması bulunan bankalardan birine veya KGF ile anlaşması olan herhangi bir finansal kiralama şirketine başvuru yapması yeterli olmaktadır. Firma, bankaya kredi başvurusu yapar, banka bu başvuruyu inceler ve uygun bulursa bu başvuruyu KGF ye gönderir. KGF de bunu uygun bulursa Kredi Onay Komisyonu'na (KOK) göndermektedir.

100.000 TL ye kadar olan talepler için en fazla 1 hafta, 100.000 TL'yi aşan talepler için 2 hafta içinde sonuç karara bağlanır. Karara bağlanan talep bankaya yazılı olarak gönderilir, firmalardan yazılı kefalet taahhütname alınır firmaya ve kefillere imzalatılarak koşulların yerine getirilmesi sağlanır. Bundan sonra Kredi geri ödeme garantisi bankaya gönderilir, banka tarafından kredi kullanılır. Kredi kullandırma kararı kesinlikle bankaya aittir.

İkincisi ise; Doğrudan olup TTGV, EXİMBANK, KOSGEB ve TÜBİTAK desteklerinden yararlanmak isteyen KOBİ'ler KGF şubelerine bizzat kendileri başvuru yapabilmektedir.

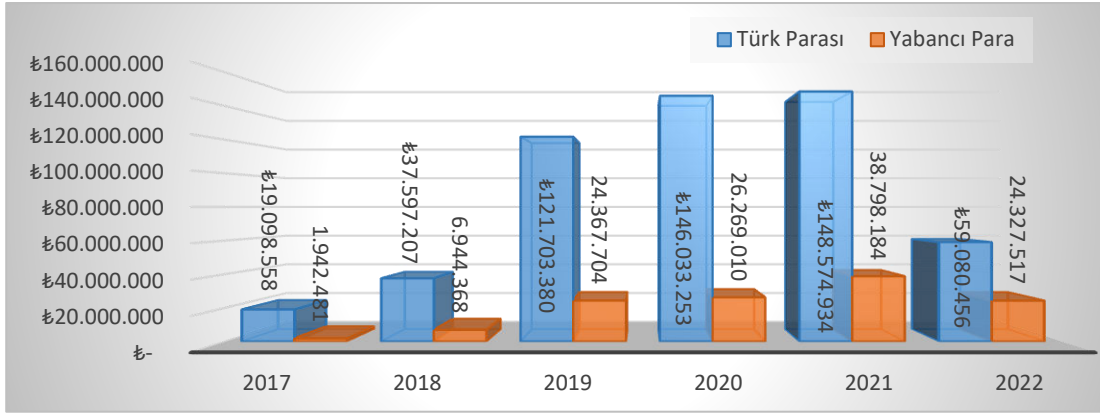
Buradan yararlanmak isteyen KOBİ, projesini hazırlayıp direkt KGF ye başvuru yapar. KGF incelemeyi yapar ve olumlu ise kefalet kurallarını belirler. KOBİ, KGF ile anlaşması bulunan bir bankayla iletişime geçer ve kefalet tutarı ile uyulacak diğer koşullar belirlenir. Kredinin kullandırılma inisiyatifi bankaya aittir (KGF, WEB sitesi).

Grafik 6: KGF – İlk defa Kullandırılan Nakdi Kredi Tutarı (TP-YP)

Kaynak: <https://www.kgf.com.tr/> kaynağından alınmıştır.

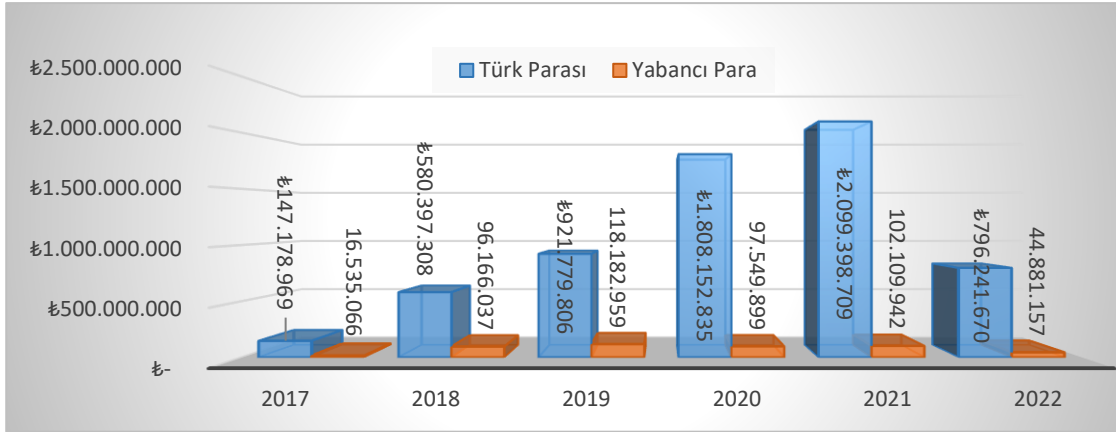
Grafik 6'deki veriler analiz edecek olursak, toplam nakdi kredi tutarı TL cinsinden yıldan yıla artarak devam etmiştir. Yabancı para cinsinden ise 2018 de bir önceki yıla göre %45 artmış daha sonrada düşüş göstermiştir.

Grafik 7: KGF – Yeniden yapılandırılan Nakdi Kredi Tutarı (Bin TL)

Kaynak: <https://www.kgf.com.tr/> kaynağından alınmıştır.

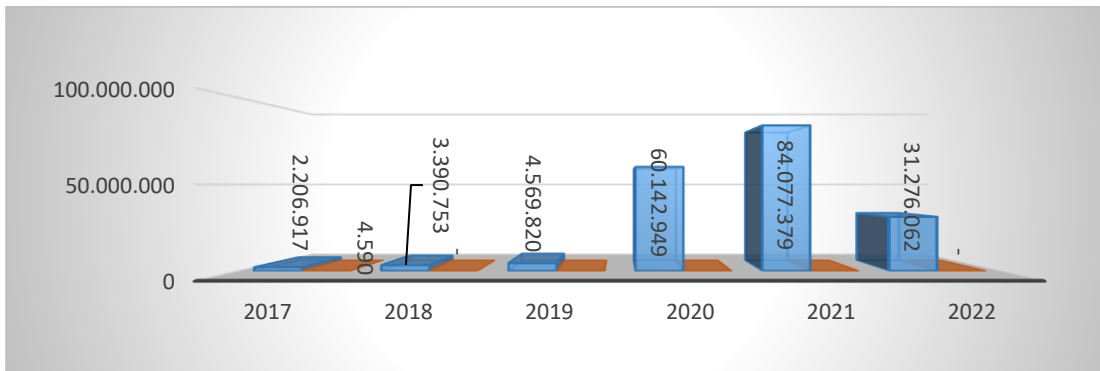
Grafik 7'deki veriler analiz edecek olursa, 2017 yılında yeniden yapılandırılan toplam nakdi kredi tutarı TL cinsinden yıldan yıla artarak devam etmiş bir sonraki 2018 yılında yaklaşık %97 dolayında bir artış olduğu, 2019 yılında ise bir önceki yıla göre %224 arttığı gözlenmiştir. Yabancı para cinsinden ise 2017 yılından 2018 yılına kadar yaklaşık %257 bir sonraki yılda %251 oranında büyük bir artmış olduğu görülmektedir.

Grafik 8: KGF – EK Nakdi Kredi Tutarı (Bin TL)

Kaynak: <https://www.kgf.com.tr/> kaynağından alınmıştır.

Grafik 8'deki veriler analiz edecek olursa, 2017 yılında yeniden yapılandırılan ek nakdi kredi tutarı TL cinsinden yıldan yıla artarak devam etmiş 2018 de %294 artmıştır. Yabancı para cinsinden ise 2017'den 2018'e kadar yaklaşık %482 oranında büyük bir artmış olduğu görülmektedir.

Grafik 9: KGF-Nakdi Kredi Müşteri Sayısı

Kaynak: <https://www.kgf.com.tr/> kaynağından alınmıştır.

Grafik 9'daki veriler analiz edecek olursa, 2017 yılındaki nakdi kredi müşteri sayısı artarak devam etmiş ve en büyük artış 2018 da bir önceki yıla göre yaklaşık %12 dolayında bir artışı gözlenmiştir. Yabancı para cinsinden ise 2019 yılında önemli oranda hareketlilik artış olduğu görülmektedir.

SONUÇ

Küresel anlamda 1970'lerde başlayan ve 1980'lerde ortaya çıkan bankacılık krizleri ülkemize de olumsuz olarak yansımış ve finansal krizlere yol açmıştır. 1980'lerin sonunda ve 1990'ların başında İsveç, Norveç ve Finlandiya istisna olmak üzere dünyada yaşanan 30 büyük bankacılık krizi genellikle gelişmekte olan ülkelerde görülmüştür. Ülkemizde ise 1980'lerin başında liberalizasyon kararıyla gerekli önlemlerin alınmaması sonucunda bankacılık krizleri görülmeye başlanmıştır.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde bankalar finansal sistemin merkezindedir. Faiz oranlarının serbest bırakılması ve döviz piyasasının çalışması bir şekilde kırılganlık oluşturmaktadır. Finansal sistemin güçlü olması için istikrarlı bir makroekonomik altyapının oluşturulması ve güçlü bir bankacılık denetleme sisteminin kurulması gereklidir. Bankacılık sisteminin en önemli sorunlarından biri sorunlu kredilerin çözümüdür. Bankalar çözüm üretirken ödeme zorluğu çeken firmaların faaliyetinin devam etmesine, bireysel müşteriler de dahil olmak üzere kredi dosyalarını, teminatları ve cari hesaplarını gözden geçirerek ön analizlerini iyi yapmak zorundadır. Burada önemli olan sorunlu kredilere çözüm bulmak ve geri ödemelerin devam etmesini sağlamaktır. Müşterilerle ilişkilerin sürdürülmesi ve firmaların faaliyetlerine devam etmesi oldukça önemlidir. Bankalar bu yönde çözümler sunmalıdır, çünkü batık veya sorunlu kredilerin artması bankaların aktiflerini önemli ölçüde olumsuz etkilemektedir. Bankalar bu durumda finansal sıkıntı yaşarken bir taraftan da kredi kullandırmada aşırı tutucu davranarak adeta kredi vermeyi aşılma hale getirmektedir. Diğer yandan bankacılık sektöründe kırılganlıkların en aza indirilmesi için gerekli düzenleme ve denetlemelerin iyi bir risk analizi ile yapılması gerekmektedir. Ülkemizde ve küresel bazda dünyada çıkan bankacılık krizlerinin genel ekonomiyi de çok olumsuz etkilediği bilinmektedir. Bu sorunun aşılmasında çok önemli bir kurum da (KGF) Kredi Garanti Fonu teminatlarıdır. Batık veya sorunlu kredilerin geri ödenmesinde önemli bir çözüm olan kurum KGF, özellikle firmaların, KOBİ'lerin sorunlu kredilerine önemli bir çare olan bu uygulama, son yıllarda hızla artan bir şekilde kullanılmaya başlanmış ve firmaların kredi çekme sırasındaki teminat sorununa büyük kolaylıklar getirmiş, adeta şirketler için bir can simidi halini almıştır. Dünyada ve ülkemizde firmalar tarafından artan bir ilgiyle çözüm yolu olarak görülen KGF uygulaması, sıkıntıda olan şirketlerin faaliyetlerinin devam edebilmesine olanak sağlamaktadır. Bu uygulamayla kapanma riskini atlatan şirketler, KGF teminatıyla aldıkları kredileri, daha bir güvenle yatırımlara dönüştürmekte ve hem üretimini arttırmakta ve istihdama olumlu katkıda bulunmaktadır. Üretimi arttıran ve sürdüren sanayi kuruluşları, ülke ekonomisine olumlu katkılar sağlayarak refah seviyesinin artmasına ve ülkemizi daha güvenli bir ekonomi haline getirerek daha çok yabancı yatırımcının gelecekte ülkemize yatırım yapmalarına sebep olacaktır. Bu çalışmada da yukarıdaki grafiklerde görüldüğü üzere gerek kullanılan kredilerin gerekse sorunlu kredilerin hem şirketler bazında hem de kişisel bazda yıldan yıla arttığı görülmektedir. Bankacılık sektöründeki sorunlu veya batık krediler sorunlarına çözüm önermekle birlikte çalışmanın bazı sınırlılıkları da vardır. Geçmişe yönelik verilerin yetersiz olması nedeniyle son yıllara ilişkin veriler kullanılmıştır. Daha uzun bir zaman dilimine ait veriler ile daha güvenilir sonuçlar elde edilebilir, zaman boyutu daha uzun olan serilerin kullanılması zaman içinde oluşabilecek nedensellik ve eş bütünleşme gibi ilintilerin istatistiksel olarak analiz edilmesine olanak sağlayabilir, bu şekilde yapılacak analizler ilerideki çalışmalara bırakılmıştır.

KAYNAKÇA

AKTAŞ, Ramazan, (2000), "Sorunlu Krediler" TBB Eğitim ve Tanıtım Gurubu Seminer Notları, İstanbul, 25-26 Mayıs 2000.

ARI, Ali ve Nazlı ÖZKESKİN, (2016), "Türkiye'deki Bankacılık Krizlerinin Nedenleri : Ekonometrik Bir Yaklaşım", Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi, Sayı:622, S:46-51.

BALALAYLAR, Nilgün, Acar, "Bankacılık Sektöründe Yüksek Risk Alımı ve Baskı İndeksleri, Finans Politik&Ekonomik Yorumlar,44,Sayı:509,s.48-52.

BORIO, Claudio and Philip LOWE; (2002) , "Assessing the Risk of Banking Crises", BIS Quarterly Review, pp. 29-56.

CAPRIO, Gerard and Daniela KLINGEBIEL; "Bank Insolvency: Cross Country Experience Policy Reserch Working Paper No: 1620, World Bank (1996).

CAPRIO, Gerard and Daniela KLINGEBIEL; (1996) "Bank Insolvency: Bad Luck, Bad Banking?" Boris PLESKOVIC and Joseph E, STIGLITZ, (Ed.) Annual World Bank Confarance on Development Economics 1996, The World Bank, United States, pp. 79-204.

ÇELİK, T,(2016), "Türk Bankacılık Sisteminde Etkinlik Analizi, Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, V.8, Issue.1,S.1-12.

- DEMİRĞÜÇ-KUNT, Aslı and Enrica DETRAGIACHE ; (2002) , “Does Deposit Insurance Increase Banking System Stability? And Empirical Investigation”,*Journal of Monetary Economics* 1998, 49(7),pp. 1373-1406.
- DIAMOND, Douglas W. And Philip H. DYBVIK ; (1983) “Bank Runs , Deposit Insurance and Liquidity”, *Journal of Political Economy*, 93(3),pp. 401-419.
- EICHENGEREN, Barry and Andrew K.ROSE; “Staying Afloat When the Wind Shifts: External Factors and Emerging Market Crises” NBER Working Paper, No:6370.
- KESER, Esra,(2008),”KOBİ Kredilerinde Finansal Analizin Etkin Kullanım Koşulları” Yüksek Lisans Tezi,s.94-99.
- FELDSTEIN, M. (1999), Self-Protection for Emerging Market Economies, NBER Working Paper Series, 6907, January.
- FLOOD, Robert P. And Peter M.GARBER; (1981), “A systematic Banking Collapse in a Perfect Foresight World” NBER Working Paper,No:691.
- GLICK, Reuven and Michael HUTCHINSON; (1999), “Banking Crises; How Common Are Twins?” Pacific Basin Working Paper Series, No:PB99-07.
- GOLDSTAIN,Morris and Philip TURNER, (1996), “Banking Crises in Emerging Economies: Origins and Policy Options”, BIS Economics Papers, No:46
- HARDY, Daniel C. and Ceyla PAZARBAŞIOĞLU ; (1999), “ Determinants and Leading Indicators of Banking Crises ; Further Evidens”, IMF Staff Papers, 46(3); 247-258
- KAMINSKY, Greciela L. And Carmen M. REINHART; (1999), “The Twin Crises : “The Causes Banking and Balance of Payment Problems”, *American Economic Review*, 89(3) pp. 473-500.
- KAUFMAN, George G,(1997) “Preventing Banking Crises in The Future”,*The Independent Review*, Vol.2,No.1,pp.55-77.
- KURTARAN Çelik, Melike; (2010) “Bankaların Finansal Başarısızlıklarının Geleneksel ve Yeni Yöntemlerle Öngörüsü”, *Yönetim ve Ekonomi*, 17(2), pp,129-143.
- MANDACI, P, E, (2003) “Türk Bankacılık sisteminin Taşıdığı Riskler ve Finansal Krizi Aşamada Kullanılan Risk Ölçüm Teknikleri”*Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1).
- PEKİN, Nedim,Serap,(2019), “Türkiye’de Para Politikasının Etkinliği” *Sosyal Bilimler Dergisi*, s.20-31
- RADELET, S. and J. SACHS (2000), “The Onset of the East Asian Financial Crisis” in *Currency Crises*, Edited by, Paul Krugman, The University of Chicago Press, Chicago and London, 105-153.
- ROCHET, Jean C.; (2003, “Why Are There So Many Banking Crises?”,*CESifo Economic Studies* 49(2), pp.141-156
- SAYIN, Şevket. K, (2009); “Türk Bankacılık Sisteminde Bilanço Dışı İşlemler ve Risk Yönetimi” *Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*,s.16-39
- SELİMLER, Hüseyin, (2015), “Sorunlu Kredilerin Analizi, Banka Finansal Tablo ve Oranlarına Etkisinin Değerlendirilmesi”, *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*,Sayı:12, s. 133-141
- TUNAY, K. Batu,(2010),*Bankacılık Krizleri ve Erken Uyarı Sistemleri*,BDDK Finansal Dergi,S.9-46
- TUNCEL, Cem O.; (2013) “Asimetrik Bilgi Problemi Çerçevesinde Bankacılık krizlerinin Nedenleri Üzerine Bir İnceleme: Mikroekonomik yaklaşım”, *Bussines And Economics Reserh Journal*, 4 (1), pp.77-102
- TEKER, Suat, AKÇAY, Barış ve BOLGÜN, Evren, (2005), “ Banka Sermaye Yeterliliği; Basel II Standartlarının Bir Türk Bankasına Uygulanması”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*,C:3, Sayı:12, s.42-54
- YÜCEMEMİŞ, Başak Tanınmış ve SÖZER, İnanç Asım,(2011),”Bankalardaki Takipteki Krediler: Türk Bankacılık Sektöründe Takipteki Kredilerin Tahminine Yönelik Bir Model Uygulaması, Sayı:5, s.43-56

Mevzuat

88-12937 Sayılı “Bankalarca Tesisi Gerektiren Karşılıklar Hakkındaki Kararlar”, (23.05.1998 tarih ve 19820 sayılı Resmî Gazete)

İnternet Kaynakları

BASEL Commite-Report 2001

BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu), www.bddk.org.tr

TBB, (Türkiye Bankalar Birliği), www.tbb.org.tr

KGF, (KREDİ GARANTİ FONU), www.kgf.org.tr

Güç Dengesi Kuramı Ekseninde Türkiye'nin S-400 Hava Savunma Sistemi Temin Süreci

Supplying Process of Turkey's S-400 Air Defense System on The Axis of The Balance of Power Theory

ÖZET

Çalışmada uluslararası ilişkilerde, bir ulusun veya uluslar grubunun gücünü karşı tarafın gücüne karşı dengeleyerek kendisini başka bir ulusa veya uluslar grubuna karşı koruyan bir duruş ve politika olan güç dengesi yaklaşımıyla Türkiye'nin silah sistemleri açısından envanterinde olmayan uzun ve orta menzile sahip bir hava savunma füze sisteminin temin süreci değerlendirilmiştir. Uluslararası politika hakkında birçok önerme arasında en fazla çalışma yapılan konuların başında güç dengesi kuramı gelir ve bu çalışmada kuram, genel bir anlatımla, kavramsal açıdan kısaca açıklanmıştır. Çalışmanın devamında Türkiye'nin hava savunma sistemi ihtiyacının varlığı, önemi ve bu ihtiyacın gündeme geliş şekli ile bu ihtiyacın kamuoyuna duyurulması konuları ifade edilmiştir. Türkiye tarafından icra edilen hava savunma füze ihalesinde Çin'in FD-2000, Fransa-İtalya ortaklığı Samp-T, Rusya'nın S-300 ve ABD'nin Patriot füze sistemleri irdelenmiş, hava savunma füze sistemi alternatiflerinin temini ile ilgili Türkiye tarafından yapılan girişimler ve süreçler her sistem için ayrı ayrı belirtilmiş, güç dengesi kuramı çerçevesinde değerlendirmesi yapılmış ve Rusya menşeli S-400 Hava Savunma Füze Sistemi temini ile ilgili yürütülen süreç kuram ekseninde incelenmiştir. Hava savunma füze sistemi temininde Türkiye, tüm alternatiflere zaman ayırmış ve ilgi göstermiş, ulusal menfaatleri çerçevesinde tanımladığı şartlar ile alım sürecini gerçekleştirmiştir. Süreç çerçevesinde belli oranda zaman kaybı yaşadığı gibi ABD'den temin aşaması yaklaşan aynı zamanda üretim ortağı olunan F-35 savaş uçağının sağladığı menfaatlerden vazgeçme pahasına bu sürecin yürütüldüğü gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Güç dengesi, S-400, Hava Savunma.

ABSTRACT

In the study, procurement process of a long and medium-range air defense missile system that is not in Turkey's inventory in terms of weapon systems was evaluated with the balance of power approach, which is a stance and policy that protects itself against another nation or group of nations by balancing the power of a nation or group of nations against the power of the other side in international relations. Among the many propositions about international politics, the balance of power theory is one of the most studied subjects, and in this study, it is conceptually and briefly explained in a general way. In the continuation of the study, the importance of Turkey's need for an air defense system, the way this need came to the agenda and the announcement of this need to the public were expressed. In the Air Defense Missile tender executed by Turkey, China's FD-2000, France-Italy partnership Samp-T, Russia's S-300 and USA's Patriot missile systems were examined, and attempts made by Turkey regarding the supply of air defense missile system alternatives and processes were evaluated within the framework of the balance of power theory, which was specified separately for each system, and the process carried out regarding the supply of the Russian-origin S-400 Air Defense Missile System was examined in the axis of theory. In the procurement of air defense missile systems, Turkey has spared time and shown interest in all alternatives and has carried out the procurement process with the conditions it has defined within the framework of its national interests. While it has lost a certain amount of time within the framework of the process, it has been observed that this process is carried out at the expense of Turkey giving up the benefits provided by the F-35 fighter jet, which is approaching the procurement phase from the USA though Turkey was a production partner.

Keywords: Turkey, Balance of Power, S-400, Air Defense

GİRİŞ

Türkiye'nin çevresine bakıldığında başta Rusya olmak üzere Yunanistan, Suriye, Irak (füze sistemleri aktif değildir), Mısır, Libya, Ermenistan, Azerbaycan, Ukrayna, Suudi Arabistan, İsrail ülkelerinin envanterlerinde bulunan değişik çap, ebatlar ve menzile sahip balistik ve seyir füzelerini görmek mümkündür. Ayrıca bu füzelere çeşitli miktar ve şekillerde nükleer başlık da dahil olmak üzere harp başlığı yerleştirmek mümkündür. Yine çevre ülkelerde Füze Savunma Sistemleri incelendiğinde ise Yunanistan (Patriot/S-300), Almanya (1990 öncesi Doğu Almanya'da Rus doktrini hakimdi), Azerbaycan, İran, İsrail, İtalya, Katar, Rusya, Suudi

İsmet Kürşat Karademir¹

How to Cite This Article

Karademir, İ. K. (2023). "Güç Dengesi Kuramı Ekseninde Türkiye'nin S-400 Hava Savunma Sistemi Temin Süreci", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 9(68): 2792-2798.
DOI:
<http://dx.doi.org/10.29228/smryj.67966>

Arrival: 27 November 2022
Published: 28 February 2023

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Doktora Öğrencisi., Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimleri ve Kamu Yönetimi, Bursa, Türkiye

Arabistan, Suriye (S-300) ve dünya genelinde birçok ülkede hava savunma füze sistemleri bulunmaktadır (CSIS 2021 Haziran 6, Missile Defense Project, "S300," Missile Threat, Center for Strategic and International Studies). Her ne kadar bu ülkelerdeki füze sistemleri gerek balistik füze sistemi gerekse savunma sistemi olarak füze sistemlerinde orta menzile ve irtifaya sahip füzeler olsalar da bu durum Türkiye için genel bir tehdit gerçeğini ve Türkiye'nin ortalama füze sistemlerine sahip olduğunu, yüksek irtifa ve menzile sahip bir füze sisteminin olmadığı gerçeğini değiştirmemektedir. NATO bünyesinde dahi 2001 yılında Balistik Füze Savunması Saha çalışması yapılmış ve 2002'de Prag, 2004'te İstanbul, 2008'de Bükreş zirvelerinde bu ihtiyaç ortaya konmuştur (NATO 2021 Haziran 7, Ballistic Missile Defence).

Türkiye'de kullanılan hava savunma sistemleri öncelikle alçak ve orta irtifa ve ayrıca kısa ve orta menzilli idi. 2012 yılının ikinci yarısında Ekim ayında, Suriye bombalarının Türkiye'nin Akçakale ilçesine isabet etmesi üzerine beş sivilin ölmesinin ardından, gerginlikler oluştu ve Türkiye, hava savunma kapasitesini artırmak için NATO'dan destek istemeye yöneldi. 4 Aralık'ta NATO dışişleri bakanları, Türkiye nüfusu ve topraklarının korunmasına yardımcı olmak ve İttifak sınırı boyunca krizin tırmanmasını engellemek için Patriot füzelerini konuşlandırmayı kabul etti. Almanya, Hollanda ve ABD; Kahramanmaraş, Adana ve Gaziantep'te konuşlandırılmak üzere her şehir için ikişer adet Patriot füze bataryası göndermeyi kabul etti. Bu konuşlandırma yalnızca savunma amaçlı olacak ve uçuşa yasak bölgeyi veya herhangi bir saldırı operasyonunu desteklemeyecekti (NATO 2013 Ocak 31, Secretary General's Annual Report 2012).

Bu durumun Türkiye açısından politik amaçlarından birinin de diğer NATO ülkelerinin Suriye'de yaşanan olaylara Türkiye'nin tehdit algısı çerçevesinde savunmaya entegrasyonu olarak değerlendirilebilir. Ancak bu vesile ile Türkiye'de bulunmayan bu sistem hava savunması ihtiyacı olarak ortaya koyulmuş oldu. Türkiye'de Gaziantep, Kahramanmaraş ve Adana'ya konuşlandırılan altı Patriot füze bataryasının sonuncusunun, 15 Şubat 2013 Cuma günü NATO komuta ve kontrolünde faaliyete geçtiği duyuruldu (NATO 2013 Şubat 13, All NATO Patriot Batteries in Turkey Operational). Ancak 2015 yılının sonuna gelindiğinde 3 ülkenin de Patriot Bataryaları ile ilgili görev süresi dolmuştu. Bu kapsamda Hollanda'nın NATO görevi çerçevesinde getirmiş olduğu bataryaların yerini İspanyol Patriot bataryası aldı ve diğer ülkelerin bataryaları Türkiye'yi terk etti. İncirlik'e konuşlanmış İspanyol bataryasının 2019 yılında biten görev süresi de 2020 yılı sonuna kadar uzatıldı (Ersöz, 2020). Bu şekli ile hava savunma sisteminin eksikliği 2015 yılı sonrasında da ilk görevlendirilen birlikler gitmiş olsa da gündemde kalmaya devam etti.

GÜÇ DENGESİ KURAMINA BAKIŞ

Güç dengesi Uluslararası İlişkilerde, bir ulusun cesaretini kırmaya veya bir ulusun kendi iradesini diğerinin çıkarlarına empoze etmesine veya bunlara müdahale etmesine engel olma yeterliliğidir. Bir devletin gücü üzerindeki en etkili kontrolün diğer devletlerin gücü olduğunu iddia eden uluslararası ilişkiler teorisi ve politikasıdır. Uluslararası ilişkilerde devlet terimi, hükümeti ve nüfusu olan bir ülkeyi ifade eder. Güç dengesi terimi ise, rakip devletlerin veya ittifakın güç yeteneklerinin dağılımını ifade eder. Güç dengesi teorisi, bir devlet veya ittifak gücünü artırdığında veya onu daha agresif uyguladığında; tehdit altındaki devletler, genellikle karşı dengeleyici bir koalisyon oluşturarak, karşılık olarak kendi güçlerini artıracaklardır (Demirel, 2019:577). Bu kapsamda Güç Dengesi teoride merkezi bir kavram olarak ortaya çıkar ve uluslararası politika hakkında birçok önerme arasında en fazla çalışma yapılan konuların başında gelir.

Güç Dengesi kuramı 21. Yüzyılın güvenlik anlayışına katkı sağlayan bir yaklaşımdır. Esasen bu yaklaşım ağırlığını 17. Yüzyıldan sonra hissettirmeye başlamıştır. Avrupa devletlerinin mücadeleleri, özellikle İngiltere'nin denizlerdeki hakimiyeti, Napolyon'un çabaları derken ülkelerin askeri strateji, güç ve bölgesel hakimiyetine dayalı çabaları bu yaklaşımın oluşmasını sağladı. Devletlerin ittifak oluşturmak için çabaları ve diğer bir devletin kendinden daha güçlü ve etkili olmaması için harcanan çabaları klasik güç dengesi yaklaşımını ortaya koyar. Bu yaklaşımın en önemli temsilcilerinden biri Hans Morgenthau'dur. Ona göre bütün devletler güç peşinden koşar. Ülkeler sisteminin güç dağılımında, gücü elinde tutan mevcut durumun değişmesini istemeyen devlete karşı, emperyalist/yayılmacı devletin onun gücünden veya etkinliğinden pay istemesi karşısında, statükocu devlet yayılmacı devleti dengeleme yoluna gider (Morgenthau, 1993:179).

Bu konuda oluşan bir diğer görüş Kenneth Waltz'ın görüşüdür. Kenneth Waltz Güç dengesini biraz daha farklı yorumlayarak güç peşinde koşmanın otomatik olarak güç peşinde koşanın kendi güvenliğini tehlikeye düşürdüğü, dolayısıyla güç peşinde koşarken kendi emniyetini ve güvenliğinin de alınması gerektiği, bunu sağlamanın temel yolunun da olası tehditleri engellemek olduğunu anlatmaktadır. (Waltz, 1979:102-128)

Farklı bir bakış ile güç dengesi kuramında bir revizyona giden Stephen Walt'a göre devletler güvenliklerini tehdit altında görürler ve tehdidin kaynağıyla ittifak yapabilirler ya da onu dengelerler (Walt, 1985:15-18).

Randall Schweller ise Güç dengesi kuramına çıkar dengesi bakış açısı ile hayvanlar alemindeki mücadeleleri örnek vererek değerlendirmiştir. Schweller devletleri aslan, kuzu, çakal ve kurt olarak kategorize etmiş, sistemin başında bulunan aslanın statüko yanlısı olacağını bundan dolayı da dengeleme yapacağını, diğer aktörlerinse çıkarını sağlamak için peşine takılma eğiliminde olduklarını ileri sürmüştür. Ona göre statükocular daha güçlüyse sistemde istikrar olacak, revizyonistler güçlüyse de sistem değişime uğrayacaktır. Daha açıklayıcı bir ifadeyle nasıl aslan çakalları çekerse, güçlü bir revizyonist devlet ya da koalisyon fırsatçı revizyonist devlet güçlerini kendine çeker. Çakal esasında çöpçüdür ve çakalların hedefi sadece kar etmektir. Çakal için motivasyon aslanın kendisinden kaynaklanan güvenlik olabilir. Bazen revizyonist lider, karşıt statüko koalisyonundan daha güçlü olur. Bu gibi durumlarda, lider genç ortağın aktif yardımına ihtiyaç duymaz. Bunun yerine, güçlü bir statüko koalisyonunun oluşumunu önlemeye veya engellemeye çalışır. Engelleme hedef olduğunda, lider genellikle sınırlı hedefli devletlerin düşmanlığa katılmama taahhüdü karşılığında ganimetlerden pay almasına izin verebilir. Çakal gerçek bir avcı değil, daha önce ifade ettiğimiz gibi bir çöpçü olduğu için, bu tür bir ittifakta çakal, başkalarının saldırgan çabalarında özgürce dolaşıp menfaat elde etmeye çalışır (Schweller, 1994:93-94).

Güç dengesi kavramı çeşitli şekillerde tanımlanmış olmasına rağmen sistem üzerinde algılanan hegemonya tehditleri sistemdeki diğer önde gelen devletler tarafından dengeleme davranışı yarattığı gerekçesiyle çok taraflı sistemlerde hegemonya oluşmaz (Levy 2004:37). Çağdaş uluslararası sistemin tek kutuplu yapısı, dengeleme teorisinin ortaya çıktığı çok kutuplu dünyadan temelde farklıdır. Taraflar gerek dost gerekse düşman olsunlar içlerinden biri diğerini tehdit ettiğinde veya birileri baskı altında kaldığında dengeyi tekrar düzeltmek için çalışacak ve ona göre tepki verecektir (Waltz, 2000).

Güç dengesine duyulan bu hayranlık, yalnızca çağdaş politika tartışmalarının merkezinde görünmekle kalmayıp, aynı zamanda uluslararası ilişkilerin akademik çalışmasına ilişkin temel bir soruyu da yanıtlamak için anlaşılabilir bir durum oluşturur. Devletlerin rekabetçi davranışlarının bir şeylere yol açıp açmadığı ve hangi koşullar altında yol açtığı incelenir ve bu konuda bir denge aranır.

Çağdaş uluslararası sistemde dengeleyici davranış veya yeni bir güç dengesi ortaya çıkması gerektiğine dair bir inanış mevcut beklentileri yönlendiren teorinin özü veya temel önermesidir. Güç dengesi teorisi bu şekliyle, anarşik sistemlerdeki birimlerin hayatta kalma ve güvenliklerini sağlama konusundaki uzun vadeli beklentilerini olasılıksal olarak en üst düzeye çıkarmakla ilgilendiklerini, kendi yeteneklerini geliştirerek tehlikeli güç yoğunlaşmalarını kontrol edeceklerini varsayar. Teori tarafların yeteneklerini ittifaklardaki diğer birimlerin yetenekleriyle bir araya getirmekle (dış dengeleme) ve/veya muhtemel hegemonun başarılı güç üretme uygulamalarını benimsemek ile ilgilenir. Geniş güç dengesi literatürünün dikkatli bir incelemesinde bu fikirlerin güç dengesi teorisinin birçok versiyonunun temel önermesini oluşturduğu sonucuna varılabilir (Levy, 2004:37).

Güç dengesi teorisyenleri, belirsizlik, kolektif eylem ve dengelemenin önündeki yerel düzeydeki engellerin içsel olarak üstesinden gelinebileceğini varsayar. Başka bir deyişle, anarşi altında devletlerin hayatta kalma güdüsü, bilinçli bir şekilde olsun ya da olmasın onları bu engelleri aşacak eylemlerde bulunmaya sevk eder. Bunun sonucunda ise sistem bir şekilde dengeye ulaşır. Ancak bilim adamlarının sosyal yaşam hakkında bildiklerinin çoğu bu varsayıma dayanmaktadır. Birçok sosyal ortamda, kolektif eylem sorunlarının üstesinden gelmenin yanı sıra artan getiri, yol bağımlılığı ve kolektif kimlik değişikliğinin önündeki engellerin üstesinden gelmek için bazı dış nedenler gereklidir. Dahası, daha eski bir uluslararası ilişkiler geleneği, hegemonyanın tamamen içsel süreçlerle engellenebileceği fikrine şüphe ile bakar ve dışsal denge nedenlerine vurgu yapar. Bunlardan biri sistemin genişlemesidir. Devletler genellikle agresif davranırlar çünkü genişlemenin rekabetçi ve belirsiz bir dünyada güvenliği sağlamanın en iyi yolu olduğunu algırlarlar. Küresel sistem hariç olmak üzere çok devletli sistemlerde bölgesel, mekânsal ve sayısal genişleme yoluyla yeniden dengeleme mümkün olabilir (Levy ve Thompson, 2010:34-36). Sistemin genişlemesi, sistemin dışından yeni birimler ortaya çıktığında gerçekleşir: ya yürüyüş alanlarında yeni bir devlet yaratılır veya daha önce sistemin dışında kalan aktörler etkileşime başlar. Olası bir hegemonun, yalnızca karşıt askeri güçleri yenmesi yetmez, aynı zamanda fethedilen bölgeyi, daha fazla genişleme kabiliyetine katkıda bulunacak şekilde yapılandırmalıdır. Fetih yoluyla genişlemenin dışında ekonomik genişleme de bir genişlemedir. Genişleyerek ve etkileşim içerisinde olunarak etkinliğin artırılması amaç olmaktadır. Genişleme bir süre sonra yavaşlar ve dengelenir (Gilpin, 1999:155). Farklı bir bakış açısı ile bakıldığında bir sistemin çoğunu fethedebilecek devletler bile onu yönetemeyebilir. Dolayısıyla hegemonyanın önündeki önemli bir engel kendisinin dışında değil de içinde de olabilir.

Özetlemek gerekirse, güç dengesi teorisi çerçevesinde, hegemonyanın çok durumlu sistem içindeki süreçlerinin iç dengeleme ve dış dengeleme yoluyla önlenebileceği öngörülür. Ancak burada da bir kısım engelleri değerlendirmek gerekir. Bunlardan ilki etkili dengeleyici ittifaklar kurma çabaları, toplu eylem

sorunları nedeniyle sıklıkla başarısızlığa uğrayabilir; ikincisi, devletler içindeki siyasi engeller, potansiyel hegemonlar tarafından güç üreten yenilikleri taklit etmede sıklıkla başarısızlıklara yol açabilirler; üçüncüsü, hangi gücün en büyük hegemonya tehdidini oluşturduğuna dair belirsizlik, denge çabalarını sık sık sekteye uğratarak engelleyebilir. Yine de sistemik hegemonun fethedilen bölgeleri dahil etme ve etkili bir şekilde yönetme yeteneğini geliştirdiğinde önermelerin imkanlar dahilinde ve olası olduğu görülür.

TÜRKİYE’NİN RUSYA’DAN S-400 HAVA SAVUNMA SİSTEMİ TEMİNİ VE SÜRECİN GÜÇ DENGESİ KURAMI ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Türkiye’de uzun menzilli hava savunma füze sistemlerinin alım kararı 2006 yılının Savunma Sanayi İcra Komitesinin kararlarına dayanır. 2009 yılında dönemin Genelkurmay Başkanlığı İletişim Daire Başkanının yaptığı açıklamalar göz önüne alındığında Türk Silahlı Kuvvetleri’nde bir ihtiyacın tespiti ve tedarikinde öncelikle bir tehdit değerlendirmesi yapıldığını, buna dayalı olarak da harekât ihtiyacının belirlendiğini görmekteyiz. Sonrasında bu ihtiyaçların stratejik hedef planına ve tedarik planına konulduğu ve müteakibinde de kaynak durumuna göre öncelik verilerek tedarik yoluna gidildiği belirtilmektedir (Cumhuriyet Gazetesi 2009 Eylül 18, TSK’den Tezkere Talebi).

Türkiye’nin uzun menzilli hava savunma füze sistemi ihtiyacı 30 Haziran 2006 tarihinde Savunma Sanayii İcra Komitesi tarafından alınan kararla ilk olarak gündeme geldi. Savunma Sanayii Müsteşarlığı tarafından gerekli ön hazırlıklar yapılarak 9 Nisan 2009 tarihinde teklife çağrı dosyaları ile istek mektubu hazırlanarak dağıtıldı. Hava savunma füzelerinin ne miktarda alınacağı açık bir şekilde ifade edilmiş olup o dönemde Türkiye’nin 4 bataryaya ihtiyacı olduğu vurgulandı (Cumhuriyet Gazetesi 2009 Eylül 18, TSK’den Tezkere Talebi).

Başbakan başkanlığında Genelkurmay Başkanı, Milli Savunma Bakanı, Savunma Sanayii Müsteşarı ve diğer yetkililerin katıldığı ve 26.09.2013 tarihinde gerçekleştirilen Savunma Sanayii İcra Komitesi toplantısı sonrası en önemli gündem maddesi olarak uzun menzilli hava ve füze savunma sistemi projesi ihalesine Çin’in FD-2000 füze sistemi, Rus S-300 (Atey-2500), Amerikan Patriot, İtalyan-Fransız Samp-T hava savunma füze sistemlerinin dahil olduğu ve Çin’in CPMIEC kuruluşunun kazandığı açıklandı. İhale Kapsamında en düşük teklif Çin’den gelirken teknoloji transferi ve üretimin Türkiye’de yapılması da kabul edilmişti. Ancak Başbakan Erdoğan tarafından yapılan açıklamaya göre Çin’in ihaleden çekilmesi durumunda diğer firmalarla görüşmenin yapılabileceği ifade edilerek açık bir kapı bırakıldı. İhale kapsamında Türkiye ile Çin arasında bir müzakere yürütülecek olup bu müzakere olumlu sonuçlandığında alım süreci başlayacaktı (Sabah Gazetesi 2013 Eylül 27, Uzun Menzilli Füze İhalesini Çin Kazandı).

Türkiye için iyi bir füze savunma sistemine sahip olmak önemliydi. Çevre ülkeler tehdit olarak algılanırken Türkiye’nin çevresinden uzakta olan ülkeler dahil mevcut füzelerin imkân ve kabiliyetleri düşünüldüğünde tehdit olarak görülebilir. Türkiye de diğer ülkelerle mukayese edildiğinde gücünü olabildiğince arttırma gayretinde olan bir ülkedir. Waltz’a göre güç peşinde koşarken kendi emniyetini ve güvenliğinin de alınması gerektiği, bunu sağlamanın temel yolunun da olası tehditleri engellemek olduğunu zaten görmekteyiz. Walt’a göre değerlendirdiğimizde ise Çin bu ihaleyi kazanmış olsa bile Türkiye hala olası hegemon ile ilişkisini sürdürebilmek amacıyla tehdidin kaynağıyla ittifak yapabilir durumunu ortaya koymuştur.

Türkiye Çin ile 2 yıl süresince çalışmış olmasına ve ihalenin iptal kararını önceden almış olmasına rağmen 15 Kasım 2015 tarihinde tam da G20 Antalya zirvesinin ilk günü bu kararı duyurması anlamlı oldu (Onuş, 2015). Bu o dönem için Türkiye’nin ABD’nin yanında bulunduğunu yada başka bir deyiş ile ittifak içindeki emperyal gücü incitmek istemediğini gösterir siyasi bir hareketti. Bu konuda Çin’in değerlendirmesi üretilecek olan hava savunma füze sistemlerinin NATO sistemlerine entegrasyon problemi ve başta ABD olmak üzere bir kısım NATO ülkelerinin baskısı sebebi ile ihaleyi iptal ettiği yönünde oldu.

Sonrasında Türkiye yüksek irtifa ve menzile sahip ve ayrıca balistik füze tehdidine yönelik olarak arayışına devam etti. Çin’den sonra en uygun teklif İtalyan-Fransız ortak Firması olan EUROSAM’dan gelmişti ve teknoloji paylaşımı konusunda çok da gönüllü değillerdi. Ancak ilerleyen dönemlerde EUROSAM ile ilişkilerde bazı gelişmeler oldu ki, bu yönde bir kısım adımlar atılarak 14 Temmuz 2017’de Ankara, Samp-T sistemine (yeni nesil karadan havaya füze sistemi) dayalı ulusal savunma sistemini geliştirmek için Fransız-İtalyan konsorsiyumu ile bir ilk anlaşma imzalandı. 2018’in ocak ayında ise Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Fransız Cumhurbaşkanı ile görüştüğü Paris ziyareti sırasında, Türkiye EUROSAM konsorsiyumu ile 18 aylık bir çalışma için anlaşma imzalandı. Bu anlaşmadan amaç: uzun menzilli bir anti-balistik füze sisteminin ortak üretimidir. Önerilen sistem, İtalya’nın Ankara Büyükelçisi Luigi Mattiolo’nun tanımına göre tamamen NATO ile çalışabilen Samp-T’nin gelişmiş bir versiyonu olacaktı. 2018 yılında dönemin İtalya büyükelçisi Mattiolo bu projedeki iş birliği çerçevesinde Türkiye’ye teknoloji transferini destekleyeceklerini açıkladı ve Mattiolo bu hususu “Bu sektörün ana İtalyan sanayileri, Türk şirketleri Roketsan ve Aselsan ile bu projeye tamamen dahil olacak” şeklinde ifade etti (Rossi, 2020). Ancak 9 Ekim

2019'da Fransız parlamentosu Türkiye'nin Suriye'de başlattığı "Barış Pınarı Harekâtını" kınadı ve 2020 yılına gelindiğinde Savunma Sanayii Başkanı İsmail Demir yaptığı açıklamada, Türkiye'nin Suriye'nin kuzeyinde yaptığı Barış Pınarı Harekâtının ardından Fransa'nın EUROSAM-Türkiye ortak hava savunma füze sistemindeki ilerlemeyi engellediğini söyledi (Lopez, 2019). Schweller'a göre değerlendirdiğimizde İtalya ekonomik açıdan fırsatçı bir yaklaşım ortaya koyarken, Fransa statükocu bir yaklaşım izlemiştir. Türkiye ise revizyonist bir yaklaşımla hareket ederek dengeyi kendi lehine değiştirme gayretinde olmuştur. Bu alternatif de sonuçsuz kalınca Türkiye yakın zamanda emperyal etkisi fazla olan ve NATO ittifakı için hala tehdit olarak kabul edilen bir güç ile süreci yürütme kararı almıştı. Türk ve Rus yetkililer tarafından Rusya ile S-400 Hava Savunma Füze Sistemi alımına yönelik 22 Aralık 2017 tarihinde bir anlaşma yapıldığı açıklandı. Açıklamada görüşmelere bir yıl önce başlandığı ifade edildi (Gümrükcü ve Toksabay, 2020). Rusya ile yapılan anlaşma Fransa-İtalyan ortaklığı ile yapılan anlaşmadan kısa bir süre sonra yapılmış gözükmektedir. Ancak kamuoyuna yansıyan somut bir süreç olmamıştır.

Anlaşılabileceği üzere Türkiye'nin ihtiyacı olduğu yüksek irtifa ve menzile sahip hava savunma füze sistemlerinin tedarikine yönelik tüm alternatiflerin üzerinde durulduğu görülmektedir. Bunlar Çin'in FD-2000 füze sistemi, sonrasında Fransa-İtalya Ortaklığı EUROSAM'ın Samp-T hava savunma füze sistemleri ve içerisinde özellikle Çin ile gerçekleştirmeye çalışılan girişim esnasında ve sonrasında ABD'nin Patriot hava savunma sistemi üzerinde durulan firma ve savunma sistemleri oldu. Ancak tecrübe ve bilgi paylaşımı konusunda en katı duruş sergilenen alternatif ABD'nin Patriot sistemi idi. Bu kapsamda artık değerlendirmeye alınabilecek tek sistem kalmıştı ki, o da Rusya'nın S-400 hava savunma sistemiydi. Elbette ki bu sisteme de ABD'nin itirazı Çin anlaşmasında da olduğu gibi NATO'ya entegre edilemeyecek bir sistem olmasıdır.

Tedarik süreci başladıktan sonra Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı tarafından 14 Temmuz 2019'da Türkiye Cumhuriyeti'nin amacının barış ve milli güvenliğini sağlamak olduğu ve Türkiye'nin savunma sanayisini geliştirmek zorunda olduğu, milli güvenliği ve egemenlik haklarını korumaya çalıştığı, Türkiye'nin bölgesini istikrar ve güvenliği kavuşturmaya çalıştığı, NATO üyesi ülkelerden birkaçının Türkiye'ye geçici olarak hava savunma sistemleri gönderdiği, bunun yetersiz olduğu, savunma sistemlerini satın almak için ABD'ye başvurduğu ancak ABD kongresinin izin vermediği, Irak'ın Kuzeyinde 1984 yılından beri Türkiye'nin saldırılara maruz kaldığı, Türkiye'nin ve Kıbrıs Türklerinin Doğu Akdeniz'deki haklarını savunmak zorunda olduğu hususları vurgulanmıştır (Alyanak vd., 2019).

Menfaatleri kapsamında kararlı bir davranış sergileyen ABD'de dört senatör 28 Mart 2019'da Ankara'nın S-400 hava savunma sistemini teslim almayacağını onaylayana kadar F-35 savaş uçaklarının Türkiye'ye transferini yasaklayan bir yasa tasarısı sundu (Reuters 2019 Mart 28, U.S. senators introduce bill to stop transfer of F-35 fighters to Turkey). Temmuz ayına gelindiğinde ABD, Türkiye'yi F-35 ortak saldırı programından çıkardı ve Türkiye, 12 Temmuz 2019'da S-400 Rus yapımı hava savunma sisteminin alımına başladıktan sonra, Mart 2020'ye kadar F-35 üzerindeki üretim çalışmalarını da kaybedeceği beyan edildi. Ancak yine de S-400'ü satın alma kararını tersine çevirmesi halinde, Türkiye'nin programa bir şekilde yeniden katılmasının kapısı açık bırakıldı. 14 Temmuz 2019 tarihinde cumhurbaşkanının konuşması sonrası Beyaz Saray 17 Temmuz günü, Washington'un aylardır sürdürdüğü hareketi onaylayan bir bildiri yayınladı ve "F-35, gelişmiş yetenekleri hakkında bilgi edinmek için kullanılacak bir Rus istihbarat toplama platformuyla bir arada var olamaz, S-400'ü kabul etmek, tüm NATO Müttefiklerinin Rus sistemlerinden uzaklaşmak için birbirlerine verdikleri taahhütleri baltalamaktadır." denildi (Aron, 2019).

Her ne kadar NATO Genel Sekreteri Stoltenberg 2019 yılı Mart ayında S-400 alım kararının Türkiye'nin iç meselesi olduğunu, bu kararı bağımsız olarak alabileceğini ifade etmiş olsa da bu durum, ABD'nin güdümünde kurulmuş, maddi anlamda en çok katkıyı sağlayan ve ABD öncülüğünde karar alıp hareket eden askeri bir uluslararası örgüt olan NATO için ABD bakış açısıyla kabul edilebilir bir durum olmadı ve ABD tarafından zaman zaman Türkiye'nin S-400 hava savunma programından çıkması gerektiği vurgulanmaya devam etti (Lenoir, 2019).

Hatta bu konuda ABD'nin yaptırım yoluna da gittiği görülmektedir. Birçok devletin ortak üretimi olan F-35 projesinden uzaklaştırılması, üretilen uçaklardan Türkiye'ye verilmemesi ve ABD'ye düşman devletlere yönelik uygulanan CAATSA (Countering America's Adversaries Through Sanctions Act – Amerika'nın Hasımları ile Mücadele yasası) yaptırımlarının dahi NATO müttefiki Türkiye'ye uygulanması mümkün oldu. Bu kapsamda Türkiye Savunma Sanayi Başkanı başta olmak üzere bir kısım yetkililere yaptırım uygulanmaya başlandı. Ayrıca Savunma Sanayi Başkanlığı ABD ihracat lisansına sahip olamayacak ve ABD menşeli hiçbir finans kurumundan kredi alamayacaklardı (Yetkin, 2021:74).

Hegemon devlet olarak hem ABD'yi hem de Rusya'yı görmek mümkündür. Ancak bugüne kadar yayımlanmış konularında ABD daha başarılı olmuştur. Çünkü genişleyen rekabetçi ve belirsiz bir dünyada güvenliği

sağlamanın en iyi yolu agresif davranışlardır. Her iki ülke de zaman zaman bu yolu seçmiştir. Rusya'nın hava savunma sistemini Türkiye'ye satması ile ilgili yaptığı anlaşma ile genişlemenin dengesini kurma çabası içerisinde olduğu söylenebilir. ABD ise kendi sistemini kendi şartlarında verme ve statükonun değişmesini engelleme çabasında oldu.

SONUÇ

ABD öncülüğünde Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü kurulurken üçüncü bir dünya savaşını ve Sovyet Rusya'nın yayılmacılığını engellemek amaç edinilmişti. Sovyet Rusya bir tehdit olarak görülmüş ve ağırlıklı olarak Sovyet Rusya'nın yayılmacılığının önüne caydırıcı niteliğe sahip askeri güç ile geçilebileceği düşünülüyordu. Ancak ABD bunu sağlarken elinde nükleer silah dahi olsa tek başına gerçekleştirmenin doğru olmadığını düşünmüş olmalı ki örgütlenmiş bir karşı duruş sergileme ve organize bir şekilde hareket etmenin caydırıcı ve dengeleyici olacağı kanaati ile hareket etmiştir. Gilpin'e göre yalnızca karşıt askeri güçlerin varlığının yetersizliği, aynı zamanda daha fazla genişleyerek imkân ve kabiliyetine katkıda bulunacak şekilde hareket etmiştir.

NATO'ya üye olan Türkiye, 1960'lı yılların ortalarına kadar tek yanlı ve müttefiklerinin yanında batı yanlı bir politika izlese de devamında Arap ülkeleri ile yaşadığı problemler ve Kıbrıs sorunu çerçevesinde bölgesel etkinliği zayıflamış, çok yönlü politika izlemesi gerektiği kanaatine varmıştır.

Türkiye hava savunma füze sistemi temininde de çok yönlü bir politika izlemiştir. Öncelikle müttefiklerini gücendirmemek gayretinde olurken Schweller'a göre aslan kategorisindeki müttefikini kendisi de güç peşinde olduğundan ve revizyonist bir yaklaşım izlediğinden karşı emperyalist devletle işbirliğine giderek dengeleme yoluna gitmiştir. Bu dengeleme çabası F-35 gibi yalnızca askeri güç değil ekonomik bir güç katkısı da olan bir projeden yoksun kalma pahasına gerçekleşmiştir. Türkiye kendisi için bu sistemin teminini şart olarak gördüğünden baskı altında olduğunu hissetmiş bile olsa sistemin temini yönünde karar vermiş, dengeyi kurarken de ona göre tepki verdiğini ve vereceğini göstermiş, revizyonist bir yaklaşım ile hareket etmiştir.

KAYNAKÇA

Alyanak, Ç.; Demir, A. & Kara, K. (2019 Temmuz 14). "Cumhurbaşkanı Erdoğan: S400'leri alarak barışı ve milli güvenliğimizi garantiye almaya çalışıyoruz". 12 Aralık 2020 tarihinde Anadolu Ajansı internet sayfası <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/cumhurbaskanierdogan-s-400leri-alarak-barisi-ve-milli-guvenligimizi-garantiye-almaya-calisiyoruz/1531456> adresinden alındı.

Aron, M. (2019, Temmuz 17). "Turkey officially kicked out of F-35 program, costing US half a billion dollars". 11 Ocak 2021 tarihinde Defence World internet sayfası <https://www.defensenews.com/air/2019/07/17/turkey-officially-kicked-out-of-f-35-program> adresinden alınmıştır.

CSIS (Center of Strategic and International Studies) (2021 Haziran 6). "Missile Defense Project, "S300," Missile Threat". 2 Temmuz 2021 tarihinde CSIS internet sayfası <https://missilethreat.csis.org/defsys/s-300/> adresinden alındı.

Cumhuriyet Gazetesi (2009 Eylül 18). "TSK'den Tezkere Talebi". 09 Kasım 2020 tarihinde Cumhuriyet Gazetesi internet sayfası <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/tskden-tezkere-talebi-87528> adresinden alınmıştır.

Demirel, E. (2019). "Güç Dengesi Teorisi Perspektifinden Birleşmiş Milletler". Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:4, Sayı:2:575-601.

Ersöz S. (2 Şubat 2020). "Patriotlar Bir Kez Daha Ankara'nın Gündeminde". Kasım 9, 2020 tarihinde Milliyet Resmi Web Sitesi: <https://www.milliyet.com.tr/gundem/patriotlar-bir-kez-dahaankaranin-gundeminde-6150366> adresinden alındı.

Gilpin, R. (1999). "War and Change in World Politics". Cambridge University Press, Cambridge.

Gümrükcü T. & Toksabay E. (2017 Aralık 29). "Turkey, Russia sign deal on supply of S-400 missiles". 12 Aralık 2020 tarihinde Reuters internet sayfası <https://www.reuters.com/article/us-russia-turkey-missiles-idUSKBN1EN0T5> adresinden alındı.

Lenoir F. (2019 Mart 25). "Stoltenberg'den Türkiye'nin S-400 kararı ile ilgili açıklama: NATO üyeleri silah alımıyla ilgili kararlarını bağımsız alır". 3 Temmuz 2021 tarihinde Sputnik internet sayfası <https://tr.sputniknews.com/savunma/201903251038409175-stoltenberg-turkiye-s400-nato/> adresinden alındı.

- Levy, J.S. (2004). “What do Great Powers Balance Against and When?” (Ed. T.V. Paul, James J. Wirtz and Michel Fortmann), *Balance of Power: Theory and Practice in the 21st Century*, ss. 29-51. CA: Stanford University Press, Stanford.
- Levy, J. S. &Thompson, W.R. (2010) “Causes of War”, Wiley-Blackwell Publish, West Sussex, UK.
- Lopez C.T. (2019 Haziran 7). “DOD Sets Date to Begin 'Unwinding' Turkey From F-35 Program”. 3 Haziran 2021 tarihinde Us Dept of Defence internet sayfası <https://www.defense.gov/Explore/News/Article/Article/1870207/dod-sets-date-to-beginunwinding-turkey-from-f-35-program/> adresinden alındı.
- Morgenthau, H.J. (1993). “Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace”. (Revised by K. W. Thompson, W.D. Clinton), McGraw-Hill Inc, New York.
- NATO (2021 Haziran 7). “Ballistic Missile Defence (Balistik füze savunması)”. 5 Ocak 2021 tarihinde Nato Resmi Web Sitesi: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49635.htm adresinden alındı.
- NATO (2013 Ocak 31). “Secretary General's Annual Report 2012 (Genel Sekreterin Faaliyet Raporu 2012)”. 5 Ocak 2021 tarihinde NATO resmi internet sayfası https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_94220.htm?selectedLocale=en adresinden alındı.
- NATO (2013 Şubat 13). “All NATO Patriot Batteries in Turkey Operational Türkiye'deki tüm NATO Patriot bataryaları faaliyete geçti”. 5 Ocak 2021 tarihinde NATO resmi inqwewrternet sayfası https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_98494.htm?selectedLocale=en adresinden alındı.
- Onuş, S. (2015 Kasım 16). “BBC Çin'den füze alımından vazgeçilmesi ne anlama geliyor?” 16 Aralık 2020 tarihinde BBC internet sayfası https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/11/151116_cin_fuze_turkiye adresinden alındı.
- Reuters (2019 Mart 28). “U.S. senators introduce bill to stop transfer of F-35 fighters to Turkey”. 11 Ocak 2021 tarihinde Reuters internet sayfası <https://www.reuters.com/article/us-usa-turkeydefense-senators/u-s-senators-introduce-bill-to-stop-transfer-of-f-35-fighters-to-turkeyidUSKCN1R92GC> adresinden alındı.
- Rossi, C. (2020 Ocak 7). “Eurosam (Mbda e Thales), la Francia frena sul programma missilistico per la Turchia (che farà l'Italia?)”. 20 Aralık 2020 tarihinde Startmag internet sayfası <https://www.startmag.it/innovazione/eurosam-mbda-e-thales-la-francia-frena-sulprogramma-missilistico-per-la-turchia-che-fara-litalia/> adresinden alındı.
- Sabah Gazetesi (2013 Eylül 27). “Uzun Menzilli Füze İhalesini Çin Kazandı”. 20 Aralık 2020 tarihinde Sabah internet sayfası <https://www.sabah.com.tr/gundem/2013/09/27/uzun-menzilli-fuze-ihalesinicin-kazandi> adresinden alındı.
- Schweller, R.L. (1994). “Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back In”. *International Security* Vol 19 No 1 Summer, The MIT Press, s.72-107.
- Walt, S.M. (1985). “Alliance Formation and the Balance of World Power”. *International Security*, 9(4), The MIT Press, s. 3-43.
- Waltz, K.N. (1979), “Theory of International Politics”. Addison-Wesley Publishing Company.
- Waltz, K.N. (2000). “Globalization and American Power”. *The National Interest*, 30 Kasım 2022 tarihinde *The National Interest* resmi internet sayfası <https://nationalinterest.org/article/globalization-and-american-power-1225> adresinden alınmıştır.
- Yeltin, H. (2021). “Türkiye ve S-400 Hava Savunma Sistemleri: Türkiye-ABD-Rusya İlişkilerindeki Yeri” . *Anadolu Strateji Dergisi* , 3 (1) , 65-78

Göçmen Çocukların Eğitimde Yaşadıkları Güçlükler

Difficulties Faced By Immigrant Children In Education

ÖZET

Göç; bireyin, ailenin ve toplumun çeşitli nedenlerle bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim biriminden başka bir yerleşim birimine ya da bir yerden başka bir yere kalıcı ya da geçici olarak gitme olayı şeklinde tanımlanmaktadır. Bir başka tanıma göre göç, çeşitli nedenlerle insanların mekân değiştirme olayını gösteren coğrafik ve sosyal değişim sürecidir. Göç insanların hayatında köklü değişimlere neden olan en önemli toplumsal olayların başında gelmektedir. İnsanoğlu, tarih boyunca isteğe bağlı ya da zorunlu olarak göç etmek zorunda kalmıştır. Dünya genelinde göç çeşitliliği ve göç oranı her geçen gün artmaktadır. Bu nedenle yeryüzünde insan topluluklarının neredeyse tamamı zaman zaman göçe maruz kalmıştır ya da göç olgusuna tanıklık etmiştir. Göçün nedenlerini toplumsal ve bireysel olarak iki grupta incelemek mümkündür. Toplumsal nedenler arasında; siyasi durumlar, ekonomik güçlükler, politik değişiklikler, kültürel / sosyal bazı olaylar, doğal afetler bulunmaktadır. Sağlık problemleri, eğitim, işsizlik ya da daha iyi çalışma koşulları vb. durumlar ise bireysel nedenler olarak sıralanabilir. Göçler ulusal ya da uluslararası zorunlu ya da isteğe bağlı olarak gerçekleşebilir. Göç durumu yer değişikliği ile birlikte, sosyal, psikolojik, ekonomik, politik ve kültürel değişimi de getirmektedir. Bu durum, göç eden birey, aile ve toplumların yaşamını olumsuz etkilemekte, dinamiklerini bozmaktadır. Bu değişimler ailenin tüm bireylerini olduğu gibi eğitim almakta olan çocukları da etkilemektedir. Göçe maruz kalan ailelerin en büyük isteği çocuklarına iyi bir gelecek sağlamaktır. Ne yazık ki göçmen çocuklar göçün getirdiği çok boyutlu sorunlar ile mücadele ederken bir taraftan da eğitim yaşantılarını sürdürmeye çalışmaktadır. Birçoğu eğitimini yarıda bırakmak zorunda kalırken bazıları ise eğitim sayesinde yaşama daha güçlü bir şekilde tutunmaya çalışmaktadır. Bu çalışma, göçmen çocukların eğitim hayatlarında yaşadıkları sosyal ve psikolojik güçlükleri incelemek amacıyla derleme türünde yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göçmen Öğrenciler, Uyum Sorunları, Eğitim

ABSTRACT

Migration is defined as the temporary or permanent movement of individuals, families or society from one country to another country, from one settlement unit to another settlement unit or from one place to another place due to various reasons. According to another definition, migration is a geographic and social transformation process that indicates people changing places due to various reasons. Migration is one of the most important social events that cause a radical change in human life. Mankind has migrated voluntarily or compulsorily throughout history. Migration variety and migration rate have increased day by day worldwide. So, almost all human communities have suffered from migration concept from time to time. The reasons for migration could be examined by dividing into two groups social and individual. Among social reasons; there are political situations, economic difficulties, political changes, some cultural/social events, and natural disasters. Health problems, education, unemployment or better working conditions etc. are individual reasons. Migrations might be national, international or voluntary. Migration might cause not only dislocation but also social, psychological, economic, political and cultural changes. This situation might affect the lives of migrating individuals, families and society negatively, deteriorating dynamics. These changes might affect not only all family members but also children who receive education. The most important request of families who suffer from migration is to provide a better future for their children. Unfortunately, immigrant children challenge with multidimensional problems caused by migration and try also to receive their education. The majority has interrupted their education but some have strongly held on to life thanks to their education. This study was performed as a review to examine the social and psychological difficulties of immigrant children during their educational lives.

Keywords: Migration, Immigrant Children, Compliance Issues, Education

GİRİŞ

Göç; bireyin, ailenin ya da toplumun siyasal, ekonomik, sağlık problemleri gibi farklı toplumsal nedenlerle ulusal ya da uluslararası zorunlu ya da isteğe bağlı olarak coğrafi mekan değişimi, bir yerden başka bir yere gitme olayı şeklinde tanımlanmaktadır. Her büyük toplumsal değişim gibi göç hareketi de bizleri yeni kavramlarla (göçmen, mülteci, sığınmacı vb.) tanıştırmaktadır (1-4).

Geniş açıdan bakıldığında göçün” sadece yaşanan coğrafi mekanın değişimi değil, aynı zamanda sosyal, kültürel, ekonomik, siyasal, kültürel ve ruhsal değişimlerin yaşandığı geniş çaplı insan hareketi olduğu dikkat çekmektedir (4-6). Göç şekli, göçün kapsamını ve etkilerini gösteren en önemli göstergedir. Bu durum,

Murat Öntürk¹
Esra Demir Öztürk²
Hatice Öntürk Akyüz³

How to Cite This Article
Öntürk, M., Öztürk, E. D. & Akyüz, H. Ö. (2023). “Göçmen Çocukların Eğitimde Yaşadıkları Güçlükler”, International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 9(68): 2799-2804. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/smryj.67969>

Arrival: 27 November 2022
Published: 28 February 2023

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Müdür Yrd., Zeve İlkokulu, MEB, Van, Türkiye

² Doç. Dr., Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi ABD. Muş, Türkiye

³ Dr. Öğr. Üyesi., Bitlis Eren Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Bitlis, Türkiye

kırsaldan kent ve metropollere göç, şehirlerarası göç, uluslararası göç yada iç ve dış göç şeklinde sınıflandırmaları gündeme getirmektedir. (5,6). Petersen, nedenleri bakımından dört değişik tipte göçten bahsetmektedir. Bunlar; ilkel, zoraki, zorlayıcı ve serbest göçlerdir. Göç aslında, geniş çaplı kriz ve travma tablosu olarak kabul edilmelidir. Tüm bu olumsuzluklar sonucu, bireylerin stres ve anksiyete düzeyleri artmakta, sağlıkla ilgili bazı problemler başlamakta, mevcut sağlık durumları kötüleşmektedir (7). Ekonomik, sosyal ve kültürel problemlerle başa çıkma çabası, sağlık hizmetlerine erişim zorluğu göçmen bireyleri bedensel ve ruhsal sağlıklarına yeterince özen göstermelerini engellemekte, yaşam kalitelerini düşürmektedir. Bu durum göçmen bireylerin yaşam önceliklerini de değiştirmektedir (8). Göçü deneyimleyen birey ve aileler, yerleştikleri topluma uyum sağlama ve yaşamlarına giren yeni problemlerle başa çıkma çabası içindeyken, göç ettikleri yeni toplumlarda da farklı sıkıntılara yol açmaktadırlar. Özellikle kontrolsüz nüfus artışı, sağlıksız barınma koşulları, beslenme ve alt yapı sorunları, hizmetlerde meydana gelen aksaklıklar, çevre sorunları, politik ve ekonomik sıkıntılar ise göç alan toplumların yaşadığı bazı sorunlardandır (5,6).

Göçün temel nedeni daha iyi yaşam koşulları elde edebilme umududur. Ancak çoğunlukla göç; bireyin ve ailenin yaşam koşullarını ağırlaştırmakta, geride kalan zorlukların yerini hızlıca yeni zorluklar almaktadır. Daha iyi bir yaşam umuduyla gerçekleşen bu zorlu toplumsal hareket bireyi ve aileyi köklerinden koparmakta, yaşamlarında kalıcı izler bırakmaktadır (7-9). İnsan yaşamında meydana gelen bu köklü değişime uyum süreci birçok birey için uzun sürmekle birlikte değer ve kültür kayıplarına yol açmaktadır. Tüm bu değişimler insan sağlığını olumsuz etkilemekte ve çeşitli ruh sağlığı problemlerine neden olmaktadır. Ayrıca göçün etkileri; yaş, eğitim durumu, cinsiyet, göç şekli, göç mesafesi, ekonomik durum, kişilik özellikleri, göç nedeni, yaşanan travmanın düzeyini etkilemektedir (10,12-14). Göçe maruz kalmış bireylerde sıklıkla yalnızlık, depresyon, kederlenme, anksiyete, saldırganlık, çeşitli sosyal uyum problemleri, sigara ve alkole başlama, eğitimsizlik, eğitimi yarıda bırakma ya da hiç başlayamama ve eğitimde uyum problemleri görülmektedir (13).

Göç olgusunda ortaya çıkan problemleri tek taraflı ya da sadece göçmenlerin yaşadıkları ile sınırlamak yanlış olur. Göçle gelen problemler hem göçmenleri ve hem de göç alan toplumları etkilemektedir. Göç alan bölgelerde artan nüfus oranı, gelen yabancı kültürle beraber yaşama zorunluluğu, nüfus yapısında meydana gelen değişimler ve suç işleme oranındaki artış, ekonomik kaynakların daha fazla birey tarafından kullanılması, hastane, okul, ticaret alanlarının ortak kullanımından kaynaklanan yoğunluk, artan konut talebi göç alan toplumların yakındıkları temel problemleri olarak gözlenmektedir.

Göçmen Çocukların Eğitim Durumları

Göç ile ilgili çalışmalar incelendiğinde, çoğunlukla göçmenlerin barınma, beslenme, ekonomik güçlükler, yoksulluk, ruhsal problemler ve kültürel çatışmalar alanında yapıldığı, göçmen çocukların eğitimde yaşadıkları güçlüklerle dönük çalışmaların sınırlı sayıda olduğu dikkat çekmektedir. Eğitime dönük çalışmalarda ise daha çok öğretmen ve bina yetersizliği, okulların ekonomik durumu ve göçmen ailelerin çocuklarına eğitim imkanı bulma durumu ile sınırlı olduğu anlaşılmaktadır. Çalışmalarda, eğitim sistemi, eğitim müfredatları, yeni eğitim yaklaşımlarına ilişkin çok sayıda çalışmaya ihtiyaç olduğu söylenebilir. Çalışma bu yönüyle alana katkı sunacağı düşünülmektedir (15,16).

Toplumlar geleceğini çocuk ve genç nüfuslarına bağlar. Bu bağlamda, tüm dünyada göç, savaş, doğal afet, salgın hastalık gibi durumlarda çocuklar öncelikli gruplar arasında yer almaktadır. Çocuk nüfusunun yoğunlukta olduğu ülkelerde çocukların sağlıklı bir şekilde büyüüp gelişmeleri, hastalıklardan korunmaları ve eğitim gibi temel ihtiyaçlarının sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi önem arz etmektedir (17-19). Son yıllarda yaşanan göç olayları ve çocuk nüfusun yaşadığı olumsuzluklar dünya gündeminde önemli bir yere sahiptir. Okul çağı çocukların en önemli yaşam alanı olan okul ortamları eğitimin temel unsurlarından biridir. Okul ortamları eğitimin yanı sıra çocukların aileden sonra sosyalleştiği ilk ortamlardır. Ne yazık ki çocukların temel hakkı olan eğitim için yapılandırılmış okullar zaman zaman göçmen çocuklar için istenmeyen ortamlar haline gelebilmektedir. Yapılan göçlere baktığımızda çocukların önemli bir orana sahip olduğunu görmekteyiz. Örneğin Suriye göçmenleri üzerine yapılan bir araştırmada göç nüfusunun üçte birini göçmen çocukların oluşturduğu bildirilmektedir (18). Göç çocukları eğitimleri süresince çok sayıda problemle karşılaşmakta ve bazen bu sorunlara yenik düşerek eğitimlerini yarıda kesmek zorunda kalmaktadır (16,17,-19, 20). Göçe maruz kalan çocukların eğitim alırken karşılaştıkları temel sorunlar şunlardır.

- ✓ Eğitim alanlarında karşılaştıkları farklı muameleler,
- ✓ Eğitimcilerin olumsuz yaklaşımları,
- ✓ Sosyal dışlanma,
- ✓ Adaletsiz yaklaşımlar,

- ✓ Akranları tarafından etiketlenme,
- ✓ Olumsuz arkadaş ve eğitimci ilişkileri,
- ✓ Sosyal ve kültürel etkinliklere katılmama,
- ✓ Barınma ve ikamet sorunlarının getirdiği zorluklar
- ✓ Dil ve iletişim problemleri,
- ✓ Anlama ve odaklanma güçlüğü,
- ✓ Şiddet, bilinçsizce çeşitli suçlara karışma,
- ✓ Eğitim alamama,
- ✓ Alt sınıf insan muamelesi,
- ✓ Ucuz işlerde çalışmak zorunda kalma,
- ✓ Yoksulluk,
- ✓ Kendini güvende hissetmeme,
- ✓ Aitlik duygusunun olmama,
- ✓ Değersizlik duygusu,
- ✓ Kültürel değişimler,
- ✓ Sosyal uyum problemleri ve sosyal izolasyon,
- ✓ Geçmişe duyulan özlem,
- ✓ Din ve kültürel ayrımcılığa maruz kalma gelmektedir.

Türkiye, uzun yıllardır göçe maruz kalmış ülkeler arasındadır. Yıllarca iç göçe maruz kalmış ülkemizin bu konudaki mücadelesi uzun ve zorlu olmuştur. Bölgeler arası nüfus, kültür, politik ve ekonomik birçok değişimin etkileri altında kalan ülkemiz demografik yeni yapının getirdiği gelir dağılımı, eğitim, fırsat eşitliği, büyük şehirlerde yığılma, çarpık kentleşme vb. durumlar başta olmak üzere olumsuz etkilerini azaltma mücadelesi vermiştir (19,20). Etkileri dış göçler kadar ağır olmasa da, göçmen halk için göç ettikleri yeni yerlerin kültürüne, yapısına ve koşullarına uyum sağlamak yıllarca süren bir mücadele ile mümkün olmuştur. Türkiye daha iç göç mücadelesini tamamlamadan komşu ülkelerden gelen halkların sığınağı olmuştur. Coğrafi konumu gereği ülkemizde son yıllarda göç nüfusu ve çeşitliliği artmıştır. Göçün beraberinde getirdiği karmaşık sorunlar dünya gündemine oturmuştur.

Alanyazın incelendiğinde konuya ilişkin çalışmaların son on yıllık süreçte artış gösterdiği gözlenmektedir. Çalışmaların ortak vurgusu ise, göçmen çocukların gittikleri okullarda çok fazla soruna neden olduğu yönündedir. Göç hiç şüphesiz tüm alanlarda sorunlara neden olduğu gibi eğitim sistemini de derinden etkilemektedir. Göçmen çocukların yaşadığı sorunların yanı sıra okul yöneticileri, öğretmenler ve göçmen çocuklarla aynı sınıfta eğitim alan öteki çocukların da farklı sıkıntılar yaşadığı bilinmektedir. Bir taraftan göçmen çocukların durumlarına üzülürken öte yandan bozulan eğitim düzenleri zaman zaman motivasyonlarını düşürmektedir. Bu sorunların bir kısmı göçmen öğrencilerden, bir kısmı yönetici, öğretmen ve öğrencilerden kaynaklanırken bir kısmı ise eğitim sistemi ve sosyal / kültürel farklılıklardan kaynaklanmaktadır (13,17,7). Göçmen çocukların sorunları okula kayıt ve kabul aşamasında başlamaktadır. Uzun süren prosedürler, ailelerin istenen evrakları bulmakta yaşadıkları sorunlar, okula kabul edilmeme, dil ve iletişim sıkıntıları ve zorlu kayıt süreçleri bu sorunlardan bazılarıdır. Kayıt Okula kayıt sonrası ise, okulların mekân yetersizliği, planlamanın doğru yapılmaması, öğrenci sayısının fazlalığı, öğretmen ve fiziki şartların yetersizliği, sınıfların kalabalık olması gibi durumlar önem arz etmektedir. Çalışmalar, göçmen çocukların kendi akranlarıyla birlikte devlet okullarında karma eğitime tabi tutulmalarının bazı olumsuz durumlara neden olduğunu göstermektedir (22).

Sakız (2016) okul kültürleri, bütünlük eğitim, göçmen çocukların okul durumları kavramları çerçevesinde yaptığı çalışmada; öğrencilerin okullarda uyum güçlüğü, dil ve iletişim problemi, kültür sorunu gibi olumsuzluklar yaşadıklarını bildirmiş, çözüm önerisi olarak yeni eğitim yaklaşımları geliştirilmesi gerekliliğine vurgu yapılmıştır (20). Aynı çalışmada göçmen çocukların okul düzenini etkilediği, iş yükünü artırdığı, uyum sorunu yaşadıkları için yeterli performans gösteremedikleri ve bu yüzden okulların başarısını düşürdükleri şeklinde yaklaşımlar da ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde, Ersoy ve Turan (2019) yaptıkları çalışmada; göçmen öğrencilerin arkadaşları tarafından dışlandığı, onur kırıcı ve incitici davranışlara maruz

kaldıkları bildirilmektedir (20). Çalışmada bu yaklaşımların bazen fiziksel bazen de sözel şiddete kadar gittiği ifade edilmektedir. Şimşek ve Şahin 2012’de yaptıkları çalışmada; okul sınırlarında deneyimlenen şiddet, hakaret ve zorbalık durumunda göçmen öğrencilerin mücadele etmekte zorlandıkları ve okulu bırakmayı tercih ettikleri tespit edilmiştir (22). Bir başka çalışmada (Topsakal, vd., 2013) Van’a zorunlu olarak göç eden ailelerin çocuklarının yaşadıkları ruhsal sorunları ve eğitime yansımalarını incelemek amacıyla, okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin görüşlerinin incelendiği bir çalışmada, göçmen çocukların eğitime uyum problemi yaşadıkları, zaman zaman ailelerinden uzaklaştıkları, ayrıca, öğrenme güçlüğü, arkadaş edinememe, iletişim sıkıntısı, beslenme, devamsızlık, etkinliklere katılmama gibi sorunlar yaşadıkları bildirilmiştir (23). Kaştan 2015’te yaptığı çalışmada göçün ve mekan değişiminin çocukların eğitimini olumsuz etkilediğini göstermiştir (24). Eskişehir ilinde yaşayan göçmen öğrenciler üzerine yapılan bir başka araştırmada, eğitim hayatlarında dil ve iletişim problemleri, okul kültürüne uyum, göçmen olmanın getirdiği olumsuzlukların eğitime yansıdığı ile ilgili çok sayıda güçlük karşılaştıkları bildirilmiştir (16).

Suriye göçmenleri üzerine yapılan bir başka çalışmada, okulöncesi çocukların eğitim durumlarının incelemiş ve Suriye göçmeni okulöncesi çağı çocukların uyum güçlüğü yaşadıkları, çoğunlukla desteğe ihtiyaçları olduğunu ortaya koymuştur. Göçmen çocukların yaşadığı bu sıkıntılar çeteleşme, gruplaşma, sigaraya başlama, madde kullanımı ve alkol gibi zararlı alışkanlıklarla erken yaşta tanışmaları gündeme gelmektedir (25). Takır ve Özerem (2020) yaptıkları çalışmada; farklı kültürlerin bulunduğu eğitim ortamlarında göçmen çocukların yaşadıkları sorunlara dikkat çektikleri çalışmalarında benzer sonuçlar elde edilmiştir. Çalışmada, göçmen öğrencilerin eğitim ortamlarında yaşadıkları iletişim, kültür çatışması, akademik başarısızlık, davranış bozukluğu sorunları yaşadıkları bildirilmiştir. Çalışmada ayrıca kendi kültürlerini kaybetme korkusu, güven duygularının azalması, sosyal ve kültürel çatışmaların getirdiği ruhsal sorunlar göçmen çocuklarda öğrenme güçlüğü, okula uyumsuzluk, göç ettiği toplumdaki uzaklaşma ve sosyal yalnızlığa neden olduğu görülmektedir (26).

Uyum probleminin önemli bir diğer nedeni ise yerli velilerin, göçmen öğrencilerin gelmesi ile ortaya çıkan karmaşa, sınıfların kalabalıklaşması, yönetsel güçlükler nedeniyle çocuklarının başarı ve motivasyonlarının düşeceği endişe ile sergiledikleri ayrımcı tutumları gösterilebilir. Okul ve ev arasında farklı kültürlerin hâkim olduğu bir ortamda ortak yol bulmaya çalışan çocukların zaman zaman kimlik bunalımı yaşadıkları görülmektedir (26).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülkemizde göçmen sayısı son yıllarda özellikle orta doğuda yaşanan siyasal ve ekonomik krizler sonucu önemli düzeyde artış göstermiştir. Bu yüzden ülkemizde ve dünyada sığınmacı sorunu her zamankinden daha çok dikkat çekmeye başlamıştır. Dünyanın neresinde olursa olsun sığınmacıların büyük bir kısmı eğitim çağındaki çocuklardan oluşmaktadır. Göçler tarih boyunca var olmuştur ve var olmaya devam edecektir. Bu yüzden her anlamda kalıcı politikalar üretilmesi önem arz etmektedir.

Göç hareketi karmaşık ve çok boyutlu sorunları beraberinde getirmektedir. Çocuk eğitimini ve çocukların ruh sağlığını etkileyen faktörlerin, geniş bir sosyokültürel ve ekonomik çerçevede değerlendirilmesi gerekmektedir. Öncelikle göçmen çocukların, yardıma muhtaç, acınacak, başarısız, beceriksiz çocuklar olmadığı yaşadıkları değişimden dolayı bu durumda oldukları bilinci hâkim olmalıdır. Barınma, beslenme, çatışma, çarpık kentleşme, sağlık imkânlarına erişememe durumlarının neden olduğu sosyal ve ekonomik sorunların çözülmesi, göçün eğitim sistemi üzerine olan olumsuzluklarını önemli ölçüde azaltacaktır. Ayrıca; okulların kapasiteleri, sınıflardaki öğrenci yoğunluğu ve öğretmen yetersizliği sorunun önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Göçmen öğrencilere doğru yaklaşım ve etkili öğrenim için en önemli unsur çocukların doğru tanılanmasıdır. Öğrencilerin göç öncesi yaşamları, göç nedenleri, göç öncesi eğitim olanakları, eğitim seviyeleri, eğitimden ne kadar süre yoksun kaldıklarının ve şu anki yaşam koşullarının bilinmesi çözüm için önemlidir.

Öğretmenlere ve okul yöneticilerine sadece etkili öğretim faaliyetleri değil, göçmen çocuklara yaklaşım, bir arada yaşayabilme, kültürel çeşitlilik, göçmen çocukları anlama ve doğru yaklaşım konularında destek eğitimler verilmelidir.

Ancak en büyük sorun dil farklılığından kaynaklanan yetersiz iletişimdir. Göçmenlerin hem okul çağındaki çocuklar hem de göç ettikleri ülkelerde doğan çocuklar için kısa süreli ve geçici çözümler yerine doğru ve kalıcı politikalar ile öğrenim görmelerinin sağlanması gerekmektedir. Ayrıca çocuk dil öğrenmiş olsa bile evde farklı bir dil ile konuşulması çocuğun dil gelişimini olumsuz etkilemektedir. Aynı şekilde göç edilen topraklarda dünyaya gelen çocuklar aile içi ve aile dışı farklı diller öğrenmek durumunda kalmaktadır. Bu nedenle, dil öğretiminin geniş çerçevede yapılması ve tüm çocukları kapsaması önemlidir.

Göçmen çocukların eğitim durumu aslında multidisipliner bir yaklaşım gerektirmektedir. Bu durum otoriteleri yeni çözüm yolları üretme, farklı eğitim modelleri geliştirme, mevcut müfredatları iyileştirmeye dönük çözümler bulmaya yönlendirmiştir. Bazı otoriteler, bu çocukların farklı okullarda ayrı bir eğitime tabi tutulmalarını önerirken, bazıları bütünleşik eğitim modelinin daha faydalı olacağı yönünde görüş bildirmektedirler. Ancak göçmen çocukların karma eğitim yoluyla kendilerini daha iyi geliştirebilecekleri, daha hızlı ve etkili öğrenebilecekleri, devlet okullarındaki kalite ve standartların onların öğrenmelerine ayrıca katkı sunacağı bir gerçektir. Göçmen çocukların dışlanma nedenleri arasında öz bakım ve hijyen eksikliği önemlidir. Bu durum yerli ve göçmen çocuklar arasındaki mesafeyi arttırmaktadır. Bu yüzden göçmen öğrencilere ve ailelerine özbakım, hijyen, sağlık ve kültürel farklılıklara dönük toplu eğitim sorunu önemli ölçüde çözecektir.

Her ne kadar daha çok olumsuz yönleri sürekli gündem olsa da yaşananlar her iki taraf için de farklı deneyimler ve kazanımlar sağlamaktadır. Okullarda yaşanan bu çeşitliliğin doğru bir yaklaşım ile öğrenme durumlarını artırıcı role sahip olduğu söylenebilir. Olumlu bir okul yaklaşımı, kolaylaştırıcı, bilinçli ve ihtiyaca göre düzenlenen eğitim programları yoluyla okul başarısını ve motivasyonunu koruyarak sürdürülebilir duruma dönüştürebilir. Bu çeşitlilik ayrıca, eğitim kurumlarının kendilerini gözden geçirme, yenileme, bu farklılığı tüm öğrenciler açısından avantajlı duruma getirebilir.

Bu bağlamda eğitimde,

Etkili rehberlik hizmetleri,

Sosyal kolaylaştırıcılar,

Kaynaştırıcı sosyal ve kültürel etkinlikler,

Ailelerin eğitim konusunda bilinçlendirilmesi,

Yerli ve göçmen velilere dönük bilgilendirme toplantıları yapılması,

Göçmen öğrencilerin, bilgi, beceri ve düzeylerine uygun müfredatlar geliştirilmesi,

Göçmen öğrencileri de kapsayacak programlar geliştirilmesi,

Destek dil kurslarının düzenlenmesi,

Hijyen ve temizlik eğitimleri verilmesi,

Etkili yönetsel tutum sergilenmesi önerilebilir.

Göçmen çocuklara özgü izlemlerin yapılması

Sürdürülebilir eğitim politikaları oluşturulması

Yerli öğrenci ve velilerin farkındalığını artırmak amacıyla bilgilendirmelerin yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Arastaman, G., Öztürk Fidan, İ. ve Fidan, T. (2018). Nitel Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlik: Kuramsal Bir İnceleme. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15 (1):37-75

Tuzcu A, Ilgaz A. Göçün Kadın Ruh Sağlığı Üzerine Etkileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, 2015; 7(1):56-67.

Polat G. İç göçün çocuk ruh sağlığına etkisi ve sosyal hizmet müdahalesi. *Journal of Society & Social Work*, 2017;1;18(1)

Norredam M. Migration and health: Exploring the role of migrant status through register-based studies. *Danish Medical Journal*, 2015; 62(4); 1–31.

He, Y., Bettez, S.C.& Levin, B.B. (2015). Imagined Community Of Education: Voices From Refugees And Immigrants. *Urban Education*, 1-29.

Akinci, B. Nergiz, A. ve Gedik, E. (2015). Uyum süreci üzerine bir değerlendirme: Göç ve toplumsal kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2 (1), 58-83.

Akpınar, E. (2016). Donetsk'ten Erzincan'a: Ahıska sürgünlerinin son göçü. A. Özçağlar ve diğerleri (Ed.), *TUCAUM Uluslararası Coğrafya Sempozyumu* (s.327-343) içinde. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.

Aksoy, Z. (2012). Uluslararası göç ve kültürlerarası iletişim. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20 (5), 292–303.

- Esendemir, Ş. (2016). Türkiye’de Yerinde Yaşlanma ve Mekan Gerontolojisinin Temel Parametreleri. *Sosyoloji Dergisi*, 36 (1), 13-31
- Hoof, J., Kazak, JK., Perek-Białas, JM. and Peek,STM. (2018). The Challenges of Urban Ageing: Making Cities Age-Friendly in Europe. *Intrnational Journal of Environmental Research Public Health*, 15 (11): 2473.
- İşigüzel, B. ve Baldık, Y. (2019). Göçmen Toplulukların Eğitim Sistemine Katılımı Sürecinde Uygulanan Eğitim ve Dil Politikalarının İncelenmesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 9(2), 487-503.
- İmamoğlu, V. (2015). İleri Yaşlardaki Türklerin Yaşam Çevreleri ve Daha İyi Bir Yaşam İçin Öneriler. *Journal of the Faculty of Architecture*, 32(1), 105-119.
- Köroğlu, CZ. ve Köroğlu, MA. (2015). Mekanın Dönüşümü ve Yaşlılık Üzerine: Kentleşme ve Yaşlılık Olgusu. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 41(8), 812- 821.
- Avcı, YE., Koçoğlu, E. ve Ekici, Ö. (2013). Göçün eğitim ve eğitim yönetimine etkisine ilişkin okul yöneticilerinin görüşleri (Diyarbakır örneği). *International Journal of Social Science (JASS)*, 6 (2), 91-105.
- Duruel, M. (2016). Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Sorunu. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 30(5), 1399-1414.
- Tosun, A., Yorulmaz, A., Tekin, İ., Yıldız, K. (2018). Mülteci Öğrencilerin Eğitim Sorunları Eğitim ve Din Eğitiminden Beklentileri Eskişehir Örneği. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , Cilt:19, Sayı:1, 107-133
- Aslan, Ş., Ulutaş, DA. (2018). Göç Araştırmaları Dergisi. Sağlık Açısından Göç ve Yaşlılık 4 (1): 10 – 29.
- Özmete, E., ve Dinç, B. (2020). Yaşlıların “Göç Ve Yerinde Yaşlanma” Bağlamında Kentsel Dönüşüm İle İlgili Değerlendirmeleri Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 20 (46):197-232.
- Güllüpinar, F. (2016). Almanya’da Göçmen Politikaları ve Türkiyeli Göçmenlerin Trajedisi: Yurttaşlık, Haklar ve Eşitsizlikler Üzerine, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (1),
- Günkör, C. & Özdemir, M.Ç. (2017). Sosyal Sermaye ve Eğitim İlişkisi, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Yıl 15, Sayı 1. 70-90.
- Sakız, H. (2016). Göçmen çocuklar ve okul kültürleri: Bir bütünleştirme önerisi. *Göç Dergisi*, cilt: 3, (1); 65 – 81.
- Ersoy, A.F., Turan, N. (2019). Sığınmacı ve Göçmen Öğrencilerde Sosyal Dışlanma ve Çeteleşme. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi Third Sector Social Economic*, 54(2); 828-840
- Topsakal, C., Meray, Z. ve Keçe, M. (2013). Göçle Gelen Ailelerin Çocuklarının Eğitim Öğrenim Hakkı ve Sorunları Üzerine Nitel Bir Çalışma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 6 (27): 546-560.
- Kaştan, Y. (2015). Türkiye’de Göç Yaşamış Çocukların Eğitim Sürecinde Karşılaşılan Problemler, *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*. 2/4, 216-229.
- Yavuz, S. (2013),“Göç, Entegrasyon ve Din: Avrupa’da Yaşayan Türkler Bağlamında Bir Değerlendirme”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6; (26), 610-622.
- Şimşek, H. ve Şahin, S. (2012). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Okulu Bırakma Eğilimi ve Nedenleri (Şanlıurfa İli Örneği). *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 41-72.
- Takır, AA., Özerem, A. (2020). Farklı Kültürlerin Bulunduğu Bir Okul Ortamında Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Karşılaştıkları Sorunların Çok kültürlülük Bağlamında İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28 (1).

Şanlıurfa İli Tüketicilerinin Demografik Özelliklerinin Organik Gıdaya Ödeme İstekliliği Üzerindeki Etkisinin Araştırılması

Investigation of the Effect of Demographic Characteristics of the Consumers in Şanlıurfa on their Willingness to Pay for Organic Food

ÖZET

Bu çalışma tüketicilerin demografik özelliklerinin organik gıdalar için ödeme istekliliği (willingness to pay-WTP) üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede çalışmaya veri sağlamak amacıyla 2022 yılının Ağustos ve Eylül aylarında Şanlıurfa’da yaşayan 350 tüketicinin katılımı ile bir anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Anket formu belirtilen tercih yaklaşımlarından koşullu değerlendirme yöntemine göre hazırlanmıştır. Ayrıca ödeme istekliliğine ilişkin değeri ortaya çıkarmak için çift-sınırlı ikili seçim formatı tercih edilmiştir. Analizler sonucunda organik olmayan gıdaya kıyasla organik gıda için ortalama ödeme istekliliğinin %58,9 olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca cinsiyetin organik gıda için ödeme istekliliğinde etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında tüketicinin yaşı, medeni hali, geliri ve eğitim düzeyi ödemek istekliliğini etkilemektedir. Buna göre sonuçlar gençlerin, evli olanların, yüksek gelire sahip ve eğitilmiş bireylerin organik gıda için daha fazla prim ödemeye istekli olduğunu göstermektedir. Demografik özelliklerin farklı kategorilerine göre yapılan hesaplamalarda, 18-29 yaş aralığında, üniversite mezunu, evli ve 15.000 TL üstü gelire sahip olanlar en yüksek ödeme istekliliğine sahip tüketici profilini oluşturmaktadır. Bu özelliklere sahip bir tüketicinin organik gıda için ödeme istekliliği %81 olarak hesaplanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Organik Gıda, Tüketici Davranışı, Ödeme İstekliliği, Koşullu Değerleme Yöntemi, Çift-Sınırlı İkili Seçim.

ABSTRACT

This study aims to examine the effect of consumers' demographic characteristics on their willingness to pay (WTP) for organic foods. In this context, a survey was conducted with the participation of 350 consumers living in Şanlıurfa in August and September of 2022 in order to provide data for the study. The questionnaire form was prepared according to the contingent valuation method, which is one of the stated preference approaches. In addition, a double-bounded dichotomous choice format was preferred to reveal the value of willingness to pay. As a result of the analysis, it was determined that the average willingness to pay for organic food compared to non-organic food was 58.9%. In addition, it was concluded that gender had no effect on willingness to pay for organic food. But, the age, marital status, income and education level of the consumer affect their willingness to pay. Accordingly, the results show that young, married, high-income and educated individuals are willing to pay more premiums for organic food. In the calculations made according to different categories of demographic characteristics, those aged between 18-29, university graduates, married and those with an income of over 15,000 TL constitute the consumer profile with the highest willingness to pay. The willingness of a consumer with these characteristics to pay for organic food was calculated as 81%.

Keywords: Organic Food, Consumer Behaviour, Willingness to pay (WTP), Contingent Valuation Method (CVM), Double-Bounded Dichotomous Choice

GİRİŞ

Son yıllarda küresel çapta istikrarlı bir şekilde büyüyen organik gıda pazarı 2020’de o zamana kadarki en yüksek büyümeyi göstererek 129 milyar dolara ulaşmıştır. Her ne kadar bu artış Covid-19 salgınının tüketicilerin organik gıdalara olan ilgisini arttırmasıyla gerçekleşse de (Sahota, 2022), salgının ardından tüketicilerin koruyucu sağlık önlemi olarak daha fazla organik ürün satın almaya başlamasıyla organik gıda endüstrisinde bir paradigma kayması yaşanmıştır. Zihniyetteki bu değişimin, organik gıda pazarının gelecekteki büyümesini desteklemeye devam etmesi beklenmektedir. Nitekim 2021’de 168,5 milyar dolar olan küresel pazar büyüklüğünün 2030’da 484 milyar dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir (Research Dive, 2022).

Organik gıdalar, suni kimyasal gübreler, herbisitler ve böcek ilaçları, antibiyotikler ve genetiği değiştirilmiş organizmalar içermeyen tüm doğal gıda maddeleridir (Gad Mohsen ve Dacko, 2013). Daha basit bir ifadeyle organik gıdalar içeriğinde herhangi bir koruyucu veya kimyasal barındırmayan ürünlerdir. Aynı zaman çevreye ve doğal kaynaklara olan tahribatı en aza indiren, sağlıklı ve sürdürülebilir bir tüketimi simgeler.

Mehmet Cañçelik ¹

How to Cite This Article
Cañçelik, M. (2023).
“Şanlıurfa İli Tüketicilerinin Demografik Özelliklerinin Organik Gıdaya Ödeme İstekliliği Üzerindeki Etkisinin Araştırılması”, International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 9(68): 2805-2814. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/smryj.68039>

Arrival: 29 November 2022
Published: 28 February 2023

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Dr. Öğr. Üyesi., Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, Şanlıurfa, Türkiye

Organik gıdayla ilgili literatüre bakıldığında çalışmaların daha çok tüketici tutumları ve satın alma davranışları üzerine odaklandığı görülmektedir (Chen, 2007; Nasir ve Karakaya, 2014; Eberle, Sperandio Milan, Borchardt, Medeiros Pereira ve Paula Graciola, 2022). Çalışmalar incelendiğinde organik gıda satın almada/tüketmede temel itici gücün sağlık bilinci olduğu ön plana çıkmaktadır (Hughner, McDonagh, Prothero, Shultz II ve Stanton, 2007; Chen, 2009; Rana ve Paul, 2020). Ayrıca, çevresel kaygı (Schifferstein ve Oude Ophuis, 1998; Çabuk, Tanrikulu ve Gelibolu, 2014), gıda güvenliği (Michaelidou ve Hassan, 2008; Hsu, Chang ve Lin, 2016), kalite (Magnusson, Arvola, Koivisto Hursti, Åberg ve Sjöden, 2001; De Toni, Eberle, Larentis ve Milan, 2018) gibi faktörler tüketicilerin organik gıda satın almalarının ana nedenleri arasında görülmektedir.

Organik gıdaların organik olmayan alternatiflerine göre sağladığı faydalar beraberinde ek bir maliyeti de getirmektedir. Bu sebeple organik gıdalar daha pahalı gıdalardır (Gschwandtner, 2018). Yapılan çeşitli araştırmalar da yüksek fiyatın ve bunun yanında sınırlı mevcudiyet ve güvensizlik gibi faktörlerin organik gıda tüketiminin önündeki başlıca engeller olduğunu göstermektedir (Padel ve Foster, 2005; Hughner ve diğerleri, 2007; Johnstone ve Tan, 2015; Rödiger ve Hamm, 2015). Bunun yanında yüksek fiyat ve sınırlı mevcudiyete rağmen tüketiciler organik gıdalara organik olmayan muadillerine kıyasla daha fazla değer verme eğilimindedir (Suciu, Ferrari ve Trevisan, 2019; Katt ve Meixner, 2020). Aynı zamanda birçok çalışmada göstermektedir ki tüketiciler organik gıdalara daha yüksek bir fiyat ödemeye isteklidir (Rana ve Paul, 2017).

Katt ve Meixner'in (2020) çeşitli araştırmalardan elde ettiği tespitlere göre, tüketicilerin organik gıdaya yönelik ödeme isteklilikleri birçok faktörden etkilenmekle birlikte özellikle çevre ve sağlıkla ilgili tüketici değer ve tutumlarının neredeyse her zaman ödeme istekliliğini olumlu etkilediği sonucuna varılmıştır. Bunun yanın tüketicilerin demografik özelliklerinin ödeme istekliliği üzerindeki etkisi konusunda ise çelişkili sonuçlar elde edilmiştir (Rödiger ve Hamm, 2015; Waldrop ve McCluskey, 2019; Katt ve Meixner, 2020).

Organik gıdalara yönelik ödeme istekliliğinde diğer önemli bir konu da tüketicilerin organik gıdalara fazladan ne kadar ödemeye razı oldukları ile ilgilidir. Birçok çalışma, tüketicilerin ödemeye razı oldukları fiyat primini tahmin etmiştir. Kuzey Amerikalı ve Avrupalı araştırmacılar, tüketicilerin genellikle organik ürünler için %10 ile %40 arasında bir prim ödemeye istekli oldukları konusunda hemfikir (Sriwaranun, Gan, Lee ve Cohen, 2015; Vapa-Tankosić, Ignjatijević, Kranjac, Lekić ve Prodanović, 2018). Bu konuda çeşitli ülkelerde yapılan çalışmalar mevcuttur. Örneğin Gschwandtner (2018) İngiltere'de, Kim, Suwunnamek ve Toyoda (2008) Japonya'da, Ureña, Bernabéu ve Olmeda (2008) ise İspanya'da tüketicilerin organik gıdalara yaklaşık %10 daha fazla ödemeye razı olduklarını tespit etmiştir. Boys, Willis ve Carpio (2014) Dominikli tüketicilerde bu oranın %17,5, Hamzaoui-Essoussi ve Zahaf (2012) Kanadalı tüketicilerde yaklaşık %45, (Aryal, Chaudhary, Pandit ve Sharma (2009) Nepalli tüketicilerde ortalama %30, Chinnici, D'Amico ve Pecorino (2002) İtalyan tüketicilerde %20-30 olduğunu tespit etmişlerdir. Plassmann-Weidauer ise 2011 yılında Almanya'da yaptıkları çalışmalarında tüketicilerin fiilen ödedikleri primin, satın almadan önce belirttikleri %45-53 arasındaki ödeme istekliliği oranından daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir (Aschemann-Witzel ve Zielke, 2017). Ayrıca Turco 2002 yılındaki çalışmasında ülkeye bağlı olarak %10'dan %100'e kadar değişen organik fiyat primleri olduğunu belirtmiştir (Yiridoe, Bonti-Ankomah ve Martin, 2005).

Türkiye'de organik gıdalara yönelik ödeme istekliliği ile yapılan çalışmalara bakıldığında, Akgüngör, Miran ve Abay 2001 yılında yaptıkları çalışmada Türk tüketicilerin organik etiketleri ürünler için %10'a varan prim ödemeye istekli olduklarını, 2010 yılında yaptıkları çalışmada ise ödeme istekliliğinin %36 olduğunu belirtmişlerdir (Akgüngör, Miran ve Abay, 2010). Başka bir çalışmada ise tüketicilerin organik yumurtaya yumurta başına 0,76 TL daha fazla ödemeye razı olduğu tespit edilmiştir (Güney ve Giraldo, 2019).

Daha önce ifade edildiği gibi, her ne kadar tüketicilerin demografik özelliklerinin ödeme istekliliği üzerindeki etkisi konusunda sonuçlar çelişkili olsa da, cinsiyet, yaş, eğitim ve gelir gibi faktörler tipik bir organik gıda tüketicisinin demografisinin ne olduğunu anlamada önemlidir. Bu faktörler aynı zamanda organik gıdaya yönelik ödeme istekliliği konusunda yapılan çalışmaların çoğunda incelenmiştir (Waldrop ve McCluskey, 2019; Katt ve Meixner, 2020). Buradan hareketle bu çalışma tüketicilerin demografik özelliklerinin organik gıdalar için ödeme istekliliği (willingness to pay-WTP) üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamaktadır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE ve HİPOTEZ GELİŞTİRME

Fiyat, pazarlamada hem kurumsal uygulamalarda hem de tüketici satın alma kararlarında önemli bir değişkendir. Satış hacimlerine, marjlara ve ürün konumlandırılmaya katkıda bulunur. Bu nedenle tüketicinin fiyat algısını değerlendirmek önemlidir (Le Gall-Ely, 2009). Aynı zamanda fiyat tüketicilerin bir ürünü değerlendirmesinde önemli ve karmaşık bir rol oynar. Bir yandan, tüketicilerin alışverişte feda etmesi gereken para miktarını temsil eden bir maliyet olarak görülürken, diğer yandan genellikle bir kalite sinyali olarak algılanır (Marian, Chrysochou, Krystallis ve Thøgersen, 2014). Bu açıdan bakıldığında tüketiciler, ürünün

fiyatının kalitesiyle olumlu bir şekilde ilişkili olduğuna inandıklarında, yüksek bir fiyat olumlu olarak algılanabilir (Lichtenstein, Ridgway ve Netemeyer, 1993). Organik gıdalar söz konusu olduğunda da, fiyatlar genellikle organik olmayanlara göre daha yüksektir. Aynı zamanda tüketicilerde daha yüksek bir kalite beklentisine sahiptir (Marian ve diğerleri, 2014) ve yüksek kalite için bir prim ödemeye isteklilik göstermektedir (Katt ve Meixner, 2020).

Organik gıdalar için ödeme istekliliği bir müşterinin organik bir gıda ürünü satın almak için ödemeye veya feda etmeye razı olacağı maksimum miktar olarak tanımlanır. Aynı zamanda, tüketicinin karşılaştırılabilir bir konvansiyonel ürün için talep edilen fiyatın üzerinde, organik bir ürün için ödeyeceği ek fiyatı ölçer (Ghali, 2020).

Pazarlama alanında tüketicilerin tepkilerine göre fiyat belirlemek için kullanılan birçok yöntem vardır (Le Gall-Ely, 2009). Bu yöntemlerle ilgili farklı sınıflandırma önerileri olmakla beraber genel olarak iki kategoriye ayırmak mümkündür. Bunlar belirlenen ve belirtilen tercih yöntemleridir (Braidert, Hahsler ve Reutterer, 2006; Katt ve Meixner, 2020).

Belirlenen tercih yöntemlerinde ödeme istekliliği pazar verilerinden veya deneyler (laboratuvar ve saha deneyleri, deneysel müzayedeler) yoluyla elde edilen verilerden ortaya çıkarılır. Pazar verilerinin analizinde, gerçek hayattaki gerçek tüketici satın alımlarına ait verilerdir ve öncelikle fiyat-tepki davranışını analiz etmek için kullanılır (Katt ve Meixner, 2020). Laboratuvar deneylerinde, satın alma davranışı tipik olarak deneklere bir miktar para verilerek ve onlardan parayı belirli bir mal seçimine harcamaları istenerek simüle edilir. Saha deneyleri ise gerçek dünyadaki bir alışveriş ortamında gerçekleştirilir. Saha deneyleri genellikle sözde test pazarları şeklinde yapılır. Farklı test pazarlarında fiyatlar sistematik olarak değişir ve tüketicilerin tepkileri analiz edilir (Braidert ve diğerleri, 2006). Deneysel müzayedelerde ise en sıklıkla kullanılan yöntemler Becker, DeGroot ve Marshak Çekilişi (BDM) ve Vickrey Müzayedeleri'dir (Katt ve Meixner, 2020). BDM yönteminde her katılımcı, sunulan ürün için bir maksimum fiyat belirler ve nihai satış fiyatı rastgele belirlenir. Rastgele çekilen fiyat, belirtilen ödeme istekliliğinden düşük veya eşitse, katılımcı ürünü rastgele belirlenen fiyattan satın almalıdır. Aksi takdirde katılımcı ürünü satın alamamaktadır (Le Gall-Ely, 2009). Vickrey Müzayedeleri'nde ise ödeme isteklilikleri kapalı bir zarf içinde sunulmaktadır. En yüksek teklifi veren müzayedeyi kazanırken ürüne en yüksek ikinci teklifin fiyatını öder (Vickrey, 1961).

Belirtilen tercih yöntemleri anket tabanlı tekniklerdir. Bu yöntemde verileri toplamak için doğrudan ve dolaylı anketler mevcuttur. Doğrudan anketler uzman görüşleri ve tüketici anketleridir. Genellikle satış veya pazarlama müdürleri, müşterilerin ödeme istekliliğini tahmin etmede uzman olarak hizmet eder. Satış temsilcileri, doğrudan pazarda ve tüketicilerle yakın ilişki içinde çalıştıkları için pazardaki rekabetçi yapının ve tüketici ihtiyaçlarındaki eğilimlerin farkındadırlar (Braidert ve diğerleri, 2006). Dolaylı anketler ise konjoint analizi, ayrı seçim analizi ve koşullu değerlendirme (bazen doğrudan anketleri de kullanabilmekte) yönteminden oluşur (Katt ve Meixner, 2020). Konjoint analizi ürün özelliklerinin sistematik varyasyonları yoluyla bireylerin tercih yapılarını ölçmek için kullanılan bir tekniktir. Katılımcıya, fiyatta dâhil olmak üzere bir dizi ürün profili sunulur ve bunları tercih derecesine göre sırasını belirterek düzenler. Bu tercihler, farklı özellik düzeylerinin göreceli katkıları hakkında çıkarımlarda bulunmak için kullanılır (Braidert ve diğerleri, 2006). Aynı zaman bu özelliklerin ne derecede ödeme istekliliği oluşturduğu katılımcıların alternatifleri değerlendirmelerinden çıkarılır veya para toplamı olarak bağımlı bir değişken şeklinde ortaya çıkar (Wertenbroch ve Skiera, 2002). Ayrı seçim analizi, seçime dayalı konjoint analizi olarak da bilinir. Bu yöntemde katılımcılar farklı ürün profilleri arasında sıralama yapmak yerine gerçek bir satın alma kararına çok benzeyen seçim yaparlar. Ayrıca bu yöntemde sunulan ürün profilleri katılımcının kriterlerine uymadığında seçim yapmamasına da imkân vermektedir (Sichtmann, Wilken ve Diamantopoulos, 2011). Koşullu değerlendirme yöntemi ise ürünlerin algılanan değerlerini ortaya çıkarmak için kullanılmaktadır. Geleneksel olarak kamu mallarına değer vermek için kullanılan koşullu değerlendirme yöntemi tüketicinin ödeme istekliliğini tahmin etmede de popüler hale gelmiştir. Ayrıca organik gıda için ödeme istekliliğinde sıklıkla kullanılmaktadır (Katt ve Meixner, 2020). Bu yöntemde katılımcıların ödeme istekliliğini ortaya çıkarmada açık uçlu, teklif verme oyunu, ödeme kartı, tek sınırlı ikili seçim ve çift sınırlı ikili seçim formatları kullanılmaktadır.

Bu çalışmada da organik gıdalar için ödeme istekliliği belirlemek amacıyla araştırmanın amacına uygun olarak koşullu değerlendirme yöntemi benimsenmiştir.

Tek-sınırlı ikili seçim ve çift-sınırlı ikili seçim en sık kullanılan koşullu değerlendirme yaklaşımlarıdır. Ancak çift-sınırlı ikili seçim tek-sınırlı ikili seçim formatından daha verimlidir. (Waldrop ve McCluskey, 2019). Bu amaçla katılımcıların ödeme istekliliği hakkında daha fazla bilgi elde edildiğinden bu çalışma da çift sınırlı ikili seçim formatı tercih edilmiştir.

Organik gıda için ödeme istekliliği ile ilgili yapılan çalışmalarda tüketicilerin demografik özelliklerinin sıklıkla incelendiği daha öncede ifade edilmişti. Bu çalışmada tüketicilerin cinsiyet, yaş, medeni hal, gelir ve eğitim gibi demografik özelliklerinin organik gıda için daha fazla ödeme isteğinde etkili olup olmadığı üzerine kurgulanmıştır.

Organik gıdalar ile demografik özellikleri ilişkilendiren çalışmalara bakıldığında çelişkili sonuçlara rağmen organik gıda satın alma olasılığı yüksek olanların daha genç yaş gruplarında, yüksek eğitim ve gelir düzeyindeki çocuklu kadımlardır şeklinde bir profil ortaya çıkmaktadır (Govindasamy ve Italia, 1999; Canarslan ve Uz, 2019).

Literatür incelendiğinde tipi bir organik gıda alıcısının kadın olduğu konusunda bir fikir birliği olduğunu söylemek mümkündür (Krystallis ve Chryssohoidis, 2005). Yapılan bazı çalışmalarda kadınların organik gıda için daha fazla ödemeye istekli olduğunu göstermektedir (Davies, Titterington ve Cochrane, 1995; Lockie, Lyons, Lawrence ve Grice, 2004; Van Loo, Caputo, Nayga, Meullenet ve Rieke, 2011; Haghjou, Hayati, Pishbahar, Mohammad Rezaei ve Dashti, 2013). Bu bulgulardan yola çıkarak kadın tüketicilerin organik gıda için daha fazla ödeme istekliliği göstermeleri beklenmektedir.

H1: Kadın olmanın organik gıda için ödeme istekliliği üzerinde pozitif etkisi vardır.

“Organik gıda tercihinde varlıklı yaşlı tüketicilerde sağlık bilinci ön plandayken genç tüketicilerde çevre bilinci ve yaşam tarzı ön plana çıkmaktadır” (Ustaahmetoğlu ve Toklu, 2015). Ancak, daha yeni bir trend olduğu için, genç bir neslin çevre yönetimi, sağlık ve hayvan refahı gibi konularla daha fazla ilgilenmesi makul görünmektedir (Schott ve Bernard, 2015). Aynı zamanda yapılan bazı çalışmalar organik satın alma davranışı ile yaş arasında negatif ilişki olduğunu ifade etmektedir (Yiridoe ve diğerleri, 2005). Yapılan bazı çalışmalarda gençlerin organik gıda için daha fazla ödemeye istekli olduğunu göstermektedir (Govindasamy ve Italia, 1999; Loureiro ve Hine, 2002; Schott ve Bernard, 2015). Bu bulgulardan yola çıkarak genç tüketicilerin organik gıda için daha fazla ödeme istekliliği göstermeleri beklenmektedir.

H2: Genç olmanın organik gıda için ödeme istekliliği üzerinde pozitif etkisi vardır.

Genel algı, evli hanelerin organik gıda satın alma olasılığının daha yüksek olduğu yönündedir (Dimitri ve Dettmann, 2012). Yapılan bazı çalışmalarda evli tüketicilerin organik gıda için daha fazla ödeme istekliliğinde olduğunu göstermektedir (Botonaki, Polymeros, Tsakiridou ve Mattas, 2006; Haghjou ve diğerleri, 2013).

H3: Evli olmanın organik gıda için ödeme istekliliği üzerinde pozitif etkisi vardır.

Tüketici gelirinin organik gıda için ödeme istekliliğine etkisi cinsiyet, yaş ve medeni hal ile kıyaslandığında en az çelişkiyi göstermektedir (Rödiger ve Hamm, 2015). Yapılan bazı çalışmalarda yüksek gelire sahip olanların organik gıda için daha fazla ödemeye istekli olduğunu göstermektedir (Govindasamy ve Italia, 1999; Van Loo ve diğerleri, 2011; Boys ve diğerleri, 2014; Sriwaranun ve diğerleri, 2015).

H4: yüksek gelire sahip olmanın organik gıda için ödeme istekliliği üzerinde pozitif etkisi vardır.

Organik gıdalarla ilgili yapılan çalışmalarda eğitim değişkeni genellikle tutarlı sonuçlar vermektedir (Dimitri ve Dettmann, 2012). İyi eğitilmiş kişilerin, daha sık organik ürün aldıkları yönünde bir literatür oluşmaktadır (Canarslan ve Uz, 2019). Aynı zamanda yapılan çalışmalar yüksek eğitilmiş kişilerin organik gıdalar için daha fazla para ödemeye daha istekli olduğu göstermektedir (Govindasamy ve Italia, 1999; Magnusson ve diğerleri, 2001; Vapa-Tankosic ve diğerleri, 2018). Bu bulgulardan yola çıkarak eğitilmiş tüketicilerin organik gıda için daha fazla ödeme istekliliği göstermeleri beklenmektedir.

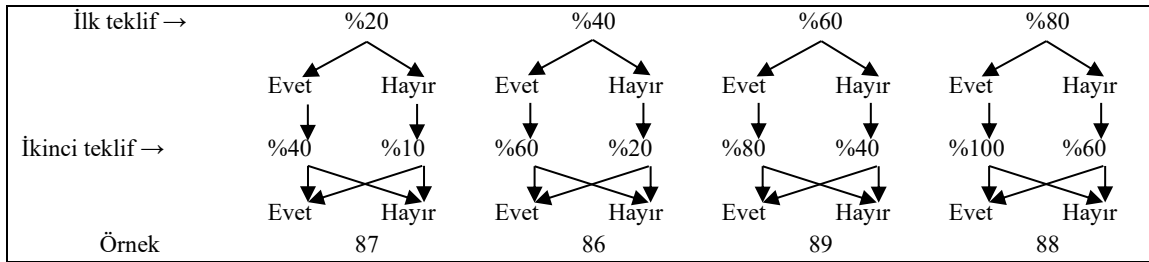
H5: yüksek eğitime sahip olmanın organik gıda için ödeme istekliliği üzerinde pozitif etkisi vardır.

YÖNTEM

Araştırma kapsamında çalışma verisi Şanlıurfa kent merkezinde anketörler tarafından yüz yüze görüşme yoluyla toplanmıştır. Bu şekilde toplamda 350 kişiye ulaşılmıştır. Anket uygulaması 2022 yılının Ağustos ve Eylül aylarında gerçekleştirilmiştir.

Çalışma verisi toplamak amacıyla tasarlanan anket iki bölümde oluşmaktadır. İlk bölümde cevaplayıcıların demografik özelliklerini tespit etmek amacıyla cinsiyet, yaş, medeni hal, gelir ve eğitime ilişkin sorular yöneltilmiştir. İkinci bölümde ise cevaplayıcılara organik olmayan bir ürün yerine organik bir gıda ürünü satın almak için %X daha fazla öder miydiniz? Şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Cevaplayıcıdan soruya evet veya hayır olarak cevap vermesi istenmiştir. Burada %X %20, %40, %60 ve %80 oranlarını temsil etmektedir. Bu oranlar ilk teklifleri oluşturmakta ve cevaplayıcılar arasında rastgele ve dengeli bir şekilde dağıtılmıştır. Yani 87 cevaplayıcıya ilk teklif olarak %20 oranı, 86 cevaplayıcıya ilk teklif olarak %40 oranı, 89 cevaplayıcıya ilk teklif olarak %60 oranı ve 88 cevaplayıcıya ilk teklif olarak %80 oranı yöneltilmiştir. Çift sınırlı modelde

ikinci teklif ilk teklife verilen cevaba göre sunulmaktadır. İlk teklife verilen cevap evet ise, cevaplayıcıya ilk tekliften daha yüksek ikinci teklif sorulur. İlk teklife verilen cevap hayır ise, cevaplayıcıya ilk tekliften daha düşük ikinci teklif sorulur. Daha açıklayıcı olacağı düşüncesi ile tekliflere senaryolar şekil 1’de yer alan teklif şemasında verilmiştir.

Şekil 1: Teklif Şeması

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

İlk teklif miktarı t^1 , ikinci teklif miktarı t^2 olarak kodladığımızda her bir cevaplayıcı aşağıda yer alan 4 kategoriden birinde olacaktır (Lopez-Feldman, 2012):

1. Katılımcı birince teklife evet, daha yüksek olan ikinci teklife de evet yanıtını verirse “EE” ile gösterilir. Bu durumda ödeme istekliliği $t^2 \leq \text{Öİ} < \infty$ aralığında yer alır.
2. Katılımcı birince teklife evet, daha yüksek olan ikinci teklife de hayır yanıtını verirse “EH” ile gösterilir. Bu durumda $t^2 > t^1$ olur ardından ödeme istekliliği $t^1 \leq \text{Öİ} < t^2$ aralığında yer alır.
3. Katılımcı birince teklife hayır, daha düşük olan ikinci teklife de evet yanıtını verirse “HE” ile gösterilir. Bu durumda $t^2 < t^1$ olur ardından ödeme istekliliği $t^2 \leq \text{Öİ} < t^1$ aralığında yer alır.
4. Katılımcı birince teklife hayır, daha düşük olan ikinci teklife de hayır yanıtını verirse “HH” ile gösterilir. Bu durumda ödeme istekliliği $0 < \text{Öİ} < t^2$ aralığında yer alır.

Son olarak uygulanan anket sonucu elde edilen verilerde çift sınırlı modeli oluşturmak ve ödeme istekliliği ilgili değerlendirmeleri yapmak için STATA programında doubleb ve nlcom komutları kullanılmıştır.

BULGULAR

İlk olarak tablo 1’de cinsiyet, yaş, medeni durum, gelir ve eğitim olmak üzere 350 katılımcının demografik özelliklerine ait bilgiler verilmiştir. Toplam 350 katılımcının %31,4’ü kadın, %68,6’sı ise erkektir. Yaş dağılımına bakıldığında en az katılımın 19-29 (%10,9) ve 60 ve üzeri (%17,4) yaş gruplarında olduğu görülmektedir. Diğer yaş gruplarında ise dengeli bir dağılım vardır. Katılımcıların %30,3’ü bekâren, %69,7’si ise evlidir. Gelire ilişkin dağılımda ise 5500 TL altı (%8) ve 15000 TL üstü (%14,4) gelir gruplarında katılım az iken diğer gelir gruplarında katılımın daha yoğun olduğu görülmektedir. Son olarak katılımcıların %78,6’sı üniversite mezunu iken, %21,4’ü ise daha düşük eğitim düzeyine sahiptir.

Tablo 1: Demografik Özellikler

Cinsiyet	Frekans	Yüzde	Medeni Hal	Frekans	Yüzde
Kadın	110	31,4	Bekâr	106	30,3
Erkek	240	68,6	Evli	244	69,7
Yaş	Frekans	Yüzde	Gelir	Frekans	Yüzde
18-29	38	10,9	5500 TL altı	28	8,0
30-39	86	24,6	5500-10000 TL	134	38,3
40-49	85	24,3	10001-15000 TL	141	40,3
50-59	80	22,9	15000 TL üstü	47	13,4
60 ve üzeri	61	17,4			
Eğitim	Frekans	Yüzde	Toplam	Frekans	Yüzde
Üniversite altı	75	21,4			
Üniversite	275	78,6		350	100,0

Tablo 2’de çift-sınırlı ödeme istekliliği yanıtlarının dağılımları yer almaktadır. Burada ilk gözlemlenen, beklendiği gibi teklif miktarı arttıkça ödeme istekliliği ile ilgili olumlu yanıtlarında azalmasıdır. Tekliflere ilişkin dağılıma bakıldığında en yüksek değer (%56,8) ilk teklif olarak %80, ardından daha düşük %60 oranındaki tekliflere hayır-hayır yanıtını verenler oluşturmaktadır. İkinci en yüksek değeri (56,3) ise ilk teklif olarak %20, ardından daha yüksek %40 oranındaki tekliflere evet-evet yanıtını verenler oluşturmaktadır.

Tablo 2: Çift-Sınırlı Modelde Yanıtların Dağılımı

Teklif oranları			Ödeme istekliliği yanıtların dağılımı				Toplam
İlk teklif	Daha yüksek	Daha düşük	Evet-Evet	Evet-Hayır	Hayır-Evet	Hayır-Hayır	
%20	%40	%10	49 (56,3)	30 (34,5)	7 (8,0)	1 (1,2)	87 (100,0)
%40	%60	%20	31 (36,0)	16 (18,6)	36 (41,9)	3 (3,5)	86 (100,0)
%60	%80	%40	31 (34,8)	10 (11,2)	37 (41,6)	11 (12,4)	89 (100,0)
%80	%100	%60	14 (15,9)	5 (5,7)	19 (21,6)	50 (56,8)	88 (100,0)

Parantez içinde yüzde değerleri verilmiştir.

Tablo 3'te ilk olarak kontrol değişkenleri olmadan hesaplanan ödeme istekliliği değeri verilmiştir. Kontrol değişkenleri olmadan hesaplanan ortalama ödeme istekliliği 0,569'dur. Bu değer organik olmayanlara kıyasla organik gıdalar için ortalama ödeme istekliliğinin %56,9 olduğu anlamına gelmektedir.

Tablo 3: Kontrol Değişkenler Olmadan Ödeme İstekliliği

	Katsayı	Std. Hata	z	p> z	%95 Güven Aralığı	
Sabit	0,569	0,018	31,870	0,000	0,534	0,604

Log likelihood = -436,47459, n 350

Organik gıda için ödeme istekliliği üzerinde hangi değişkenlerin etkili olduğunu görmek amacıyla tablo 4'te açıklayıcı değişkenler modele dâhil edilerek doubleb komutu yeniden çalıştırılmıştır.

Tablo 4: Açıklayıcı Değişkenler Dâhil Ödeme İstekliliği Modeli

	Katsayı	Std. Hata	z	p> z	%95 Güven Aralığı	
Cinsiyet	-0,029	0,040	-0,720	0,469	-0,107	0,049
Yaş	-0,031	0,014	-2,180	0,029	-0,059	-0,003
Medeni hal	0,117	0,041	2,860	0,004	0,037	0,198
Gelir	0,071	0,022	3,210	0,001	0,028	0,115
Eğitim	0,107	0,042	2,540	0,011	0,024	0,190
Sabit	0,336	0,074	4,570	0,000	0,192	0,480

Log likelihood = -436,47459, n 350, Wald χ^2 : 30,80 p= 0,000

Tablo 4'te yer alan sonuçlara göre yaş ($p= 0,029<0,05$), medeni hal ($p= 0,004<0,05$), gelir ($p= 0,001<0,05$) ve eğitim ($p= 0,011<0,05$) değişkenleri organik gıda için ödeme istekliliğinde etkili olan değişkenlerdir.

Tabloda cinsiyet değişkeni anlamlılık göstermemiştir. Bu sonucuna göre H1 hipotezi desteklenmemiştir. Yaş değişkenine bakıldığında ödeme istekliliği ile ters yönlü bir anlamlılık gösterdiği görülmektedir. Buna göre yaş arttıkça ödeme istekliliğinin azaldığını, tersi durumda yaş azaldıkça ödeme istekliliğinin arttığını söylemek mümkündür. Bu sonuca göre H2 hipotezi beklediği gibi desteklenmiştir. Medeni hal değişkeni pozitif yönlü bir anlamlılık göstermiştir. Bu sonuca göre evli olanların ödeme istekliliği daha yüksektir ve H3 hipotezi desteklenmiştir. Gelir değişkeni pozitif yönlü bir anlamlılık göstermiştir. Buna göre gelir arttıkça ödeme istekliliği de artmaktadır. Bu sonuca göre H4 hipotezi desteklenmiştir. Son olarak eğitim değişkeni de pozitif yönlü bir anlamlılık göstermiştir. Buna göre üniversite düzeyinde eğitime sahip olanların ödeme istekliliğinin daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Bu sonuca göre H5 hipotezi desteklenmiştir.

Çalışmanın bu aşamasında açıklayıcı değişkenler için ortalama değerler kullanılarak ödeme istekliliği yeniden değerlendirilmiştir. Bunun için STATA'da nlcom komutu kullanılmıştır. Tablo 5'te yer alan sonuca göre açıklayıcı değişkenler modele dâhil edildiğinde ve bunlar için ortalama değerler kullanıldığında ödeme istekliliği %58,9'a yükselmiştir.

Tablo 5: Kontrol Değişkenler Dâhil Ödeme İstekliliği

	Katsayı	Std. Hata	z	p> z	%95 Güven Aralığı	
Sabit	0,589	0,032	18,37	0,000	0,526	0,652

Log likelihood = -436,47459, n 350

Son olarak analizlerde ödeme istekliliğinin farklı tüketici profillerine göre nasıl değişiklik göstereceğini görmek amacıyla demografik özelliklerinin farklı kategorilerine göre hesaplamalar yapılmıştır. Bu sonuçlara göre en yüksek ödeme istekliliği %81 ile 18-29 yaş aralığında, üniversite mezunu, evli ve 15.000 üstü gelire sahip bir tüketici profiline aittir. En düşük oran ise %25 ile 60 ve üzeri yaşında, üniversite mezunu olmayan, 5500 TL altı gelire sahip olan ve evli olmayan tüketici profiline aittir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmada tüketiciler, organik olmayan gıdalara kıyasla organik bir gıda ürününe ne kadar fazla ödemek ister sorusuna cevap bulmak hedeflenmiştir. Yapılan analizlerde tüketicilerin organik gıdaya ortalama %58,9 bir prim ödemeye razı olacağı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca en yüksek ödeme istekliliği düzeyine sahip olan tüketici profili ise genç, evli, eğitilmiş ve yüksek gelire sahip olanlardır.

Çalışmada tüketicilerin demografik özelliklerinin ödeme isteklikleri üzerindeki etkisi incelendiğinde cinsiyetin ödeme istekliliği üzerinde anlamlı bir etkisi tespit edilememiştir. Oysa yapılan bazı çalışmalar kadınların (Davies ve diğerleri, 1995; Haghjou ve diğerleri, 2013; Lockie ve diğerleri, 2004; Van Loo ve diğerleri, 2011; Doğan, Kızıloğlu ve Bilgiç, 2018), bazıları ise erkeklerin (Ureña ve diğerleri, 2008; Bernard ve Bernard, 2009; Schott ve Bernard, 2015) daha fazla ödeme istekliğine sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu yönüyle sonuçlarımız bu çalışmalarla farklılık göstermektedir. Bunun yanında cinsiyetin etkisini anlamsız bulan bazı çalışmalar ile (Akgüngör ve diğerleri, 2010; Gschwandtner, 2018; Özdemir ve Özeltürkay, 2019) benzerlik göstermektedir.

Yaş değişkeni için sonuçlara bakıldığında yaş ile organik gıda için ödeme istekliliği arasında negatif bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu sonuç yapılan bazı çalışmalar ile uyumlu gösterirken, (Govindasamy ve Italia, 1999; Loureiro ve Hine, 2002; Schott ve Bernard, 2015) bazı çalışmalar ile çelişmektedir (Akgüngör ve diğerleri, 2010; Sriwaranun ve diğerleri, 2015; Vapa-Tankosić ve diğerleri, 2018).

Medeni hal değişkeni için sonuçlara bakıldığında evli insanların daha fazla ödeme istekliliği gösterdiği görülmektedir. Bu sonuç yapılan bazı çalışmalar ile uyumlu gösterirken (Botonaki ve diğerleri, 2006; Haghjou ve diğerleri, 2013), bazı çalışmalar ile çelişmektedir (Haghiri, Hobbs ve McNamara, 2009; Özdemir ve Özeltürkay, 2019).

Gelir değişkeni için sonuçlara bakıldığında gelir ile organik gıda için ödeme istekliliği arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu sonuç yapılan bazı çalışmalar ile uyumlu göstermektedir (Govindasamy ve Italia, 1999; Akgüngör ve diğerleri, 2010; Van Loo ve diğerleri, 2011; Boys ve diğerleri, 2014; Sriwaranun ve diğerleri, 2015). Bunun yanında Haghiri ve diğerleri, (2009) ise orta gelirin ödeme istekliliği üzerinde yüksek gelirden daha güçlü bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Eğitim değişkeni için sonuçlara bakıldığında eğitim ile organik gıda için ödeme istekliliği arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu sonuç yapılan bazı çalışmalar ile uyumlu göstermektedir (Govindasamy ve Italia, 1999; Akgüngör ve diğerleri, 2010; Vapa-Tankosić ve diğerleri, 2018). Bunun yanında Ghorbani ve Hamraz (2009) ise eğitim düzeyinin organik gıda için ödeme istekliliği üzerinde olumsuz etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Son olarak bu çalışmanın sonuçları çerçevesinde, pazarlamacılar ve üreticiler yüksek gelire sahip, eğitilmiş, genç ve evli bir organik gıda tüketicisi profili üzerine pazarlama stratejileri geliştirmeleri halinde başarılı olma olasılıklarının daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca ödeme istekliliği düşük olan grupları organik gıda satın almaya teşvik etmek amaçlı çeşitli adımların atılması da faydalı olacaktır. Bu amaçla tüketicilerin organik gıdalar hakkında bilinçlendirilmesi ve ödeyeceği para karşılığında elde edeceği değer konusunda ikna edilmesi gerekmektedir. Yine alıcı olmayan grupları da birer alıcıya dönüştürmek amacıyla çeşitli çabalar gösterilebilir. Örneğin fiyatları düşürmeye yönelik politikalar, ürün mevcudiyetlerinin artırılması ve dağıtım kanallarının geliştirilmesi bunlar arasında sayılabilir.

Çalışmanın aynı zamanda bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. İlk olarak çalışmada genel bir davranış ölçmeye yönelik tüketicilerin sadece organik gıdalar için ne kadar fazla ödemeye istekli olduğunu sorduk. Bu sebeple çalışma herhangi bir organik gıda kategorisini hedeflememiştir. Fakat ödeme istekliliğinin gıda kategorileri arasında farklılık gösterebileceği gerçeği göz önünde bulundurularak gelecek çalışmalarda dikkate alınması gerekmektedir. İkinci olarak elde edilen sonuçlar belirtilen tercih yöntemine göre tüketicilerin beyanına dayalıdır. Dolayısıyla gerçek bir satın alma davranışından ziyade sanal bir davranıştır. Bundan dolayı belirlenen yöntemlerle elde edilecek sonuçlar belirtilen yöntemlerle elde edilen sonuçlardan daha açıklayıcı olabilir.

KAYNAKÇA

Akgüngör, S., Miran, B. & Abay, C. (2010). "Consumer Willingness to Pay for Organic Food in Urban Turkey", *Journal of International Food & Agribusiness Marketing*, 22(3-4), 299-313.

Aryal, K. P., Chaudhary, P., Pandit, S. & Sharma, G. (2009). "Consumers' Willingness to Pay for Organic Products: A Case From Kathmandu Valley", *Journal of Agriculture and Environment*, 10, 15-26.

- Aschemann-Witzel, J. & Zielke, S. (2017). "Can't Buy Me Green? A Review of Consumer Perceptions of and Behavior Toward the Price of Organic Food", *Journal of Consumer Affairs*, 51(1), 211-251.
- Bernard, J. C. ve Bernard, D. J. (2009). What Is It About Organic Milk? An Experimental Analysis. *American Journal of Agricultural Economics*, 91(3), 826-836. doi:10.1111/j.1467-8276.2009.01258.x
- Botonaki, A., Polymeros, K., Tsakiridou, E. & Mattas, K. (2006). "The Role of Food Quality Certification on Consumers' Food Choices", *British Food Journal*, 108(2), 77-90.
- Boys, K. A., Willis, D. B. & Carpio, C. E. (2014). "Consumer willingness to pay for organic and locally grown produce on Dominica: Insights into the potential for an Organic Island", *Environment, Development and Sustainability*, 16(3), 595-617.
- Breidert, C., Hahsler, M. & Reutterer, T. (2006). "A Review of Methods for Measuring Willingness-To-Pay", *Innovative Marketing*, 2(4), 8-32.
- Canarşlan, N. Ö. & Uz, C. Y. (2019). "Annelerin ve Hamilelerin Organik Gıda Satın Alma Davranışları", *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 18(1), 457-478.
- Chen, M-F. (2007). "Consumer Attitudes and Purchase Intentions in Relation to Organic Foods in Taiwan: Moderating Effects of Food-Related Personality Traits", *Food Quality and Preference*, 18(7), 1008-1021.
- Chen, M-F. (2009). "Attitude Toward Organic Foods Among Taiwanese as Related to Health Consciousness, Environmental Attitudes, and The Mediating Effects of A Healthy Lifestyle", *British Food Journal*, 111(2), 165-178.
- Chinnici, G., D'Amico, M. & Pecorino, B. (2002). "A Multivariate Statistical Analysis on The Consumers of Organic Products", *British Food Journal*, 104(3/4/5), 187-199.
- Çabuk, S., Tanrikulu, C. & Gelibolu, L. (2014). "Understanding Organic Food Consumption: Attitude as A Mediator", *International Journal of Consumer Studies*, 38(4), 337-345.
- Davies, A., Titterington, A. J. & Cochrane, C. (1995). "Who Buys Organic Food? A Profile of The Purchasers of Organic Food in Northern Ireland", *British Food Journal*, 97(10), 17-23.
- De Toni, D., Eberle, L., Larentis, F. & Milan, G. S. (2018). "Antecedents of Perceived Value and Repurchase Intention of Organic Food", *Journal of Food Products Marketing*, 24(4), 456-475.
- Dimitri, C. & Dettmann, R. L. (2012). "Organic Food Consumers: What Do We Really Know About Them?", *British Food Journal*, 114(8), 1157-1183.
- Doğan, N., Kızıloğlu, S. & Bilgiç, A. (2018). "Türkiye'de Organik Süte Yönelik Potansiyel Talebin Tahminlenmesi". *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Tarım ve Doğa Dergisi*, 21, 35-43.
- Eberle, L., Sperandio Milan, G., Borchardt, M., Medeiros Pereira, G. & Paula Graciola, A. (2022). "Determinants and Moderators of Organic Food Purchase Intention", *Food Quality and Preference*, 100, 104609.
- Gad Mohsen, M. & Dacko, S. (2013). "An Extension of The Benefit Segmentation Base for The Consumption of Organic Foods: A Time Perspective", *Journal of Marketing Management*, 29(15-16), 1701-1728.
- Ghali, Z. Z. (2020). "Effect of Utilitarian and Hedonic Values on Consumer Willingness to Buy and to Pay for Organic Olive Oil in Tunisia", *British Food Journal*, 122(4), 1013-1026.
- Ghorbani, M. & Hamraz, S. (2009). "A Survey on Factors Affecting on Consumer's Potential Willingness To Pay for Organic Products in Iran (A Case Study)", *Trends in Agricultural Economics*, 2(1), 10-16.
- Govindasamy, R. & Italia, J. (1999). "Predicting Willingness-To-Pay A Premium For Organically Grown Fresh Produce", *Journal of Food Distribution Research*, 30(2), 44-53.
- Gschwandtner, A. (2018). "The Organic Food Premium: A Local Assessment in the UK", *International Journal of the Economics of Business*, 25(2), 313-338.
- Güney, O. I. & Giraldo, L. (2019). "Consumers' Attitudes and Willingness To Pay for Organic Eggs: A Discrete Choice Experiment Study in Turkey", *British Food Journal*, 122(2), 678-692.
- Haghiri, M., Hobbs, J. E. & McNamara, M. L. (2009). "Assessing Consumer Preferences for Organically Grown Fresh Fruit and Vegetables in Eastern New Brunswick", *International Food and Agribusiness Management Review*, 12(4), 81-100.

- Haghjou, M., Hayati, B., Pishbahar, E., Mohammad Rezaei, R. & Dashti, G. (2013). "Factors Affecting Consumers' Potential Willingness To Pay for Organic Food Products in Iran: Case Study of Tabriz", *J. Agr. Sci. Tech. (JAST)*, 15(2), 191-202.
- Hamzaoui-Essoussi, L. & Zahaf, M. (2012). "Canadian Organic Food Consumers' Profile and Their Willingness to Pay Premium Prices", *Journal of International Food & Agribusiness Marketing*, 24(1), 1-21.
- Hsu, S.-Y., Chang, C.-C. & Lin, T. T. (2016). "An Analysis of Purchase Intentions Toward Organic Food on Health Consciousness and Food Safety With/Under Structural Equation Modeling", *British Food Journal*, 118(1), 200-216.
- Hughner, R. S., McDonagh, P., Prothero, A., Shultz II, C. J. & Stanton, J. (2007). "Who Are Organic Food Consumers? A Compilation and Review of Why People Purchase Organic Food", *Journal of Consumer Behaviour*, 6(2-3), 94-110.
- Johnstone, M.-L. & Tan, L. P. (2015). "An Exploration of Environmentally-Conscious Consumers and The Reasons Why They Do Not Buy Green Products", *Marketing Intelligence & Planning*, 33(5), 804-825.
- Katt, F. & Meixner, O. (2020). "A Systematic Review Of Drivers Influencing Consumer Willingness To Pay For Organic Food. Trends in Food Science & Technology, 100, 374-388. doi:10.1016/j.tifs.2020.04.029
- Kim, R., Suwunnamek, O. ve Toyoda, T. (2008). "Consumer Attitude towards Organic Labeling Schemes in Japan", *Journal of International Food & Agribusiness Marketing*, 20(3), 55-71.
- Krystallis, A. & Chrysosoidis, G. (2005). "Consumers' Willingness To Pay for Organic Food: Factors That Affect It and Variation Per Organic Product Type", *British Food Journal*, 107(5), 320-343.
- Le Gall-Ely, M. (2009). "Definition, Measurement and Determinants of the Consumer's Willingness to Pay: A Critical Synthesis and Avenues for Further Research", *Recherche et Applications en Marketing (English Edition)*, 24(2), 91-112.
- Lichtenstein, D. R., Ridgway, N. M. & Netemeyer, R. G. (1993). "Price Perceptions and Consumer Shopping Behavior: A Field Study", *Journal of Marketing Research*, 30(2), 234-245.
- Lockie, S., Lyons, K., Lawrence, G. & Grice, J. (2004). "Choosing Organics: A Path Analysis of Factors Underlying The Selection of Organic Food Among Australian Consumers", *Appetite*, 43(2), 135-146.
- Lopez-Feldman, A. (2012). "Introduction to Contingent Valuation Using Stata", 21 Ocak 2023 tarihinde <https://mpr.ub.uni-muenchen.de/41018/> adresinden erişildi.
- Loureiro, M. L. & Hine, S. (2002). "Discovering Niche Markets: A Comparison of Consumer Willingness to Pay for Local (Colorado Grown), Organic, and GMO-Free Products", *Journal of Agricultural and Applied Economics*, 34(3), 477-487.
- Magnusson, M. K., Arvola, A., Koivisto Hursti, U., Åberg, L. & Sjöden, P. (2001). "Attitudes Towards Organic Foods Among Swedish Consumers", *British Food Journal*, 103(3), 209-227.
- Marian, L., Chrysochou, P., Krystallis, A. & Thøgersen, J. (2014). "The Role of Price as A Product Attribute in The Organic Food Context: An Exploration Based on Actual Purchase Data", *Food Quality and Preference*, 37, 52-60.
- Michaelidou, N. & Hassan, L. M. (2008). "The Role of Health Consciousness, Food Safety Concern and Ethical Identity on Attitudes and Intentions Towards Organic Food", *International Journal of Consumer Studies*, 32(2), 163-170.
- Nasir, V. A. & Karakaya, F. (2014). "Underlying Motivations of Organic Food Purchase Intentions", *Agribusiness*, 30(3), 290-308.
- Özdemir, Z. & Özeltürkay, E. Y. (2019). "Tüketicilerin Çevre Konusundaki Bilinçlerinin Eko-Etiketli Gıdalar İçin Daha Fazla Ödeme İsteklilikleri Üzerindeki Etkisi: Adana İli Örnekleme", *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(1), 77-100.
- Padel, S. & Foster, C. (2005). "Exploring The Gap Between Attitudes and Behaviour: Understanding Why Consumers Buy or Do Not Buy Organic Food", *British Food Journal*, 107(8), 606-625.
- Rana, J. & Paul, J. (2017). "Consumer Behavior and Purchase Intention for Organic Food: A Review and Research Agenda", *Journal of Retailing and Consumer Services*, 38, 157-165.

- Rana, J. & Paul, J. (2020). Health Motive and The Purchase of Organic Food: A Meta-Analytic Review”, *International Journal of Consumer Studies*, 44(2), 162-171.
- Research Dive, (2022). “Organic Food Market Leading Segment over the Forecast period 2022–2030”, 5 Ekim 2022 tarihinde https://www.researchdive.com/346/organic-food-market?utm_source=PRN&&utm_medium=RA00346 adresinden erişildi.
- Rödiger, M. & Hamm, U. (2015). “How Are Organic Food Prices Affecting Consumer Behaviour? A Review”, *Food Quality and Preference*, 43, 10-20.
- Sahota, A. (2022). “The Global Market for Organic Food & Drink”, (Eds. H. Willer, J. Trávníček, C. Meier & B. Schlatter), *The World of Organic Agriculture Statistics and Emerging Trends*, ss. 140-145, IFOAM-Organics International and FiBL, Frick-Switzerland.
- Schifferstein, H. N. J. & Oude Ophuis, P. A. M. (1998). “Health-related Determinants of Organic Food Consumption in The Netherlands”, *Food Quality and Preference, Sensometric Workshop*, 9(3), 119-133.
- Schott, L. & Bernard, J. C. (2015). “Comparing Consumer’s Willingness to Pay for Conventional, Non-Certified Organic and Organic Milk from Small and Large Farms”, *Journal of Food Distribution Research*, 46(3), 186-205.
- Sichtmann, C., Wilken, R. & Diamantopoulos, A. (2011). “Estimating Willingness-to-pay with Choice-based Conjoint Analysis – Can Consumer Characteristics Explain Variations in Accuracy?”, *British Journal of Management*, 22(4), 628-645.
- Sriwaranun, Y., Gan, C., Lee, M. & Cohen, D. A. (2015). “Consumers’ Willingness To Pay for Organic Products in Thailand”, *International Journal of Social Economics*, 42(5), 480-510.
- Suciu, N. A., Ferrari, F. & Trevisan, M. (2019). “Organic and Conventional Food: Comparison and Future Research”, *Trends in Food Science & Technology*, 84, 49-51.
- Ureña, F., Bernabéu, R. & Olmeda, M. (2008). “Women, Men and Organic Food: Differences in Their Attitudes and Willingness To Pay. A Spanish Case Study”, *International Journal of Consumer Studies*, 32(1), 18-26.
- Ustaahmetoğlu, E. & Toklu, İ. T. (2015). “Organik Gıda Satın Alma Niyetinde Tutum, Sağlık Bilinci ve Gıda Güvenliğinin Etkisi Üzerine Bir Araştırma”, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(1), 197-211.
- Van Loo, E. J., Caputo, V., Nayga, R. M., Meullenet, J.-F. & Ricke, S. C. (2011). “Consumers’ Willingness To Pay for Organic Chicken Breast: Evidence from Choice Experiment”, *Food Quality and Preference*, 22(7), 603-613.
- Vapa-Tankosić, J., Ignjatijević, S., Kranjac, M., Lekić, S. & Prodanović, R. (2018). “Willingness To Pay for Organic Products on The Serbian Market”, *International Food and Agribusiness Management Review*, 21(6), 791-801.
- Vickrey, W. (1961). “Counterspeculation, Auctions, and Competitive Sealed Tenders”, *The Journal of Finance*, 16(1), 8-37.
- Waldrop, M. E. & McCluskey, J. J. (2019). “Does Information About Organic Status Affect Consumer Sensory Liking and Willingness To Pay for Beer?” *Agribusiness*, 35(2), 149-167.
- Wertenbroch, K. & Skiera, B. (2002). “Measuring Consumers’ Willingness to Pay at the Point of Purchase”, *Journal of Marketing Research*, 39(2), 228-241.
- Yiridoe, E. K., Bonti-Ankomah, S. & Martin, R. C. (2005). “Comparison of Consumer Perceptions and Preference Toward Organic Versus Conventionally Produced Foods: A Review and Update of The Literature”, *Renewable Agriculture and Food Systems*, 20(4), 193-205.

Sanat ve Hayat İlişkisi Bağlamında Dada'dan Neo-Dada'ya Sanatın Dönüşen Karakteri

In The Context of Art and Life Relationship The Transforming Character of Art from Dada to Neo-Dada

ÖZET

Sanat, 19. yüzyıldan itibaren hayattan özerk bir alanda, estetizm ile tanımlanmıştır. Estetiğin tarihine bakıldığında ise kaçınılmaz olarak biçimlerin tarihi görülmüştür. Manifestoların biçimsel karakterleri ile tanımlanan bu dönem burjuvazinin “yeni” olanı öne çıkarması ile belirmiştir. Bu tanıma ilk itiraz Dada tarafından yapılmış, burjuvazinin sanat ile girdiği faydacı ilişkiden hareketle estetik sanat, tümden reddedilmiştir. Sanat Dada'nın getirdiği kırılma sonrasında sınırlarını genişletmiş, hayat ile kopan ilişkisi farklı sanatsal hareketlerle yeniden sağlanmaya çalışılmıştır. Bunlardan ilki modern estetiğin eser odaklı sanat anlayışından, hayatın sanat ile arasındaki çizginin bulanıklaştırılmasıyla kopan ve yaratım sürecinin öne çıkarıldığı Soyut Dışavurumculuktur. Soyut Dışavurumculuğun işaret ettiği bu yolda Neo-Dada sanatçıları, klasik eser fikrini tamamen aşıp yepyeni sanat üretim olanakları ortaya koymuşlardır. Sıradan malzemelerin vurgulanması, eserlerin kısa ömürlü olarak yaratılması ve sanatçının teknik becerisinin önemsizlenmesi gibi tavırlar ile hayata dair söylemler öne çıkarılmıştır. Bu tavır Dada'dakinden farklı olarak, sanata toptan bir itiraz olarak değil, sanat tanımı içinde kalınarak ortaya konulmuştur. Bu doğrultuda Dada'nın sanata yönelttiği eleştiri, bazı eleştirilenler tarafından başarısızlıkla tamamlanmış olarak kabul edilirken, diğer bir tarafta bu durum, sanatın daha geniş bir çerçevede yeniden tanımlanması ile başarı olarak kabul edilmiştir. Dada'nın, sanatın tam karşısından konumlanan, estetiğe alternatif bir sanat tanımı yapmaya dayanan devrimci karakteri, Neo-Dada ve ardından gelen Pop Art, Yeni Gerçekçilik, Olgusalılık, Junk Sanat, Happening, Fluxus, vb. sanat tavırları tarafından, geniş bir çerçevede estetikleştirilmiştir. Bu estetikleştirme kimi yazarlar tarafından bir hüsrana, kimileri tarafından da bir zafer olarak okunmuştur. Bu çalışmanın amacı da tam burada, sanatın Dada'da olduğu gibi sürekli devrim olarak tanımlanıp tanımlanamayacağından hareketle imkân bulan, yeni sanat tavırlarının araştırılması üzerinedir. Araştırmanın sınırı Dada ve Neo-Dada arasındaki 1900 ile 1960 tarihleri olarak belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Soyut Dışavurumculuk, Dada, Neo-Dada, Avangard, Neo-Avangard.

ABSTRACT

Since the 19th century, art has been identified with aestheticism, in an autonomous field from life. When we look at the history of aesthetics, the history of forms has inevitably been seen. This period, defined by the formal characters of the manifestos, emerged with the bourgeoisie's emphasis on the "new". The first objection to this definition was made by Dada, and aesthetic art was completely rejected based on the utilitarian relationship of the bourgeoisie with art. Art expanded its borders after the break brought by Dada, and its relationship with life was tried to be restored with different artistic movements. The first of these is Abstract Expressionism, which breaks away from the work-oriented understanding of art of modern aesthetics with the blurring of the line between life and art, and emphasizes the creation process. In this way, which is pointed out by Abstract Expressionism, Neo-Dada artists have completely transcended the idea of classical works and revealed brand new art production possibilities. Attitudes such as emphasizing ordinary materials, creating short-lived works, and ignoring the artist's technical skills, and discourses about life were brought to the fore. This attitude, unlike the one in Dada, was put forward by staying within the definition of art, not as a wholesale objection to art. In this direction, while Dada's criticism of art was considered unsuccessful by some critics, on the other hand, this situation was accepted as a success by redefining art in a broader framework. The revolutionary character of Dada, positioned directly opposite to art and based on an alternative definition of art to aesthetics, is influenced by Neo-Dada and subsequent Pop Art, Neo-Realism, Phenomenalism, Junk Art, Happening, Fluxus, etc. It has been aestheticized in a wide framework by artistic attitudes. This aestheticization has been read as a disappointment by some writers and as a victory by others. The aim of this study is right here, on the research of new artistic attitudes, which are possible based on whether art can be defined as a permanent revolution as in Dada. The limit of the research was determined as between 1900 and 1960 between Dada and Neo-Dada.

Keywords: Abstract Expressionism, Dada, Neo-Dada, Avant-garde, Neo-Avanguard

GİRİŞ

Debord (1957: 4) Dada'yı I. Dünya Savaşı'ndan kaçan mülteciler ve kaçaklar tarafından Zürih ve New York'ta başlatılan, burjuva toplumunun tüm değerlerini reddeden bir hareket olarak tanımlamıştır. Dadaizm'in tarihsel rolünü de geleneksel kültür anlayışına ölümcül bir darbe indirmek olarak belirtmiştir. Dadaizm bu ölümcül darbeyi indirip kaçınılmaz olarak çok hızlı bir şekilde sahnedeki çekilmiş olsa da, bu hızlı yanıp sönmeye sanat tarihinin seyrinde geri dönülmez bir kırılma yaratmış ve kendinden sonraki tüm sanat hareketlerini de

Haydar Taşçılar¹

How to Cite This Article
Taşçılar, H. (2023). “Sanat ve Hayat İlişkisi Bağlamında Dada'dan Neo-Dada'ya Sanatın Dönüşen Karakteri”, International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 9(68): 2815-2828. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/smryj.68166>

Arrival: 03 December 2022
Published: 28 February 2023

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Dr. Öğr. Üyesi., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, Kütahya, Türkiye

etkilemiştir. Debord: geriye kalan sanatsal tavrı şöyle özetlemiştir; “...çürümüş üstyapıların tekrarını dayatan toplumsal koşullar, zorla ortadan kaldırılmadığı sürece, gelecekteki herhangi bir yapıcı konum Dadaist tipte bir olumsuz yön içermelidir”. Anlaşılabileceği üzere Debord (1957: 11) sanatsal tavrı saf bir devrim hareketi olarak tanımlamaktadır. Bu nedenle sanatı, mevcut koşulların doğru eleştirisine ve bunların kasıtlı olarak değiştirilmesine dayandırmaktadır. Sanatın, başkaları tarafından oluşturulan bir çerçeve içinde sadece kişisel bir ifade olarak tanımlanmasına karşı çıkarak, gerçek sanatsal yaratıcılığı, nesnelere ve biçimlerin düzenlenmesi değil, bu tür düzenlemelere ilişkin yeni yasaların icadı olarak tanımlamaktadır. “Rolünüz, insanları zaten yapılmış olanla sınırlamaya çalışan burjuva estetsiyenlerini taklit etmek değildir, çünkü zaten yapılmış olanlar onları rahatsız etmez. Yaratılışın asla saf olmadığını biliyorsunuz. Rolünüz, uluslararası avangardın ne yaptığını öğrenmek, programının kritik gelişiminde yer almak ve desteğini talep etmektir” Debord (1957: 15). Estetik teori toplumu siyasetten uzak bir yerde konumlandığından burjuvayı rahatsız , rahatsız etmez ve dolayısıyla Dada, sanatı yeniden tanımlamak adına estetiğe kökten bir itiraz ile şekillenmiştir. Bu itirazın en uç noktaları, sanatın bütün kurumsal yapıları ile birlikte reddedilmesine kadar uzanmıştır.

Sanatın estetik ile yapılanmasından itibaren “yeni” olan sanata her zaman yön vermiştir. Her manifesto yeni biçimsel karakteri ile sanatsal alanda kendini tanımlamış ve bu karakterini de bir öncekinin eskimişliği üzerine oturtmuştur. Bu açıdan estetiğin tarihi aynı zamanda biçimler tarihidir. Biçimlerin oluşmasının kökenindeki manifestolar da, toplumsal dönüşümler ile şekillenmiştir. Bu dönüşümlerin taraflarından biri tabii ki burjuvazi olmuştur. Debord (1957: 4) burjuvaziyi, kültür alanında kendisi için tehlikeli olan yenilik zevkini bazı karışık, bozulmuş ve zararsız yenilik biçimlerine yönlendirmeye çalışmakla suçlamaktadır. Böylece avangard eğilimler, kültürel faaliyeti kontrol eden ticari mekanizmalar aracılığıyla, kendilerini destekleyebilecek, genel sosyal koşullar nedeniyle zaten sınırlı olan toplum kesimlerinden koparılmış olacaktır. Debord bu söylemiyle sanatsal etkinin her daim devrimci karakterini koruyup, burjuvazi ile bunu iptal edecek hiçbir ilişki içine girmemesi gerektiğinin altını çizmektedir. Bu söylem, estetik anlamıyla sanatın birkaç yüzyıllık tarihinde burjuva tarafından kurgulanmış olması göz önüne alındığında çok büyük bir paradigma değişimini talep etmektedir.

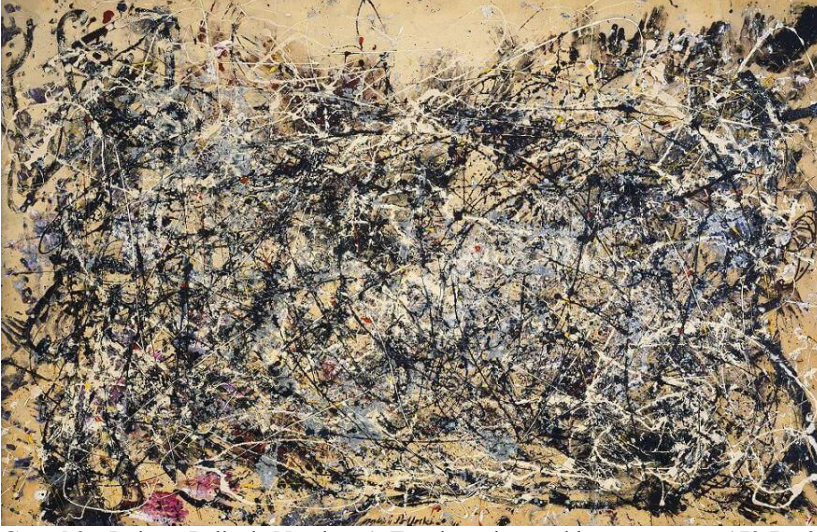

Görsel 1: Marcel Duchamp, L.H.O.O.Q. Hazır-nesne üzerine karakalem, 19.7 x 12.4 cm. 1919.

Dada'nın temel hareket noktası, burjuvazinin sanat ile girdiği faydacı ilişkiye, toplum adına radikal itirazıdır. Dadaistlerin modern estetiğe saldırıları, burjuvazinin tekelinden kurtarmak istedikleri sanatı geçici bir süre iptal etmek pahasına olmuştur. (**Görsel 1**). Dadanın ilk temsilcilerinden Huelsenbeck (1920: 242) Dadaizm ile birlikte sanatın ilk kez hayata karşı estetik bir tavır almaktan vazgeçmiş olduğunu belirterek estetik teoriye saldırırken, Ball (1916: 53) Dada fragmanlarında toplumda Rönesans'tan beri öne çıkan “ben” karakterini, arzular tarafından yönlendirilen bireyci ve egoist olarak tanımlamakta ve bu karakterin dışsal bir yapı tarafından beslenildiğine itiraz ederek; içeride her şeyi birbirine bağlayan yaşam sinirine yönelmektedir. Tzara (1918: 79) Dada'yı, “cehennemî bir pervanenin ekonomik zambakların içine dalması” olarak tanımlayarak burjuvazinin sanatı bir metaya dönüştürmesine itiraz etmektedir. Buna benzer burjuva ve estetik karşıtı söylemler Dada'nın genel karakterini oluşturmuştur.

1. Dünya Savaşı sonrasında burjuva kültürüne ve estetiğe temelden bir saldırı yapan Dada, onu tamamen değiştiremeye de sanat artık eskisi gibi tanımlanamayacaktır. Modernizm avangard hareketler ile yoluna devam etmiş ve 2. Dünya savaşı ile artık geri dönüşü olmayan bir yola girilmiştir. Clement Greenberg'in kuramsal yapısını oluşturduğu, sanatın merkezinin Avrupa kıtasından Amerika'ya kaymasına sebep olan Soyut

Dışavurumculuk Amerikan modernizmi olarak 1950'lere kadar Amerikan sanatına yön vermiştir. Ancak Dada'nın Neo Dada adı altında yeniden canlanması ile bu kez ilkinden çok farklı bir yapıda kendini tanımlamıştır. Dada, estetiğe temelden itiraz eden bir devrim hareketi olarak belirirken, Neo-Dada Soyut Dışavurumculuktan hareketle Amerikan modernizmine itirazını, sanatın sınırlarını genişletmek adına, bu sınırları zorlayarak yapmıştır.

Görsel 2: Jackson Pollock, Number: 1, Tuval üzerine yağlıboya ve emaye, 172.7 × 264.2 cm. 1948.

Amerikan, Avrupa Modernizminden farkı nedir? Silverberg (2006: 37-38) Pollock'un eylem resmi ile Modernizm'in nihai bir ürün olarak eser odaklı bakış açısını, yaratıcı süreç olarak dönüştürdüğünün altını çizmektedir. Pollock, resmin tanımını üründen sürece, temsilden dramatisasyona, düşünceden eyleme bir geçiş olarak değiştirmiş, yeni bir resimsel ve metaforik alan açmıştır (**Görsel 2**). Sanatçının sürecini, jest veya eylemini ön plana çıkarmanın yanı sıra, Pollock'un çalışmaları, bilinçsiz jest ile önceden tasarlanmış fırça darbeleri, beden ile tuval, başka bir deyişle yaşam ile sanat arasındaki çizgiyi bulanıklaştırarak, sanat ve yaşam arasındaki ilişkinin ikilemini üretken bir şekilde yeniden canlandırmıştır. Bu durum beraberinde sanatın yaratıcı bir süreç olarak okunmasının önünü açarak süreç sanatının ilk örneği olmasını sağlamıştır. Sanat ile yaşam sınırlarının bulanıklaştırılması, Amerikan Modernizminin karakteri anlamında kilit noktayı oluşturmuştur. Çünkü Avrupa Modernizminin estetik karakteri hayat ile sanatın sınırlarının kesin çizgilerle ayrılmasına dayandırılmıştır. Soyut Dışavurumculuk ile bu sınır, sanatın, eserden önce üretim sürecini ön plana çıkarmasıyla birlikte yeni bir sürece girilmiştir. Bundan sonra John Cage'in tesadüfi müziği, Robert Rauschenberg'in rastlantısal kombine sanat üretimleri, Merce Cunningham'ın senaryosuz dansı, Events ve Allan Kaprow'un happeningleri gibi birçok Yeni Avangard sanatçı da bu fikrin ardından 1950'lerin sanat anlayışını oluşturmuştur. Ancak Silverberg burada Pollock'un hakkını bu dönüşüme katkısından dolayı teslim etmekle birlikte, nihayetinde tarihsel avangardın tekniklerini yeniden kullanmakla tanımlamaktadır. Pollock süreci öne çıkaran resimleriyle bir işaret ateşi yakmış ama bir kırılma yaratamamıştır.

Avangard tekniklerin zamanla kalıplaşması meselesinde Kaprow (1958a: 10) resmi izlenimcilikten itibaren lekeler, çizgiler, noktalar vb, resim elemanlarının düzenlenmesi, yani kompozisyonun salt estetik kaygılarla düzenlenmesi olarak tanımlamaktadır. Hatta ilginç bir tespit yaparak, Dada sanatçıların da Kübist estetiğe uyduklarını ileri sürmektedir. Kaprow estetik kompozisyonu şöyle tanımlamıştır;

“...bir renkli şekil, diğerlerini dengeledi, modifiye etti ya da simüle etti ve bunlar da, tuvalin tamamına karşı ya da birlikte, boyutu ve şekli hesaba katılarak çoğunlukla oldukça bilinçli olarak oynandı. Kısacası, parçadan bütüne veya parçadan parçaya ilişkiler, ne kadar gergin olursa olsun, resmi yapmanın en az yüzde ellisiydi. Çoğu zaman çok daha fazlaydı, belki yüzde doksan” (1958a: 11).

Görsel 3: Allan Kaprow, Yard, 1961

Kaprow (1958a: 12) buradan hareketle dar bir alana sıkışmış estetik özerklik ile modern sanatın altının kaymakta olduğuna vurgu yapmaktadır. Kaprow 'a göre modern sanat; ya gelişmiş üslup olarak donuk ve tekrarlayıcı hale gelmiştir ya da ressamlar önceki kabul görmüş biçimlere saplanıp kalmışlardır. Amerikan modernizminin zirvesi olarak kabul edilen eylem resmi de akımın karakterini oluşturan yeni alan, kendi biçimini ve anlamını oluşturan kişisel işaret, sonsuz karışıklık, büyük ölçek, yeni malzemeler gibi öğeler sanatın yeni klişeleri olarak kabul edilmiştir. Nihayetinde Pollock'un resmi bir tür törensel performansa dönüştürme şekli olarak sanat yapma sürecini Kaprow, zaman içinde gerçekleşen ve bedeni kullanan bir etkinlik olarak izleyicileri katılımcı haline getiren daha büyük, geçici etkinliklerde sahne malzemesi haline gelmiş happeninglere dönüştürmüştür (Görsel 3).

Kaprow, (1958b: 1) Pollock'un 1956'de ölümünün ardından sanatta da bir şeyin öldüğünü ileri sürmüş ve Pollock'un sanatı bıraktığı yerde yeni bir sanat tanımı önermiştir. Sanatın hayat ile ilişkisine odaklanan bu yeni anlayışa göre; her türden nesne sanatın malzemesi olarak kabul edilmiştir.. Boya, sandalyeler, yemek, elektrik ve neon ışıkları, duman, su, eski çoraplar, köpek, filmler ve şimdiki nesil sanatçılar tarafından keşfedilecek binlerce başka şey... Yeni dönemin sanatçıları, bize her zaman sahip olduğumuz, ama görmezden geldiğimiz dünyayı ilk kez göstermektedirler. Sıradan nesnelere yanında hayatın sıradan olayları ve olguları da; ezilmiş çilek kokusu, bir arkadaşın gelen bir mektup, ön kapıya üç kez vurulması, kaşınma, bir iç çekiş ya da durmadan ders veren bir ses, kör edici bir parlaklık, hepsi bu yeni somut sanatın malzemelerine dönüşmüştür. Dezeuze da (2006: 51) Rauschenberg'in kombine resimlerinden hareketle, yeni avangardın malzemelerinin bir kısmı olarak bu listeye; masa örtüleri, mutfak eşyaları, ampuller, hayvanlar, beyzbol topları, eski ustaların reproduksiyonları, şapkalar, paketleme sandıkları, çizgi romanlar, aşk hikayeleri, cam, ahşap, karton, demir, çimento, at kılı, deri, kumaş, aynalar ve elektrik lambaları gibi birbirinden farklı nesnelere eklemiştir. Soyut Dışavurumcu soyutlamanın ve Clement Greenberg'in övdüğü resimsel ortam özgüllüğünün ardından Neo-Dada sanat kullandığı sıradan nesnelere ile bastırılmış olanın geri dönüşüne sebep olmuştur. Modernin son büyük okulu Soyut Dışavurumculuk ile mevcut başarısının zirvesine ulaşmış ve tamamlanmıştır. Anderson ise bu sonu (1998: 95-96) "...piyasa ne veriyse onu geri aldı" şeklinde yorumlamıştır.

"Bugünün genç sanatçısının artık "ben bir ressamım", "bir şair" ya da "dansçı" demesine gerek yok. O sadece bir "sanatçı". Hayatın tamamı ona açık olacak sıradanlığın anlamını, sıradan şeylerin dışında keşfedecek. Onları olağanüstü yapmaya çalışmayacaktır. Sadece gerçek anlamları belirtilecektir. Ama hiçten olağanüstü olanı ve sonra belki hiçliği tasarlayacaktır. İnsanlar sevinecek ya da dehşete düşecek, eleştirilenlerin kafası karışacak ya da eğlendirilecek, ama eminim bunlar 1960'ların simyaları olacak" (Kaprow, 1958b: 9).

Görsel 4: Robert Rauschenberg, Black Market, 1961

Neo-Dada'nın önemli çıkış noktalarından bazıları; tanınabilir nesnelerin kullanımı, düşük değerli malzemelere yapılan vurgu, kısa ömürlü eserlerin yaratılması ve sanatçının teknik becerisinin önemsenmemesidir. Bu durum, klasik estetik eserin yalıtılmış yapısına bir tepki ortaya koyulduğu gerçeğine vurgu yapmaktadır. Rauschenberg ve Brecht, bu mantıktan hareketle, sanat eseri ile izleyicisi arasındaki mesafeyi en aza indirmek için izleyiciyi eserin üretim sürecine dâhil etmeye çalışan uygulamalar ortaya koymuşlardır. Ancak hem Rauschenberg'in hem de Brecht'in eserlerinde sanatçı, katılımcı ve eser arasındaki ilişkiler aynı şekilde kurulmamış, bu hedef doğrultusunda farklı yaklaşımlar geliştirilmiştir. Rauschenberg 'Black Market'de (Görsel 4), numara taşıyan pullar ile izleyicilerin kendi kompozisyonuna eklenen yeni nesnelere yapıştırmalarını teşvik ederek, sanat eserinin çerçevesini ortadan kaldırmak yerine genişletmek, gündelik nesnelere sanat nesnelere arasındaki farkı pekiştirmek istemiştir. Buna karşılık Brecht ise, nesnelerin gündelik hayatın bağımsız parçaları olarak kalmasına izin vererek, sanatçının kontrolünü kasten azaltmıştır (Görsel 5). Brecht ayrıca parçaların ve parçaların birleştirilmesini içeren montajın aksine, bir kompozisyonu oluşturmak için hiçbir yapıştırmacı, boya, cıvata veya bağlantı nesnelere kullanmamıştır. Bu nedenle "düzenleme" terimini "montaj"dan daha çok sevdiğini, çünkü bu terimin uzayda zamansal değil zamansal bir kümeyi akla getirdiğine dikkat çekmiştir. Brecht'in düzenlemelerinin mekânsal düzeneklerin tersine, zamansal boyutunun, yapıtlarının gündelik hayatın içinde kaybolmasına izin veren şey olmasını sağlamıştır (Dezeuze, 2006: 58-59). Brecht sanatta şans faktörünü öne çıkararak, kültürümüzün ve kişisel geçmişimizin kişiliğimize kazdığı önyargılardan kurtulmanın, yani daha büyük bir genelliğe ulaşmanın bir aracı olarak tanımlamıştır. Sanatçı için mevcut olan formların kabı böylece açık uçlu hale gelmekte ve nihayetinde tüm doğayı kucaklamaktadır (Brecht, 1966: 24).

Görsel 5: George Brecht, Suitcase, 1959.

"Eğer "sanatı" es geçer ve doğanın kendisini bir model veya hareket noktası olarak alırsak, önce sıradan yaşamın duyuşsal malzemelerinden bir molekülü bir araya getirerek farklı bir sanat türü tasarlayabiliriz: bir yaprağın yeşili, bir kuşun sesi, ayaklarının altındaki çakıl taşları, bir kelebeğin çırpınan geçmişi. Bunların her biri zaman ve uzayda meydana gelir ve tamamen doğal ve sonsuz derecede esnekler. Böyle ilkel ama harika bir

olaydan, bir yaratıcı formun malzemelerinin ve organizasyonunun bir ilkesi inşa edilebilir” (Kaprow, 1958b: 10).

Neo-Dada sanatçıları, giderek metalaşan bir öznellik bağlamında deneyim sorununu doğrudan ele almışlardır. Zen felsefesi ile birlikte, sanatçılar, tüketiciliğin yapay merkezli öznelliğine, akıcı, anlaşılması zor deneyim alanını yakalamaya yönelik performatif girişimlerle karşı koyma olanağı bulmuşlardır. Kaprow'un kapitalist toplumdaki bir gedik olarak gördüğü deneyim anlayışı, tüketen özneyi yapılandıran ıvır zıvırın akışıyla ifade edilmiştir (Dezeuze, 2006: 64-65).

Neo-Dada sanat yapıtları alımlama düzeyinde, yaşamla iki şekilde ilişki kurmaktadır. İlkinde izleyici bir yaratıcı katılımcıya dönüştürülerek, eserin üretilme ve izlenme süreçlerinin birleşmesi sağlanmaktadır. İkinci olarak da sanat eserini oluşturan eylemler doğrudan yaşamdan alınarak, sanat ve yaşam daha yüksek, yaratıcı bir düzeyde birleştirilmektedir. İzleyici, bir müze veya galeri ortamında Neo-Dada nesnelere karşılaştığında, benzer bir süreç gerçekleşmektedir. Sanat eserine dâhil edilen sıradan gerçekliğin parçaları, estetik bir bütüne direnerek, izleyicinin geldiği gerçekliğe kavramsal köprüler kurmaktadır. Böylece Neo-Dada sanat eseri, sanat dünyasından gündelik varoluş dünyasına uzanmaktadır (Berghaus, 2006: 92).

Neo-Dada terimi 1950'lerin sonlarında ortaya çıkmış ve hiçbir zaman tutarlı bir şekilde uygulanmamış olsa da, hızla Soyut Dışavurumculuk ve Pop Art arası dönemi tanımlamak için kullanılan temel terim haline gelmiştir. Birçok genç sanatçı, o zamanlar baskın olan resimsel soyutlama geleneklerinden kopmak için, alternatif yaklaşımlar arayışındadırlar. 1916'dan 1922'ye kadar gelişen orijinal Dada hareketinin radikal yöntemlerinden, estetik sanat karşıtı malzemelerden ve ikonoklastik tutumlarından ilham alan bu yeni nesil sanatçılar, hem kavramsal hem de görsel olarak sanatın ne olması gerektiğine dair kurallara meydan okumuşlardır (Hapgood, Rittner, 1995: 63-70).

DADA'DAN NEO-DADA'YA İSYANIN DÖNÜŞEN KARAKTERİ

Neo-Dada, savaş öncesi dönemin Dada eserlerinden veya yazılarından ilham almakla birlikte bu etkileri hemen dönüştürmüştür. Berghaus (2006: 77) Neo-Dada'yı, adından da anlaşılacağı gibi, savaş öncesi dönemin avangard stratejilerin bir geri dönüşümü değil, savaş sonrası kentsel çevrenin yeni sosyo-ekonomik ve kültürel gerçeklerine bir yanıt olarak tanımlamaktadır. Bunun yanında bu tavırdaki sanatçılar da Dada'nın geri dönüşü anlamında ve yeni bir “-izm” çatısı altında tanımlanmaktan kaçınmışlardır. Bu nedenle de Neo-Dada terimi evrensel olarak kabul edilmemiş ve şiddetle reddedilmiştir. Pop Art, Yeni Gerçekçilik, Olgusalılık, Junk Sanat, Happening, Fluxus, vb. terimler lehine 'Neo' etiketinin reddedilmesinin başlıca nedenleri şu şekilde özetlenmiştir: Dada, Birinci Dünya Savaşı'na karşı bir protesto iken, İkinci Dünya Savaşı, Neo-Dadaistler için bir sorun olarak alınmamıştır. Dada, Sanayi Devrimi'nden Birinci Dünya Savaşı'na kadar uzanan rasyonalist ve materyalist dünya görüşünü eleştirirken, Neo-Dada materyalist tüketim toplumunun eleştirel bir değerlendirmesine dönüşmüştür. 1916-23 yılları Dada'nın döneminde, kitle iletişim araçlarının günlük yaşam üzerinde yalnızca ilkel etkisi varken, 1958-65 yılları arası Neo-Dada döneminde yeni elektronik iletişim araçları yaygınlaşmıştır. Dada'da iki boyutlu kolajın kompozisyon ilkesi, Asamblaj ve Environment biçiminde üçüncü boyuta taşınırken, Happeningler ile dördüncü boyuta genişletilmiştir. Duchamp'ın hazır nesne kullanması bir protesto eylemi ve şok taktiklerinin bir aracıken; sıradan eserlerin Neo-Dada kullanımı genellikle estetik nedenlere sahip olmuş ve gündelik nesnelere doğal güzelliğini keşfetmeyi amaçlamıştır. Birçok Dadacının, politik gündemlerini tüketici kapitalizminin eleştirisi ve popüler medyanın yatıştırıcı etkisi ile sınırlayan solcu görüş, Neo-Dadaistler tarafından tekrarlanmamıştır. Dada'nın yaşamı sanatla birleştirme amacı, hem sanatın hem de yaşamın tanımlarının önemli ölçüde değiştirmesiyle Neo-Dada hareketinde yeni bir boyut kazanmıştır. Neo-Dada, Dada performanslarının kurucu bir unsuru olan şans faktörünü kullanmış, ancak burada doğayı her şeyin eşit değere sahip olduğu hiyerarşik olmayan olayların bir kompleksi olarak açıklayarak bir Zen felsefesinden yararlanmıştır (Berghaus, 2006: 79). Neo-Dada sanatçılarının bir kompozisyon yöntemi olarak şans kullanmaları, performans ve diğer geçici tezahürlere olan ilgileri ve sanatın geleneksel sergilenmesi, dağıtımı ve metalaştırılmasına yönelik meydan okumaları, Dada'dan derin değişimleri yansıtmıştır (Hapgood, Rittner, 1995: 63-70). Kaprow, Rauschenberg ve Brecht tarafından gösterilen değişkenliğin ve hareketliliğin kavranması deneyiminin kendisine odaklanmasıyla, Neo-Dada, modern yaşamın süreksizliğiyle ilgilenen önceki avangard sanatçılardan ayrılmıştır. Neo-Dada'nın akış, süreç ve performatiflikle ilgili kaygıları, deneyim kavramında bir araya gelmiştir (Dezeuze, 2006: 61).

Neo-Dadaist olarak anılan sanatçılar, kendi başlarına veya kurumsal tanımlarıyla homojen bir grup, hatta bir sanat hareketi oluşturmadıkları için bu etiketi reddetmişler ve 1962'de Neo-Dada büyük ölçüde geçmişte kalmıştır. Neo-Dada terimi dönemin sanatçıları tarafından geniş çapta kabul görmese de, Pop Art olarak bilinen bir sanat yelpazesinde hüküm süren Yeni Gerçeklik, Fluxus, Assemblage, Environments, Happenings

ve Beat gibi ortak bir dizi varsayım ve tutuma işaret etmesi bakımından değerli görülmüştür (Hapgood, Rittner, 1995: 63-70).

Bürger (1984), Neo-Avangardı, üzerinde anlaşmaya varılmış bir dönemlendirme işlevi olan bir terim olarak değil, yirminci yüzyılın başlarındaki tarihsel avangard kavramıyla diyalektik bir ilişki içinde duran teorik bir yapı olarak tanımlamaktadır. Ancak Hopkins (2006: 1-2) 1950 ve 1960'larda ABD ve Batı Avrupa'da başlamış güzel sanatlardaki eğilimlere ve oluşumlara özel bir vurgu yapmaktadır. Neo-Dada, Yeni Gerçeklik, Fluxus, Pop, Minimalizm ve Kavramsal Sanat gibi sanat hareketlerini Neo-Avangard çatısı altında toplamıştır. Neo-Avangardizmin bitiş tarihini ise 1960'ların sonu ile 70'lerin sonu arasında bir yere yerleştirmiştir. Nedenini de toplumda bu zaman zarfında meydana gelen önemli sosyal ve ekonomik değişimlerin bir sonucu olarak göstermiştir.

Hopkins (2006: 19) 1950'lerin, 60'ların ve 70'lerin Neo-Avangard sanatını karakterize etmek için bu dönem tavrını Dada ile karşılaştırmaktadır. Buna göre bahsedilen dönemlerin Neo-Avangard sanat hareketleri Dada'ya göre daha az hırslı, gösterişli olduğunu ileri sürmektedir. Buna göre, Neo-Avangard Dada'dan miras aldığı kabul edilen parodi veya ironi ruhu tarafından yönlendirilmekte, ancak bu parodi veya ironi yöntemlerini ister montaj, ister hazır-yapıt açısından olsun sanatın kendi kendine yöneltilerek yirminci yüzyılın başlarındaki büyük açıklamalardan kaçınmaktadır. Hopkins, John Cage'i Neo-Avangard'ın bu tavrının en iyi örneklerinden biri olarak göstermiştir. Cage (1961) ise tarihsel avangardın Dada'sı gibi şok temalarıyla uğraşmak yerine, Neo-Dada'yı geçmişten yoksun bir boşluk olarak tanımlamaktadır.

Hopkins (2006: 7) ayrıca Avangard ve Neo-Avangard teorilerini, İtalya'daki Rönesans ve Maniyerizm arasındaki ilişkiyle açıklamaktadır. Rönesans, yeniliğin belirleyici dönemiyse, Maniyerizm, İtalyan ustaların çeşitli başarılarının sömürüldüğü ve test edildiği tarihsel kuyruğu olarak göstermiştir. Tintoretto, Parmigianino ve El Greco gibi ressamın dönemin hâkim perspektif sisteminin aygıtlarının zayıflamaları ve çarpıtmalarını iki kuram arasındaki ilişkiyi anlatmakta kullanmıştır.

Rönesans'tan itibaren sanatın estetik ile tanımlanması, birbiri ardına gelen biçimler arasındaki gerilimler sanatın genel tanımının yapılmasında belirleyici olmuştur. Buna sanatın kendi mantığını, tanımını, varlığını sorgulayan Dada gibi felsefi ve siyasi avangard çıkışlarda dâhildir. Bütün ayrılıklarına rağmen hepsinin ortak kaygısını, Greenberg (1969) sanat olduğu iddia edilen her şeyi, zevkle deneyimlenme karakteriyle tanımlamaktadır. Çağdaş sanatın esas aldığı ve pek çok sanatçının yapıtlarının kabul edilmesini istediği şeyi de tam da burada konumlandırmaktadır. Marcel Duchamp'ın ilk kez harekete geçtiğinden beri periyodik olarak yenilenen umutla sanatçıların istediği şey; belirli türdeki entrikaların benzersiz bir varoluş ve değer kazanarak sanat bağlamında kalmasıdır. Sanat bağlamına giren her şey, kaçınılmaz olarak beğenin yargı yetkisine ve beğeni düzenine tabi hale gelmiştir. Greenberg Avangardı sanatta bir devrim anlamında değil geçmişten bir kopuş, yeni bir başlangıç olarak tanımlamaktadır. Buna göre geçen yüzyılın ortalarına kadar Batı sanatındaki yeniliklerin şaşırtıcı olması gerekmemiştir. Çünkü yenilik kendi başına kendini tanımlıyordu. Ama 60'larda, sadece yeniliğin kendi başına kendini tanımlaması yetmiyordu, aynı zamanda onu şaşırtıcı ve göz alıcı hale getirerek yeniliğin reklamının da yapılması gerekiyordu. Böylece yenilikler kasıtlı ve metodik olarak şaşırtıcı hale getirilmiştir. Tüm şaşırtıcı sanatların mutlaka yenilikçi veya yeni sanat olduğu gerçeğinin doğru olmadığı ortaya çıkmıştır, çünkü sanatın, şaşırtıcı ya da yeni bir şey olmadan ya da söylemeden de şaşırtıcı bir etkisi olabileceği ortaya çıkmıştır. Şaşırtıcı, muhteşem veya üzücü olma karakterinin kendisi, güvenli zevkin bir parçası olarak geleneksel hale gelmiştir. Böylece Avangard, devrim olmasının tam tersine kalite standartlarının sürekliliğini, sürekli yenilik yoluyla korumuştur.

Richter (2004: 208) ise modern bir sanat eserini tekrar tekrar görülmesine rağmen yeni duyular, yeni duygular uyandıracak bir karakterde tanımlamaktadır. Ancak Dada eserin bu modern karakterini, yarattığı şok etkisi sağlamaktadır. Dada'nın asıl karakteri de izleyiciyi sanata karşı alışılmış tutumunun, geleneksel sanatsal deneyiminin durgun anlamsızlığından uzaklaştırmak için tasarlanmış olmasıdır. Ancak bu şok modern sanatta olduğu gibi tekrarlanamaz. Onları ikinci kez gördüğümüzde, karşımıza hiçbir anlamı olmayan basit kullanım nesneleri olarak çıkmaktadırlar. Artık herhangi bir anti-estetik ya da anti-sanatsal işlevi yoktur, yalnızca pratik bir işlevi vardır. Sanatsal ya da sanat karşıtı içerikleri, ilk şok etkisinden sonra sıfırlanmıştır. Richter Neo-Dadayı, Dada'nın isyan karakterinin yerine koşulsuz uyum karakteriyle böyle bir şoku tesis etme girişimi olarak tanımlamaktadır. Duchamp'ın Kömür Küreği, Şişe Rafi (**Görsel 6**) ve *Pissuarı* artık sakın bir estetik yargının nesneleri olabilir ki bu tam olarak Duchamp'ın isyan ettiği özerk estetik yargıdır. Neo-Dada ile tekrar gündeme gelmiş ve hazır-nesne kabul görmüş, onaylanmış bir eser olarak galerilerde, müzelerde yerini almıştır.

Görsel 6: Marcel Duchamp, Bottle Rack, 1914

Duchamp 1963'te yazdığı bir mektupta Neo-Dada için şu ifadeleri kullanmıştır;

"Yeni Gerçekçilik, Pop Art, Assemblage vb. dedikleri bu Neo-Dada, kolay bir çıkış yolu ve Dada'nın yaptıklarını yaşıyor. Hazır ürünleri keşfettiğimde estetikten vazgeçirmeyi düşündüm. Neo-Dada'da hazır ürünlerimi almışlar ve onlarda estetik güzellik bulmuşlar. Şişe rafını ve pisuarı bir meydan okuma olarak yüzlerine fırlattım ve şimdi estetik güzellikleri için onlara hayran kalıyorlar" (Richter, 2004: 207-208).

Görsel 7: Tom Wesselmann, Great American Nude #57, Ahşap üzerine akrilik ve kolaj, 122 x 165 cm. 1964.

Greenberg, (1969) kendini modern estetiğin katı biçimciliğine yönelttiği eleştiri ile kurgulayan 1960'ların sanatını, çeşitliliğin tüm görünüşlerinin altında ele verdiği birlik ve tekdüzelikle tanımlamaktadır. Tüm çeşitliliklerinde bazı belirgin ortak stilistik özellikler ortaya çıkmaktadır. Tasarım veya düzen neredeyse her zaman açık ve nettir, çizgiler keskin ve temizdir, şekil veya alan geometrik olarak basitleştirilmiştir, renk düz ve parlaktır veya en azından belirli bir renk tonu içinde değer ve doku açısından farklılaşmamıştır (**Görsel 7**). Buna göre 60'lardaki ileri sanat, bu stil kanonlarına neredeyse oybirliğiyle katılmıştır. Greenberg tezini güçlendirmek için 40'larda ve 50'ler Avangard sanatın uyduğu kanonları da şöyle tanımlamaktadır; tasarım veya düzen akıcıdır, çizgiler yumuşaktır, şekiller veya alanlar belirsiz, dokular düzensiz ve renk de bulanıktır (**Görsel 8**). Görüleceği üzere bu özellikler aynı zamanda Soyut Dışavurumculuğun da karakterleridir. Bu ortak paydalar, 40'larda ve 50'lerde tek ve aynı dönem üslubuna işaret ettiği gibi, 60'lardaki yeni sanatın ortak paydaları da tek, her şeyi kapsayan bir dönem stiline işaret etmektedir. Son yılların irili ufaklı, önemli ve önemsiz tüm çeşitli ve dâhiyane heyecanları ve deneyleri tek bir dönem stilinin altında toplanmıştır.

Görsel 8: Willem de Kooning, Interchange, Tuval üzerine yağlıboya, 200.7 cm × 175.3 cm. 1955.

SANAT VE HAYAT BİRLİĞİ SÖYLEMİNE İTİRAZLAR

Oldenburg (1967: 787) sanatın hayat ile birliği üzerine düşüncelerini, bütün iyimserliğine rağmen kötümserlik üzerine oturtmaktadır. Sanatın kaçınılmaz bir şekilde burjuva ile ilişkiye geçeceğini Duchamp'ın dahi sonunda müzeye kabul edilerek sanat etiketi almasına bağlamaktadır. Burjuva sanatını zaman zaman kendilerini kışkırtmak, rahatsız etmek ama nihayetinde onu sarıp sarmalayarak sona erdirmekle ve bir sonrakine geçmekle tanımlamaktadır. Sanat fikrini tamamen unutarak sanat yapmak düşüncesi onu sanat ve hayat birliği konusunda önemli sanatçılar arasında yerleştirmektedir.

“Politik-erotik-mistik olan, müzede kışının üstüne oturmaktan başka bir şey yapan bir sanattan yanayım.

Ben sanat olduğunu bilmeden büyüyen bir sanattan yanayım, başlangıç noktasına sıfır olma şansı verilmiş bir sanat.

Gündelik saçmalıklarla iç içe olan ve yine de zirveye çıkan bir sanattan yanayım.

Ben, biçimini hayatın kendi çizgilerinden alan, kıvrılan, uzayan, biriken, tüküren ve damlayan, hayatın kendisi kadar ağır, kaba ve kör, tatlı ve aptal olan bir sanattan yanayım.

Ben bir sigara gibi içilen, bir çift ayakkabı gibi kokan sanattan yanayım.

Pantolon gibi giyilip çıkartılan, çorap gibi delikler açan, bir parça turta gibi yenen ya da bir bok parçası gibi büyük bir küçümseme ile terk edilen sanattan yanayım” (Oldenburg, 1967: 787-788).

Bürger (2007: 105-106) tarihsel avangard hareketlerini, sanat ve yaşam arasındaki mesafeyi ortadan kaldırma girişimi olarak tanımlamaktadır. Avangard hareketlerin toptan bir şekilde bu tanım altında toplanması başta Foster (2009) ve Buchloh (1984) olmak üzere birçok yazar tarafından tekrar gündeme alınarak tartışmaya açılmıştır.

Foster (2009: 41-43) Bürger'in (2007) avangardı estetik özerkliğin karşısında sanat ve hayatın yeniden sağlanması anlamında tanımlamasına itiraz ederek Duchamp da dâhil olmak üzere Dada sanatçılarının amaçlarının ne soyut anlamda sanatı reddetmek ne de yaşamla romantik anlamda bir uzlaşma sağlamak olmadığını ileri sürmektedir. Hatta Foster daha da ileri giderek Neo-Avangard'ların ilk dalgasının temsilcileri Rauschenberg ve Kaprow'u da bu tanıma dahil etmektedir. Buna göre Foster, sanat eserini, hayat ile sanat arasında bir bağ kurmak ile değil ikisi arasındaki gerilimi sürekli kılmak olarak tanımlamaktadır. Rauschenberg resmi hem sanatla hem de yaşamla ilgili olarak tanımlayarak ikisinin de tek tek yapılamaz olduğunu, kendisinin yalnız ikisi arasındaki boşlukta hareket etmeye çalıştığını söylemiştir. Aradaki boşluğu, insanın sebepsiz yere gerçekten zaman ayırdığı her pratik şeyi, karıştırdığı yer olarak tanımlamaktadır. Öte yandan Kaprow da belirli bir zaman ve mekânda tanımlanan estetik deneyimlerin çerçeve veya genel düzenlerini sınımayı amaçlamaktadır (Cage, 1961: 105).

Buchloh (1984) ise Bürger'in teorisini Marx'ın ideoloji eleştirisine dayandırmaktadır. Buna göre; Bürger dindarlığın toplumsal işlevini ayrıntılı olarak tartışan Marx'ın aksine, Adorno, Benjamin ve Lukács gibi Marksist estetikçilerin sanatın işlevine asla değinmediklerini, ancak 19. yüzyıl burjuva sanat tanımını, sebep-sonuç açıklamaları, değişim değeri ve kâr yönelimi tarafından düzenlenen bir toplumda, özünde işlevsiz olarak kabul ettiklerini savunmaktadır. Yalnızca Marcuse'nin yazılarında Bürger, sanatın toplumsal işlevini, yerleşik varoluş biçiminin olumlayıcı bir gerekçesini sağlayarak açıklığa kavuşturma girişimini keşfetmiştir. Bununla birlikte, Marcuse, Bürger ve sosyal sanat tarihçilerinin çoğunluğu tarafından uygulanan ideoloji olarak 60'ların sanat kavrayışını son derece eksik olarak tanımlanmıştır. Estetik bilgi ideoloji alanına atandığında, eleştirel özne olarak akademisyen ve tarihçi, estetik uçuruma bilimsel bir nesnellik konumundan baktığı varsayılan bilgiyi üretmektedirler.

Scheunemann da (2005: 29) hazır yapıtı, Bürger'in (1984: 51) tanımladığı gibi kurum olarak sanata, sanat piyasasına ve bireysel üretim kategorisine sanat ve hayat ilişkisi bağlamında bir saldırı olarak kabul etmemektedir. Buna kanıt olarak da Duchamp'ın Çeşme için söylediği şu sözleri göstermektedir. “Bay Mutt'un Çeşme'yi kendi elleriyle yapıp yapmadığının bir önemi yoktur. O, onu seçti. Sıradan bir yaşam nesnesini aldı, yeni başlık ve bakış açısı altında yararlı önemi ortadan kalkacak şekilde yerleştirdi, bu nesne için yeni bir düşünce yarattı” (Duchamp, 1917: 283). Bu yorum, sanat kavramında köklü bir değişikliğin habercisi olmuştur. Duchamp, fırça ve tuvali terk ederek, sıradan bir yaşam nesnesinin bir sanat eserine dönüştürmüştür. Ortaya kışkırtıcı bir soru atılmıştır; bir nesneyi sanat eseri yapan şey nedir? Sanatsal yaratıcılığın o zamana kadarki adresi olan sanatçının yeteneği, el işi terk edilmiş yerine sanatçının yalnızca seçtiği bir sıradan nesne yerleştirilmiştir. Böylece Duchamp sanata saldırmaktan öte yeni bir sanat tanımını ortaya koymuştur.

Avangard manifestoların hemen hepsi sanatın o zamana kadar hâkim olmuş mimetik özelliğine radikal bir itiraz ile şekillenmiş ve fotoğrafın yeniden üretim mantığına karşı stratejiler geliştirmek, dönemin karakterini

oluşturmuştur. İlk avangard hareketlerden yalnızca Dadaizm ve Sürrealizm bu genel arayış içinde etkili bir kırılma yaratmıştır. Duchamp hazır-nesnesi ile Berlin Dadaistleri de fotomontajları ile bu kırılmayı sağlamışlardır. Scheunemann de, ilk avangardları, Rus avangard etkinlikler haricinde, yarattıkları bu kırılmaya rağmen, sanatı yeniden yaşam pratiği ile ilişkilendirme hedefleri ile tanımlamamaktadır. 1917 devrimi sonrası, Boris Arvatov'un üretim sanatı kavramı ve Vladimir Tatlin'in yapılandırmacı plan ve projeleri ile sanat yaşam pratiğine, yeni bir toplum oluşturma idealiyle ilişkilendirilmiştir (Scheunemann, 2005: 28). “Sanat, yaşamın en değerli tezahürü değildir. Sanat, insanların ona atfetmek istediği semavi ve evrensel değere sahip değildir. Hayat çok daha ilginç” (Tzara, T. 1922: 248). “Tek endişemiz gerçek hayat; sanatın ya da başka bir şeyin kalıcılığı umurumuzda değil” (Debord, 1957: 14).

Hazır-nesnelerin sanatın olasılığı için bir dizi deneysel test vakası oluşturduğu belirten Hopkins de (2005: 95) bunları toptan tek bir fikre, yani baskın estetik varsayımlara tek yönlü bir meydan okuma olarak tasarlanmış olmaları indirgemesine itiraz etmektedir. Duchamp için hazır-nesne fikri, hem kendi düşünce süreçleri açısından içsel olarak, hem de pratiğinin bağlı olduğu maddi koşullar açısından dışsal olarak var olan, seri üretimin teknolojik süreçleri ve sanatsal hareketin kültürel metalaştırması hakkında giderek artan karmaşık düşünceleri doğrultusunda devam eden bir soruşturma başlatmıştır.

Scheunemann (2005: 21-22) avangard manifestoların, sanatın özerkliği meselesinden hareketle sanatın yaşamla ilişkisinde birbirinden farklı yaklaşımlarının olduğunu altını çizmektedir. Buna göre avangardın bütün manifestoları ile tek boyutlu bir şekilde özerk sanata bir saldırı ve sanat hayat ilişkisi mantığında okunması sorun doğurmaktadır. Avangard hareketlerin ortak zemini, sanatçıların ortak bir stratejisinde veya politik yöneliminde değil, sanatçının üretim durumunu, sanatsal üretim araçlarını ve genel olarak sanat kavramını temelden etkileyen dış zorluklarda aranmasını önermektedir. Geleneksel sanat pratiğini ve kavramlarını sorgulayan şeyin, yeni teknik üretim ve yeniden üretim araçlarının gelişmesi olarak gösterilmektedir. Böylece fotoğrafın, fonografin ve film şeridinin icadı ve alandaki gelişmeler, sanatın geleneksel işlevlerinin sorgulanmasını beraberinde getirmiştir. Benjamin (1969: 227) fotoğrafın icadının sanatın tüm doğasını değiştirip dönüştürmediği sorusunu gündeme getirmiştir. Mekanik yeniden üretim çağı, sanatı kült temelinden ayırmış, sanatın özerkliğinin görüntüsü de sonsuza dek ortadan kaybolmuştur. Benjamin; Kübizm, Fütürizm ve Dışavurumculuktan Dadaizm, Konstruktivizm ve Sürrealizme kadar tüm avangard hareketlerde sanatçılar tarafından paylaşılan başlıca kaygılardan birini ortaya koymuştur. Kübistler ile geliştirilen kolaj tekniği, yeni bir sanat biçiminin icadı olarak, resmi gerçekçi fotoğraf temsiline yanılmasıyla uzaklaştırarak bu hızlı yenilik sürecinin zirvesine yerleşmiştir. Sonrasındaki bütün avangard sanatçılar Kübist ressamlar tarafından geliştirilen stratejilerin, fotoğrafik imgelemden mümkün olduğunca kararlı bir şekilde ayrılma arzusu tarafından yönlendirildiği gerçeğini gizlememişlerdir. Buradan hareketle Scheunemann Avangard sanatçıları, bu zorlukla nasıl mücadele edileceğine dair birleştirici bir strateji geliştirmeleri ile değil, tepkilerindeki farklılıklar ile tanımlamaktadır. Onları zamanın modernist olduğu kadar gelenekçi eğilimlerinden de ayıran tek ortak noktaları, bu zorluğa karşı geliştirdikleri yapıcı ve yenilikçi yanıtlar olarak belirtmiştir.

TARİHSEL AVANGARDIN MODERN KARAKTERİ VE AVANGARDIN PROJELERİNİ TAMAMLAYAN YENİ AVANGARD

Lyotart (1994: 51-53) modern resmi şöyle tanımlamıştır; “Kavramlaştırılabilir, ama ne görülebilir ne de gösterilebilir bir şeyin var olduğunu göstermek”. Burada gösterilemez olan ters anlamda alınarak figürasyon ve temsilden bir kaçınma olarak alınmaktadır. Görmeyi imkânsız hale getirerek bir gösterme sağlanmaktadır. Modern sanatın hazza dayalı tanımı da tam olarak bu imkânsızlıktan yani acidan kaynaklanmaktadır. Lyotart buradan hareketle, modern sanatın dayanağında olduğu gibi Avangardların mantığını da yücenin estetiğine yerleştirmektedir. Çünkü resmin Avangardlarının yüceye yönelik saldırıları yine yüceye yönelik bir itirazdan hareket etmektedir.

“Cézanne hangi uzama çatar? İzlenimcilerinkine. Picasso ve Braque’ı öfkeleniren nesne ise Cézanne’inkidir. Duchamp ise 1912’de, Kübist bile olsa, bir tablo yapmak gerektiği önvarsayımını bir kenara bırakır. Buren de, Duchamp’ın yapıtında dokunulmadan kaldığını düşündüğü başka bir önvarsayımı sorguya çeker: Yapıtın sunulduğu mekânı. Kuşaklar şaşkıncu bir hızlanmayla koşuştururlar. Bir yapıt ancak önce postmodernse, modern olabilir. Böyle anlaşıldığında, postmodernlik, nihayetine varmış modernizm değil, doğum halindeki modernizmdir ve bu hal süreklilik arz eder” Lyotart (1994: 53).

Scheunemann da (2005: 16). Habermas’a atıfta bulunarak tarihsel avangardların modern karakterini vurgulamıştır. Buna göre; Habermas, estetik modernite disiplini taslağını çizirken avangardı modernitenin zirvesi olarak sunmuştur. Modernitenin ruhu ve disiplini Baudelaire’in yapıtlarında net konturlara bürünmüş,

bundan sonra da çeşitli avangard hareketlerin doğmasını sağlamış ve nihayet Dadaistlerin Cafe Voltaire'lerinde ve Sürrealizmde doruk noktasına ulaşmıştır (Habermas, 1994: 16).

Lyotart da (1994: 51) modern sanatın dayanağında olduğu gibi avangardların mantığını da yücenin estetiğine yerleştirmektedir. Kant'ın çıkarırsızlık ilkesi ile de güzelin var olma koşulunu her türlü yarardan bağımsız haz duygusuna dayandırmaktadır. Güzelliğin var olma koşulu ise, duyarlık tarafından, önceden verili hiçbir kavramsal belirlenme olmaksızın iletilen durum (sanat yapıtı) karşısında, bu yapıtın uyandırdığı, her türlü yarardan bağımsız haz duygusunun ilke olarak evrensel bir uzlaşmaya çağırıyor olmasıdır.

“Manifestolar, retorik veya edebi değerleriyle -şiirleriyle- değil, dünyayı değiştirme yetenekleriyle yargılanmayı talep ederek, kendilerini yalnızca bir amaca yönelik araç olarak sunma eğilimindedir” Puchner, M. (2006: 352), Anderson (1998: 93) Avangard'ın ölümünü 19. yüzyılda modernizmin manifestolarının sonu üzerinden temellendirmektedir. Buna göre; yetmişlerden beri, bir avangard veya bireysel deha fikri, şüphe altına girmiştir. Mücadeleci, kolektif yenilik hareketleri giderek azalmış ve yeni, öz-bilinçli bir '-izm' rozeti her zamankinden daha nadir hale gelmiştir. Çünkü postmodernin evreni bir sınırlandırma değil, bir karışımdır ve geçişi, melez olanı kutlamaktadır. Bu iklimde manifesto, çağın ruhuna aykırı, iddialı bir saflığın kalıntısı olarak modası geçmiş olarak kabul edilmiştir. Sanatsal pratikler alanının kendi içlerinde herhangi bir kendi kendini adlandırma sisteminin yokluğunda, postmodernizm, modernizmin asla sahip olmadığı, hepsi için kapsamlı bir başlık olarak çağdaş bir belirginlik kazanmıştır.

Tarihsel Avangardlar itirazlarını sanatın gelenekleri üzerinde yoğunlaştırmış olsalar da, sanatın kurumlarına nispeten daha az ilgi göstermişlerdir. Yeni Avangardlar sanat kurumlarını ifşa ederken Tarihsel Avangardların projelerini tamamlamışlardır. Bu görev, çalışmaları Minimalizm'den Kavramsalcılığa en etkili geçişi temsil eden sanatçılar topluluğu tarafından üstlenilen görev olmuştur. Postmodern hiçbir zaman modernin yerini tamamen almamıştır, ikisi de her zaman bir anlamda birçok önceden tasarlanmış gelecek ve geri kazanılmış geçmiş gibi ertelenmiştir. Ancak sanatın girdiği yeni yolda bir dizi kültür ve siyaseti uygulama için yeni yollar başlatılmıştır (Anderson, 1998: 101).

Berghaus'a göre (2005: 216-217) Yeni Avangardın deneyimleri ilk avangardı iptal etmemiş, aksine onun amaçlarını yeni bir sentez ile ortadan kaldırarak gerçekleştirmiştir. Yeni Avangardların, ilk avangardların stratejilerini kullanmalarını, Bürger'in (2007) kınadığı gibi bir geri dönüş olarak tanımlamamıştır. Yeni Avangard hareketleri, kültürel birleşme sürecinden hiçbir çıkış yolu olmadığı gerçeğini kabul eden bir temellük stratejisi olarak kabul etmektedir. Bu stratejiye göre Yeni Avangard tavır ilkinin muhalif karakterinden tamamen farklı olarak bir pazarlama aracı olarak kullanılmıştır. Bürger'in tersine Berghaus bunu olumsuz olarak almamaktadır. Muhalef bir itiraz olarak araçsallaşan Avangard tavır Yeni Avangardlar ile birlikte ilk avangardın biçimsel karakteri üzerinde temellenerek bu kez piyasaya ve kurumlara dâhil olmanın bir aracı haline gelmiştir. Böylece Batı kültürüne ait sanat tanımının çerçevesi genişletilerek avangardın amacı gerçekleştirilmiştir.

Klotz da (1996: 9'dan aktaran Berghaus, 2005: 196) dijital devrimin bir sonucu olarak sanatsal deneylerin yelpazesinin önemli ölçüde genişlediği ve sonunda postmodern durgunluğun uzun evresinin üstesinden geldiğini savunmaktadır. Postmodern dönemin sonrasını yeni bir modernizm olarak tanımlayarak Habermas'ın (1981) tamamlanmamış bir proje olarak modernliğini işaret etmektedir. Birinci Modernitenin trendlerini ve modalarını geri dönüştürmek yerine, Yeni Avangard hareketler, sanatı yüzyılın başındaki moderniteden farklı bir yere, ama hala modernite olan gerçekten yeni bir alana taşımıştır (Klotz, 1996: 9).

Berghaus da (2005: 215) modernizmi tamamlanmış bir proje olmaktan çok, evrim, değişim ve yenilik varsayımlarına dayanan mantığı ile kendini yenileyerek devam eden bir karakterde tanımlamaktadır. Sanatsal alanda da, bu anlamda dönüşen bir estetiğin geliştirmeye devam ettiğinin altını çizmektedir. “Modernizm, moda gibi gelip giden bir tarz değil, zaman içinde çok çeşitli gerçekleştirmeler ve açıklamalar bulan bir kavramdır” (Klotz, 1996: 10'dan aktaran Berghaus, 2005: 215). Berghaus'a (2005: 215-216) göre Modernizm, modernite deneyimini çeşitli şekillerde ifade etme konusunda geniş bir potansiyele sahip olduğunu ortaya koymuştur. Yirminci yüzyılın sonunda, elektronik ve dijital medyanın değişen iletişim biçimleri, bunların estetik ve sosyal etkileri ve insanların çevrelerindeki dünyayla kökten değişen etkileşim pratikleri üzerine düşünmek için sunduğu fırsatları yakalamıştır. Bu bakımdan, ikinci modernite, yüzyılın başlarındaki selefine çok benzemektedir. Tek belirgin farkı, onun sosyo-politik dürtüsüyle ilgilidir: Tarihsel avangard hem estetik hem de toplumsal bir ütopyayı teşvik ederken ve sanat ile yaşam ikiliğini aşmaya çalışırken, ikinci modernitenin sanatçıları, modernitenin devrimci potansiyeli konusunda çok daha şüpheci olmuşlardır. Sanatsal söylemler ve geçmiş on yılların büyük anlatılarını büyük ölçüde reddetmişlerdir. Bu reddedişin Berghaus'a göre yeni modernite olarak tanımladığı dönemin temel karakterini oluşturmaktadır. İlk avangard hareketlerden sonra birbiri ardına gelen manifestolar dönemi, ikinci avangardlara kadar, hızlanan

teknolojiler ile gitgide kısalan ömürleri ile kendi –izm’lerini yaratmışlardır. Ancak yirminci yüzyılın sonuna doğru, aydınlanmanın büyük anlatıları tamamen yapıbozuma uğratıldığında, önceki hareketlerden farklı bir şey üretme baskısı olarak ilerleme ve gelişme de, sanatın bir karakteri olarak reddedilmiş olmuştur. Eğer illa bir –izm’den bahsedilecekse Berghaus bunu sonsuz bir –izm döngüsü olarak tanımlamaktadır.

SONUÇ

Sanat Rönesans’tan beri her şekilde ekonomik sistemlerle yakın ilişkide olmuştur. Bu ilişki her dönemin avangardları tarafından sürekli problem haline getirilip tartışmaya açılmış ve neticesinde sanat kabuk değiştirerek kendini yenileyebilmiştir. İçinde yaşanan dönemin gerçekliklerinin göz önüne alınmasıyla, geçmişin genellemeci okumalarının yerine, içinde risklerinde de barındığı çok daha oynak, belirsiz ama bir o kadar da geniş bir sanat çerçevesi çizilmiştir.

Dada’nın yaklaşık yüzyıl önce ortaya koyduğu tavır 60’larda Neo-Dada tarafından dönemin koşulları doğrultusunda farklı yönlerde dönüştürülerek ardından gelen Pop Art, Yeni Gerçekçilik, Olgusalılık, Junk Sanat, Happening, Fluxus gibi birçok sanat tavırlarının gelişmesini sağlamıştır. Dada her devrimci eylem gibi bir noktada tamamlanmış ve görevini açtığı yeni alanlar ve kazanımlar çerçevesinde tanımlamıştır. Dada müzeye girdiği için kaybetmiş değil, daha önce sanat olarak kabul edilmeyen hazır-nesneyi müzeye kabul ettirdiği için sanat dünyasında düşünsel bir devrim yaratmasıyla başarılı olmuştur.

KAYNAKÇA

- Anderson, P. (1998) *The Origins of Postmodernity*, Verso.
- Ball, H. (1916). *Dada Fragments*. R. Motherwell (Ed.), *The Dada Painters And Poets: An Anthology* içinde (s. 51-54). The Belknap Press of Harvard University Press.
- Benjamin, W. (1969). *The Work Of Art In The Age Of Mechanical Reproduction*. H. Arendt (Ed.), *Walter Benjamin: Essays And Illuminations* içinde (s. 217-251). Schocken Books.
- Berghaus, G. (2005). *From Futurism To Neo-Futurism: Continuities And New Departures*. D. Scheunemann (Ed.), *Avant-Garde/Neo-Avant-Garde* içinde (s. 195-224). Rodopi.
- Berghaus, G. (2006). *Neo-Dada Performance Art*. D. Hopkins (Ed.), *Neo-Avant-Garde* içinde (s. 75-96). Rodopi.
- Bürger, P. (2007). *Avangard Kuramı*. (Çev: Erol Özbbek). İletişim Yayınları.
- Brecht, G. (1966). *Chance Imagery*. New York: Something, Else Press.
- Cage, J. (1961) *Silence: Lectures and Writings*, Wesleyan University Press.
- Dezeuze, A. (2006). *Neo-Dada, Junk Aesthetic and Spectator Participation*. D. Hopkins (Ed.), *Neo-Avant-Garde* içinde (s. 49-71). Rodopi.
- Duchamp, M. (1917). *Richard Mutt Vakası*. Harrison, C., Wood, P. (Ed.), *Sanat ve Kuram 1900-2000 Değişen Fikirler Antolojisi* içinde, (s. 283). Küre Yayınları.
- Foster, H. (2009). *Gerçeğin Geri Dönüşü*. Ayrıntı Yayınları.
- Foster, H., Krauss, R., Bois, Y.-A., Buchloh, B., Joselit, D. (2016). *Art Since 1900 Modernism, Antimodernism, Postmodernism*, Thames & Hudson.
- Habermas, J. (1981). *Modernlik: Tamamlanmamış Bir Proje*. N. Zeka (Ed.), *Postmodernizm: Fredric Jameson, Jean-François Lyotard, Jürgen Habermas* içinde (s. 31-44). Kıyı Yayınları.
- Hapgood, S. ve Rittner, J. (1995). *Neo-Dada: Redefining Art, 1958-1962*. *PerformiNg Arts Journal*, 17(1), "63-70". <https://doi.org/10.2307/3245699>
- Harrison, C., Wood, P. (2011). *Sanat ve Kuram 1900-2000 Değişen Fikirler Antolojisi*. Küre Yayınları.
- Hopkins, D. (2005). *Sameness and Difference: Duchamp’s Editioned Readymades and the Neo-Avant-Garde*. D. Scheunemann (Ed.), *Avant-Garde/Neo-Avant-Garde* içinde (s. 91-108). Rodopi.
- Hopkins, D. (2006). ‘Art’ And ‘Life’... And Death: Marcel Duchamp, Robert Morris And Neo-Avantgarde Irony. D. Hopkins (Ed.), *Neo-Avant-Garde* içinde (s. 19-36). Rodopi.
- Huelsenbeck, R. (1920). *Collective Dada Manifesto in The Dada Painters and Poets: An Anthology*. R. Motherwell (Ed.), *The Dada Painters And Poets: An Anthology* içinde (s. 242-245). The Belknap Press of Harvard University Press.

- Kaprow, (1958a). Notes On The Creation Of A Total Art. J. Kelly (Ed.), The Blurring Art and Life içinde (s. 10-12). University Of California Press.
- Kaprow, (1958b). The Legacy of Jackson Pollock. J. Kelly (Ed.), The Blurring Art and Life içinde (s. 1-9). University Of California Press.
- Klotz, H. (1996) Moderne und Postmoderne Architektur der Gegenwart 1960-1980, Vieweg.
- Lyotard, J. F. (1986). Postmodern Nedir Sorusuna Cevap. N. Zeka (Ed.), Postmodernizm: Fredric Jameson, Jean-François Lyotard, Jürgen Habermas içinde (s. 45-58). Kıyı Yayınları.
- Puchner, M. (2006). The Avant-Garde Is Dead; Long Live The Avant-Garde!. D. Hopkins (Ed.), Neo-Avant-Garde içinde (s. 351-368). Rodopi.
- Richter, H. (2004) Dada Art and Anti-Art, Thames & Hudson.
- Scheunemann, D. (2005). From Collage to the Multiple. On the Genealogy of Avant-Garde and Neo-Avant-Garde. D. Scheunemann (Ed.), Avant-Garde/Neo-Avant-Garde içinde (s. 15-48). Rodopi.
- Silverberg, M. (2006). Working In The Gap Between Art And Life: Frank O'hara's Process Poems. D. Hopkins (Ed.), Neo-Avant-Garde içinde (s. 37-47). Rodopi.
- Tzara, T. (1918). Dada Manifesto. R. Motherwell (Ed.), The Dada Painters And Poets: An Anthology içinde (s. 76-81). The Belknap Press of Harvard University Press.
- Tzara, T. (1922). Lecture on Dada. R. Motherwell (Ed.), The Dada Painters And Poets: An Anthology içinde (s. 246-252). The Belknap Press of Harvard University Press.
- Oldenburg, C. (1967). Dükandan Belgeler. Harrison, C., Wood, P. (Ed.), Sanat ve Kuram 1900-2000 Değişen Fikirler Antolojisi içinde, (s. 786-793). Küre Yayınları.

İnternet Kaynakları

- Buchloh, B. (1984 , November). Theorizing The Avant-Garde. Monoskop.
https://monoskop.org/images/7/7b/Buchloh_Benjamin_1984_Theorizing_the_Avant-Garde.pdf. Erişim: 19.07.2022
- Debord, G. (1957, July). Report On The Construction Of Situations And On The International Situationist Tendency's Conditions Of Organization And Action.
https://lust-for-life.org/Lust-For-Life/_Textual/GuyDebord_ReportOnTheConstructionOfSituations-AndOnTheInternationalSituationistTendencysConditionsOfOrganizationAndAction_1957_16pp/GuyDebord_ReportOnTheConstructionOfSituations-AndOnTheInternationalSituationistTendencysConditionsOfOrganizationAndAction_1957_1. Erişim: 15.08.2022
- Greenberg, C. (1969). Avant-Garde Attitudes: New Art In The Sixties.
https://www.academia.edu/7515237/AVANT_GARDE_ATTITUDES-_Clement_Greenberg. Erişim: 08.09.2022

Görseller Listesi

- Görsel 1:** Marcel Duchamp, L.H.O.O.Q. Hazır-nesne üzerine karakalem, 19.7 x 12.4 cm. 1919.
<https://www.wikiart.org/en/marcel-duchamp/l-h-o-o-q-mona-lisa-with-moustache-1919>. Erişim: 08.07.2022
- Görsel 2:** Jackson Pollock, Number: 1, Tuval üzerine yağlıboya ve emaye, 172.7 × 264.2 cm. 1948.
<https://www.britannica.com/biography/Jackson-Pollock/Poured-works>. Erişim: 12.07.2022
- Görsel 3:** Allan Kaprow, Yard, 1961
<https://www.thecollector.com/allan-kaprow-art-of-happenings/>. Erişim: 28.07.2022
- Görsel 4:** Robert Rauschenberg, Black Market, 1961
<https://www.artsy.net/artwork/robert-rauschenberg-black-market>. Erişim: 02.08.2022
- Görsel 5:** George Brecht, Suitcase, 1959
<https://www.theartstory.org/artist/brecht-george/>. Erişim: 02.08.2022

Görsel 6: Marcel Duchamp, Bottle Rack, 1914

<https://www.artic.edu/articles/698/marcel-duchamps-bottle-rack>. Erişim: 17.08.2022

Görsel 7: Tom Wesselmann, Great American Nude #57, Ahşap üzerine akrilik ve kolaj, 122 x 165 cm. 1964.

<https://www.tomwesselmannestate.org/artwork/1960s/>. 27.08.2022

Görsel 8: Willem de Kooning, Interchange, Tuval üzerine yağlıboya, 200.7 cm × 175.3 cm. 1955.

https://en.wikipedia.org/wiki/Interchange_%28de_Kooning%29#/media/File:Photo_of_Interchanged_by_Willem_de_Kooning.jpg. 10.09.2022

Dijital Çağda Çocukluk ve Dijital Bağımlılıkların Anahtar Kavramı Olarak Dijital Obezite: Gazete Haberleri Üzerinden Betimsel Bir Analiz

Childhood in the Digital Age and Digital Obesity as the Key Concept of Digital Addictions: A Descriptive Analysis of Newspaper News

ÖZET

Dijital çağ, kendine özgü kültürel dinamikleri çerçevesinde gündelik hayat pratiklerimizi ve iletişim biçimlerimizi yeniden şekillendirmektedir. Kuşkusuz bu çağın temel aktörü ve belirleyicisi konumunda olan dijital medyanın, içerisinde barındırdığı avantajlar ve riskler bakımından çok boyutlu bir değerlendirmeden geçirilmesi gerekmektedir. Günümüzde çocukların ve gençlerin yoğun bir şekilde kullandığı bu ortamlara eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşıldığında nitelikli bilgilere ulaşmak mümkün hale gelmekte ve dijital medyanın sağlamış olduğu fırsatlar ön plana çıkmaktadır. Eleştirel bir gözle yaklaşılmadığı ve bilinçli bir şekilde kullanılmadığı durumlarda ise, dijital medyanın çocuklar ve gençler için etik sorunların yaşandığı bir alanı içerisinde barındırdığı ve bağımlılık oluşturarak dijital obezite gibi çeşitli dijital hastalıklara neden olduğu görülmektedir. Bu çalışmada, çocukların dijital medya bağımlılıkları ele alınarak dijital obezite kavramına yer verilmekte, ardından çocukların dijital medya bağımlılığını ve dijital obezite olgusunu konu edinen gazete haberlerinin betimsel analizi yapılmaktadır. Elde edilen bulgular, örneklem içerisine giren gazetelerdeki haberlerin daha çok çocukların dijital bağımlılığına ilişkin genel bilgiler sunduğunu, dijital bağımlılık ve dijital obezite ilişkisini sınırlı bir şekilde kurduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca çocukları dijital bağımlılıklardan ve dijital obeziteden korumayı amaçlayan uygulamaları konu edinen haberlerin sayıca az olduğu görülmekte, bu haberlerin artırılarak okuyucuya bilgi veren, uyarıcı ve harekete geçiren nitelikte sunulması gerektiği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dijital Medya, Çocuk, Dijital Bağımlılık, Dijital Obezite, Haberler

ABSTRACT

The digital age is reshaping our daily life practices and forms of communication within the framework of its unique cultural dynamics. Undoubtedly, digital media, which are the main actor and determinant of this age, should be subjected to a multidimensional evaluation in terms of the advantages and risks it contains. When these environments, which are heavily used by children and young people today, are viewed critically, it becomes possible to access quality information and the opportunities provided by digital media come to the fore. In cases where digital media are not viewed critically and used consciously, it is seen that digital media contain an area of ethical problems for children and young people and cause various digital diseases such as digital obesity by creating addiction. In this study, children's digital media addiction is discussed and the concept of digital obesity is introduced, and then a descriptive analysis of newspaper articles on children's digital media addiction and the fact of digital obesity is carried out. The findings reveal that the news in the sampled newspapers mostly provide general information about children's digital addiction and establish the relationship between digital addiction and digital obesity in a limited way. In addition, it is seen that the number of news items about implementations aiming to protect children from digital addictions and digital obesity is low, and it is thought that these news should be increased and presented in a way that informs, stimulates and mobilizes the reader.

Keywords: Digital Media, Children, Digital Addiction, Digital Obesity, News

GİRİŞ

Çocukluk, içerisinde bulunduğumuz modern çağ içerisinde üzerinde durulması gereken önemli bir dönemdir. Sağlıklı ve etik değerlerin bilincinde olan nesillerin yetişmesi, toplumların gelişme düzeyini belirleyen bir unsur olarak görülmelidir. Günümüz toplumlarında çocuklar fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişim süreçleri içerisinde en çok medyadan etkilenmekte ve dijital medyayı aktif kullanan yeni bir nesil yetişmektedir. Çocukların arkadaşlarıyla dijital medya üzerinden haberleşmesi, eğitim süreçlerinin dijital medya üzerinden desteklenmesi, sıklıkla dijital oyunları oynaması onları bu teknolojik donanımlı araçlara bağımlı hale getirmekte ve gelişimleri bu araçlar vasıtasıyla şekillenmektedir. Kendine has bir kültürel ortam inşa eden dijital medya teknolojileri; haberleşmenin, bilgiye ulaşmanın, gündemi takip etmenin, boş zamanı değerlendirilmenin temel araçları olurken, içerisinde pek çok fırsat ve riskleri de barındırır bir özellik

Simge Deniz Demirel¹

How to Cite This Article

Demirel, S. D. (2023). "Dijital Çağda Çocukluk ve Dijital Bağımlılıkların Anahtar Kavramı Olarak Dijital Obezite: Gazete Haberleri Üzerinden Betimsel Bir Analiz", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 9(68): 2829-2842. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/smryj.68187>

Arrival: 04 December 2022
Published: 28 February 2023

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, Niğde, Türkiye

kazanmıştır. Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş ile, bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler insanları, toplumları birbirine yaklaştırarak dünyayı küçük bir köy haline getirerek sınırları ortadan kaldırmıştır (Balci, 2017: 114). Dijital medya teknolojilerinin gelişimine bağlı olarak küreselleşen kültürel değerler, bir toplumun kültürel değerlerinin aktarıcısı konumunda olan ve geleceğini şekillendiren çocukların da bu ortamlar üzerinden etkilendiğini ortaya koymaktadır.

Yeni teknolojilerin piyasaya sürülme hızının giderek arttığı düşünüldüğünde, radyodan televizyona, televizyondan bilgisayarlara, bilgisayarlardan mobil cihazlara kadar her yeni aracın çocukları nasıl etkileyeceği ve gelişimleri üzerinde nasıl bir etki yaratacağı endişeleri ön plana çıkmaktadır (Üstündağ, 2020: 31). Nitekim dijital çağ, dijital medyayı aktif kullanan ve yaratıcılığını destekleyebilen çoklu becerilere sahip olan çocukları yetiştirmeyi öncelikli hale getirirken, çocukların dijital medyanın tehditlerinden nasıl korunacağı sorusunu cevaplama ve uygulamaya geçirme yönünden yetersiz kalmaktadır. Teknolojinin olumsuz getirilerini tartışmaya açan bilimsel çalışmaların özünde, dijital medyanın toplumsal, psikolojik ve kültürel olarak çeşitli yönlerden değerlendirilmesi gereken olumsuz etkilerini ele alan bir yaklaşım söz konusudur. Çocukların gelişiminde geleneksel medyanın, dijital medyanın ve internetin olumsuz yansımalarını öne çıkaran çalışmalarda, medyanın çocukların üzerindeki olumsuz etkileriyle beraber çocukların bu araçları nasıl daha bilinçli ve nitelikli olarak kullanabileceği üzerinde de durulmaktadır. Çocukların ve gençlerin, dijital okuryazar olarak yetişmeleri, özellikle bilgi akışının yoğun bir şekilde gerçekleştiği dijital ortamlarda nitelikli ve doğru bilgiye ulaşmaları yönünden önemli bir kolaylık sunmakta, kendileri için tehdit oluşturabilecek içeriklerden korunmalarına da imkân sağlamaktadır. Dijital medya eleştirel okunduğunda, nitelikli bilgiye ulaşma yönünde önemli bir ortam olarak görüldüğünde kitleler için oldukça önemli bir özgürlük ortamı sunarken, bu ortamlara bilinçsizce ve kontrolsüzce yaklaşıldığında, her bilgi sorgulanmadan kabul edildiğinde ise, kullanıcılar için etik sorunları ve sağlık problemlerini gün yüzüne çıkarabilmektedir.

Günümüz modern toplumları, küresel bağlamda değerlendirilebilecek pek çok hastalıkla savaşıırken, teknolojik ortamların aşırı ve bilinçsiz kullanımı bağlamında ele alınması gereken dijital temelli bağımlılıklara ve hastalıklara da şahit olmaktadır. Dijital medyanın sürekli ve bilinçsizce kullanımı, özellikle çocukların ve gençlerin gelişimlerini olumsuz etkilemekte ve onları bu ortamlara bağımlı kılarak pek çok dijital hastalığın oluşmasına yol açmaktadır. Dijital medyayı gündelik hayat pratiklerinin merkezine koyan ve dijital medyadan bağımsız bir saat bile geçiremeyen kullanıcılar dijital obezite rahatsızlığına kolayca yakalanabilmekte, bu durum kendi özgürlüklerini ve yaratıcılıklarını ortadan kaldırmaktadır. Dünyada çocuklar da dahil olmak üzere pek çok kullanıcının dijital obezite olgusu hakkında bilgi sahibi olmadan bu rahatsızlığı yaşadığı ve belirtilerini gösterdiği söylenebilmektedir. Dijital obezite, sağlık bilimleri ve sosyal bilimlerde yer alan yeni bir kavram olup, multidisipliner bir bakış açısıyla değerlendirmeye alınan ve üzerine henüz sınırlı sayıda araştırmaların gerçekleştirildiği bir alandır. Dijital medyanın ve içeriklerinin yoğun bir şekilde tüketimine bağlı olarak oluşan bu rahatsızlık hali, zihnin dijital medya üzerinden pek çok bilgiye maruz kalması sonucu aşırı doyunlaşarak şişmanlamasını ifade eden bir anlama sahiptir. Böylelikle zihin tembelleşmekte, yaratıcılığını kaybetmekte, çözüm odaklı olmaktan uzaklaşmakta ve kontrolünü dijital mecralara kaptırmaktadır. Artık günümüzde sadece yetişkinler değil çocuklar da adım adım dijital obeziteye yakalanırken, kuşkusuz bireylerin ruhsal ve fiziksel sağlıklarını tehdit eden bu sağlık sorununun ortadan kaldırılması konusunda yapılması gerekenler ise, dijital okuryazarlığın gelişimi ve yaygınlaşmasıyla doğrudan bağlantılıdır.

Bu çalışmada, çocukların dijital medya ile olan ilişkisi incelenmekte, çocuklarda yoğun ve bilinçsiz dijital medya kullanımı sonucu oluşan dijital bağımlılık ve dijital obezite olgusu ele alınmaktadır. Çalışmanın yöntem kısmında ise, çocukların dijital medya bağımlılığını ve dijital obezite olgusunu konu edinen gazete haberleri ele alınarak betimsel analiz yoluyla değerlendirmesi yapılmaktadır. Elde edilen bulgular, bu haberlerin çocukların dijital medya bağımlılığını ve bunun yansımaları olarak dijital obezite olgusunu nasıl ele aldığını ve teknoloji temelli bu sağlık sorunlarından korunmaya yönelik nasıl bir perspektif sunduğunu belirlemek bakımından önem taşımaktadır. Diğer yandan, dijital bağımlılıklarla ve söz konusu bağımlılıkların açıklanmasında başvurulması gereken anahtar bir kavram olarak görülebilecek dijital obeziteyle mücadelede nasıl bir yol izlenmesi gerektiğine yönelik yapılması gerekenlerin gazete haberleri üzerinden ortaya konması medyanın konuyla ilgili üstlendiği rolü ortaya koyması bakımından değerli görülmektedir.

DİJİTAL ÇAĞDA ÇOCUK OLMAK

Dijitalleşme, toplumsal ve kültürel bağlamda merkeze konulması ve bu merkezden hareketle farklı etkileriyle beraber tartışmaya açılması gereken bir kavramdır. Dijital medyanın iletişime, haberleşmeye, eğitime hızlı ve etkileşimli bir biçim sunan yapısı pek çok fırsatı beraberinde sunarken, kontrolsüz kullanımı doğrultusunda oluşan etik sorunlar ise, birtakım riskleri de gün yüzüne çıkarmaktadır. Dijital medyanın risklerinden en çok etkilenen kullanıcılar ise, çocuklar ve gençler olmaktadır. Çocukların sanal dünyanın sunmuş olduğu renkli ve

büyülü dünyaya hızlı ve yoğun bir şekilde kanalize olması, onları dijital kültürün önemli bir parçası haline getirmekte ve bu kültürün dışına çıkması engellenmektedir. Söz konusu bu kültür, çocukların yaratıcılıklarını destekleme, çoklu becerilere sahip olma özelliklerini ön plana çıkartarak çocukluğu üstün yetenek ve zekâ ile yüceltirken, kendi kültürel ideolojisini de meşrulaştırmaktadır. Dijitale entegre eğitim faaliyetlerini sürdüren, arkadaşlarıyla ve eğitimcilerle sosyal gruplar üzerinden aktif olarak haberleşebilen, dijital medya üzerinden araştırma yapabilen, yabancı dil öğrenebilen, oyunlar oynayabilen ve sorunları dijital cihazlar üzerinden çözebilen çocukluk inşası, küresel kapitalist sistemin dijital medya üzerinden kendisini var etmesinin bir yansımasıdır. Dijital medya ortamlarının, artık ekonominin ana omurgası haline gelmesi değer sistemini değiştirmiş ve fiziksel varlıklar karşısında veriyi temel zenginlik kaynağı haline getirmiştir (Yaşın, 2021: 327). Dolayısıyla sınırsız verinin dijital medya üzerinden dolaşıma sokulması, nitelikli olan ve olmayan bilginin arasındaki sınırı zamanla bulanıklaştırırken bu bilgiye maruz kalan çocuklar ise, kendi gerçekliğini ve kimliğini bu veri kaynakları üzerinden yapılandırmaya başlamıştır. İçerisinde bulunduğumuz çağ, çocukluk algısının dijital medyaya entegre ve bağımlı bir şekilde çerçevelenmesine neden olurken, çocuğun serbest zaman etkinlikleri, sosyalleşme ve oyun faaliyetleri bu ortamlar çerçevesinde yeniden şekillendirilmektedir.

Teknoloji, yaşadığımız dönemin temel aracı ve içerik belirleyicisi konumunda olduğundan teknolojiyi anlamak ile teknoloji karşıtlığı arasına bir mesafe koymak gereklilik arz etmektedir (Timisi, 2016: 17). Ancak dijital medya ile büyük verinin hayatlarımızı kuşattığı günümüz toplumlarında teknolojinin olumsuz yansımaları ve avantajları arasındaki çizgiyi net olarak ortaya koyabilmek ve dijital medya ortamlarının kullanımı konusunda bu ayrımı yaparak bir seçimde bulunabilmek oldukça güç bir hal almaktadır. Söz konusu çocuklar olduğunda bu durum daha da karmaşık bir hal almakta ve dijital medya ile dolaşıma çıkarılan bilgilerin kontrolü konusunda yetersiz kalmaktadır. Modern çağa özgü dijitalleşen bilgi, artık kontrol edilemez ve sınırlandırılmaz bir hal alırken; çocuklar, gençler ve yetişkinler de bu bilgi yığınları içerisinde nitelikli bilgiye ulaşabilmek adına ne yapacağını bilememektedir. Bilgi ağları tarafından biçimlendirilen günümüz dünyasında bu ağlar üzerinden bilgi kirliliğine maruz kalan kişilerin bilinçleri de biçimlendirilmekte ve kirliliğe dönüşmektedir (Güngör, 2016: 403). Kuşkusuz zihinleri dijital ortamlar tarafından yönetilen bireyler, dijital medyaya bağımlı bir hayat yaşamaya başlamakta, bu ortamlara bağlı olarak gündelik faaliyetlerini oluşturmakta, sosyal ilişkilerini, eğitim hayatını ve iş akışını bu ortamlardan ayrı bir şekilde gerçekleştirmekte güçlük çekmektedir. Diğer yandan, erken çocukluk döneminden başlayan dijital medya kullanımı, bu ortamlara bağımlı bir neslin oluşmasına neden olurken, artık çocukluğun dijital medya üzerinden şekillendirildiği ve algılandığı bir yeni medya düzenini açığa çıkarmaktadır. Çocukları gerçek toplumsal ilişkilerden ve doğadan koparıp teknolojiye bağımlı hale getiren bu yeni medya düzeni, onların özgüvenlerini kazanmalarını sanal ortamlara bağlı kılarken, çocuğu ne bilgi yönünden zenginleştirmekte ne de beceri yönünden geliştirmektedir (İnal, 2020: 13).

Medya, geçmişten günümüze toplumların kültürel, sosyal ve psikolojik gelişimlerinde etkili olan bir eğitim mekanizmasıdır. Bulunduğu dönemin tarihsel, ekonomik ve teknolojik yapısına bağlı olarak şekillenen niteliği, o dönemin kültürel yapısını da doğrudan etkilemektedir. Geleneksel medyanın yanına eklenen ve bugün oldukça yoğun bir kullanım alanına sahip olan dijital medya, kendine has inşa ettiği kültürel kodlar ile metalaşan bilginin önünü açmaktadır. Bu kültürel kodlar aracılığıyla dijital medyanın ve sosyal ağların, küresel kapitalist sistemin devamlılığını sağlaması için kullanıcılar da birtakım gereksinimler yarattığı ve bu ihtiyaçların devamlı olarak giderilme isteğini canlı tutarak onları bu araçlara bağımlı kıldığı söylenebilir. Söz konusu bu işleyiş geleneksel medyanın aksine dijital medyada yoğun devasa boyuttaki bilgi akışı ve renkli bir hayat vaadiyle gerçekleştirilirken, kullanıcılara belirli bir hayat tarzı aşılarda, sanal bir kimlik oluşturmada ve nasıl düşünmesi gerektiğini inşa etmiş olduğu dijital kültür üzerinden öğretmektedir. Günümüzde makinelerin ve teknolojinin üretim için gelişmesini temel alan ilerleme anlayışı, kapitalist sistemin insanlığı ve doğayı tahakkümü altına almasıyla özdeşleşmiş, böylelikle hem akıl hem düş gücü körelmeye başlamıştır (Zipes, 2010: 227). Modern çağ içerisinde gelişimini sürdüren çocuklar da bu araçların en çok hitap ettiği ve ulaşmayı hedeflediği kesimlerden birisi olurken, çocuklarda bağımlılık yaratılarak onların da metalaşan bu alana hizmet etmesi sağlanmaktadır. Erken çocukluk döneminde ebeveynler tarafından çocukların yemek yemesi ve huzursuzluğunun giderilmesi için sıklıkla başvuru alan dijital mecralar, çocukların bu ortamlardan bağımsız kaldığında öfkelenmesine ve mutsuz hissetmesine neden olmaktadır. Oyunların, filmlerin ve reklamların çocukların dikkatini çekerek bu ortamlara bağımlı bir alan yaratması; mobil cihazların, bilgisayarların ve internet ağlarının tahakkümü altına girmesine yol açmaktadır.

Medya, teknolojik gelişmelere bağlı olarak çocuklar üzerinde güçlü bir etki yaratmakta ve çocuğa anne babasının sunabileceğinden daha fazla modeller sunabilmekte, cazip ve arzulan bir özelliğe sahip olarak toplumun, kültürün ve okullaşmanın önüne geçmekte ve bunları tek elden sağlayabilen bir araç olma özelliğini göstermektedir (Pembecioğlu, 2021: 54). Çocukların aktif olarak içerik tükettikleri ve aynı zamanda ürettikleri bir alan olarak dijital medya, zamanlarının çoğunu bu ortamlarda geçirmesine neden olurken, onları fiziksel ve

psikolojik olarak bu ortamlara bağımlı kılmaktadır. Dahası, bu dijital mecralara bağımlılık eğlence, boş zaman etkinlikleri, sosyalleşme, diğerleriyle iletişim kurma, oyun oynama, dizi izleme, araştırma yapma, başkalarından gelen güncel paylaşımları kaçırmama şeklinde ihtiyaç yaratılarak geliştirilirken, bu ihtiyaçların karşılanmadığı durumlar çocuklarda gerginliğe, öfkelenmeye ve şiddete sebebiyet verebilmektedir. Son zamanlarda, dijital medyanın çocuklar üzerindeki olumsuz etkisini ele alan ve araştıran çok sayıda çalışma yapılmakta olup, bu etkilerin ortadan kaldırılmasına yönelik izlenecek politikaların ve eğitim planlarının neler olması gerektiği üzerine tartışmalar gerçekleştirilmektedir. Bu tartışmaların önemli bir ayağı da dijital medya okuryazarlığı ile bağlantılı olmakla birlikte konuya yönelik atılması gereken her adımın bilinçli ve eleştirel dijital okuryazarlar yetiştirmek adına katkı sağlaması beklenmektedir. Dijital medya etiği bağlamında konuya yaklaşıldığında, hem verileştirilmiş bir dünya içerisinde nasıl ve ne şekilde yaşanması gerektiği, hem de büyük verinin istismarının nasıl önleneceği üzerine tartışmaların devamlılığının sağlanması zorunluluğu ile karşılaşmaktadır (Zwitter, 2019: 172). Bu bağlamda çocukların dijital medya temelli etik sorunlarla karşılaşması ve aynı zamanda bu ortamlara bağımlılık geliştirmesi durumlarıyla mücadele edilmesinde medyanın nasıl ve ne şekilde bir rol üstlenmesi gerektiği üzerinde durulması oldukça önemlidir. Ayrıca bugün pek çok çocuk ve genç bu ortamlara bağımlılık geliştirirken ruhsal ve fiziksel yönden olumsuz etkilenmekte ve dijital temelli pek çok hastalığa yakalanmaktadır. Söz konusu dijital iletişim çağına özgü bu sağlık sorunlarının çözümünde izlenecek yolun yine medya üzerine temellenen bir yaklaşımı içerisinde barındırması gerekmektedir. Nitekim günümüzde dijital teknolojiler ve ortamlar ile kişilere rahatlıkla ulaşılabilmekte ve onları çeşitli sağlık sorunları hakkında bilgilendirmek ve uyarmak kolaylaşmaktadır (Durgeç, 2021: 34).

ÇOCUKLARDA DİJİTAL BAĞIMLILIK ÇERÇEVESİNDE GELİŞEN DİJİTAL OBEZİTE OLGUSUNA BAKIŞ

Dijital medya ve internet ağları, günümüzün en önemli iletişim ve haberleşme araçları olduğu gibi bu araçların bilinçsizce kullanımından kaynaklı pek çok sorunla karşılaşmaktadır. Teknoloji bilinçli olarak kullanıldığında ve bireylerin kontrolünde başvurulduğunda, bu araçların özgürlük alanı sunduğu ve kamusal alanın gelişimine destek sağladığı görülebilmektedir. Demokratik kültürlerde, geleneksel medyanın karşısında alternatif olma özelliği üstlenmesi beklenen bu araçların, nasıl ve ne şekilde kullanılırsa bu alana hizmet edebileceği üzerinde durulması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Ancak küresel kapitalist sistemin internet ağları üzerinden yeniden bir yapılanma alanı yaratması, dijital medyanın bu işlevini sekteye uğratmakta ve dijital medya aracılığıyla dolaşıma sokulan bilgiler ve bu bilgileri tüketen, üreten kullanıcılar da dahil olmak üzere metalaşmaktadır. Sınırsız bir şekilde üretilen bilgiler, ağlar aracılığıyla sosyal platformlar, uygulamalar ve veri tabanları ile dolaşıma sokulurken, bu bilgileri eleştirel olarak değerlendirebilmek oldukça güç bir hal almaktadır. Günümüz dijital medya kullanıcıları daha çocuk yaştan itibaren bu ortamlarla tanıştılarından, zamanla bu ortamların dışına çıkmakta zorlanmakta ve bu ortamlara bağımlılık geliştirmektedir.

Toplumda teknolojik araçların kullanımına bakıldığında, çocuk ve gençlerde kullanımların oldukça yoğun olduğu, böylelikle teknoloji kullanımına bağlı olarak gün yüzüne çıkan problemlerin de yine en fazla bu kesimleri etkileyebileceği söylenebilir (Berber Çelik, 2022: 108). Teknoloji bağımlılığının en çok çocukları ve genç kesimi etkilemesi, toplum içerisinde ruhsal ve fiziksel yönden sağlıklı bireylerin de yetişmesinde bir engeldir. Bu bağlamda alana ilişkin yapılan her çalışmada konunun farklı yönleri, etkileri ele alınırken ve çözüm aranırken, toplumların sağlıklı gelişimi ve ilerlemesi yönünde de büyük adımlar atılmış olmaktadır. Bir toplumun gelişiminde temel oluşturan ve geleceğini şekillendiren çocukların teknoloji bağımlılıkları üzerinde durulması, toplum içerisinde yaygınlaşan bu sorunun odağında olmayı sağlarken, çocukların sağlıklı bireyler olarak yetişmesini kolaylaştırmaktadır. Çocukların dijital bağımlılıklarını konu edinen araştırmaların henüz başlangıç seviyesinde olduğunu belirtmek gerekir (Hawi at al., 2019). Ancak dijital medyanın çocukların sağlığını, bilincini olumsuz etkilemesi ve dünya genelinde pek çok çocuğun bu ortamları sürekli kullanıyor olması, dijital medyanın çocukların üzerindeki olumsuz etkisini teknoloji bağımlılığı üzerinden ele alan ve araştıran çalışmaların sayısını her geçen gün arttırmaktadır. Bu çalışmalar, hangi bilimsel çerçeveden ve metodolojik yöntemlerden yararlanırsa yararlınsın, genelinin odağında bu araçların risklerinden çocukların ne şekilde korunabileceği ve dijital medyayı bilinçli olarak nasıl kullanabileceği üzerinde durulmaktadır. Literatüre bakıldığında; eğitim, sağlık ve iletişim bilimleri gibi alanların; teknolojinin çocuklar üzerindeki bağımlılık sürecini ele aldığı ve farklı bilimsel perspektiflerden tartışmaya açtığı görülmektedir.

Mustafaoglu ve diğerlerinin (2018) yapmış olduğu çalışmada, çocukların teknolojik cihazları uygun olmayan sürelerde, sıklıklarda ve farklı duruş pozisyonlarında kullanmaları sonucu, çeşitli gelişimsel problemlerin ve sağlık sorunlarının ortaya çıkabileceği ve çocuklarda, ergenlerde sağlıklı yaşamı geliştirebilmek için teknolojik cihaz kullanımının kontrolünün sağlanması, onların fiziksel aktivitelere yönlendirilmesi, sağlıklı beslenmelerinin sağlanması gerektiği vurgulanmaktadır. Karateke (2020) çalışmasında, çocukların oyalanması ve etkinlik gerçekleştirme aşamasında ebeveynlerinin sanal ortamlara başvurusu, ileride çocukları nasıl

teknolojiyi kötüye kullanmaya doğru ittiğini duygu düzenleme üzerinden tartışmaya açmakta, teknolojiyi kötüye kullanmaya yönelik çareler arayışı içerisinde duygu düzenleme ve sağlıklı bağlanma üzerine öneriler sunmaktadır. Üstündağ (2022) çalışmasında, sosyal medya, akıllı telefon ve oyun bağımlılığı arasında ilişki olduğunu ortaya koymakta, araştırmasının sonucunda çocukların tamamının cep telefonu olduğu, oyun oynadıkları, sosyal medyayı kullandıkları ve akıllı telefon kullanımıyla hem sosyal medyaya hem de oyunlara bağımlılık geliştirdikleri üzerinde durmakta ve çocukların bu ortamları nitelikli kullanabilmeleri için medya okuryazarlığının önemi üzerine vurgu yapmaktadır. Alper ve diğerleri (2015) çalışmasında, video oyunların çocuklar ve yetişkinler üzerindeki etkisini araştırmakta, çocuklarda video oyun bağımlılığının pek çok etkenle ilişkili olduğu sonucunu ortaya koymakta, görsel medyanın her ne kadar olumlu yanları da olsa çocuklara ve yetişkinlere yönelik zararı da olduğu belirtilmektedir. Bayhan (2013) çalışmasında, sosyal medyanın ve internetin çocuk ve genç kuşak için yarar sağlayabileceği gibi, zamanın çoğunu bu ortamlarda geçiren çocukların ve gençlerin ise, bu ortamlara bağımlılık geliştirebileceğine dikkat çekmektedir. Çocukların ve gençlerin dijital bağımlılıklarını merkeze koyan tüm bu çalışmalara ilişkin örnekler arttırılabileceği gibi, dijital medya bağımlılığı sonucu oluşan küresel bir salgın olarak ifade edilebilecek dijital obezite olgusunu çocuklar üzerinden ele alan çalışmalara hiç rastlanmadığı görülmektedir.

Çocukların yoğun olarak dijital mecraları kullanması ve günlük hayat aktivitelerinin çoğunu bu araçların işgal etmesi, onları dijital bağımlılığa sürüklerken zamanla bu bağımlılık biçimi farklı dijital hastalıkları meydana getirebilmekte, çocuklar ruhsal ve fiziksel yönden olumsuz etkilenecek şekilde sağlıklarını yitirebilmektedir. Dijital obezite olgusu da, çocukların yoğun teknoloji kullanımına bağlı olarak gelişen ve onların zamanla zihinlerini tembelleştiren, yaratıcılıklarını ortadan kaldıran ciddi bir sağlık problemi olarak görülmektedir. Kuşkusuz çocuklar ve gençler için ciddi bir tehdit oluşturan dijital obezite, toplumların gelişmesinde ve sağlıklı, bilinçli dijital okuryazar bireylerin yetişmesinde büyük bir engel oluşturmaktadır. İçerisinde bulunduğumuz teknoloji toplumunda küreselleşme olgusuyla ilişkili olarak dijital medyada yer alan içerikler hızlı ve yoğun bir şekilde tüketilmektedir (Bayrak ve Cihan, 2021). Üstelik erken yaşlarda dijital teknolojilerin yoğun ve bilinçsiz kullanımı, her geçen gün teknolojiye bağımlı bireylerin yetişmesine neden olurken, dijital medya ile dolaşıma çıkan bilgilerle etik olmayan durumlar gündeme gelmekte ve dezenformasyon sorununa yönelik bilinçli bir kitle ve toplum inşasından uzak kalınmaktadır. Artık bilgiye günün her saatinde ulaşabilen çocuklar, gençler ve yetişkinler bu yoğun bilgi akışı içerisinde eleştirel düşünememekte, doğruyu yanlış bilgidan ayıramamakta, herhangi bir sorun olduğunda çözüm üretmemekte ve sosyal ilişkilerini sadece bu araçlar üzerinden gerçekleştirerek gerçek hayatta asosyal bir kişiliğe bürünmektedir. Bu durumda medyayı eleştirel okumanın, dijital medya kullanıcıları için içerisinde bulunduğumuz çağda zorunlu bir kazanım olması beklenmektedir. Nitekim günümüzde özellikle medyanın manipülasyon, dezenformasyon ve propaganda için olası bir araç olması, medyayı eleştirel olarak okumanın oldukça önemli olduğunu göstermekte ve medya çıktılarının nasıl çerçevelendiğine ilişkin okuma becerisi kazanma gerekliliği ön plana çıkmaktadır (Bostancı, 2019: 85). Çocukların böyle bir ortamda dijital mecraları oldukça dikkatli, kontrollü kullanma ve eleştirel bir gözle değerlendirme yetisi kazanması, gerek kendi sağlıklarını tehdit eden kullanım biçimlerinden ve sürelerinden gerekse de etik sorunların temelinde yer alan yanlış bilgilerden, mahremiyeti tehdit eden durumlardan korunmasına katkı sağlamaktadır. Böylelikle ister çocuk, ister genç isterse de yetişkin olsun dijital medya kullanıcılarının bu ortamlarda karşılaştığı etik sorunların çözümünde etkili olabilmesi için farkındalık kazandırmayı ve bilinci arttırmayı hedefleyen bilgi ve becerileri kazanmış olması gerekmektedir (Binark ve Bayraktutan, 2013: 150).

Dijital medya, günümüzde yaşanan etik sorunların dışında bilinçsizce kullanımından kaynaklı fiziksel ve ruhsal sağlık problemlerini de beraberinde getirmektedir. İçerisinde bulunduğumuz küresel iletişim çağı, dijital medya temelli birtakım hastalıkların da gündeme gelmesine neden olurken, bu hastalıkların önlenmesinde dijital okuryazarlık uygulamaları başta olmak üzere, dijital medyayı sınırlı kullanmaya odaklı dijital detoks ve dijital diyet uygulamaları adı altında çeşitli çareler aranmaya başlanmıştır. Ayrıca sadece tek başına dijital okuryazarlık elbette yeterli olmamakla birlikte, dijital medyada etik sorunların yaşanmasına ve yanlış bilgilerin yayılmasına neden olan platformların bu konuda sorumluluk alması ve konuya yönelik kanun ve yönetmeliklerin olması gerektiği şekilde uygulanması beklenmektedir (Third, 2022). Diğer yandan, tüm bu yaşanan etik sorunlara ve sağlık problemlerine yönelik çareler arayışının özünde, öncelikle dijital medyanın yoğun kullanımına bağlı olarak ortaya çıkabilecek olumsuz dinamiklerin de toplum tarafından bilinmesi ve özellikle çocuklara, gençlere söz konusu bu rahatsızlıklar ve etik sorunlar hakkında bilgi verilmesi yer almalıdır.

Dijital bağımlılıklar ve hastalıklar, sağlık bilimleri ve sosyal bilimler içerisinde araştırmaya alınan ve değerlendirilen yeni kavramlara kapı aralamaktadır. Dijital bağımlılıkların en temel belirtilerinden ve yansımalarından birisi olarak dijital obezite de, küresel olarak çocuklar, gençler ve yetişkinler arasında en sık görülmeye başlanan çağımızın dijital sağlık problemlerinden birisi olarak ifade edilebilecek yeni bir

kavramdır. Dünya Sağlık Örgütü, obeziteyi, sağlığı bozabilecek aşırı yağ birikimi olarak tanımlamakta, öyleyse dijital obeziteyi de sağlığı bozabilecek aşırı bildirim alımı olarak ifade etmek mümkündür (Akkuş, 2019). Çocukların ve gençlerin neredeyse günün her saatinde mobil cihazları kullanır hale gelmesi, bilgi edinme aracı olarak sadece dijital medyayı kullanması, arkadaşlarıyla iletişim ve sosyalleşme sürecinde WhatsApp gruplarını, sosyal medya hesaplarını ve dijital oyunları öncelikli mecralar olarak tercih etmesi onları her geçen gün bu araçlara bağımlı kılmakta ve dijital obez haline getirmektedir. Çocukların, evde ve okulda sürekli olarak teknolojiyle karşılaştığı düşünüldüğünde televizyonun, video oyunlarının, internetin ve akıllı telefonların çocukların gelişimlerinde biçimlendirici bir rol üstlendiği söylenebilmektedir (Bavelier at al., 2010) Söz konusu bu kullanım alanları ve buna bağlı olarak başvuru ortamları, bilinçsiz bir şekilde tercih edilerek tüketildiğinde çocukların zihinlerine ve fiziksel gelişimlerine olumsuz etki etmektedir. Çocuklar hareketsiz bir yaşam sürerek devamlı bu araçlarla vakit geçirdiğinde, fiziksel ve zihinsel bu ortamlara bağımlı hale gelmekte ve bu araçlar gündelik hayat akışı içerisinde tüm faaliyetlerini yönlendirmektedir. Dijital bağımlı çocuklar, sürekli olarak bu araçlara kanalize olduğundan zamanla zihinsel düşünme yetilerini kaybetmekte, yaratıcılıkları, gerçek hayattaki sosyal ilişkileri olumsuz etkilenmekte ve sorun çözme yetilerini kaybetmektedir. Çocuğun bu ortamlardan uzaklaşma hali ise, onu tedirgin ederken öfkelenmesine ve huzursuz hissetmesine yol açmaktadır.

Modern çağda pek çok çocuk, mobil cihazlara, dijital oyunlara, videolara ve sosyal medyaya bağımlılık geliştirirken, kendisine sanal bir dünya üzerinden kimlik inşa etmekte ve bu ortamlar vasıtasıyla kendi algısını biçimlendirmektedir. Dolayısıyla çocuklar dijital obezite olgusuyla çok erken yüzleşebilmekte, bu durumun kendisini nasıl etkilediğinin ve gelişimine zarar verdiğinin farkında olmadan bu ortamlara bağımlılık geliştirmektedir. Çocukların zihinlerinin sürekli ve kontrolsüzce kullanılan dijital ortamlardan edinilen bilgilerle dolup taşması, onları gerçek hayata yabancılaştırmakta ve dijital medyanın kontrolü altına sokmaktadır. Küresel kapitalist sistemde metalaşan içeriklerin ve uygulamaların amacı, bu sisteme hizmet edebilecek bireylerin yetiştirilmesidir. Çocukların da aktif dijital medya kullanıcıları olarak bu metalaşan içeriklerin ve uygulamaların en birincil tüketenleri olduğu düşünüldüğünde, zaman içerisinde bu sisteme hizmet eder hale geldiği görülmektedir. Çocukların dijital medyada dolaşıma çıkarılan sınırsız içeriklerle ve renkli sanal uygulamalarla zihinleri dolmakta ve zamanla çocuklar kendini bu içeriklerden soyutlayamaz hale gelerek nitelikli bilgiyi niteliksizden ayıramayarak hepsini içselleştirmektedir. Kuşkusuz dijital obeziteye, dijital bağımlılıklara ve hastalıklara ilişkin çocukların bilgilendirilmesi, bu konuda atılması gereken adımların ilkinin oluşturmaktadır. Medyanın toplumu eğitime ve bilgilendirme işlevi göz önünde bulundurulduğunda ise, bu süreçte üstlenmesi gereken rolün, dijital bağımlılıklara ve dijital obeziteye yönelik bilgileri sağlık ve teknolojiyi konu edinen haberler vasıtasıyla çocuklara, gençlere ve yetişkinlere aktarması şeklinde olduğu düşünülmektedir.

YÖNTEM

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, çocukların dijital bağımlılığını ve dijital obezite konusunu ele alan dijital gazetelerdeki haberler niteliksel olarak incelenmekte, bu haberlerin toplumu konuya ilişkin hangi yönlerden bilgilendirdiği ve bu sorunların çözümünde nasıl bir rol üstlendiği üzerine bir değerlendirme yapılmaktadır. Dijital bağımlılıkların toplumun çeşitli kesimleri ve özellikle de çocuklar, gençler üzerindeki etkilerini ele alan çalışmaların varlığı oldukça değerli olup, dijital bağımlılıklarla yakından ilişkili olan dijital obezite üzerine literatürde oldukça az çalışmaya rastlanmakla birlikte, bu olgunun çocuklar üzerindeki etkisini inceleyen hiçbir çalışma bulunmamaktadır. Özellikle teknoloji bağımlılığının çocuklar üzerindeki etkisini medyada yer alan haberler aracılığıyla incelemek, dijital obezite olgusuna nasıl yaklaşıldığını ortaya koymak ve bu sağlık problemlerinin ortadan kaldırılması yolunda medyanın haberler vasıtasıyla nasıl bir rol üstlendiğini tartışabilmek açısından betimsel analizin önemli olduğu düşünülmektedir.

Çalışmada teknoloji bağımlılığının ve dijital obezite olgusunun çocukların üzerindeki etkisinin, çocukların söz konusu bu rahatsızlık türlerinden nasıl korunması gerektiğine ilişkin bilgilendirme ve uyarı sürecinin haberler aracılığıyla ortaya koyulması amaçlanmıştır. Örneklem içerisine giren gazetelerde yer alan haberler, araştırma sorularına uygun olarak başlıkların/kategorilerin belirlenmesi yoluyla betimlenmiştir. Toplumsal bağlamda önem taşıyan bir olgunun ya da konunun mevcut durumunu açıklamaya ve çıkarımda bulunmaya yönelik bir tasarım modeli olarak görülebilecek betimsel yaklaşım, özellikle sosyal içerik platformlarının günümüzdeki özelliklerini anlamlandırabilmek adına önem taşımaktadır (Göker ve Keskin, 2015). Nitel analiz, konuyu veya bir durumu belirlenen kategoriler ve unsurlar üzerinden araştırmacının içeriğe ilişkin alıntılarını da dahil ederek değerlendirmesi ve yorumlaması üzerine temellenmektedir. Araştırmacıya herhangi bir konunun daha önceden belirlenen unsurlar üzerinden konuyu yorumlayarak aktarmasında önemli bir alan sunmakta ve konunun arka plan bilgileriyle ve farklı boyutlarıyla net bir şekilde değerlendirilmesinde önem taşımaktadır. Berg & Lune'e

(2015: 19) göre nitel araştırmalar, nesnelere anlamlarını, kavramlarını, tanımlamalarını, karakteristiklerini, sembollerini ve tasvirlerini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla nitel araştırmalar, araştırmaya yönelik içeriklerin değerlendirildiği, sınıflandırıldığı, tanımlandığı ve içeriğinin ne olduğuna dair bilgiyi aktarmayı amaçlamaktadır. Sosyal bilimler içerisinde nitel araştırmalar kapsamında kullanılan yöntemleri, içerik analizi ve betimsel analiz şeklinde ifade etmek mümkündür.

Betimsel analiz, çeşitli veri toplama araçlarıyla elde edilen verilerin daha önceden belirlenmiş temalar çerçevesinde yorumlanmasıdır (Dolar ve Koran, 2021). Bu araştırma biçiminde konunun daha önce belirlenen ve sınırları çizilen kavramsal ve kategorisel unsurları çerçevesinde toplanan verilerin incelenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda betimsel analizde konuya ilişkin iyi oturtulmuş bir kavramsal çerçeve, araştırmanın temelini sağlam atılmasını kolaylaştırmakta ve araştırmacıya yol göstermektedir. Betimsel analiz ile elde edilen veriler; sistematik, planlı ve düzenli bir şekilde çalışmada yorumlanarak aktarılmaktadır. Betimsel analiz; çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve son olarak yorumlanması şeklinde dört aşamadan oluşmaktadır (Sözbilir, 2009). Bu çalışmada da, örneklem içerisinde yer alan çocukların teknoloji bağımlılığı üzerinden dijital obeziteyi konu edinen haberlerin, belirlenen başlık ve kategoriler adı altında betimlemeleri yapılmış ve analize tabi tutulan haberler vasıtasıyla medyanın bu konuyu nasıl ele aldığı tartışmaya açılmıştır. Çalışmaya ilişkin üzerinde durulan ve cevapları aranan sorular şu şekildedir:

A.S.1. Çocukların dijital bağımlılığı ve bu durumun bir yansıması olarak beliren dijital obezite olgusu haberlerde ne şekilde aktarılmaktadır?

A.S.2. İncelemeye alınan haberlerde çocukları dijital bağımlılığlardan ve dijital obeziteden korumak adına nasıl bir içerik sunulmaktadır?

A.S.3. Dijital bağımlılığlar, dijital obezite ve çocuk ilişkisi bağlamında gazetelerde yer alan haberlerin niteliği (bilgilendirici, uyarıcı ve önleyici vb.) nasıldır?

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmanın amacına uygun olarak belirlenen çocukların dijital bağımlılığı, çocukların teknoloji bağımlılığı, çocuklar ve dijital obezite anahtar kavramları üzerinden dijital medyada yer alan ulusal gazeteler içerisinde bir tarama gerçekteşirilmiş ve konu ile doğrudan bağlantılı haberler örneklem olarak seçilmiştir. Amaçlı örneklem yoluyla Sabah, Türkiye, Cumhuriyet, Hürriyet, Habertürk ve Milliyet gazetelerinde yer alan konuyla bağlantılı olarak ulaşılan haberler analize tabi tutulmuş ve her gazeteden bir örnek ele alınarak toplamda 6 haberin betimlemesi yapılmıştır. Çocukların dijital veya teknoloji bağımlılığını dijital obezite üzerinden konu edinen haber sayısı oldukça az olduğundan bu haberler belirli bir araştırma dönemi ile sınırlandırılmamış, ulusal gazetelerde yer alan örneklerin geneli araştırma kapsamına dahil edilerek her gazeteden alınan bir örnekle sınırlandırma yapılmıştır. Haberler seçilirken, mutlaka haberlerin başlığının ve içeriğinin çocukların teknoloji bağımlılığı ve bunun yansıması olarak dijital obezite olgusu ile bağlantısının olmasına dikkat edilmiştir. Araştırmada analize tabi tutulan haberler, araştırma sorularıyla ilişkili olarak belirlenen şu kategoriler/başlıklar altında betimlenmiş ve yorumlanmıştır:

*Haberlerde çocuklara yönelik dijital bağımlılık ve dijital obezite ilişkisinin konu ediniliş biçimi

*Çocukları dijital bağımlılığlardan ve dijital obeziteden korumak adına neler yapılabileceğinin sunumu

*Çocuk, dijital bağımlılığlar ve dijital obezite olgusu içerisinde haberlerde yer alan içeriğinin niteliği

BULGULAR

Tablo 1: Çocukların Dijital Bağımlılığını ve Dijital Obezite Olgusunu Konu Edinen Haber Örnekleri

Haber	Haberin Başlığı	Haberin Linki
Haber 1	Çocuklarda dijital obezite tehlikesi	Çocuklarda dijital obezite tehlikesi - Son Dakika Eğitim Haberleri (sabah.com.tr)
Haber 2	Çocuklar dijital obez oldu	Çocuklar dijital obez oldu - Türkiye Gazetesi (turkiyegazetesi.com.tr)
Haber 3	Rize'de "Dijital Obeziteden Dijital Diyete" projesinin tanıtımı yapıldı	Rize'de "dijital obeziteden dijital diyete" projesinin tanıtımı yapıldı - Rize Haberleri (haberturk.com)
Haber 4	Çocuklarda dijital bağımlılık artıyor	Çocuklarda dijital bağımlılık artıyor (cumhuriyet.com.tr)
Haber 5	Dijitale bağımlı çocuklar	https://www.hurriyet.com.tr/egitim/dijitale-bagimli-cocuklar-42143360
Haber 6	Koronadan sonra yeni salgın: Dijital obezite	Koronadan sonra yeni salgın: Dijital obezite - Haberler (milliyet.com.tr)

Haber 1'in Analizi: *Çocuklarda dijital obezite tehlikesi*

Sabah gazetesinin 14.02.2022 tarihli bu haberi, eğitim başlığı altında yer almakta yazarı ise, yayıncı kurum içerisinde çalışan gazetecidir. Haberin başlığının bilgilendirici, dikkat çekici ve uyarıcı nitelikte olduğu görülmektedir. Haberin girişinde Covid-19 salgını sürecinde dijitalleşmenin en yoğun çocuklar üzerinde etki bıraktığı ve bu durumun çocukların sosyal ve fiziksel sağlıklarını olumsuz etkilediği bilgileri sunulmaktadır. Ardından Uluslararası Beslenme, Sağlık Okuryazarlığı ve Eğitim Konferansı'nda konuşan Hacettepe Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Süleyman Sadi Seferoğlu'nun dijitalleşme ile birlikte zihinlere yüklenen aşırı bildirim zihinsel obeziteye neden olduğu görüşü aktarılmaktadır.

Haberin gövdesine doğru ilerledikçe Prof. Dr. Seferoğlu'nun konuya ilişkin konferansta yapmış olduğu açıklamalara yer verilerek bu açıklamalar, dijitalleşmeye, çocukların teknoloji bağımlılığına ve dijital obeziteye ilişkin bilgileri içermekte ve böylelikle haberin girişinde genel olarak verilen bilgiler çocukların teknoloji bağımlılığı ve bu durumun sağlıklarına olan etkisi üzerinden ayrıntılı olarak ele alınmaktadır. Çocukların pandemi sürecinde teknolojiyi yoğun kullanımı ile birlikte, teknoloji bağımlılıklarının geliştiği ve bu durumun onların gerek aile hayatlarında gerekse de sosyal yaşamlarında birtakım yıkıcı etkilere sahip olabileceği üzerine bilgiler verilmektedir. Metinde haber kaynağının yapmış olduğu açıklamalar üzerinden *"Dijital bağımlılık" üzerine bireyin internet kullanımını kontrol edememesi, aşırı kullanımından dolayı iş, aile ve sosyal hayatında sorunlar yaşaması* şeklinde bir tanımlama getirilmekte ve cümlelerin devamında *"vücudun ihtiyacından fazla miktarda kalorinin yüklenmesi obeziteye neden oluyorsa, benzer şekilde zihne kullanılabileceğinden fazla miktarda bilgi ve bildirim yüklenmesi de dijital obeziteye neden olabilmektedir"* ifadeleri eşliğinde haberde teknoloji bağımlılığına ve dijital obeziteye ilişkin tanımlamalar/açıklamalar yapılmakta ve bu iki kavram arasındaki ilişki ortaya konmuş olmaktadır.

Haberin gövdesinde, konunun farklı boyutlarını ortaya koymak üzere çeşitli ara başlıkların kullanıldığı görülmektedir. Haber metninin ilk ara başlığı olan PANDEMİYLE GELİŞTİ ifadesi altında yer alan metin, dijital konferansa ilişkin açıklamaların ardından alanında uzman kişilerin pandemi döneminde *"çocuğun iyi halinin korunması"* çerçevesinde konuya ilişkin beden sağlığı, ruh sağlığı, eğitim, beslenme alışkanlıkları ve dijital medya kullanımı üzerine açıklamalarını içermekte ve tekrardan Prof. Dr. Seferoğlu'nun ara başlık öncesinde vermiş olduğu aktarımların yer aldığı görülmektedir. Ayrıca haber metninin devamına bakıldığında, GÖZ BOZUKLUKLARI 3 KAT ARTTI, YÜZYÜZE EĞİTİMDE KARARLIYIZ ve ÖRNEK PROJELER ÜRETECEĞİZ ara başlıkları da konudan çok daha farklı yönler işaret etmekte, bu başlıklarda yoğun teknoloji kullanımının çocuklarda göz bozukluğuna neden olduğu, yüz yüze eğitimin gerekliliği vurgulanmakta ve pandemi gibi zorlu süreçlerde çocuklara nasıl yaklaşılması gerektiğinin farklı uzmanlar eşliğinde tartışmaya açıldığı üzerine bilgiler sunulmaktadır.

Araştırma kapsamında belirlenen üç temel kategori ışığında Haber 1, çocuklara yönelik dijital bağımlılık ve dijital obezite olgusunu, pandemi sürecinde çocukların teknolojik ortamları yoğun kullanmasından kaynaklı dijital ortamlara bağımlılık geliştirdiği ve bu durumun da onların ruhsal ve fiziksel sağlığını tehdit ettiği üzerinden kurmaktadır. Haberde dijital bağımlılık ve dijital obezite olgusu hakkında genel bilgiler verilse de, çocuğun teknoloji bağımlılığını dijital obezite olgusu üzerinden ele alan bilgiler yetersiz kalmaktadır. Haberde çocukları dijital bağımlılıklardan ve dijital obeziteden korumak adına neler yapılabileceği üzerine bilgiler verilmeyenken, sadece dijital obezite kavramına ve teknoloji bağımlılığına ilişkin genel bir tanımlama üzerinden bilgilendirici bir sunum yapıldığı görülmektedir. Tüm bu söylenenler doğrultusunda; çocuk, dijital bağımlılıklar ve dijital obezite olgusu, söz konusu incelenen haber içeriği ve haber kaynağının ifadeleri eşliğinde genel bir bilgilendirme şeklinde okuyucuya aktarılmakta, alınması gereken tedbirlere ve konuya ilişkin dikkat edilmesi gereken unsurlara hiç yer verilmediği ortaya konmaktadır. Her ne kadar haberin başlığı, girişi ve gövdesi konuya ilişkin bilgileri net olarak ortaya koysa da, haberin ortasından sonuna doğru kullanılan ara başlıklar yoluyla konudan farklı noktalara dikkat çekilerek, çocukların teknoloji bağımlılığı ve dijital obezite olgusuna ilişkin bilgilerden uzaklaşmaktadır.

Haber 2'nin Analizi: Çocuklar dijital obez oldu

Türkiye gazetesinin 15.02.2022 tarihli bu haberi, sağlık başlığı altında yer almakta olup, yazarı ise yayıncı kurum içerisinde çalışan gazetecidir. Haberin başlığı, konuyla ve haberin gövdesiyle bağlantılı olarak açıklayıcı ve bilgilendirici niteliktedir. Haber, bir önceki haber örneğinin içerdiği konunun aynısını ele alırken, habere ilişkin sunum biçiminin ve konuyu işleyiş tarzının Sabah gazetesinden biraz daha farklı olduğu görülmektedir. Haberin girişinde dijital bağımlılığın pandemi döneminde yoğunlaştığı uzman görüşleri çerçevesinde vurgulanmakta, ayrıca bu dönemde günün önemli bir bölümünü ekran karşısında geçiren çocukların özellikle dijital oyunları bir dinlenme aracı olarak gördüğü belirtilmektedir. Daha sonra haberin gövdesine geçildiğinde, Sabri Ülker Vakfı'nın öncülüğünde gerçekleşen 2. Uluslararası Beslenme, Sağlık Okuryazarlığı ve Eğitim Konferansı'nda Hacettepe Üniversitesinden Prof. Dr. Süleyman Sadi Seferoğlu'nun *"Çocukların ekran başında geçirdikleri sürenin bağımlılığa dönüşmesi problem olabilir. Nasıl vücudun"*

ihtiyacından fazla miktarda kalori yüklenmesi obezite yapıyorsa, benzer şekilde zihnine kullanabileceğinden fazla miktarda bilgi/bildirim yüklenmesi de dijital obeziteye sebep olur” şeklindeki ifadeleriyle konuya ilişkin genel bir bilgilendirici çerçeve çizilmektedir. Haber kaynağının söz konusu bu ifadeleriyle son bulan haberde ara başlık kullanımına gidilmemekte, haberin içeriğinde çocukların teknolojiyi yoğun kullanmaları sonucu bazı problemlerin görülebileceği bağlantısıyla dijital obezite olgusuna dikkat çekilmektedir. Diğer yandan, Sabah gazetesinde ara başlıklarla desteklenerek konuya yönelik farklı unsurların ve içeriğin de ön plana çıkarıldığı görülürken, Türkiye gazetesinde konunun içeriği aynı olsa da, farklı hiçbir unsura yer verilmediği ortaya konmaktadır. Haberın içeriği ve başlığı çocuklarda yoğun teknoloji kullanımına bağlı olarak ortaya çıkabilecek dijital obezite olgusu perspektifinden kısa ve öz olarak biçimlendirilirken, haberin girişinde uzman görüşleri çerçevesinde çocukların yüz yüze eğitim sürecinden ayrı kaldıkları pandemi döneminde aldıkları yoğun dijital eğitim sonucunda dijital oyunları bir dinlenme aracı olarak gördüğü şeklinde verilen bilgilerle diğer incelenen haberden farklı bir ayrıntının ön plana çıkarıldığı da görülmektedir.

Araştırma kapsamında belirlenen ölçütlere göre Haber 2 değerlendirildiğinde, Sabah gazetesinde olduğu gibi uzman bir görüş çerçevesinde çocukların yoğun olarak ekran ve teknoloji kullanımına bağlı olarak dijital obezite olgusunun meydana çıkabileceği bağlantısı haberde konu edinilmektedir. Diğer haber örneğinde olduğu gibi aynı temayı farklı bir sunum ile konu edinen bu haberde de, çocukları dijital bağımlılıklardan ve dijital obeziteden korumak adına neler yapılabileceği üzerine hiçbir bilgi yer almamaktadır. Bu haber örneğinde de, çocukların dijital medya bağımlılığı sonucu oluşabilecek dijital obezite olgusuna haber kaynağı üzerinden kısa ve tanımlayıcı bir şekilde yer verilmekte, bilgilendirici genel açıklamaların okuyucuya aktarıldığı görülse de diğer yandan konuya yönelik uyarıcı, dikkat çekici ve önleyici hiçbir bilginin sunulmadığı da ortaya konmaktadır.

Haber 3'ün Analizi: Rize'de "Dijital Obeziteden Dijital Diyete" projesinin tanıtımı yapıldı

Habertürk gazetesinin 07.09.2022 tarihli bu haber örneği, gazetenin yerel haberler (Rize haberleri) başlığı altında yer almakta, kaynağının Anadolu Ajansı olduğu görülmektedir. Haberın başlığının, içeriğın doğrudan dijital obezite ve dijital diyet ile ilgili olduğunun bilgisini okuyucuya sunduğundan net ve aynı zamanda konuya ilişkin yeni kavramları başlığa taşıdığından dikkat çekici bir özellik taşıdığı söylenebilir. Haberın spotunda Rize Valiliği'nin önderliğinde İl Millî Eğitim Müdürlüğü tarafından “Dijital Obeziteden Dijital Diyete” projesinin tanıtıldığına dair konuya ilişkin bir özet geçilmektedir. Haberın girişinde Vali Kemal Çember'in konuya yönelik bir ilkokulda gerçekleştirilen toplantıda dijital bağımlılık konusuna dikkat çektiği vurgulanmaktadır. Haberın gövdesine doğru ilerledikçe resmi haber kaynağının ifadeleri doğrultusunda haberın konusu şekillenmekte ve konuya ilişkin ayrıntılar sunulmaktadır. Gövde de ilk olarak Vali Çeber'in “*Hemen her ortamda artık çocuklarımızın, ergenlerimizin hatta kendimizin aşırı bir akıllı telefon, tablet, bilgisayar ve oyun konsolları gibi bağımlılığımız olduğundan bahsediyoruz. Gençlerimizin bir araya geldiklerinde birbirleriyle sohbet etmek yerine telefonlarıyla haşır neşir olduğunu konuşuyoruz.*” şeklinde dijital bağımlılığın nasıl yaygınlaşmaya başladığına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Bu ifadelerin hemen ardından yine haber kaynağından edinilen bilgiler ışığında dijital dünyadan kaçılmayacağı, modern dünyanın gerekliliği olan bu ortamların dengeli ve efektif bir şekilde kullanılması gerektiği ve o dengenin bozulması durumunda da bireylerin dijital obeziteden dijital diyete geçmesi gerektiği bilgilerine yer verilmektedir. Bu bilgilerin akabinde ise, Vali Çeber'in konuyla bağlantılı olarak yapılması planlanan projeye ilişkin vermiş olduğu bilgiler şu şekilde okuyucuya aktarılmaktadır: “*Bu projeye, öğrencilerimizin günün çoğu zamanını geçirdiği okulların koridor ve bahçelerinde onları harekete geçirecek ve kültürümüzün geleneksel oyunlarını unutturmayıp, dikkatlerini çekecek oyun alanları oluşturmayı hedefliyoruz. Çünkü bilindiği üzere oyun bir çocuğun sağlıklı şekilde gelişimi için en etkili araçlardandır. Bunun için merkez ilçe dahil 12 ilçemizde 90 okulumuzda 20 ayrı oyun formatı ile 300'e yakın oyun uygulaması gerçekleştireceğiz.*” Haber kaynağına yönelik tüm bu ifadeler ışığında, metinde çocukları dijital bağımlılıklardan ve dijital obeziteden korumak adına onları gelişimlerini destekleyecek alternatif oyunlara yönlendirerek dijital diyete geçiş sağlanabileceği bilgisi okuyucuya sunulmakta ve böylelikle projenin içeriği de ayrıntılı olarak aktarılmaktadır. Haberın sonuna gelindiğinde proje kapsamında okulun bahçesinde oluşturulan oyun alanının incelendiği ve Vali Çeber ile çocuklar tarafından bu alanın boyandığı bilgilerine yer verilmektedir.

Araştırma kapsamında belirlenen ölçütlere göre Haber 3 değerlendirildiğinde, haberde çocukların ve gençlerin maruz kaldığı dijital bağımlılıklardan, dijital obeziteden korunması adına dijital diyeti içerecek uygulamalar konu edinilmektedir. Özellikle çocukları dijital medyadan uzaklaştırabilecek oyun uygulamaları ve projeye ilişkin bilgiler resmi haber kaynağı vasıtasıyla okuyucuya aktarılmaktadır. Çocukları dijital bağımlılıklardan ve dijital obeziteden korumak için tasarlanan projenin içeriği hakkında net bir sunum gerçekleştirilirken, bu önerilerin en önemli ayağını çocukları geleneksel oyunlara yönlendirmek olduğu ve dikkatlerini çekecek oyun uygulamaları yaratarak gelişimlerinin destekleneceği vurgusu yapılmakta ve bu uygulamaların proje

kapsamında hangi okullarda gerçekleşeceği bilgisi de sunulmaktadır. Bu bağlamda söz konusu bu haber örneği; çocuk, dijital bağımlılıklar ve dijital obezite olgusu ilişkisine yönelik hem bilgilendirici hem de çözüm üretici bilgileri bir arada sunmaktadır. Haberin başlığında belirtilen dijital obeziteden dijital diyet projesinin tanıtımının yapıldığına dair verilen bilgi, haberin gövdesinde net olarak tanımlanmakta ve çocukların dijital bağımlılığını önlemek adına gerçekleştirilmesi planlanan uygulamalar ile konunun sınırlarının çizildiği görülmektedir.

Haber 4'ün Analizi: Çocuklarda dijital bağımlılık artıyor

Cumhuriyet gazetesinin 15.02.2022 tarihli bu haber örneği, eğitim başlığı altında yer almakta olup, haberin yazarı gazetecidir. Haberin başlığı bilgilendirici ve haberin konusunu okuyucuya özetler niteliktedir. Haberin spotunda, uzmanların çocukların dijital medyayı kontrollü kullanamamasından kaynaklı tıpkı alkol ve madde bağımlılığında olduğu gibi olumsuz sonuçlarla karşılaşabileceklerini belirttiği üzerinde durulmaktadır. Ardından haberin girişinde, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Sadi Seferoğlu'nun, Sabri Ülker Vakfı'nca düzenlenen "Uluslararası Beslenme, Sağlık Okuryazarlığı ve Eğitim Konferansı"nda yapmış olduğu konuşmasında çocuklarda dijital bağımlılık ve dijital obezite olgusuna dikkat çektiği belirtilmektedir. Sonrasında ise, haber kaynağının dijital bağımlılık konusunda yapmış olduğu tanımlamalara ve açıklamalara yer verilmektedir. HİJYEN EKSİKLİĞİ ara başlığıyla, haber kaynağının vermiş olduğu bilgiler ışığında dijital bağımlılığın belirtilerinin hijyen eksikliği, sosyal hayata olan ilgide azalma, teknolojiden ve ekrandan uzak kalmada zorlanma, uzak kalındığında ise sinirlilik ve yoksunluk halinin yaşanması, okulda/işte ve sosyal ilişkilerde yaşanan olumsuzluklara rağmen bu araçları kullanmaya devam etme, teknolojik olmayan faaliyetlerde bile geçmiş teknolojik faaliyetler üzerine düşünme ve ileriye dair planlar kurma şeklinde olduğu ifade edilmektedir. BU SORULARI SORUN ara başlığı içerisinde çocukların bağımlılık durumlarının bilgisayar kullanımı sırasında artan coşkulu bir durum olup olmadığı, aile ve arkadaşların ihmal edilip edilmediği, devamlı ekran kullanımına bağlı olarak uykusuz kalıp kalmadığı, dijital ortamların kullanımı ile ilişkili diğer insanlara karşı dürüstlükten uzaklaşıp uzaklaşmadığı, çevrim içi olduğunda kendini suçlu ve endişeli hissedip hissetmediği, kilo alıp vermede dengesizliğin gerçekleşip gerçekleşmediği, sırt ve baş ağrısı olup olmadığı sorularıyla ortaya konulabileceğine ilişkin bilgiler sunulmaktadır. Ardından DİYET LİSTESİ ara başlığı içerisinde dijital kullanımların arasının uzun tutulması, evdeki kablosuz ağların belirli saatlerde kapatılması, cihazlardaki anlık bildirimlerin kapatılması, dijital teknolojilerin kullanımını azaltmaya yönelik gerçekçi planların yapılması, kullanım sürelerinin giderek artan bir şekilde azaltılması yoluyla gerçekleştirilebilecek bir dijital diyetten bahsedilmektedir. SOSYAL MEDYA ETKİSİ ara başlığıyla ise, dijital bağımlılığın sosyal medya üzerinden nasıl gerçekleştiği üzerine maddeler halinde yine bilgiler verilerek, dijital bağımlılığın kişiler üzerindeki farklı yansımaları ortaya konmaktadır. Son olarak haberin sonunda yer alan DİJİTAL DİYET NASIL YAPILIR ara başlığı ile telefon ve tabletlerdeki kullanılmayan uygulamaların silinebileceği, mobil cihazlardaki kişiler listesinin düzenlenerek tanınmayan numaraların silinebileceği, çeşitli uygulamalardan gelebilecek anlık bildirimlerin kapatılabileceği ve çocukların kullandığı cihazlarda onlar için sakıncalı olabilecek uygulamaların engellenebileceği üzerine tavsiyeler sunulmaktadır.

Haber 5'e yönelik araştırma ölçütleri çerçevesinde değerlendirme yapılacak olduğunda, haberin başlığında ve spotunda çocukların dijital bağımlılığı genel bir açıklama yoluyla ele alınmakta ancak dijital obezite olgusu hakkında detaylı bir açıklamaya yer verilmediği görülmektedir. Haberin gövdesinde genel olarak dijital bağımlılığa ilişkin tanımlamalara ve açıklamalara yer verilirken, dijital bağımlılığın belirtilerinin kişiler üzerinde nasıl bir etki yarattığı üzerine bilgiler sunulmaktadır. Haberin gövdesinde tek bir ara başlık içerisinde çocukların bağımlılıklarını anlamaya yönelik birtakım sorular ortaya konurken, haberin gövdesi genel hatlarıyla sadece çocuklar üzerinden değil bireyler üzerinden inşa edilmektedir. Bu durumda örnek haberin başlığı ve spotu her ne kadar çocukların dijital bağımlılığına ve dijital obezite olgusuna yönelik bir içerik sunsa da, haberin gövdesinde bu bağlantı sınırlı bir şekilde oluşturulmaktadır. Böylelikle çocukları dijital bağımlılıklardan ve dijital obeziteden korumak adına yapılması gerekenler, genel olarak bireylerin teknoloji bağımlılığı üzerinden ele alınmış olmaktadır. Çocuklar, dijital bağımlılık ve dijital obezite olgusu bu haber örneğinde, daha çok bilgilendirici, farkındalık yaratıcı ve kimi zaman da bireylere olan etkisinin çocuklar üzerinden de değerlendirilmesi yoluyla alınacak tedbirlerin ve dijital diyet uygulamalarının ortaya konmasında uyarıcı ve harekete geçirici bir nitelik taşıdığı söylenebilir.

Haber 5'in Analizi: Dijitale bağımlı çocuklar

Hürriyet gazetesinin 26.09.2022 tarihli bu haberi, eğitim kategorisi içerisinde yer almakta olup, Anadolu Üniversitesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görev yapan konuk yazar tarafından kaleme alınmıştır. Haberin başlığı bilgilendirici niteliktedir. Spotu ise, çocukların teknoloji kullanımına yönelik TÜİK verileri çerçevesinde sunulan oranlar çerçevesinde oluşturulmuştur. Bu

bağlamda internet kullanımının 6-15 yaş grubundaki çocuklar için 2013 yılında yüzde 50,8 iken 2021 yılında bu oranın yüzde 82,7'ye yükseldiği bilgileri sunulmuştur. Haberin girişinde bu oranların artmasında pandemi dönemi ile başvurulmuş uzaktan eğitimin etkisinin olduğu vurgulanmış, ardından düzenli internet kullanan 6-15 yaş grubundaki çocukların internet aracılığıyla bu kapsamda yürüttüğü faaliyetlerin oranlarına yer verilmiştir. Haberin gövdesinde OLUMSUZLUKLARA DİKKAT ara başlığı içerisinde çocukların yoğun teknoloji kullanımı değerlendirilirken, “Çocukların zamanlarının çoğunu kapalı mekânlarda, tablet, cep telefonu, bilgisayar, televizyon gibi dijital nesnelere geçirmesinin birçok olumsuz durumu (NOMO, FoMO, dijital obezite, dijital oyun bağımlılığı, tıknmalı izleme, şiddet eğilimi, iletişim problemleri, vb.) tetikleyen bir faktör olduğu biliniyor.” şeklinde açıklamalara başvurulmaktadır. Bu cümlelerin ardından tüm bu ifadelerin genel tanımlamaları yer almakta, ancak bağımlılık durumlarını çocukların bu ortamlarda ne kadar süre geçirdiğinin değil, bu ortamları nasıl kullandığının belirlediği şekilde bir açıklama yapılmaktadır. Özellikle bu süreci üretken ve nitelikli olarak değerlendiren çocukların konudan hariç tutulduğu belirtilmektedir. KAYGILAR DOĞADAN UZAKLAŞTIRIYOR ara başlığında çocukların doğayla temasının doğdukları andan itibaren pek çok teknolojik uyaranla beraber kısıtlandığı, hatta buna ebeveynlerin kaygılarının da neden olduğu bilgisi sunulmakta ve yazarın kendi çocukluğundan örneklerle ilgili başlık desteklenmektedir. ÇOCUKLARIMIZ İÇİN BEDELİ ÇOK AĞIR ara başlığında, bir önceki ara başlığı destekleyen bilgilere yer verilirken, doğasızlaşmanın çocukların üzerinde olumsuz etkilere sahip olduğu belirtilmektedir. Bu başlıkta Amerikalı araştırmacı yazar Richard Louv’un görüşleri doğrultusunda doğa yoksunluğu sendromu kavramına yer verilmekte, yazarın bu kavramı çocukların zamanlarının çoğunu kapalı ortamlarda geçirmeleri sonucu doğal ortamlarla ilişki kurmada yersiz korkulara kapılma ve doğada bulunmaktan hoşlanmama durumu olarak tanımlandığı üzerine bilgiler aktarılmaktadır. Diğer yandan bu başlığın sonunda, TEDMEM’in düzenlediği Dijital Obezite Forumu’nda yazar Gerd Leonhard’ın görüşleri vasıtasıyla çocukların daha fazla doğayla başa kalmalarının gerçek uyaranlar için faydalı olacağı, dijital ortamların görme-işitme olmak üzere iki duyuya hitap ederken, doğanın beş duyuyu geliştirici bir fırsat sunduğu belirtilmektedir. DİJİTAL BAĞIMLILIĞI AZALTMAK İÇİN...ara başlığında ise, çocukların dijital bağımlılığını azaltmak ve çocuklarda doğa yoksunluğu sendromunu aşmak için ebeveynlerin neler yapabileceği üzerine maddeler sıralanmaktadır. Öncelikle çocuklar için bu ortamların yasaklanmaması ve doğru kullanımına yönlendirilmesi, çocukların sosyalleşmeleri için AVM veya kapalı oyun alanları yerine doğa içinde bulunan ortamların tercih edilmesi, evlerde ve bahçelerde bitki yetiştirilmesi, evcil hayvanların ve sokak hayvanlarının beslenmesi, çocukların eko-okullara ve kulüplere yönlendirilmesi, doğadaki etkinliklerin artırılarak çocukların yaratıcılıklarının geliştirilmesi ve yaz tatillerinde doğada kamp yapılması şeklinde çocukları dijital bağımlılıklardan koruyacak unsurlar ön plana çıkarılmaktadır.

Araştırma ölçütleri çerçevesinde Haber 5 değerlendirildiğinde, haberin başlığında, spotunda, girişinde ve gövdesinde çocukların dijital bağımlılığına ilişkin bilgilerin ve açıklamaların yer aldığı görülmektedir. Özellikle çocukların dijital bağımlılığına ilişkin bilgiler istatistiki olarak sunulurken, dijital obezite olgusunun da dijital bağımlılığın NOMO ve FOMO gibi olumsuz bir yansıması olduğu belirtilerek tanımlama yapılmakta ve bu kavram haberde konunun bir ayrıntısı olarak yer bulmaktadır. Bu bağlamda çocukların dijital bağımlılığını konu edinen bu haber örneğinde, çocukları özellikle dijital bağımlılıklardan korumak adına neler yapılabileceği haber kaynakları ve yazar tarafından net bir şekilde ortaya konmaktadır. Söz konusu bu haber örneğinin, çocukların dijital bağımlılığının oluşumuna ilişkin sunmuş olduğu açıklamalarla, dijital bağımlılığın çeşitli ruhsal ve fiziksel olumsuz durumlara neden olabileceği bilgileriyle ve çocukların dijital bağımlılıktan nasıl korunması gerektiğine ilişkin verilen tavsiyelerle hem eğitici, hem uyarıcı hem de çareler sunan bir nitelikte olduğu söylenebilir.

Haber 6’nın Analizi: *Koronadan sonra yeni salgın: Dijital obezite*

Milliyet gazetesinin 15.05.2022 tarihli haberi siyaset başlığı altında yer almakta olup, haberin yazarı gazetecidir. Haberin başlığı dikkat çekici ve bilgilendirici niteliktedir. Haberin spotunda, dünyanın Covid-19 salgınından sonra dijital obezite adı verilen yeni bir salgınla karşı karşıya olduğu belirtilerek bu soruna dikkat çekmek amacıyla TEDMEM tarafından TED Ankara Koleji ATA Sahne’de Dijital Obezite temalı 5. Uluslararası Eğitim Forumu düzenlendiğine ilişkin bilgiler sunulmaktadır. Haberin girişinde Forumun açılışını yapan Milli Eğitim Bakanı Mahmut Özer’in “Eğitim forumunun teması olan dijital obezite konusu, dijital enstrümanların okul ortamı yerine ikame edilip edilemeyeceğinin tartışması bağlamında da bize çok büyük fırsatlar sunuyor. Dünya daha önce hiç deneyimlemediği bir dönemden geçti... sosyoloji değişti, davranış tarzları, ilişki tarzları değişti. Bu süreçten en fazla etkilenen eğitim sektörü oldu” şeklindeki konuşmasına yer verilmektedir. Haberin gövdesine geçildiğinde, TED Genel Başkanı Selçuk Pehlivanoğlu’nun dijital obeziteyle ilgili yapmış olduğu açıklamalara ve tanımlamalara yer verilmektedir. Pehlivanoğlu’nun “...Teknolojinin aşırı kullanımına bağlı olarak bir an bile teknolojiden kopamaz hale gelmek, bizi birer bağımlıya dönüştürüyor. Bu riski ciddiye alıp üstesinden gelme yollarını konuşmazsak dijital obezite hayatlarımızı fiziksel obeziteden bile

daha olumsuz etkileyecek” ifadeleri haberin içeriğinde yer almakta, ardından Alman yazar Gerd Leonhard’ın teknolojik gelişmelerle ilgili gelecekte insanları nelerin beklediği üzerine bilgi verdiği belirtilerek haber sonlandırılmaktadır.

Araştırma ölçütleri çerçevesinde Haber 6 değerlendirildiğinde, haberin 5. Uluslararası Eğitim Forumu kapsamında dijital obezite olgusunu konu edindiği görülmekte, ancak her ne kadar konu eğitim sektörü ile ilişkilendirilse de, haberde çocukların dijital bağımlılığı ve dijital obezite konusuyla doğrudan bağlantılı bir içeriğe ve ifadelere yer verilmediği görülmektedir. Haberın içeriği dijital kullanımlar, eğitim ve dijital obezite olgusu üzerinden biçimlenmektedir. Bu bağlamda, düzenlenen forumda çocukların dijital bağımlılıkları ve dijital obezite olgusu üzerine her ne kadar bilgiler sunulsa da, haberin içeriği doğrudan bu unsurları ele almamakta, konuyu genel hatlarıyla tanımlamakta ve açıklamaktadır. Bu bağlamda çocukları dijital bağımlılıklardan ve dijital obezite olgusundan korumak adına neler yapılabileceği haber içeriğinde yer almamaktadır. Çocuk, dijital bağımlılık ve dijital obezite olgusu ilişkisi içerisinde içeriğin niteliği değerlendirildiğinde, içeriğin sadece eğitim kurumları, dijital kullanımlar ve dijital obezite olgusuna ilişkin genel bilgiler içerdiği söylenebilir.

SONUÇ

Dijital bağımlılık ve dijital bağımlılığa bağlı olarak gelişen dijital obezite olgusu, günümüzün önemli bir sağlık sorunu olarak belirmektedir. Modern çağ, dijital teknolojilerin yaygınlaşarak hayatımızın her alanına dahil olmasını sağlarken, bu araçların sürekli ve bilinçsizce kullanımı ise, dijital bağımlılıklara ve bireyleri fiziksel, ruhsal olarak olumsuz etkileyebilecek dijital hastalıklara neden olmaktadır. Kovıd-19 salgını süresince tüketime, eğitimin, boş zaman etkinliklerinin, iletişimin, dizi ve film izleme alışkanlıklarının dijital medya üzerinden gerçekleşmesi teknoloji bağımlılığını arttırmış ve dijital obezite olgusunu gündeme taşımıştır. Özellikle çocukların ve gençlerin de bu ortamları aşırı ve bilinçsizce kullanmaları sonucu yaşanan teknoloji bağımlılığı, onların bu ortamlardan ayrı kalamamasına, dijital içerikleri seçmeden tüketmesine ve zihinlerinin bu içeriklerle dolup taşarak tembelleşmesine neden olmaktadır. Dijital bağımlılık ve dijital obezite olgusu günümüzde tüm dijital medya kullanıcıları için ciddi bir sorun olarak görülürken, kuşkusuz bu durumun en olumsuz getirilerini çocuklar ve gençler yaşamaktadır. Dünyaya gözünü açtığı andan itibaren ebeveynleri tarafından dijital medya ortamlarına maruz bırakılan çocuklar büyüdükçe bu ortamlara bağımlı bir kişilik geliştirmeye başlamakta ve bu ortamlardan uzak kaldığında fiziksel ve ruhsal yönden olumsuz etkilenmektedir.

Dijital bağımlılıklar, sosyal bilimler ve sağlık bilimleri içerisinde farklı etkileriyle ele alınan yeni ve güncel bir konudur. Dijital obezite ise, son yıllarda dijital teknolojilerin yoğun ve kontrolsüz kullanımı sonucu beliren bir sağlık sorunu olarak literatürde yerini almakta ve alana ilişkin yapılan çalışmalar oldukça sınırlı bir özellik göstermektedir. Çocuklar, yoğun teknoloji kullanımına bağlı olarak dijital obezite ve diğer dijital temelli hastalıklara açık olabilmektedir. Dolayısıyla gerek çocukların, gerek ebeveynlerinin gerekse de diğer dijital medya kullanıcılarının, bu ortamların nasıl daha işlevsel kullanılabilceği konusunda bilgi sahibi olmasının, dijital bağımlılıklarla ve hastalıklarla mücadelede kilit bir rol üstlenebileceği düşünülmektedir. Bu nedenle özellikle eğitim-öğretim programlarına teknoloji bağımlılığı ve dijital okuryazarlık derslerinin konması, çocuklara ve gençlere bilinçli medya kullanımını öğretebilmek adına oldukça önemli bir yaklaşım olmakla birlikte, medyanın teknoloji bağımlılığı, dijital obezite ve teknolojik temelli diğer sağlık sorunlarına ilişkin haberleri nasıl ve ne şekilde aktardığı da çocukları ve gençleri teknoloji bağımlılığında korumak adına ciddi bir rol üstlenmektedir. Bu çalışmada da, çocukların dijital bağımlılığına ve dijital obezite olgusuna ilişkin kavramsal çerçeve oluşturulmakta, medyanın bu alandaki çareler arayışının temelinde nasıl bir işleve sahip olabileceği tartışılmakta ve dijital medyada yer alan ulusal gazetelerde çocukların dijital bağımlılığını dijital obezite olgusu ile bağlantılandırarak konu edinen haberler betimsel analiz yoluyla değerlendirmeye alınmaktadır.

Çalışmada Sabah, Türkiye, Habertürk, Cumhuriyet, Hürriyet ve Milliyet gazetelerinden konuya ilişkin birer örnek alınarak seçilen 6 haber, araştırma soruları bağlamında oluşturulan başlıklar/kategoriler içerisinde değerlendirmeye alınmıştır. Bu doğrultuda her haber kendi içerdiği konu, konuya ilişkin neler yapılabileceğinin aktarımı ve nasıl bir içeriğe sahip olduğu kategorilerinde analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, her haber için bulguların yorumlanması bölümünde ortaya konduğu gibi farklı sonuçlar içermektedir. Ancak haberlerin bütünü için genel bir değerlendirme yapılacak olduğunda, araştırma sorularının cevabı şu şekilde ortaya konulabilir:

*Çocukların dijital bağımlılığını ve dijital obezite olgusunu doğrudan konu edinen haberler medyada oldukça az yer alıp, karşılaşılan gazete örneklerinde genel olarak dijital bağımlılığın çocuklar üzerinden yansımaları dijital obezite olgusu üzerinden sınırlı olarak tanımlayan haberlere yer verildiği görülmektedir. Haberlerde,

daha çok çocukların dijital bağımlılığı konu edinilmekte, dijital obezite üzerine genel bilgilendirici tanımlamalar yapılmaktadır. Bu bağlamda haberlerin genelinde çocuk, dijital bağımlılık ve dijital obezite arasındaki ilişki nedenler, sonuçlar ve tedbirler açısından çok yönlü olarak ortaya konulamamaktadır.

*İncelenen bazı haberlerde uzman görüşleri çerçevesinde çocukları dijital bağımlılıklardan korumak adına uygulanabilecek dijital diyet uygulamalarına ve projelere yer verildiği görülmekle birlikte, bu haberler niceliksel olarak yetersizdir. Özellikle çocukları ve gençleri teknoloji bağımlılığından korumayı hedefleyen stratejiler haberlerin bazılarında maddeler halinde sıralanmakta ve bu haberlerde çocukların dijital ortamları kontrollü kullanması, doğayla iç içe bir yaşam sürmesi ve sosyalleşmesi gerektiği üzerinde durulmaktadır.

*Dijital bağımlıklar, dijital obezite ve çocuk ilişkisi bağlamında değerlendirme yapılacak olduğunda bu haberlerin genel olarak konuya ilişkin bilgilendirici nitelikte sunulduğu ancak kimi zaman da hem bilgilendirici, hem dikkat çekici hem de çözüm sunan bir niteliğe de sahip olduğu gözlenmektedir. Çocukların dijital bağımlılığını konu edinen ve sınırlı bir şekilde dijital obezite olgusunu tanımlayan haberlerin daha çok bilgilendirici, çocukları teknoloji bağımlılığından korumanın yollarını da ele alan haberlerin ise, bilgilendirici ve harekete geçirici bir şekilde aktarıldığı söylenebilmektedir. Özellikle bu konudaki haberlerin hem bilgilendirici, hem dikkat çekici hem de çözüm sunan nitelikte olması çocukların, gençlerin teknoloji bağımlılığıyla ve dijital obezite olgusuyla mücadele edilmesinde oldukça değerli görülmektedir.

Sonuç olarak, dijital bağımlılığa dayalı bu sorunlu alanın ve küresel bir salgın olarak dijital obezite olgusunun çeşitli kesimler üzerindeki etkilerinin yeni bir alan olarak medyadaki haberlere konu edinilmesi henüz yeterli bir seviyede olmayıp, haber medyasının bu alana özel bir önem atfetmesi gerektiği düşünülmektedir. Çocukların dijital bağımlılığının ve dijital hastalıkların uzman kişilerin görüşleri doğrultusunda net bir şekilde ortaya konulmasında ve dijital çağa özgü bu problemlerle mücadele edilmesinde haber medyası ciddi bir rol üstlenebilir. Özellikle sağlık ve teknoloji haberciliği alanında çalışan gazetecilerin bu alana ilişkin haberleri sistematik ve düzenli bir şekilde kaleme alması, konuya eleştirel yaklaşmak ve çözüm önerilerinin/stratejilerinin dünyada ve Türkiye’de nasıl belirlendiğini ve uygulandığını ortaya koymak bakımından gerekli görülmektedir. Dijital bağımlılıkların ve dijital obezitenin çocuklar, gençler ve yetişkinler üzerindeki etkisi ve zararlarını ortadan kaldırmaya yönelik her stratejinin geleneksel medya ve dijital medya uygulamalarından bağımsız düşünülemez bir gerçektir.

KAYNAKÇA

- Alper, K., Aytan, N. ve Ünlü, S. (2015). “Görsel Medya Çağında Çocukların Video Oyun Bağımlılıkları”. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 4(1), 98-106.
- Akkuş, T. (2019). “Dijital Obezite”, <https://www.tolgaakkus.com/2019/09/dijital-obezite/> (Erişim Tarihi: 24.01.2023)
- Balcı, E. V. (2017). Kültürel Farklılıklar Ekseninde İnternet ve Haber, Literatürk, Konya.
- Bavelier, D., Green, C. S., & Dye, M. W. (2010). “Children, Wired: For Better and for Worse”. Neuron, 67(5), 692-701.
- Bayhan, V. (2013). “Gençlik, Sosyal Medya ve İnternet Bağımlılığı”. Düşünce Dünyasında Türkiz Siyaset ve Kültür Dergisi, 23, 61-80.
- Bayrak, C. ve Cihan, B. (2021). “Yeni Medyada Bağımlılık Sonucu Gelişen Dijital Obezite Olgusu Üzerine Bir İnceleme: Netflix Türkiye Örneği”. Yeni Medya Elektronik Dergi-eJNM, 5(1), 78-94.
- Berber Çelik, Ç. (2022). “Çocuklarda Teknoloji Bağımlılığı”. (Ed. Ç. Berber Çelik, O. Çelik), Farklı Disiplinlerin Bakış Açısıyla Dijital Dünyada Çocuk, ss.105-124, Eğitim Yayınevi, Konya.
- Berg, B. L & Lune H. (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (Çeviri Editörü: H. Aydın), Eğitim Yayınevi, Konya.
- Binark, M. ve Bayraktutan, G. (2013). Ayın Karanlık Yüzü: Yeni Medya ve Etik, Kalkedon Yayınları, İstanbul.
- Bostancı, M. (2019). “Manipülasyon, Dezenformasyon ve Propaganda Politikalarına Yönelik Farkındalık Oluşturabilmede Eleştirel Medya Okuryazarlığının Yeri ve Önemi”. (Ed. M. Bostancı), Medya Okuryazarlığı, ss.67-90, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Dolar, M. N. ve Koran, N. (2021). “Çocuklarla İlgili Haberlerin Çocuk Hakları Bağlamında Değerlendirilmesi: KKTC Ulusal Gazeteleri Örneği”. Yaşadıkça Eğitim, 35(1), 53-77.

- Durgeç, P. (2021). “Etik ve Sorumluluk Odaklı Sağlık Haberciliğinin Covid-19 Salgınında Belirginleşen İşlevi”. (Ed. F. Çelebi, H. Ö. Sarıdoğan), Farklı Disiplinlerden Covid-19 Çalışmaları, ss.32-43, Duvar Yayınları, İzmir.
- Göker, G., ve Keskin, S. (2015). “Sosyal Medya Türevi Olarak Sosyal İçerik Platformları: Betimsel Bir İnceleme”. *Journal of International Social Research*, 8(39).
- Güngör, N. (2016). *İletişim Kuramlar ve Yaklaşımlar*, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Hawi, N. S., Samaha, M., & Griffiths, M. D. (2019). “The Digital Addiction Scale for Children: Development and Validation”. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 22(12), 771-778.
- İnal, K. (2020). “Türkiye’de Çocukluk: Nereye!”. (Ed. S. İ. Akçalı), *Çocuk ve Medya*, ss. 13-51, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Karateke, B. (2020). “Bir Teknoloji Bağımlısı Yetiştirmek: Yeni Doğandan Ergenliğe Ebeveynliğe Yardımcı Bir Duygu Düzenleme Aracı Olarak Sanal Ortamlar”. *Bağımlılık Dergisi*, 21(4): 338-347.
- Mustafaoğlu, R., Zirek, E., Yasacı, Z. ve Razak Özdiñler, A. (2018). “Dijital Teknoloji Kullanımının Çocukların Gelişimi ve Sağlığı Üzerine Olumsuz Etkileri”. *Addicta: The Turkish Journal on Addiction*, 5, 227–247.
- Pembecioğlu, N. (2021). “Dijital Dünyada Çocukluk ve Çocukluk Algısı Üzerine Düşünceler”. (Ed. N. Pembecioğlu, N. Sezer, U. Gündüz, N. Akgün Çomak), *İletişim Araştırmaları ve Film Çözümlenmeleri II Dijital Çağda Medya*, ss. 42- 62, Eğitim Yayınevi, Konya.
- Sözbilir, M. (2009). “Nitel Veri Analizi”, <https://fenitay.files.wordpress.com/2009/02/1112-nitel-arac59ftc4b1rmada-veri-analizi.pdf>, (Erişim Tarihi: 26.01.2023).
- Third, A. (2022). “Eğitim ve Dijitalleşme”, V. Uluslararası Eğitim Forumu: Dijital Obezite (TEDMEM Forumlar Dizisi: 5). Türk Eğitim Derneği Yayınları, Ankara.
- Timisi, N. (2016). “Teknoloji ve Toplum, Ağlar ve Aktörler”. (Haz. N. Timisi), *Dijital: Kavramlar, Olanaklar, Deneyimler*, ss. 17-40, Kalkedon Yayınları, İstanbul.
- Üstündağ, A. (2020). *Çocuk ve Ekran Dijital Medya ve Çocuk Gelişimi*, Eğiten Kitap, Ankara.
- Üstündağ, A. (2022). “Çocukların Sosyal Medya, Akıllı Telefon ve Oyun Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. *Bağımlılık Dergisi*, 23(3): 316-326.
- Yaşın, C. (2021). “Yeni Medya ve Eleştirel Kuram”. (Ed. Ö. Özer), *Eleştirel Medya Kuramları*, ss. 321-347, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Zipes, J. (2010). “Frankfurt Okulu ve Kültür Eleştirisi”. (Der. ve Çev. E. Mutlu), *Kitle İletişim Kuramları*, ss. 227-232, Ütopya Yayınevi, Ankara.
- Zwitter, A. (2019). “Büyük Veri Etiği”. (Çev. Ş. K. Özaydın), (Der. T. Durna, M. Binark, G. Bayraktutan), *İletişim Hakkı ve Yeni Medya Tehditler ve Olanaklar*, ss. 161-173, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara.

İstemihan Taviloğlu Klarnet Konçertosu'nun "Taksim" Kısmı Üzerine Bir Analiz

İstemihan Taviloğlu Clarinet Concerto an Analysis on the "Taksim" Section

ÖZET

Geleneksel Türk Müziği formu olarak taksimler, çalgı icracıları için teknik hakimiyet ve kompozisyon kurma kabiliyetlerini ortaya koyma ve bu husustaki sınırlarını sergileyebilmeleri açısından büyük önem taşımaktadır. Ancak icracılar tarafından yapılan taksimler, bir eğitim-öğretim metodu ile değil, çalgı eğitiminin dışında talebe tarafından dinlemek ve taklit etmek suretiyle haricen bir yol izlenerek öğrenilen ve geliştirilen bir icra şeklidir. Nitekim Türk Müziği çalgıları bakımından üstadları dinlemek ve taklit ederek kendi kompozisyonlarını inşa eder hale gelmek noktasında hayli meşakkatli olan Taksim konusu, ilgilileri tarafından halen eski usul "meşk" uygulamalarına benzer tarzda öğrenilmekte ve eğitimciler tarafından da yöntem önerilmektedir. Türk müziğinden başka ve farklı diğer müzik türleri içinde doğaçlama anlamındaki improvisation ve cadenza vb. başka kelimelerle tanımlanıyor olsa dahi, makam müziği anlayışı içinde görmeye, dinlemeye ve icra edilmesine alışık olduğumuz Taksim formu; icra şekli, makam yapısı ve üslubu gereği diğer müzik türleri içindeki doğaçlama temelli benzer uygulamalarından karakteristik olarak ayrılan özellikler taşımaktadır. Gerek enstrümanların yapısal özellikleri gerekse ilgili müzik türünün dinamiklerini oluşturan müzikal anlayış, farklı coğrafyalardaki müzik türleri içinde doğaçlama temelli icranın şekil ve üslup özelliklerini belirlemekte ve farklılaştırmaktadır. Bu araştırmada; İstemihan Taviloğlu tarafından Klasik Batı Müziği'nin en önemli formlarından biri olan Konçerto formu dahilinde kullanan ve Klarnet Konçertosu 3. Bölümde "Taksim" notu düşülerek notaya aktarılmış kısma yönelik inceleme ve analizlere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İstemihan Taviloğlu, Klarnet, Konçerto, Taksim.

ABSTRACT

As a traditional Turkish Music form, taksims are of great importance for instrument performers in terms of demonstrating their technical mastery and compositional abilities and displaying their limits in this regard. However, improvisations performed by the performers are a form of performance that is learned and developed by listening and imitating by the student outside of instrument training, not by an educational method, but by following an external way. As a matter of fact, the subject of Taksim, which is very difficult to listen to and imitate the masters in terms of Turkish Music instruments, to build their own compositions, is still learned by those concerned in a similar way to the old-fashioned "meşk" practices, and the method is suggested by the educators. Improvisation in the sense of improvisation and cadenza etc. in other music genres other than and different from Turkish music. Taksim form, which we are accustomed to seeing, listening to and performing in the understanding of makam music, even if it is defined by other words; due to its performance, mode structure and style, it has characteristics that distinguish it from similar improvisation-based practices in other music genres. Both the structural features of the instruments and the musical understanding that creates the dynamics of the relevant music genre determine and differentiate the shape and style features of improvisation-based performance within music genres in different geographies. In this study; In the 3rd part of the Clarinet Concerto, which is used by İstemihan Taviloğlu in the Concerto form, which is one of the most important forms of Classical Music, the "Taksim" note is dropped and the part that is transferred to the notation is included in the analysis.

Keywords: İstemihan Taviloğlu, Clarinet, Concerto, Taksim

GİRİŞ

Batı Müziğinde bilindiği üzere XVII. Yüzyıl, çalgı müziğinin gelişiminde büyük bir öneme sahiptir. 17. yüzyıl öncesi Andrea Gabrieli ve Giovanni Gabrieli gibi kompozitörler, çalgı ve çalgı toplulukları için yapmış oldukları denemelerle enstrümental müzik yapıtlarının ilk örneklerini vermişlerdir. Batı müziğinin ağırlık merkezinin zamanla vokal müzikten çalgı müziğine kayması neticesinde Claudio Monteverdi ve Heinrich Schütz gibi kompozitörlerin çalgıların zengin anlatım olanaklarından faydalanarak oluşturdukları yaylılar topluluğu ile ilk çalgı toplulukları konusunda bir ilerleme kaydettikleri bilinmektedir. Bu tür gelişmeler neticesinde, çalgı tekniklerinin ve standartlarının zaman içindeki gelişimi sonucu solist hüviyetini kazanmış olan Klasik batı müziği çalgıları ile birlikte konçerto formu ortaya çıkmaya başlamıştır. Özetle konçerto ilk

Kubilay Gürbüz¹
Yasin Bol²

How to Cite This Article
Gürbüz, K. & Bol, Y. (2023).
"Dijital Çağda Çocukluk ve
Dijital Bağımlılıkların
Anahtar Kavramı Olarak
Dijital Obezite: Gazete
Haberleri Üzerinden Betimsel
Bir Analiz", International
Social Mentality and
Researcher Thinkers Journal,
(Issn:2630-631X) 9(68):
2843-2848. DOI:
<http://dx.doi.org/10.29228/smryj.68191>

Arrival: 04 December 2022
Published: 28 February 2023

Social Mentality And
Researcher Thinkers is
licensed under a Creative
Commons Attribution-
NonCommercial 4.0
International License.

¹ Öğr. Gör., Kocaeli Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Müzik Bölümü, Kocaeli, Türkiye

² Öğr. Gör. Dr., Anadolu Üniversitesi, Devlet Konservatuarı, Türk Müziği Bölümü, Eskişehir, Türkiye

olarak erken dönemde ortaya çıkmış ve klasik döneme kadar gelişimini devam ettirmiştir. Yapısı gereği orkestra eşliğinde çalınması için bestelenen konçertolar üç bölümden oluşmaktadır. Çoğunlukla birinci ve üçüncü bölümleri hareketli yapıda olan konçertoların ikinci bölümleri ise nispeten ağır yapıdadır. Çoğu durumda konçerto formunun her bölümünde yer alabilen kadanslar; bölümün sonuna yakın bir yerde bulunmaktadır. Bilindiği üzere Cadenza ve Cadence kelimeleri farklı iki anlama gelmektedir. “Cadenza ile bir eserin ya da bölümün sonuna doğru solistin virtüözitesini gösterdiği ve doğaçlama yaptığı kısım belirtilmektedir. Cadence ise tonal müzikte armoni kurallarıyla akor çözümlerini geciktirme yöntemlerine verilen isimdir (Kıraç, 2016: 17). Bu çalışmanın konusu ise Cadenza yani Kadans’tır. Konçertonun kadans kısmı icra edilirken, orkestra çalmayı bırakır ve solist icracı, kompozitör tarafından çerçevesi çizilerek notaya aktarılmış olan eserin doğaçlama (kadans) bölümünü icra etmeye başlar. Karakteristik olarak konçerto formunun meydana gelme sürecinde bir gelenek olarak, solo icracının bir tril çalmasını ardından orkestra devreye girer ve böylelikle ilgili bölüm tamamlanır.

Pek çok kompozitör ise konçerto notalarında, kadans kısmını boş bırakmış böylelikle solo icracının müzikal ve sanatsal yeteneklerini sergileyebilmesine imkan tanıyarak yaratıcı kabiliyetini ve virtüözite gerektiren becerilerini kullanmasına izin vermiştir. Anlaşılmaktadır ki mevcut konçertoların ilk dönem örneklerinde kadans (doğaçlama) bölümleri notaya yazılmaz iken sonraları kadans bölümleri notalara yazılır olmuştur.

18. yüzyıl öncesinde genellikle besteci olan solistler, kadansları doğaçlama olarak yaparken nota üzerinde sadece doğaçlamanın çerçevesini belirleyen fermata’lar yer almaktaydı. Ancak 18. yüzyıl ve sonrasında doğaçlama sanatının gerilemesi neticesinde besteciler kadansları nota üzerine yazmaya başlamışlardır (http 1).

İlgili eserin gerekliliklerine göre birtakım icracıların kendi başlarına doğaçlama yapamayacaklarını bilen birçok kompozitör eserlerinin kadans kısımlarını sanki o anda icracı tarafından doğaçlama yapıyormuş hissi verecek şekilde bestelerlerdi. Doğaçlama konusunda yeteri kadar tecrübesi bulunmayan sanatçılar da genellikle başkaları tarafından icra edilen doğaçlama kadansları kopyalamak sureti ile taklit etmekteydiler. (http 2).

Araştırmamızda Taviloğlu Klarnet Konçertosu’nun 3. bölümünde yer alan serbest ölçülü Taksim kısmı incelenecek olup, Taviloğlu’nun bu kısımda kullanmış olduğu melodik yapılar, makam kullanımı açısından analiz edilmiştir. Ardından bu kısım ile ilgili icra uygulamaları noktasında tespit ve önerilerde bulunulmuştur.

Problem Durumu

İncelemeye tabi tutulan Taviloğlu’na ait klarnet solo için yazılmış Taksim kısmının, geleneksel konçerto formunda yer alan kadans kısımları ile benzerlikleri bulunduğu gibi farklılıklarının da bulunduğu dikkati çekmiştir. İncelemiş olduğumuz eserde yer alan taksim kısmının, geleneksel konçerto uygulamalarından farklı olduğu ve bu kısımların Taviloğlu’nun ulusal müzik kimliğinden izler taşıdığı görülmüştür. Söz konusu bu durumun kompozitörün ilgili eserinde var olup olmadığı konusunda tespitler yapılması ve mevcut Taviloğlu Klarnet Konçertosu kayıtları ile karşılaştırılması gerekmektedir.

Problem Cümlesi

Taviloğlu Klarnet Konçertosu’nun 3. Bölümünde yer alan Taksim başlıklı kısmın icracılar tarafından Geleneksel Konçerto formundaki kadans uygulamaları gibi icra edilmesi ve yahut bu kısmın Türk Müziği makam/perde (ses) anlayışı ile icra edilmesi mümkün müdür?

Hipotez

İlgili kısmın Türk Müziği makam/perde (ses) anlayışı ile icra edilmesi mümkündür.

Yöntem

Bu araştırma konçerto formu içinde klarnet solo için yazılmış taksim örneğinin incelenmesine yönelik betimsel bir nitelik taşımaktadır. Betimsel çalışmalar, müdahale olmadan olayı mevcut durumu ile araştıran ve mevcut durumu tespit etmeye çalışan araştırmalardır. Bu tür araştırmalarda, durum ve olayların “Ne” oldukları detaylı şekilde analiz edilmekte ve önceki durum ve olaylarla ilişkisi açıklanmaya çalışılmaktadır (Tanrıoğlu, 2012: 59). Araştırmada internet kaynakları kullanılarak notası temin edilmiş Taviloğlu’na ait Klarnet Konçertosunun taksim kısmı incelenmiştir.

BULGU VE YORUMLAR

İstemihan Taviloğlu Klarnet Konçertosu “Taksim” Kısmı

Taviloğlu’na ait Klarnet Konçertosu’nun orijinal notasına bağlı kalarak tarafımızca notaya alınmış şekli aşağıdaki gibidir.

TAKSİM senza battuta colla parte

Şekil 1: Taviloğlu'na ait orijinal Taksim notası

Öncelikle notanın başında görüldüğü üzere bu kısmın başına *Taksim* ibaresi düşülmüştür. Bu durumu ilk bakışta konçerto formunun geleneksel yapısına aykırı olarak değerlendirmek mümkündür. Ancak nota Türk müziği makamları çerçevesinde değerlendirildiğinde ilgili kısımda yer alan melodik cümlelerin, bazı Türk müziği makam dizi ve seyir özelliklerine yakın olduğu anlaşılmaktadır. Durumun daha net anlaşılabilmesi açısından ilgili kısmın bir tam ses yukarıdan notaya alınmış transpoze şekli Şekil 2'deki gibidir.

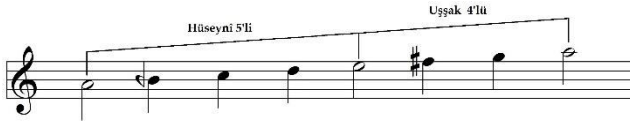
Şekil 2: Taviloğlu'na ait Taksim'in 1 tam ses yukarıdan transpozese

Taviloğlu'na ait Taksim kısmının transpoze şekli Şekil 2'de belirtilmiş ve bu Taksim yine Şekil 2'de görüldüğü gibi 3 cümleye ayrılmıştır.

Taksim'in 1. cümlesine yönelik olarak;

Şekil 3: Taviloğlu, Taksim'in 1. cümlesi

Şekil 4: Hüseyinî makamı dizisi (Özkan, 2013:179)

Taksim'in birinci cümlesinde Türk müziği makamlarından Hüseyinî Makamı dizisine yakın bir dizi kullanılmıştır. Zira birinci müzik cümlesinin orta kısmında Mi (Hüseyinî) sesinde bir kalış yapıldığı görülmektedir. Bu ses aynı zamanda Hüseyinî makamının güçlüsü konumundadır. Bu müzik cümlesi yine Hüseyinî makamının Tiz Durağı olan La (Muhayyer) sesinde bitmektedir.

Taksim'in 2. cümlesine yönelik olarak;

Şekil 5: Taviloğlu, Taksim'in 2. cümlesi

Şekil 6: Karcığar makamı dizisi (Özkan, 2013: 199)

Taksim'in ikinci cümlesinde 1. cümlede yer alan Hüseyinî makamından, yakın sayılabilecek Karcığar makamı dizisine yakın bir diziye geçki yapıldığı görülmektedir. Hüseyinî makamının Tiz Durağı olan La (Muhayyer) sesini, Karcığar makamının Tiz Durağı (Muhayyer) kabul ederek Karcığar seyrine başlanmış, hemen ardından (do# alan cümle) Karcığar makamında genellikle Do (Çargâh) sesinde yapılan Nikriz çeşnisini tam 4'lü tizde (Fa-Acem) göstererek Karcığar dizisine geçilmiştir. 2. Kısımın sonunda ise Karcığar makamının karar sesi olan La (dügâh) sesinde değil Do (Çargâh) sesinde asma kalış yaparak (Nikriz'li) 3. cümlede yapılacak olan Sabâ makamına zemin hazırlanmıştır.

Taksim'in 3. cümlesine yönelik olarak;

Şekil 7: Taviloğlu, Taksim'in 3. Cümlesi

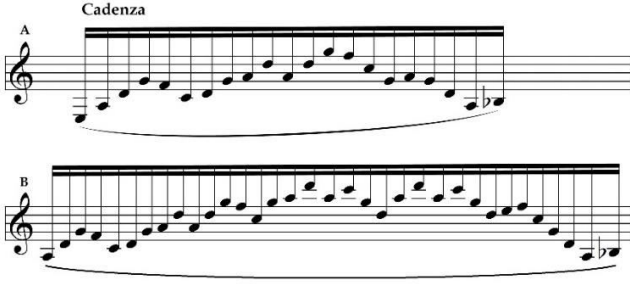
Şekil 8: Sabâ makamı dizileri (Özkan, 2013: 369)

Orijinal notada kromatik olarak yazılmış kısımlar bemol cinsinden yazılarak transpoze edildiğinde (bkz. Şekil 1, Şekil 7) Saba makamı dizisine yakın bir dizi ortaya çıktığı görülmektedir. Kadans'ın üçüncü cümlesinde 2. cümlede yer alan Karcığâr dizisinin Do (Çargâh) sesinde kalınarak zemin hazırlanmış Sabâ makamı dizisine geçilmiştir. Taksim kısmı Sabâ makamının kararı olan La (Dügâh) sesinde yeden kullanılarak (sol-Rast) sonlandırılmıştır.

Genel bir değerlendirmede; üç cümleye ayırarak incelemiş olduğumuz Taksim'in genelinde 3 farklı Türk müziği makam dizisi ve bir makam çeşni (Nikriz) kullanıldığı tespit edilmiştir. Taksimde kullanılan makamlar Türk müziği *makam seyri* anlayışına göre inşa edilmiş cümle yapıları ile değil sadece ilgili makamı anımsatacak şekilde mezc edilmiş melodiler ile inşa edilmiştir. Tampere sistemle ve transpoze olarak notaya alınması sebebiyle ilk bakışta bu makam dizilerini tanımlamak zorlaşmaktadır. Ancak yine de ilgili makamın;

karar, güçlü, tiz durak gibi temel kaidelerine riayet edilmek suretiyle Taksim bölümünün yazıldığı anlaşılmaktadır.³

İstemihan Taviloğlu Klarnet Konçertosu'nun 2. Bölümü'nde iki küçük kadans kısmı daha bulunmaktadır.

Şekil 9: Taviloğlu'na ait Kadans'ın notası

Görüldüğü üzere bu kadans kısmında majör ve minör hissiyatı uyandırmayan ve Türk müziğinde çok kullanılan dörtlü ve ikili aralıkların hakim olduğu bir arpej yapısı bulunmaktadır. Bu kısımda herhangi bir makam yapısı bulunmamaktadır.

Anlaşılmaktadır ki 3. Bölümde yer alan Taksim ifadesi, Kadans yerine bilinçsiz olarak kullanılmış bir ifade değildir. Ancak genel icra şekline bakıldığında bu iki kısım benzer şekilde icra edilmektedir.

Bu noktada, genel uygulamada konçertolarda Kadans olan kısma Taviloğlu'nun neden Taksim notunu düşmüş olduğu önem arz etmektedir. Taviloğlu'na ait Klarnet Konçertosu'nun çeşitli platformlardaki icraları incelendiğinde, incelememize konu kısmın diğer farklı konçertolardaki Kadans kısımları ile benzer şekilde yorumlanarak icra edildiği, ancak bu şekilde bir icranın Taviloğlu'nun Taksim ifadesini kullanmaktaki maksadının kaybolması anlamına gelebileceği düşünülmektedir. Bu durumda Taksim'in ne anlama geldiği konusuna özet olarak açıklık getirmenin konunun anlaşılması bakımından gerekli olduğu düşünülmektedir.

Kelime anlamı olarak Taksim; Arapça *kasm*'dan "parçalara ayırmak ve bölmek" anlamına gelmektedir. (Ayverdi, 2016: 1195). Herhangi bir saz veya söz ile bir veya birkaç makama geçkili olarak yapılan, makamın özelliklerini gösteren, önceden hazırlanmadan icracının o andaki ilhamıyla usulsüz şekilde yapılan irticali bir icra şeklidir. (Özkan, 2013: 97, Öztuna, 2006: 368). Taksim; bir icracının belirli bir makam seyrini, gereği gibi tarif edebilme bilgisinin yanı sıra, orijinal müzikal fikirleri ortaya koyma kabiliyetini gösteren ve hazırlanmadan yaptığı bir bestedir. Bu yüzden, icracının halet-i ruhiyesine göre değişebilmektedir. (Tanrıkorur, 2005: 169-170). Bir sâzende tarafından irticalen (önceden bestelenmeksizin, o anda) yapılan melodi dizelerinin tümüne Taksim denilmektedir (Say, 1985: 1228).

Bilindiği üzere Taksim; bir sazendenin, bütün müzikal bilgi birikimini, ibdâ kabiliyetini kullanarak, bazı kurallar ile kısıtlanmış (makam, zaman, mekân, taksim türü, vd.) bir özgürlük sahası içerisinde, çok kısa zaman dilimlerini kullanarak tasarladığı, estetik ve denge unsurlarını da gözetererek sazı vasıtası ile irticalen karşıya bir kompozisyon biçimi olarak sunduğu önemli bir formdur. (Bol: 2016, s.156)

Kendi içinde Geleneksel Taksim, Özgür Taksim, Giriş Taksimi, Ara Taksim, Geçiş Taksimi ve Fihrist Taksim gibi alt türleri bulunmaktadır (Akdoğan, 1989: 9-10-18-33).

Özetle benzer bilgilerin yer aldığı taksim tanımlarında vurgu yapılan temel husus; saz veya ses tarafından doğaçlama/irticali/improvize olarak yapıldığı hususudur.

Araştırmamızın giriş kısmında belirtildiği üzere, konçerto formu içinde bir enstrüman için yazılmış solo kadans kısımları ile Taksim'lerin ortak bir noktası bulunmaktadır. Bu ortaklık, konçerto formunun ilk örneklerinde kadans kısımlarının notaya yazılmadan solo icracının tahayyülüne bırakıldığı, ancak daha sonraki dönemlerde kadans kısımlarının notaya alınmaya başlandığı düşünüldüğünde daha net ortaya çıkmaktadır. Zira taksim de kadans da irticali bir yapıda olmasına rağmen kadanslar konçerto formu dahilinde notaya yazılmakta ancak Geleneksel Türk müziği kompozisyon biçimi olarak Taksimler notaya alınarak icra edilmemektedir. Bu yaklaşım bizlere Taviloğlu'nun Kadans yerine neden Taksim ifadesini kullanmış olduğu konusunda bir fikir vermektedir. Nitekim araştırmamızda ortaya çıktığı üzere incelemeye konu Taksim kısmında Türk müziği makam yapıları bulunmaktadır. Taviloğlu'nun bu kısımda Türk müziği makam yapıları kullanmış olması hasebiyle bilinçli olarak Taksim ifadesini kullandığı düşünülmektedir.

³ Bu kısım, orijinal nota üzerinden (Şekil 1, 2 ve 5, 2. Taksim cümlesi) makamsal olarak değerlendirildiğinde, Türk Müziğinin önemli ve icrası nispeten zor makamlarından *Şevk-efza* makamına yakın bir seyir özelliği göstermektedir. Ancak *Şevk-efza* makamının durak/karar/bitişinde (Fa kararlı - Acemaşiran) olması gereken Nikriz'li yahut Çargah'lı yapı Taviloğlu'nun ilgili eserinde bulunmadığı için değerlendirme bu cihetten yapılamamıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bilindiği üzere Taviloğlu'na ait Klarnet Konçertosu, Türkiye'de yazılmış ilk klarnet konçertosu olması bakımından çok önemli olmakla birlikte, Taviloğlu'nun konçerto içinde Taksim ifadesini kullanmakta farklı amaçları olduğunu akla getirmektedir.

Öncelikle Taviloğlu'nun Taksim ifadesini kullanarak hem kendi müzik anlayışını hem de Geleneksel Türk Müziğini evrensel boyuta taşımak için tüm müzik camiası tarafından aşına olunan Konçerto formunu kullandığı, konçerto formunun içine hem kendi ulusal müzik anlayışının bir parçası olan Taksim'i hem de makam çeşnilerini eserinin mümkün olan kısımlarına serpiştirmek suretiyle kompozisyonunu inşa ettiği, böylelikle dünyanın herhangi bir yerindeki klarnet icracısının Taksim ismi verilen Türk müziği formunu ve makam icra şeklini fark etme ve icra edebilmesine imkan tanıdığı, Türkiye'deki Klasik Batı Müziği Klarnet icracılarını, Taksim ve makam müziği icrası konusuna yakınlığı ve Türk Müziği Klarnet icracılarını da çok sesli müziğe yakınlığı⁴ düşünülebilir. Özetle, bir Türk Müziği Formu olan Taksim'in, bir Klasik Batı Müziği Formu olan Konçerto içinde nasıl kullanılacağı hususunda ilk örnek olması bakımından bu eser oldukça kıymete haiz görülmekte ve bir dönüm noktası niteliğinde olduğu düşünülmektedir. Dolayısı ile konçertonun Taksim kısmının hem Taksim formu hem de makam yapıları bulundurması hasebiyle kompozitörün ulusal müzik kimliğinden izler taşıdığı ve ilgili kısmın Türk Müziği makam/perde (ses) anlayışı ile icra edilebilmesi hipotezinin büyük oranda doğru olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- Akdoğu, O. (1989). Taksim Nedir Nasıl Yapılır?, İhlâs A.Ş. İzmir Tesisleri, İzmir.
- Ayverdi, İ. (2016). Misalli Büyük Türkçe Sözlük (3. Basım), Kubbealtı Yayınları, İstanbul.
- Bol, Y. (2022). "Yayımlanmış Ud Metodu ve Ağıştırmalarının Karşılaştırmalı Analizi ve Ud Eğitime Yönelik İleri Seviye Pozisyon Etüdlarının Oluşturulması", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kıraç, D. (2016). "Klasik Batı Müziği'nde Doğaçlama ve J. Haydn Viyolonsel Konçertosu İçin Yazılmış Kadansların Teknik Olarak İncelenmesi", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Eskişehir.
- Özkan, İ. H. (2013). Türk Müsiki Nazariyatı ve Usulleri - Kudüm Velveleleri, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Öztuna, Y. (2006). Türk Musikisi Ansiklopedik Sözlüğü, Orient Yayınları, Ankara.
- Say, A. (1985). Müzik Ansiklopedisi (Cilt 4), Uzay Ofset, Ankara.
- Tanrıkorur, C. (2016). Osmanlı Dönemi Türk Musikisi, Dergah Yayınları, İstanbul.
- Tanrıöğen, A. (2012). Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Anı Yayıncılık, Ankara.

İnternet Kaynakları

- http 1: <https://www.coursehero.com/file/p2v2r7u1/keys-At-the-end-of-a-cadenza-the-soloist-plays-a-long-trill-followed-by-a-chord/> (erişim tarihi: 24.11.2022).
- http 2: <https://www.liveabout.com/what-is-a-cadenza-724139> (erişim tarihi: 20.21.2022).

⁴ Bu noktada Klasik Batı Müziği Klarnet ton anlayışı ile Türk Müziğinde kullanılan Klarnet ton anlayışının da dikkate alınması gerekmektedir. Zira icra edilen mekan ve topluluklar düşünüldüğünde her iki ton anlayışının da birbirinden oldukça farklı olduğu müşahade edilecektir. Kendisi de Klarnet icracısı olması bakımından Taviloğlu; Türkiye'deki klarnet icracılarını ton anlayışı bakımından farklı bir algı tipine yönlendirmek istemiş olabileceği de düşünülmektedir.

Alıştırma Yönteminin Eskrim Kılıç Branşının Öğrenimine ve Görsel Reaksiyon Zamanına Etkisinin İncelenmesi

The Effect Of Practice Method On The Learning Fencing Sabre Branch And Visual Reaction Time

ÖZET

Bu çalışmada, alıştırma yönteminin eskrim kılıç branşının öğrenimine ve görsel reaksiyon zamanına etkisini belirlemek için amaçlanmıştır. Araştırma deney ve kontrol gruplu öntest-sontest modelinde tasarlanmıştır. Araştırma 2017-2018 öğretim yılı bahar döneminde Sakarya Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği ile Spor Yöneticiliği Bölümlerinin 2, 3, ve 4. sınıflarında okuyan ve eğitsel oyunlar dersine kayıt yaptıran 40 öğrenci katılmış ve ölçüm sonuçlarına göre her iki grupta birbirine benzer özellikte olan deney (12) ve kontrol (12) grubundan toplamda 24 öğrenci çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırmada reaksiyon zamanının ölçümü için Ramadan (2017) tarafından geliştirilen kılıç reaksiyon ve antrenman mankeni kullanılmıştır. Eskrim kılıç branşındaki becerileri ölçmek için araştırmacı tarafından geliştirilen gözlem formları kullanılmıştır. Deney grubunda 12 hafta boyunca alıştırma yöntemi, kontrol grubunda ise komut yöntemi kullanılarak dersler işlenmiştir. Araştırmadan elde edilen verilerin çözümlenmesi için betimsel istatistik, bağımlı ve bağımsız gruplar t testi, Wilcoxon işaretli sıralar testi ve Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda deney grubunu oluşturan öğrencilerin manuel deneme 3 vuruş, 4 vuruş, 5 vuruş, otomatik deneme 5 vuruş ve otomatik deneme 10 vuruş; kontrol grubunu oluşturan öğrencilerin ise manuel deneme 4 vuruş ve 5 vuruş ön test-son test reaksiyon zamanları arasında son test lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Alıştırma ve komut yöntemiyle ders işlenen deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerinin ön test ve son test reaksiyon zamanı puanlarının farkları karşılaştırıldığında, sadece manuel deneme 3 vuruşta ve otomatik deneme 10 vuruşta iki grup arasında kontrol grubu lehine istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Araştırmada ayrıca, kılıç branşı becerilerinin öğreniminde her iki yöntemde de sontest puanları lehine anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerinin becerilerine ait erişim puanları karşılaştırıldığında, angard, geri yürüme, kol uzatma, adım hamle, 3 vuruş, 4 vuruş, 5 vuruş, 5 parad ve 4 paradripost becerilerinde deney grubu lehine anlamlı farklılıklar olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Alıştırma Yöntemi, Eskrim, Kılıç Branşı, Reaksiyon Zamanı.

ABSTRACT

The aim of this research is to determine the effect of the practice method on the learning of the fencing sword branch and on the visual reaction time. The research was designed in the pretest-posttest model with experimental and control groups. 40 students studying in the 2nd, 3rd, and 4th grades of Sakarya University Physical Education and Sports Teaching and Sports Management Departments in the spring semester of the 2017-2018 academic year and enrolled in the educational games course participated in the research, and according to the measurement results, the experiment with similar characteristics in both groups (12) and control (12) groups, a total of 24 students were included in the study. In the research, a sword reaction and training dummy developed by Ramadan (2017) was used to measure the reaction time. Observation forms developed by the researchers were used to measure the skills in the fencing sword branch. The lessons were taught using the practice method for 12 weeks in the experimental group and the command method in the control group. Descriptive statistics, dependent and independent groups t test, Wilcoxon signed-rank test and Mann Whitney U test were used to analyze the data obtained from the research. As a result of the research, the students who made up the experimental group; manual trial 3 strokes, 4 strokes, 5 strokes, automatic trial 5 strokes and automatic trial 10 strokes; On the other hand, it was determined that there was a statistically significant difference in favor of the posttest between the manual trial 4 strokes and 5 strokes pretest-posttest reaction times of the students in the control group. When the differences in the pre-test and post-test reaction time scores of the students in the experimental and control groups, who were taught by the practice and command method, were compared, it was determined that there was a statistically significant difference between the two groups in favor of the control group, only in manual trial 3 strokes and automatic trial 10 strokes. In the study, significant differences were found in favor of posttest scores in both methods in learning sword branch skills. When the achievement scores of the students in the experimental and control groups were compared, it was determined that there were significant differences in favor of the experimental group in terms of angard, walking backward, arm extension, step lunge, 3 hits, 4 hits, 5 hits, 5 parads and 4 paradriposts. There was a statistically significant difference between the two groups only in the manual trial, 3 strokes and 10 strokes in the automatic experiment. In the research, it was determined that both the practice and command methods in the learning of fencing sword skills resulted in significant differences in favor of the students' posttest scores. When the achievement scores of the students in the experimental and control groups were compared, it was determined that there were significant differences in favor of the experimental group in the angard, back walking, arm extension, step lunge, 3 hits, 4 hits, 5 hits, 5 parad and 4 paradripost skills.

Keywords: Practice Style, Fencing, Sabre Branch, Reaction Time

GİRİŞ

Eskrim, kılıç türünde olup, kesici ve batıcı özellikleri olmayan silahlarla yapılan ve çeşitli kuralları çerçevesinde, saldırı ve savunma esaslarına dayanan bir spordur (Arseven, 1970). Önceden saptanmış belirli

Hasan Çınar¹

How to Cite This Article
Çınar, H. (2023). "Alıştırma Yönteminin Eskrim Kılıç Branşının Öğrenimine ve Görsel Reaksiyon Zamanına Etkisinin İncelenmesi", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 9(68): 2849-2863. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/smryj.68193>

Arrival: 04 December 2022
Published: 28 February 2023

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

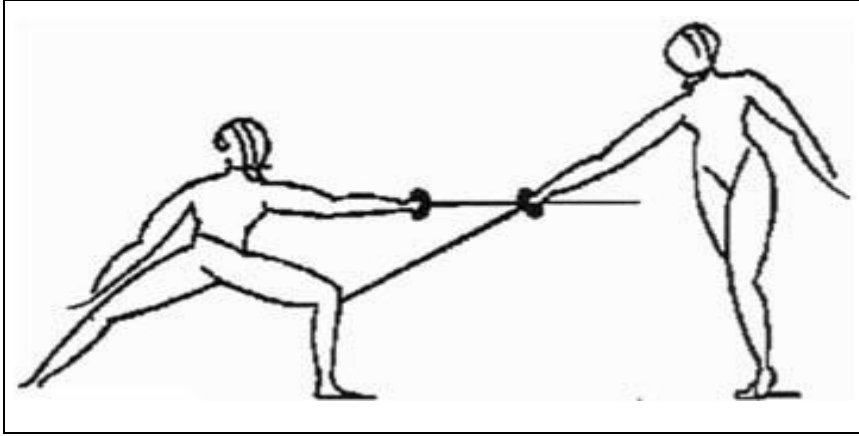
¹ Öğr. Gör., Kocaeli Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, Kocaeli, Türkiye

kuralları olan, ana özelliği ucu puandereli silahla saldırı ve kendini savunmayı içeren bir spordur (Tümlü, 1999). Eskrim, çok süratli, çok tempolu, modern bir spordur. Rakibinin oyununu çözümlenme ve kısa sürede buna göre bir strateji geliştirme ihtiyacı nedeniyle eskrim, süratli oynanan bir satranç oyununa benzetilmektedir (Sütbakan, 2010). Eskrimin üç ana dalı vardır: Epe, Flöre ve Kılıç. Bu üç dalın kuralları ve silahları birbirinden farklıdır (Tümlü, 1999; Akt: Çetin, 2015). Bu dallardan biri olan kılıç; bir dürtüş, kesme ve ters kesme silahıdır. Geçerli vücut yüzeyi, "gard" pozisyonunda eskrimcinin kalçaları ile gövdesi arasında oluşan kat izlerinin (kasık çizgilerinin) üst noktalarından geçen yatay hattın üzerinde kalan tüm vücut bölümünü kapsar (Eskrim Teknik Yönetmeliği, 2008).

Eskrim, vücudun değişik yerlerine en geniş ölçüde uzanma ve gerilme imkânını vermekte, adalenin en kısa anda harekete geçmesini, gerektiğinde de tekrarlanmasını kolayca sağlamakta olduğundan en süratli spor olarak kabul edilmiştir. Ayrıca, eskrim, süratle hareket halinde iken karar verme, hareket ve yön değiştirme imkânını vermekte olduğundan refleksi en geniş ölçüde geliştirmektedir (Arseven, 1976).

Eskrim sporu epe, flöre ve kılıç olmak üzere üç farklı branşta yapılmaktadır.

Epe: Yalnızca dürtüş silahıdır. Bu silahın saldırı eylemi yalnızca silahın ucu tarafından gerçekleşir. Geçerli yüzey eskrimcinin tüm vücudu, elbise ve donanımı kapsar. Böylece, vücut kısmı ne olursa olsun, tüm gerçekleştirilen tuşlar kabul edilir (Eskrim Teknik Yönetmeliği 2008: 37). Epede amaç tamamen atak ve parad sistemi içerisinde rakibin vücuduna teması sağlamaktır (Tümlü, 2009). Epede geçerli olan vücut, elbise ve donanım yüzeyi (beyaz olan alanlar) Şekil 1'de verilmiştir.

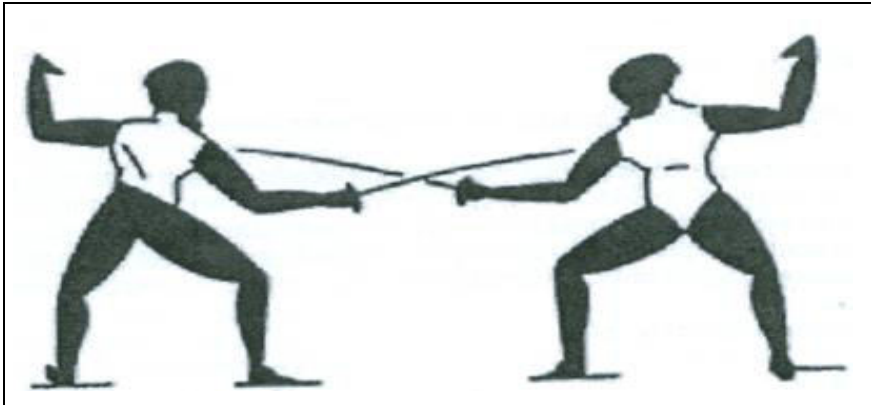

Şekil 1: Epe geçerli yüzey

Kaynak: Eskrim Teknik Yönetmeliği, 2008

Şekil 1 incelendiğinde epede geçerli olan yüzeylerin eskrimcinin silahı hariç üzerinde bulunan ekipmanların ve vücudunun her yüzeyinin geçerli bölgeler olduğu görülmektedir.

Flöre: Daha çok atak-parad tekniğiyle yani atağın ön planda olduğu bir branştır. (Tümlü, 2009). Flöre yalnızca bir dürtüş silahıdır. Bu silahın saldırı eylemi, silahın yalnızca ucu tarafından geçerlidir. Baş, kol ve bacak geçerli yüzeylerin dışındadır. Geçerli vücut yüzeyi sadece gövdeyle sınırlıdır (Eskrim Teknik Yönetmeliği 2008, s:29). Flörede geçerli olan vücut yüzeyi (beyaz olan alan) Şekil 2 'de verilmiştir.

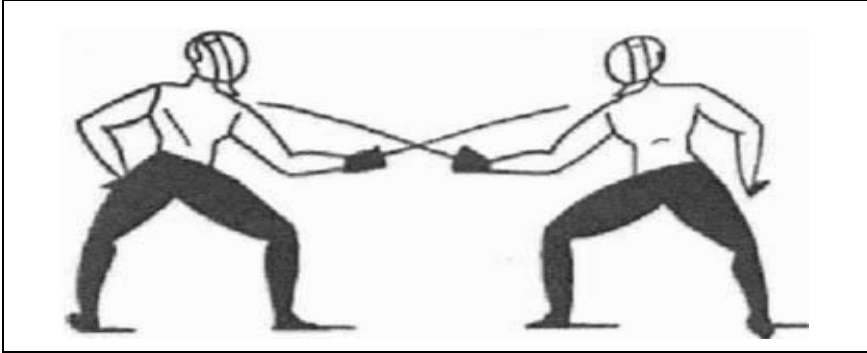

Şekil 2: Flörede geçerli yüzey

Kaynak: Eskrim Teknik Yönetmeliği, 2008

Şekil 2 incelendiğinde flörede geçerli olan yüzeylerin vücudun gövdesinin olduğu görülmektedir.

Kılıç: Atak-parad ve atak üstünlüğünün yanında parad-ripost da söz konusudur (Tümlü, 2009). Kılıç; bir dürtüş, kesme ve ters kesme silahıdır. Geçerli vücut yüzeyi gard pozisyonunda eskrimcinin kalçaları ile gövdesi arasında oluşan kat izlerinin üst noktalarından geçen yatay çizgi üzerinde kalan tüm vücut bölümünü yani el hariç belden yukarısını kapsar (Eskrim Teknik Yönetmeliği 2008, s:41). Kılıçta geçerli olan vücut yüzeyi (beyaz olan alanlar) Şekil 3’de verilmiştir.

Şekil 3: Kılıçta geçerli yüzey

Kaynak: Eskrim Teknik Yönetmeliği, 2008

Şekil 3 incelendiğinde kılıçta geçerli yüzeylerin eskrimcinin maskesi, el bileğinden başlayıp bel hizasına kadar olan yüzeylerin geçerli tuş bölgesi olduğu görülmektedir. Eskrim, çok süratli, çok tempolu, çağdaş bir spordur. Hareket koordinasyonu, çeviklik, kendine özgüven, bu sporda başarı için gereken yeteneklerdir. Atletik açıdan bakıldığında, hız ve dayanıklılık bu sporun kazandırdığı en önemli özelliklerdir (Sütebakan, 2010). Konsantrasyon, hızlı düşünme, taktik ustalık gibi özelliklerin hepsi eskrimde önemli bir yer tutar (NTV Yayınları, 2008).

Birçok yazar reaksiyon süresinin eskrim performansında önemli bir rol oynadığı konusunda hemfikirdir. Örneğin, karatecilerin ve eskrimcilerin reaksiyon zamanlarını karşılaştırırken Colin (2008), eskrimcilerin daha kısa reaksiyon zamanı gösterdiklerini tespit etmişlerdir (Balko, Rous, Balko, Hnizdil, Borysiuk, 2019). Bir kimsenin uyarılara karşı ilk kassal tepki ya da hareketi gerçekleştirmesi arasındaki süreyi belirleyen kalıtsal bir özellik (Bompa, 2007) veya aniden ortaya çıkan ve öncelenmemiş olan bir sinyalin ulaşmasından, bu sinyale cevaba kadar geçen sürenin miktarı (Hasdemir, Gündüz ve Müniroğlu, 2003) olarak tanımlanan reaksiyon zamanı, eskrimcinin başarısı açısından son derece önemli görülmektedir. Bu nedenle eskrim branşı ile ilgilenen bireylerin reaksiyon zamanlarını geliştirmeye yönelik etkinliklere ve yöntemlere ihtiyaçları bulunmaktadır.

Bununla birlikte her spor branşında olduğu gibi eskrim branşı için de temel becerilerin öğretilmesi son derece önemlidir. Bu becerilerin bireylere kazandırılabilmesi, becerilerin öğrenilmesini sağlayan öğrenme yaşantılarına bağlıdır (Eker, 2015). İstenen düzeyde öğrenmenin gerçekleştirilebilmesi için öğrencinin aktif olduğu çağdaş öğrenme yaklaşımlarının kullanılması önemlidir (Eker, 2016). Sportif becerilerin nasıl öğretileceği ve öğrenileceği konusunda birçok yaklaşımdan bahsedilebilir (Demirhan, 2006). Eskrim sporunun öğretiminde de farklı yaklaşımlar vardır. Yeni başlayan öğrencilere eskrim öğreten öğretmenler ve antrenörler beden eğitimi ve spor derslerinde kullanılan bazı öğretim yöntemlerini bilmek ve uygulamak durumundadır (Sütebakan 2010). Sportif becerilerin öğretiminde kullanılan pek çok yöntem bulunmakla birlikte (Mosston ve Ashworth, 2004) komut ve alıştırmaya yöntemleri öğretmenler ve antrenörler tarafından en çok tercih edilen yöntemler (Yoncalık, 2009) arasındadır.

Yapılan literatür incelemesinde eskrimde temel becerilerin öğretiminde öğretim yöntemlerinin etkisini gösteren çalışmaların son derece sınırlı sayıda olduğu belirlenmiştir. Ayrıca öğretimde kullanılan yöntemlerin reaksiyon zamanı üzerindeki etkisi de çok az sayıda araştırılmıştır. Bu nedenle bu araştırma beden eğitimi ve spor öğretiminde kullanılan yöntemlerden biri olan alıştırmaya yönteminin eskrim kılıç branşının öğrenimine ve görsel reaksiyon zamanına etkisinin olup olmadığının belirlenmesi amacı ile gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Amacı ve Alt Problemler

Bu araştırma, alıştırmaya yönteminin eskrim kılıç branşının öğrenimine ve görsel reaksiyon zamanına etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır.

1. Alıştırma yöntemi ile ders işleyen deney grubundaki öğrencilerin eskrim kılıç branşında kol boyu mesafesinde manuel deneme 3, 4, 5 vuruşu yaparak ortaya koydukları öntest görsel reaksiyon zamanı ile sontest görsel reaksiyon zamanı arasında anlamlı bir fark var mıdır?

2. Alıştırma yöntemi ile ders işleyen deney grubundaki öğrencilerin eskrim kılıç branşında kol boyu mesafesinde otomatik deneme 5 ve 10 vuruş yaparak ortaya koydukları öntest görsel reaksiyon zamanı ile sontest görsel reaksiyon zamanı arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Komut yöntemi ile ders işleyen kontrol gurubundaki öğrencilerin eskrim kılıç branşında kol boyu mesafesinde manuel deneme 3, 4, 5 vuruşu yaparak ortaya koydukları öntest görsel reaksiyon zamanı ile sontest görsel reaksiyon zamanı arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. Komut yöntemi ile ders işleyen kontrol gurubundaki öğrencilerin eskrim kılıç branşında kol boyu mesafesinde otomatik deneme 5 ve 10 vuruş yaparak ortaya koydukları öntest görsel reaksiyon zamanı ile sontest görsel reaksiyon zamanı arasında anlamlı bir fark var mıdır?
5. Deney ve kontrol grupları arasında eskrim kılıç branşında kol boyu mesafesinde manuel deneme 3, 4, 5 vuruşlarının deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin görsel reaksiyon zamanı erişim puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
6. Deney ve kontrol grupları arasında eskrim kılıç branşında kol boyu mesafesinde otomatik deneme 5 ve 10 vuruş yaparak ortaya koydukları görsel reaksiyon zamanı erişim puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
7. Alıştırma yöntemi ile ders işleyen deney grubu öğrencilerinin eskrim kılıç branşının becerilerine ilişkin öntest ve sontest puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
8. Komut yöntemi ile ders işleyen kontrol grubu öğrencilerin eskrim kılıç branşının becerilerine ilişkin öntest ve sontest puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
9. Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin eskrim kılıç branşı becerilerine ait erişim puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma, deney ve kontrol gruplu ön test-son test modelinde tasarlanmıştır. Ön test-son test kontrol gruplu desende yansız atama ile oluşturulmuş iki grup (biri deney, biri kontrol) vardır (Karasar, 2015). Her iki grupta da deney öncesi ve sonrası ölçmeler yapılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2017-2018 öğretim yılı bahar döneminde Sakarya Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği ile Spor Yöneticiliği Bölümlerinin 2, 3, ve 4. sınıflarında öğrenim gören ve birbirine benzer özellikte olan bir deney (12) ve bir kontrol (12) grubundan toplam 24 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Deney grubu ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin yaş ve cinsiyetlerine göre dağılımları Tablo 1.' de verilmiştir.

Tablo 1.Deney ve Kontrol Gruplarındaki Öğrencilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Yaş	Erkek		Kadın	
		f	%	f	%
Deney Grubu	19	1	8.3		
	20	4	33.3	1	8.3
	21	3	25.0		
	23	1	8.3		
	25	1	8.3		
	34	1	8.3		
	Toplam	11	91.7	1	8.3
Kontrol Grubu	21	4	33.3		
	22	3	25.0	1	8.3
	23	1	8.3		
	25	1	8.3		
	26	1	8.3		
	27	1	8.3		
	Toplam	11	91.7	1	8.3

Tablo 1. de yer alan yaş ve cinsiyet dağılım sonuçlarına göre; deney grubu 11 erkek, 1 kadın toplam 12 kişiden (yaş \bar{X} 22±4,11) oluşmuştur. Kontrol grubu da 11 erkek, 1 kadın toplam 12 kişiden (yaş \bar{X} 22,75±2,09) oluşmaktadır.

Grupları belirleyebilmek için elde edilen ölçüm sonuçlarına parametrik veya nonparametrik test yapılıp yapılmadığına karar vermek için öntestler üzerinden normal dağılım ve varyansların homojenlik testi yapılmıştır.

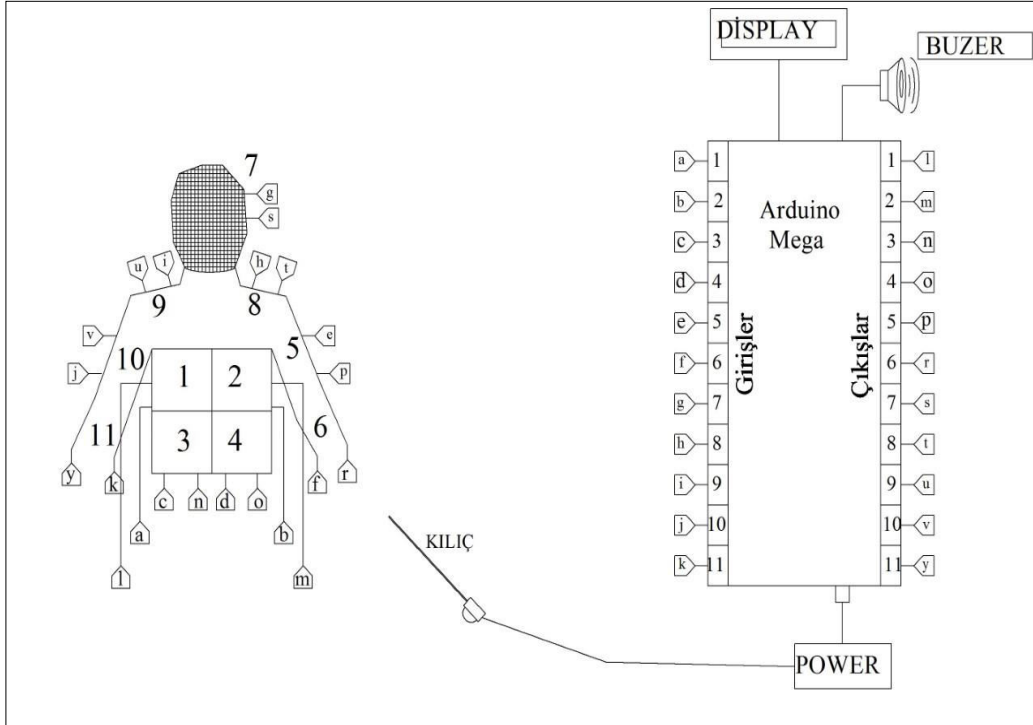
Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri “eskim-kılıç reaksiyon ve antrenman mankeni” ve “beceri gözlem formları” kullanılarak elde edilmiştir.

Eskim Kılıç Reaksiyon ve Antrenman Mankeni (K-RAM)

Araştırmada reaksiyon zamanı ölçümü için veri toplama aracı olarak eskim kılıç reaksiyon ve antrenman mankeni kullanılmıştır. Bu manken Sakarya Üniversitesi Elektrik Elektronik Mühendisliği Bölümü 4.sınıf öğrencisi Ramadan (2017) tarafından geliştirilmiştir. Mankenin çalışma ilkesi Arduino Mega 2560 ile gerçekleştirilen devrede iki tür çalışma seçeneği bulunmaktadır. Mankenin üzerinde 11 adet led ışıklı hedef bölge bulunmaktadır. Manuel veya otomatik iki seçeneği olan yelekteki otomatik seçeneğinde çalışırken, 1 ile 11 arasındaki hedef bölgeden herhangi bir led ışığı yakarak kısa devre olana kadar geçecek süreyi lcd displayde göstermektedir. Manuel seçeneğinde çalışırken ise eğitmen tarafından yakılacak bir led ışığını sporcu kısa devre yapana kadar geçecek olan süreyi lcd display göstermektedir. Devrenin en temel mantığı sporcunun refleks süresini ölçmektir. Yapılan çalışmada üç hedef bölgenin (3, 4, 5 parad bölgelerinin) ölçümü yapıldığı için 11 olan led ışıklı hedef bölge sayısı 5'e (hedef bölgelerde kalan led ışıklar; üç parad bölgesi 10 numaralı (j,v) ledler, dört parad bölgesi 5 numaralı (e,p) ledler, beş parad bölgesi 7 numaralı (g,s) ledler, düşürülmüş ve çalışmada yapılan ölçümlere uygun hale getirilmiştir (Şekil 1).

Çalışmada reaksiyon zamanı ölçümünde kullanılan mankene deney ve kontrol grubu öğrencileri belirlenen hedef bölgelere manuel olarak 3 deneme yapmışlar ve en iyi 2 dereceleri ölçüme alınmıştır. Otomatik denemede ise hedef bölgelere karışık olarak önce 5 adet vuruş yapmışlar daha sonra ise hedef bölgelere yine karışık olarak 10 vuruş yapmışlardır. Otomatik 5 adet vuruşta en iyi 2 derece, otomatik 10 adet vuruşta ise en iyi 5 derecede ölçüme alınmıştır. Manuel denemede 3, 4 ve 5 bölgelerine yapılan vuruşlardan alınan en iyi 2 derece toplanmış ve ortalamaları ölçüm sonuçlarında kullanılmıştır. Otomatik denemelerde ise karışık olarak yaptıkları vuruşların en iyi dereceleri toplanmış ve ortalamaları ölçüm sonuçlarında kullanılmıştır. Şekil 1'de mankenin çalışma prensibi yer almaktadır.

Şekil 1: Kılıç Reaksiyon ve Antrenman Mankeni Çalışma Prensibi

Kaynak: Ramadan, 2017

Beceri Gözlem Formları

Bu çalışmada öğrencilerin eskim kılıç branşındaki becerilerini ölçmek için araştırmacı tarafından gözlem formları geliştirilmiştir. Gözlem formları kılıç branşındaki temel beceriler olan angard duruşu, yürüyüşler

(ileri-geri), kol pozisyonu (kol uzatma), hamle, adım hamle, vuruşlar (3-4-5), paradlar (savunmalar- 3, 4 ve 5'li), parad-ripostları (savunma ve atak- 3, 4 ve 5'li) ölçmek üzere hazırlanmıştır.

Gözlem formları oluşturulurken her beceriye ait kritik davranışlar o beceriye ait olarak farklı sayıda belirlenmiştir. Her beceriye ait kritik davranışların belirlenmesinde Arseven (1976)'ın, Sütbakan (2010)'ın ve Barth ve Barth (2008)'in kitapları incelenmiştir. Daha sonra hazırlanan bu gözlem formları kılıç branşında uzman olan biri 3. Kademe Eskrim Antrenörü ve Milli Takım Antrenörü, diğeri Milli Sporcu ve 2. Kademe Eskrim Antrenörü olan kişilere gönderilmiş ve uzman görüşleri alınmıştır. Antrenörlerden gelen görüşler doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılarak gözlem formlarına son halleri verilmiştir. Oluşturulan gözlem formları 5'li likert tipinde hazırlanmıştır. "5" davranışın her zaman gözlemlendiğini, "1" davranışın hiç gözlenmediğini göstermektedir.

Deney ve Kontrol Grubunda Yapılan İşlem Süreci

Araştırmada verileri toplamak amacı ile yapılan işlemler aşağıda sırasıyla verilmiştir:

1. Deney ve kontrol gruplarına uygulanacak olan eskrim kılıç branşına ait 12 haftalık 15 becerinin (angard, ileri-geri yürüme, kol uzatma, hamle, adım hamle 3.4.5 vuruşları, 3.4.5 paradları,3,4,5 parad-ripost) öğretimi için gerekli olan dönemlik ders planları ve çalışma yapıları alıştırma ve komut yöntemlerine uygun olarak hazırlanmıştır.
2. Daha sonra kılıç branşı beceri öğrenimini ölçmek üzere kullanılacak olan gözlem formları hazırlanmıştır.
3. Araştırmaya katılacak öğrenciler için Sakarya Üniversitesi Etik Kurulundan gerekli izinler alınmıştır.
4. Deney ve kontrol gruplarını belirlemek için toplam 40 öğrenciye bahar döneminin ilk haftasında eskrim kılıç reaksiyon ve antrenman mankeni kullanılarak görsel reaksiyon zamanı ölçümleri yapılmış ve eskrim kılıç branşındaki becerilerinin ön test ölçümleri için kamera kayıtları alınmıştır.
5. Öğrencilerin ön test beceri düzeylerini belirlemek için kamera kayıtları kullanılarak beceri gözlem formları biri milli takım antrenörü iki gözlemci tarafından bağımsız olarak doldurulmuş ve elde edilen veriler üzerinde gerekli istatistiksel analizler yapılarak deney ve kontrol grupları belirlenmiştir.
6. Deney grubunu oluşturan öğrencilere 12 hafta boyunca belirlenen konular alıştırma yöntemiyle işlenirken, kontrol grubuna ise aynı konular komut yöntemiyle işlenmiştir. Her iki guruba da haftada 1 gün, 90 dakika ders yapılmıştır.
7. Deney grubuna antrenman yapılırken her öğrenciye alıştırma yöntemine uygun olarak çalışma yapıları hazırlanmış, kontrol grubuna ise aynı antrenman programı komut yöntemine uygun olacak şekilde araştırmacı tarafından dersler işlenmiştir.

Deney grubundaki öğrencilere dersler doksan dakika işlenmiş, ilk onbeş dakika öğrenciler ısınma hareketleri yapmış daha sonra öğrencilere o hafta işlenecek konu ile ilgili çalışma yapıları verilmiş ve çalışma yapılarında yapılacak hareketler tek tek açıklanmış, çalışma yapılarındaki zorunlu yapılması gereken çalışmalar belirtilmiş, çalışma süresine göre kalan çalışmalardan istedikleri hareketi seçerek dersler işlenmiştir. Çalışma yapılarında genel olarak 10 çalışmadan 5 'i zorunlu kalan 5 çalışmadan 2'si seçmeli olmuştur.

Kontrol grubundaki öğrencilere ise komut yöntemine uygun günlük planlar hazırlanmış ve dersler bu plana göre işlenmiştir. Kontrol grubundaki öğrencilere de dersler doksan dakika işlenmiş, bu süresinin 15 dakikası ısınma bölümü, 60 dakika işlenecek konu ve dersin son 15 dakikası da soğuma hareketleri yapılarak dersler işlenmiştir.

8. Deney ve kontrol grubundaki çalışmalar 12 hafta sürmüştür, bu sürenin sonunda iki guruba da aynı ölçme araçları kullanılarak reaksiyon zamanı ve kılıç branşı beceri ölçümü için son testleri yapılmıştır. Ölçümler ön test de olduğu gibi kameraya çekilmiş ve kayıt altına alınmıştır. Elde edilen kamera kayıtları aynı gözlemciler tarafından incelenerek, gözlem formları aracılığı ile puanlanmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada görsel reaksiyon zamanı ölçümü için veri toplama aracı olan, eskrim kılıç branşı için tasarlanmış kılıç reaksiyon ve antrenman mankeninde belirlenen hedef bölgelere deney ve kontrol grupları tarafından vuruşlar yapılmış, yapılan vuruşlarda geçen süreyi manken üzerindeki lcd displayde gösteren süre ile ayrı ayrı kayıt altına alınarak veriler toplanmıştır. Deney ve kontrol grubunun eskrim becerilerini ise araştırmacı tarafından geliştirilen eskrim beceri gözlem formları ile eskrim kılıç branşındaki temel beceriler olan angard (gard) duruşu, yürüyüşler (ileri-geri), kol pozisyonu (vuruş, başa kesme), hamle, adım (yürüyerek) hamle, vuruşlar (kol, kol altı, gövde, maske), paradlar, parad-ripostlar (savunma ve atak) becerileri kamera ile kayıt

altına alınmış, deney ve kontrol gruplarında bulunan öğrenciler ayrı ayrı değerlendirilerek oluşturulan gözlem formları ile 5’li likert tipinde hazırlanan beceri gözlem formuyla puanlanarak veriler toplanmıştır.

Çalışmada elde edilen verilerin çözümlenmesi için betimsel istatistik, bağımlı ve bağımsız gruplar t testi, Wilcoxon işaretli sıralar testi ve Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Araştırmada anlamlılık düzeyi 0.05 olarak belirlenmiştir.

BULGULAR

Araştırmanın birinci alt problemi “Alıştırma yöntemi ile ders işleyen deney grubundaki öğrencilerin eskrim kılıç branşında kol boyu mesafesinde manuel deneme 3, 4, 5 vuruşu yaparak ortaya koydukları ön test görsel reaksiyon zamanı ile son test görsel reaksiyon zamanı arasında anlamlı bir fark var mıdır?” Şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt probleme bağlı olarak elde edilen bulgular Tablo 2’ de sunulmuştur.

Tablo 2: Deney Grubu Manuel Deneme 3, 4, 5 Vuruş Bölgeleri Reaksiyon Zamanı Ön Test-Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

Testler	Ölçüm	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Manuel Deneme 3 Vuruş	Ön Test	12	1.25	0.24	11	5.71	.000*
	Son Test	12	.84	0.22	11		
Manuel Deneme 4 Vuruş	Ön Test	12	1.16	0.24	11	3.70	.003*
	Son Test	12	0.90	0.22	11		
Manuel Deneme 5 Vuruş	Ön Test	12	1.44	0.22	11	5.54	.000*
	Son Test	12	.95	0.22	11		

*p<0.01

Tablo 2 incelendiğinde, deney grubunu oluşturan öğrencilerin manuel deneme 3 vuruş ($t(11)=5.71$, $p<0.01$), 4 vuruş ($t(11)=3.70$, $p<0.01$) ve 5 vuruş ($t(11)=5.54$, $p<0.01$) ön test-son test reaksiyon zamanları arasında son test lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu belirlenmiştir. Bu bulguya göre alıştırma yöntemiyle ders işlemenin öğrencilerin manuel deneme 3 vuruş, 4 vuruş ve 5 vuruş reaksiyon zamanlarını geliştirmede etkili olduğu söylenebilir.

Araştırmanın ikinci alt problemi “Alıştırma yöntemi ile ders işleyen deney grubundaki öğrencilerin eskrim kılıç branşında kol boyu mesafesinde otomatik deneme 5 ve 10 vuruş yaparak ortaya koydukları öntest görsel reaksiyon zamanı ile sontest görsel reaksiyon zamanı arasında anlamlı bir fark var mıdır?” Şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt probleme bağlı olarak elde edilen bulgular Tablo 3’ de sunulmuştur.

Tablo 3: Deney Grubu Otomatik Deneme 5 ve 10 kez Vuruş Reaksiyon Zamanı Ön Test-Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

Testler	Ölçüm	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
OtomatikDeneme 5 Vuruş	Ön Test	12	.98	0.19	11	3.47	.005*
	Son Test	12	.77	0.27	11		
Otomatik Deneme 10 Vuruş	Ön Test	12	1.09	0.22	11	7.93	.000*
	Son Test	12	.73	0.19	11		

*p<0.01

Tablo 3 incelendiğinde, deney grubunu oluşturan öğrencilerin otomatik 5 deneme ($t(11)=3.47$, $p<0.01$) ve 10 deneme ($t(11)=7.93$, $p<0.05$) vuruşları ön test-son test reaksiyon zamanları arasında son test lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Bu bulguya göre alıştırma yönteminin deney grubundaki öğrencilerin otomatik deneme 5 ve 10 kez vuruşlarına ait reaksiyon zamanlarını geliştirdiği söylenebilir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi “Komut yöntemi ile ders işleyen kontrol grubundaki öğrencilerin eskrim kılıç branşında kol boyu mesafesinde manuel deneme 3, 4, 5 vuruşu yaparak ortaya koydukları öntest görsel reaksiyon zamanı ile sontest görsel reaksiyon zamanı arasında anlamlı bir fark var mıdır?” Şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt probleme bağlı olarak elde edilen bulgular Tablo 4’ de sunulmuştur.

Tablo 4: Kontrol Grubu Manuel Deneme 3, 4, 5 Vuruş Bölgeleri Reaksiyon Zamanı Ön Test-Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

Testler	Ölçüm	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Manuel Deneme 3 Vuruş	Ön Test	12	1.10	0.16	11	2.16	.054
	Son Test	12	.99	0.15	11		
Manuel Deneme 4 Vuruş	Ön Test	12	1.28	0.25	11	3.35	.006*
	Son Test	12	.98	0.15	11		
Manuel Deneme 5 Vuruş	Ön Test	12	1.33	0.24	11	4.03	.002*
	Son Test	12	1.01	0.22	11		

*p<0.01

Tablo 4 incelendiğinde, kontrol grubunu oluşturan öğrencilerin manuel deneme 3 vuruş ön test-son test reaksiyon zamanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($t(11)=2.16$, $p>0.05$). Bununla birlikte öğrencilerin manuel deneme 4 vuruş ($t(11)=3.35$, $p<0.01$) ve manuel deneme 5 vuruş

($t(11)=4.03$, $p<0.01$) ön test-son test reaksiyon zamanları arasında son test lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir ($t(11)=3.35$, $p<0.01$). Bu sonuca göre, komut yöntemin kontrol grubundaki öğrencilerin manuel deneme 4 ve 5 vuruş reaksiyon zamanlarını geliştirdiği söylenebilir.

Araştırmanın dördüncü alt problemi “Komut yöntemi ile ders işleyen kontrol grubundaki öğrencilerin eskrim kılıç branşında kol boyu mesafesinde otomatik deneme 5 ve 10 vuruş yaparak ortaya koydukları öntest görsel reaksiyon zamanı ile sontest görsel reaksiyon zamanı arasında anlamlı bir fark var mıdır?” Şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt probleme bağlı olarak elde edilen bulgular Tablo 5’ de sunulmuştur.

Tablo 5: Kontrol Grubu Otomatik Deneme 5 ve 10 Vuruş Reaksiyon Zamanı Ön Test-Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

Testler	Ölçüm	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Manuel Deneme	Ön Test	12	1.25	0.24	11	5.71	.000*
3 Vuruş	Son Test	12	.84	0.22	11		
Manuel Deneme	Ön Test	12	1.16	0.24	11	3.70	.003*
4 Vuruş	Son Test	12	0.90	0.22	11		
Manuel Deneme	Ön Test	12	1.44	0.22	11	5.54	
5 Vuruş	Son Test	12	.95	0.22	11		.000*

* $p<0.01$

Tablo 6: Kontrol Grubu Otomatik Deneme 5 ve 10 Vuruş Reaksiyon Zamanı Ön Test-Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

Testler	Ölçüm	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
OtomatikDeneme 5 Vuruş	Ön Test	12	.98	0.19	11	1.46	.170*
	Son Test	12	.88	0.15	11		
Otomatik Deneme 10 Vuruş	Ön Test	12	.95	0.15	11	1.63	.130*
	Son Test	12	.85	0.20	11		

Tablo 6 incelendiğinde; kontrol grubu otomatik deneme 5 vuruş ($t(11)=1.46$, $p>0.05$) ve otomatik deneme 10 vuruş ($t(11)=1.63$, $p>0.05$) ön test ve son test reaksiyon zamanı ölçümleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir Bu sonuca göre komut yönteminin öğrencilerin otomatik deneme 5 ve 10 vuruş reaksiyon zamanlarında anlamlı bir etki yapmadığı söylenebilir.

Araştırmanın beşinci alt problemi “Deney ve kontrol grupları arasında eskrim kılıç branşında kol boyu mesafesinde manuel deneme 3, 4, 5 vuruşlarının deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin görsel reaksiyon zamanı erişim puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” Şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt probleme bağlı olarak elde edilen bulgular Tablo 7’ de sunulmuştur.

Tablo 7: Deney ve Kontrol Grubu Manuel Deneme 3, 4, 5 Vuruş Bölgeleri Reaksiyon Zamanı Erişim Puanlarının Karşılaştırılması

Testler	Grup	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Manuel Deneme	Deney	12	.40	0.24	11	3.34	.003*
3 Vuruş	Kontrol	12	.11	0.17	11		
Manuel Deneme	Deney	12	.26	0.24	11	.298	.769
4 Vuruş	Kontrol	12	.30	0.30	11		
Manuel Deneme	Deney	12	.48	0.20	11	1.38	
5 Vuruş	Kontrol	12	.32	0.09	11		.180

Tablo 7 incelendiğinde, alıştırma ve komut yöntemiyle ders işlenen deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerinin ön test ve son test reaksiyon zamanı puanlarının farkları karşılaştırıldığında (Tablo 8), sadece manuel deneme 3 vuruşta iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu ($t(11)=3.34$; $p<0.05$), manuel deneme 4 vuruş ($t(11)=.298$; $p>0.05$) ve manuel 5 vuruş ($t(11)=1.38$; $p>0.05$) ölçümlerinde iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Manuel deneme 3 vuruşta deney grubundaki öğrencilerin R.Z erişim puan ortalamaları $.40\pm 0.24$ iken, kontrol grubundaki öğrencilerin R.Z puan ortalamaları $.11\pm 0.17$ ’dir. Bu sonuca göre, manuel deneme 3 vuruşta, komut yöntemi ile ders işlemenin öğrencilerin R.Z’yi geliştirmede daha etkili olduğu sonucuna varılabilir.

Araştırmanın altıncı alt problemi “Deney ve kontrol grupları arasında eskrim kılıç branşında kol boyu mesafesinde otomatik deneme 5 ve 10 vuruş yaparak ortaya koydukları görsel reaksiyon zamanı erişim puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” Şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt probleme bağlı olarak elde edilen bulgular Tablo 8’ de sunulmuştur.

Tablo 8: Deney ve Kontrol Grubu Otomatik Deneme 5 ve 10 Vuruş Erişim Puanlarının Karşılaştırılması

Testler	Grup	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
OtomatikDeneme 5 Vuruş	Deney	12	.20	0.20	11	1.24	.227
	Kontrol	12	.09	0.22	11		
Otomatik Deneme 10 Vuruş	Deney	12	.35	0.15	11	3.44	.002*
	Kontrol	12	.09	0.20	11		

Tablo 8 incelendiğinde, alıştırma ve komut yöntemiyle ders işlenen deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test ve son test reaksiyon zamanı puanlarının farkları karşılaştırıldığında, sadece otomatik deneme 10 vuruşta kontrol grubu lehine iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu ($t(11)=3.44$; $p<0.05$), otomatik deneme 5 vuruş ($t(11)=1.24$; $p>0.05$) ölçümlerinde ise iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Bu sonuca göre komut yönteminin otomatik deneme 10 kez vuruş reaksiyon zamanında alıştırma yöntemine göre anlamlı bir fark yarattığı söylenebilir.

Araştırmanın yedinci alt problemi “Alıştırma yöntemi ile ders işleyen deney grubu öğrencilerinin eskrim kılıç branşının becerilerine ilişkin öntest ve sontest puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt probleme bağlı olarak elde edilen bulgular Tablo 9’ da sunulmuştur.

Tablo 9: Deney Grubu Kılıç Branşı Öntest-Sontest Beceri Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile Karşılaştırılması

Beceri	Sontest-Öntest	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Angard	Negatif Sıra	0	.00	.00	3.07	.002*
	Pozitif Sıra	12	6.50	78.00		.002*
	Eşit	0	-	-		.002*
İleri	Negatif Sıra	0	.00	.00	3.06	.002*
	Pozitif Sıra	12	6.50	78.00		.002*
	Eşit	0	-	-		.002*
Geri	Negatif Sıra	0	.00	.00	3.07	.002*
	Pozitif Sıra	12	6.50	78.00		.002*
	Eşit	0	-	-		.002*
Kol Uzatma	Negatif Sıra	0	.00	.00	3.06	.002*
	Pozitif Sıra	12	6.50	78.00		.002*
	Eşit	0	-	-		.002*
Beceri	Sontest-Öntest	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Kol Uzatma	Eşit	0	-	-	3.06	.002*
Hamle	Negatif Sıra	0	.00	.00	3.05	.002*
	Pozitif Sıra	12	6.50	78.00		.002*
	Eşit	0	-	-		.002*
Adım Hamle	Negatif Sıra	0	.00	.00	3.06	.002*
	Pozitif Sıra	12	6.50	78.00		.002*
	Eşit	0	-	-		.002*
3 Vuruş	Negatif Sıra	0	.00	.00	3.06	.002*
	Pozitif Sıra	12	6.50	78.00		.002*
	Eşit	0	-	-		.002*
4 Vuruş	Negatif Sıra	0	.00	.00	3.07	.002*
	Pozitif Sıra	12	6.50	78.00		.002*
	Eşit	0	-	-		.002*
5 Vuruş	Negatif Sıra	0	.00	.00	3.06	.002*
	Pozitif Sıra	12	6.50	78.00		.002*
	Eşit	0	-	-		.002*
3 Parad	Negatif Sıra	0	.00	.00	3.06	.002*
	Pozitif Sıra	12	6.50	78.00		.002*
	Eşit	0	-	-		.002*
4 Parad	Negatif Sıra	0	.00	.00	3.06	.002*
	Pozitif Sıra	12	6.50	78.00		.002*
	Eşit	0	-	-		.002*
5 Parad	Negatif Sıra	0	.00	.00	3.06	.002*
	Pozitif Sıra	12	6.50	78.00		.002*
	Eşit	0	-	-		.002*
3 Paradrıpost	Negatif Sıra	0	.00	.00	3.07	.002*
	Pozitif Sıra	12	6.50	78.00		.002*
	Eşit	0	-	-		.002*
4 Paradrıpost	Negatif Sıra	0	.00	.00	3.08	.002*
	Pozitif Sıra	12	6.50	78.00		.002*
	Eşit	0	-	-		.002*
5 Paradrıpost	Negatif Sıra	0	.00	.00	3.07	.002*
	Pozitif Sıra	12	6.50	78.00		.002*
	Eşit	0	-	-		.002*

Tablo 9 incelendiğinde; alıştırma yöntemi ile ders işleyen deney grubu öğrencilerinin eskrim kılıç branşının becerilerinin tümüne ilişkin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($p<.05$). Becerilerine ait fark puanlarının sıra ortalaması ve toplamına bakıldığında, gözlenen bu farkın pozitif sıralar, yani sontest puanları lehine olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre, alıştırma yöntemiyle ders işlemenin eskrim kılıç branşını oluşturan onbeş becerinin tümünü geliştirmede önemli etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Araştırmanın sekizinci alt problemi “Komut yöntemi ile ders işleyen kontrol grubu öğrencilerin eskrim kılıç branşının becerilerine ilişkin öntest ve sontest puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” Şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt probleme bağlı olarak elde edilen bulgular Tablo 10’ da sunulmuştur.

Tablo 10: Kontrol Grubu Kılıç Branşı Öntest-Sontest Beceri Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile Karşılaştırılması

Beceri	Sontest-Öntest	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Angard	Negatif Sıra	0	.00	.00	3.06	.002*
	Pozitif Sıra	12	6.50	78.00		.002*
	Eşit	0	-	-		.002*
İleri	Negatif Sıra	0	.00	.00	3.06	.002*
	Pozitif Sıra	12	6.50	78.00		.002*
	Eşit	0	-	-		.002*
Geri	Negatif Sıra	0	.00	.00	3.06	.002*
	Pozitif Sıra	12	6.50	78.00		.002*
	Eşit	0	-	-		.002*
Kol Uzatma	Negatif Sıra	0	.00	.00	3.06	.002*
	Pozitif Sıra	12	6.50	78.00		.002*
	Eşit	0	-	-		.002*
Hamle	Negatif Sıra	0	.00	.00	3.06	.002*
	Pozitif Sıra	12	6.50	78.00		.002*
	Eşit	0	-	-		.002*
Adım Hamle	Negatif Sıra	0	.00	.00	3.06	.002*
	Pozitif Sıra	12	6.50	78.00		.002*
	Eşit	0	-	-		.002*
Beceri	Sontest-Öntest	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Adım Hamle	Eşit	0	-	-	3.06	.002*
	Negatif Sıra	0	.00	.00		.002*
	Pozitif Sıra	12	6.50	78.00		.002*
3 Vuruş	Negatif Sıra	0	.00	.00	3.06	.002*
	Pozitif Sıra	12	6.50	78.00		.002*
	Eşit	0	-	-		.002*
4 Vuruş	Negatif Sıra	0	.00	.00	3.06	.002*
	Pozitif Sıra	12	6.50	78.00		.002*
	Eşit	0	-	-		.002*
5 Vuruş	Negatif Sıra	0	.00	.00	3.06	.002*
	Pozitif Sıra	12	6.50	78.00		.002*
	Eşit	0	-	-		.002*
3 Parad	Negatif Sıra	0	.00	.00	3.06	.002*
	Pozitif Sıra	12	6.50	78.00		.002*
	Eşit	0	-	-		.002*
4 Parad	Negatif Sıra	0	.00	.00	3.06	.002*
	Pozitif Sıra	12	6.50	78.00		.002*
	Eşit	0	-	-		.002*
5 Parad	Negatif Sıra	0	.00	.00	3.06	.002*
	Pozitif Sıra	12	6.50	78.00		.002*
	Eşit	0	-	-		.002*
3 Paradripost	Negatif Sıra	0	.00	.00	3.07	.002*
	Pozitif Sıra	12	6.50	78.00		.002*
	Eşit	0	-	-		.002*
4 Paradripost	Negatif Sıra	0	.00	.00	3.07	.002*
	Pozitif Sıra	12	6.50	78.00		.002*
	Eşit	0	-	-		.002*
5 Paradripost	Negatif Sıra	0	.00	.00	3.06	.002*
	Pozitif Sıra	12	6.50	78.00		.002*
	Eşit	0	-	-		.002*

Tablo 10 İncelendiğinde komut yöntemi ile ders işleyen kontrol grubu öğrencilerinin eskrim kılıç branşının becerilerine ilişkin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark olduğunu belirlenmiştir. Becerilerine ait fark puanlarının sıra ortalaması ve sıra toplamına bakıldığında, gözlenen bu farkın pozitif sıralar, yani sontest puanları lehine olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre, alıştırmaya yöntemiyle ders işlemenin eskrim kılıç branşını oluşturan onbeş becerinin tümünü geliştirmede önemli etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Araştırmanın dokuzuncu alt problemi “Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin eskrim kılıç branşı becerilerine ait eriş puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” Şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt probleme bağlı olarak elde edilen bulgular Tablo 11’ de sunulmuştur.

Tablo 11: Deney ve Kontrol Gruplarını Oluşturan Öğrencilerin Kılıç Branşı Becerilerine Ait Eriş Puanlarının Karşılaştırılması

Beceri	Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Angard	Deney	12	15.62	187.50	34.50	.029*
	Kontrol	12	9.38	112.50		
İleri	Deney	12	15.04	180.50	41.50	.077
	Kontrol	12	9.96	119.50		
Geri	Deney	12	16.33	196.00	26.00	.007*
	Kontrol	12	2.67	104.00		
Kol Uzatma	Deney	12	16.00	192.00	30.00	.015*
	Kontrol	12	9.00	108.00		
Hamle	Deney	12	14.42	173.00	49.00	.184
	Kontrol	12	10.58	127.00		
Adım Hamle	Deney	12	15.54	186.50	35.50	.035*
	Kontrol	12	9.46	113.50		
3 Vuruş	Deney	12	18.00	216.00	6.00	.000*
	Kontrol	12	7.00	84.00		
4 Vuruş	Deney	12	15.71	188.50	33.50	.026*
	Kontrol	12	9.29	111.50		
5 Vuruş	Deney	12	15.67	188.00	34.00	.028*
	Kontrol	12	9.33	112.00		
3 Parad	Deney	12	14.88	178.50	43.50	.098
	Kontrol	12	10.12	121.50		
4 Parad	Deney	12	12.83	154.00	68.00	.817
	Kontrol	12	12.17	146.00		
5 Parad Beceri	Deney	12	17.08	205.00	17.00	001*
	Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı		
5 Parad	Kontrol	12	7.92	95.00	17.00	001*
3 Paradrıpóst	Deney	12	13.67	164.00	58.00	.409
	Kontrol	12	11.33	145.00		
4 Paradrıpóst	Deney	12	16.38	196.50	25.50	.006*
	Kontrol	12	8.62	103.50		
5 Paradrıpóst	Deney	12	15.29	183.50	38.50	.050
	Kontrol	12	9.71	116.50		

Tablo 11 incelendiğinde; kılıç branşının becerilerini oluşturan angard (U=34.50, p<0.05), geri yürüme (U=26.00, p<0.05), kol uzatma (U=30.00, p<0.05), adım hamle (U=35.50, p<0.05), 3 vuruş (U=6.00, p<0.05), 4 vuruş (U=33.50, p<0.05), 5 vuruş (U=34.00, p<0.05), 5 parad (U=17.00, p<0.05), 4 paradrıpóst (U=25.50, p<0.05) becerilerinde deney ve kontrol grubu arasında deney grubu lehine fark olduğu belirlenmiştir. Bu bulguya göre eskrimde kılıç branşını oluşturan dokuz becerinin öğreniminde alıştırmaya yönteminin komut yöntemine oranla daha etkili olduğu söylenebilir.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Araştırma sonuçları incelendiğinde, alıştırmaya yönteminin deney grubundaki öğrencilerin kol boyu mesafesinde manuel deneme 3, 4, 5 vuruşu reaksiyon zamanlarını geliştirdiği görülmüştür. Ayrıca alıştırmaya yönteminin deney grubundaki öğrencilerin kol boyu mesafesinde otomatik deneme 5 ve 10 vuruş reaksiyon zamanlarını da geliştirdiği görülmüştür.

Alıştırmaya yönteminin temel amacı, öğrencilere olabildiğince çok alıştırmaya yapma olanağı sağlamaktır. Burada zaman kontrolü ağırlıklı olarak öğrenci tarafından yapılmaktadır. Ritim kontrolü öğrencidedir. Bu durum öğrencilerde sorumluluk kazanma, güdülenme, bireyselleştirilmiş öğrenme, bağımsız karar verme ve performansını kontrol etme özelliklerinin gelişmesini sağlar (Demirhan, 2006). Derslerde alıştırmaya grubunda bulunan öğrencilere alıştırmaya yöntemine uygun çalışma yapıları hazırlanmış ve birçok alıştırmaya seçeneği öğrencilere sunulmuş ve verilen sürede bunlardan yaklaşık olarak % 50’ sini zorunlu yapmaları istenmiş, süreleri kalırsa diğer alıştırmaları da seçerek yapmaları istenmiştir. Çalıştırıcı derslerde öğrencilere bireysel dönüt ve düzeltmeler vererek öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştırmıştır.

Reaksiyon zamanının uyarının cinsine, verilen cevabın çeşidine, yaşa, cinsiyete, eğitim düzeyine, antrenman durumuna, ısınmaya, yorgunluk durumuna ve bunun gibi faktörlere bağlı olarak değişiklik gösterdiği belirtilmektedir (Sshmidt,1991. Akt: Çetinkaya, 2011). Reaksiyon zamanı çoğu sporda belirleyici bir etmendir ve düzenli antrenmanlar aracılığı ile geliştirilebilir. Bireysel ve takım sporlarında reaksiyon hızı sporcu için, spora özgü verimliliğin ortak bir faktörünü oluşturmaktadır (Akt: Çetinkaya, 2011: 17). Reaksiyon süresi

kısaltmak için en etkili yollardan birisinin de, denemeler olduğu düşünülmektedir (Magil, 1998: Spirduso, 1995; Steinbach 1991). Özellikle seçmeli reaksiyon süresinde ilerleyen denemelerle hareketler doğal hale gelebilir (Schmidt, 1991). Normal düzeyde bir kişide yapılan çalışmada, denemeden sonra hafif şekilde kısaldığı ve bunun ilk denemeden sonra ilerleyen günlere doğru %10 dolayında olduğu bulunmuştur (Oxedine, 1980). Deneklerin elli denemeden sonra reaksiyon sürelerinde % 13 azalma olduğu bildirilmiştir (Magil, 1998). Bir diğer çalışmada ise, beş bin denemeden sonra önemli gelişmeler olduğu, kırk gün süresince ve yaklaşık 120 bin deneme sonrasında, seçmeli reaksiyon süresinde %33 oranında gelişme olduğu bulunmuştur (Steinbach, 1991). Denemelerle geliştirilen bu sürenin, uyarının beyinden gidiş ve beyinden kaslara geliş hızındaki gelişmeden değil, mevcut reaksiyon süratının korunması, geliştirilen teknik ve hareketin daha ekonomik hale getirilmesi ile gerçekleştiği ifade edilmiştir (Spirduso, 1995. Akt: Çoknaz, Veli, Türkdoğan, 2005).

Deney grubunda 12 hafta boyunca öğrenciler her derste yaklaşık 5 alıştırma, toplamda 50 farklı alıştırma yapmıştır. Çalışma süresi boyunca alıştırma her hafta 60 dk. çalışmışlardır. Çalışma yapılarındaki alıştırma farklılığı ve sayısının fazla olması, çalışma süresinin de fazla olması öğrencilerde itici güce (heves, hırs, motivasyon vb.) neden olmuş, ayrıca çalışma yapılarıyla çalışmak öğrencilere farklı geldiğinden çalışmalara daha fazla dikkat etmiş olabilirler. Tüm bu durumlarda reaksiyon zamanının gelişmesinde olumlu etkenler olmuş olabilir.

Yapılan çalışmada komut yönteminin kontrol grubundaki öğrencilerin sadece manuel deneme 4 ve 5 vuruş reaksiyon zamanlarını geliştirdiği belirlenmiştir. Bir başka deyişle, komut yönteminin öğrencilerin otomatik deneme 5 ve 10 vuruş reaksiyon zamanlarına anlamlı bir etki yapmadığı söylenebilir. Komut yöntemi ile öğretimde öğretmen bilgi ve becerileri ham olarak öğrencilere aktarır. Öğretmen önce beceri hakkında açıklamalar yapar, ilgili komutları öğrencilere göndererek hareketi gösterir. Daha sonra öğretmen tarafından istenilen soruların yanıtları verilir ve gösterilen hareketler yapılır. Bu arada öğretmen gereksinim duyduğu anlarda hareketi durdurur ya da tekrar yaptırır (Demirhan, 1997). Komut yönteminde, öğrenciler bir görevi öğretmenin komutuyla ve tarif ettiği gibi düzgün ve hızlı bir biçimde öğrenirler. Bu yöntemde, öğretmen hareket için komut işaretini verir ve öğrenciler verilen komuta göre hareket eder. Öğrenciler lideri yani öğretmeni takip eder (Garn ve Byra, 2002). Dolayısıyla da, mekan, duruş, başlama zamanı, hız ve ritim, durma zamanı, süre ve aralık ile ilgili kararlar öğretmen tarafından verilir (Mosston ve Ashtworth, 2004).

Derslerde kontrol grubunda bulunan öğrencilere 12 hafta boyunca komut yöntemine uygun ders planları hazırlanmış ve her derste 90 dakika yaklaşık 6-7 alıştırma çalıştırıcının verdiği komutlar ile hep birlikte yapılmıştır. Öğrenciler sadece çalıştırıcının komutuna bağlı kalmışlar ve bağımsız hareket edememişlerdir. Çalıştırıcı daha önceden hazırlanan ders planına göre hareket etmiş ve gruba aynı komutları vererek dersleri işlemiştir. Komut yönteminde amaç çalıştırıcının verdiği komutu anlayıp, en kısa sürede ona uygun tepkide bulunmaktır. Bu duruma bağlı olarak derslerde sürekli bu şekilde çalışma olanağı bulan öğrencilerin, reaksiyon zamanında azalma bu nedenle yaşanmış olabilir.

Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerinin ön test ve son test reaksiyon zamanı puanlarının farkları karşılaştırıldığında, sadece manuel deneme 3 vuruşta ve otomatik deneme 10 vuruşta iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu ve komut yöntemi ile ders işlemenin öğrencilerin hem manuel 3 vuruş, hem de otomatik deneme 10 vuruşta R.Z'lerini geliştirmede daha etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Komut yönteminde öğrenciler bir görevi öğretmenin komutuyla ve tarif ettiği gibi düzgün ve hızlı bir biçimde öğrenirler. Bu stilde, öğretmen hareket için komut işaretini verir ve öğrenciler verilen komuta göre hareket eder (Yoncalık, 2009). Öğrenciler açıklık, hızlı cevap, modele bağlılık, grup uyumu, bütünlük gibi amaçlara ulaşmayı öğrenirler (Mosston ve Ashtworth, 1985; akt: Yoncalık, 2009). Bu nedenle komut yöntemindeki çalışmalarda, öğretici sürekli komut vermiş ve akabinde öğrenciler mümkün olan en kısa süre içerisinde verilen komutlara birlikte eş zamanlı tepki vermişlerdir. Bu çalışma şeklinin uzun bir süre devam etmesi (12 hafta) öğrencilerde manuel 3 vuruş ve otomatik deneme 10 vuruş reaksiyon zamanlarında bir gelişmeye neden olmuş olabilir. Ancak burada düşünülmesi gereken noktanın derslerde sözel ve işitsel uyarıcıya ilişkin tepki verilmesi, oysa ölçümlerde görsel uyarıcıya ilişkin tepki verilmesidir.

Yapılan çalışmada alıştırma yönteminin reaksiyon zamanının yanında, eskrim kılıç branşı becerilerinin öğrenimine de etkisi incelenmiştir. Araştırma bulguları alıştırma yöntemiyle ders işlemenin eskrim kılıç branşını oluşturan onbeş becerinin tümünü geliştirmede önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Alıştırma yönteminin temel amacı, öğrencilere olabildiğince çok alıştırma yapma olanağı sağlamaktır. Alıştırma ile öğretim, roller ve alınan kararlar ile bireysel farklılıkları göz önüne almaması ve az düşünce içermesi başta olmak üzere birçok konuda komutla benzerdir. Komuttan farkı, bu stilde genellikle ders istasyonlar etrafında organize edilir. (Byra, 2000). Her öğrenci kendi yeteneği doğrultusunda çalıştığı için sıkılma olmaz. Öğrenci zaman kullanımında karar verici olduğundan daha verimlidir. Öğrenci kendi başına

hareket ettiğinden öğrencinin karar verme mekanizması daha iyi gelişir (Yavaş ve İlhan, 1996). Bununla birlikte, bu yöntemde öğretmen öğrencilere bireysel dönüt, düzeltme ve pekiştirme verdiğinden dolayı, öğrenciler hatalarını anlayıp düzeltme daha yüksek oranda olmaktadır. Bu durum da öğrenmeyi etkileyen bir başka faktördür. Ayrıca çalışmanın uzun süre ile gerçekleştirilmesi (12 hafta) ve öğrencilerin kendi seçtikleri alıştırmaları çalışarak pek çok tekrar yapma olanağı bulmaları böyle bir sonuca etki etmiş olabilir. Çalışmada elde edilen bulguyu destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Boyce (1992) komut, alıştırmaya ve eşli çalışma yöntemlerinin, atıcılarda beceri kazanımı ve kazanılan becerilerin kalıcılığı üzerine etkilerinin incelendiği çalışmada; komut ve alıştırmaya stillerinin, eşli çalışma stiline göre beceri kazanımı ve kalıcılığın sağlanmasında daha etkili olduğu sonucuna varmıştır. Goldberger, Gerney ve Chamberlain (1982)'in yaptığı çalışmada farklı yöntemlerin 5. sınıf öğrencilerinde motor beceri edinimi ve sosyal beceri gelişimi açısından etkileri incelenmiş ve psikomotor beceri testleri sonucunda, eşli çalışma yöntemi ile alıştırmaya yöntemi gruplarının, katılım yöntemi grubuna göre daha başarılı olduğu görülmüştür. Beckett (1991) üniversite öğrencilerinde alıştırmaya ve katılım yöntemlerinin etkisini karşılaştırdığı çalışmada, her iki yöntemde futbol topu ile yapılan jonglörük becerilerini öğrenmede ve sınıf düzeyinde sınıfta lehine anlamlı bir fark olduğu ve ayrıca her iki yöntemde de öğrencilerin becerilerde kalıcılık olduğu belirlenmiştir. Ünal (2016)'ın yaptığı çalışmada, ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin belirlenen kazanımlara (öne takla, geriye takla ve elbaş dengesi) ulaşmada kullanılan farklı öğretim yöntemlerinin etkisine bakılmış, ve psikomotor alanda başarı düzeyine göre yöntemler sıralandığında, alıştırmaya yönteminin üçüncü sırada yer aldığı belirlenmiştir. Alıştırmaya yönteminin iki farklı formatının etkisini inceleyen bir çalışmada ise, değişim ve sıraya öğretmen karar vermiş, öğrenciler öğretmenin komutuyla özel bir sırayla, her beş dakikada bir, bir istasyondan diğerine yer değiştirdiği bir formatla, öğrencilerin bir istasyondan diğer istasyona yapılacak rotasyonun sırasına, her istasyonda ne kadar süre durulacağına ve ne zaman değişim yapılacağına kendileri karar verdikleri bir format karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak ikinci formatın düşük yetenekli öğrenciler için yüksek yetenekli öğrencilerden daha etkili sonuçlar verdiği belirlenmiştir (Goldberger ve Gerney, 1990'dan aktaran, Byra, 2000).

Araştırmada elde edine bir başka bulgu, komut yöntemi ile ders işlemenin de eskrim kılıç branşının becerilerinin öğrenilmesine olumlu etki yapmasıdır. Komut yönteminde, öğrenciler bir görevi öğretmenin komutuyla ve tarif ettiği gibi düzgün ve hızlı bir biçimde öğrenirler. Bu yöntemde, öğretmen hareket için komut işaretini verir ve öğrenciler verilen komuta göre hareket ederler. Öğrenciler lideri yani öğretmeni takip eder (Garn ve Byra, 2002). Araştırmada çalıştırıcı her hafta öğreteceği beceri için 90 dakikalık komut yöntemine uygun uygulamalar yapmış, birçok alıştırmaya aynı anda grupla uygulanmış, birden fazla tekrarlar yapılarak öğrencilerin becerileri pekiştirmeleri sağlanmış, beceriyi yanlış yapanlar olduğunda ise gruba anında dönüt ve düzeltme yapılarak geri bildirim yapılmıştır. Öğrencilerin geçmişte de pek çok derste benzer öğrenme ortamında bulunmaları ve bu yönteme aşina olmaları bu öğretim yöntemi ile öğrenmeleri üzerinde olumlu olmuştur. Literatürde elde edilen bu bulguları destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Sunay, Gündüz ve Dolaşır (2003)'in yaptığı çalışmada 14 hafta süren temel voleybol eğitiminde komut ve yönlendirilmiş buluş yöntemleri uygulanmış, her iki grupta da 14 haftalık eğitim süresinin sonunda voleybol temel tekniklerin kazanımı açısından ilerleme saptanmış, ancak her iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Güneş ve Çoknaz (2010) yaptıkları çalışmada cimmastik ünitesinde komut ve eşli çalışmanın öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanlarındaki erişim düzeylerine bakmışlar ve hem komut hem de eşli çalışma yönteminin grupların psikomotor becerileri öğrenmede anlamlı düzeyde etkili olduğunu raporlamışlardır. Araştırmada kılıç branşının becerilerini oluşturan angard, geri yürüme, kol uzatma, adım hamle, 3 vuruş, 4 vuruş, 5 vuruş, 5 parad, 4 paradripost becerilerinin öğrenilmesinde her iki yöntem karşılaştırıldığında deney grubu lehine fark olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre eskrimde kılıç branşını oluşturan onbeş beceriden dokuz becerinin öğreniminde alıştırmaya yönteminin komut yöntemine oranla daha etkili olduğu söylenebilir. Derslerde alıştırmaya grubunda bulunan öğrencilere alıştırmaya yöntemine uygun çalışma yaprakları hazırlanmış ve birçok alıştırmaya seçeneği öğrencilere sunulmuş ve bunlardan yaklaşık olarak % 50' sini zorunlu yapmaları istenmiş, kalan alıştırmaları da kendilerinin seçmeleri ve istenilen sürede istenilen ritimde yapmaları istenmiştir. Çalıştırıcı derslerde öğrencilere bireysel dönüt ve düzeltmeler yaparak öğrencilerin öğrenmeleri üzerinde olumlu etki yapmıştır. Ayrıca bu dokuz beceride alıştırmaya yönteminin daha etkili olmasının sebepleri arasında bireysel farklılıklara dikkat edilmesi, öğrencilerin daha çok alıştırmaya yapma fırsatı bulmaları ve bağımsız hareket etmeleri, çalışma yapraklarındaki alıştırmalara konsantre olmaları, anlamadıkları yerleri bireysel olarak çalıştırıcıya sormaları ve çalıştırıcıdan bireysel dönüt ve düzeltme almaları alıştırmaya yönteminin avantajları sayılabilir. Ayrıca bu yöntemde öğrenciler kendi seçtikleri alıştırmaları uyguladıklarından, derse daha fazla istekli bir şekilde katılmışlardır. Bu durum da becerilerin daha fazla öğrenilmesine olumlu etki etmiş olabilir. Ayrıca yapılan bir araştırmada alıştırmaya yönteminin, komut ve eşli çalışma yöntemlerine göre derste daha fazla akademik öğrenme zamanına fırsat sağladığı belirlenmiştir (Munusturlar, Mirzeoğlu ve Mirzeoğlu, 2014). Bu çalışmadan yola çıkarak, deney grubundaki öğrencilerin

derste komut yöntemindeki öğrencilerden daha fazla çalışması ve bunun sonucu olarak da becerileri daha etkili öğrenmeleri söz konusu olmuş olabilir.

Araştırma bulgularından hareketle şu önerilerde bulunulabilir:

- ✓ Antrenör ve öğretmenler eskrim kılıç branşında öğrencilerin görsel reaksiyon zamanlarını geliştirmek istiyorlarsa, hem komut ve hem de alıştırmaya yöntemlerini kullanabilirler.
- ✓ Antrenör ve öğretmenler, öğrencilerin eskrim kılıç branşı becerilerinin geliştirilmesinde, hem komut ve hem de alıştırmaya yöntemlerini kullanabilirler. Ayrıca antrenör ve öğretmenlerin, öğrencilerinin/sporcularının eskrim kılıç branşı becerilerini geliştirmede alıştırmaya yönteminden yararlanmaları önerilmektedir.
- ✓ Öğretmen/antrenör çalışma yapraklarının hazırlanmasında özenli olmalıdır. Çalışma yapraklarında yer alacak alıştırmaların ve tekrar sayılarının seçimine, görsel destek kullanmaya, kullanılan dilin açık ve anlaşılır olmasına dikkat edilmelidir.
- ✓ Alıştırma yönteminin kullanılacağı çalışmalarda, öğretmenler çalışma grubuna çalışma yapraklarının kullanımı ile ilgili birkaç örnek uygulama yapılması konusunda hassas davranmalıdır.
- ✓ Eskrim kılıç branşındaki becerilerin öğretiminde kullanılan komut ve alıştırmaya yöntemlerinin becerilerdeki kalıcılığına olan etkisine de bakılabilir.
- ✓ Farklı öğretim yöntemlerinin görsel ve işitsel reaksiyon zamanına ve beceri öğrenimine etkisi incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Arseven, R. (1970). Yayınlanmamış Ders Notları, İstanbul. Erişim Adresi: www.eskrim.org.tr/tarihce.
- Arseven, R. (1976). Eskrim Tarihi ve Modern Eskrim. Ankara: Türkiye Eskrim Federasyonu Yayınları.
- Balko S, Rous M, Balko I, Hnizdil J, Borysiuk Z.(2019). Influence of a 9-week training intervention on the reaction time of fencers aged 15 to 18 years. *Physical Activity Review*, 5: 146-154.
- Barth, B. ve K. (2008). Eskrim Öğreniyorum. (Çev: T. Bağırhan). Ankara: Spor Yayınevi.
- Beckett, K. D. (1991). The effects of two teaching styles on college students' achievement of selected physical education outcomes. *Journal of Teaching in Physical Education*, 10(2), 153-169.
- Bompa, T.O. (2007). Antrenman Kuramı ve Yöntemi.(Çev: İ. Keskin, A.B.Tuner, H. Küçüköz, T. Bağırhan). Ankara: Spor Yayınevi ve Kitapevi.
- Boyce, B. A. (1992). The Effects of Three Styles of Teaching on University Students Motor Performance, *Journal of Teaching in Physical Education*, 11, pp: 389-401.
- Byra, M. (2000). A review of spectrum research: The contributions of two eras. *Quest*, 52 (3), 229-245
- Byra, M., Sanchez, B. ve Wallhead, L.T. (2014). Behaviors of students and teachers in the command, practice, and inclusion styles of teaching: Instruction, feedback, and activity level, *European Physical Education Review*, 20(1),3-19.
- Çetin, E. (2015). Spor Basımında Yer Alan İlk Yazı: Ali Ferruh Bey ve “Eskrim” Makalesi. *International Journal of Social Science*, 37, 149-157.
- Çetinkaya, C. (2011). Beden Eğitimi Derslerinde Yürütülen Sekiz Haftalık Oryantiring Çalışmalarının Görsel Reaksiyon Zamanına Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Fiziyojji Anabilim Dalı, Ankara.
- Çoknaz, H. , Veli, G., Türkdogan, Ş. , (2005). Erkek Artistik Cimnastikçilerde Farklı Isınma Sürelerinin Akustik ve Optik Reaksiyon Sürelerine Etkisi. *Journal of Physical Education and Sport Sciences*, 7 (2). Erişim Adresi:<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/297176>.
- Demirhan, G. (1997). Beden Eğitimi Ve Sporda Öğretme-Öğrenme Etkinlikleri ve Felsefe. *Spor Bilimleri Dergisi Hacettepe J. of Sport Sciences*. 8 (1), 4-16.
- Demirhan, G. (2006). Spor Eğitiminin Temelleri. Ankara: Spor Yayınevi ve Kitapevi-Bağırhan Yayınevi.
- Eker, C. (2015). Öz-düzenleme becerilerinin öğretimi sürecinde K-W-L (Bil-İste-Öğren) Stratejisinin etkisi, *Akademik Bakış: Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, Vol. 51, pp. 168-182.
- Eker, C. (2016). Alternatif Bir Öğrenme Aracı Olarak Kullanılan Posterlerin Öğrencilerinin Akademik Başarılarına ve Derse Yönelik Tutumlarına Etkisi, *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 12(1), 103-121.

- Goldberger, M., Gerney, P., & Chamberlain, J. (1982). The effects of three styles of teaching on the psychomotor performance and social skill development of fifth grade children. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 53, 116-124.
- Güneş, B. , Çoknaz, H. , (2010). Beden Eğitimi Dersi Cimnastik Ünitesinde İşbirliğine Dayalı Öğrenmenin Öğrencilerin Erişi Düzeylerine Etkisi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 39 (39).
- Hasdemir, S. ,Gündüz,N. ,Müniroğlu, S. (2003). Bayan Hentbolcuların Görsel ve İşitsel Reaksiyon Zaman Farklarının İncelenmesi, *Spor metre Dergisi*, 1 (1), 49.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Munusturlar, S., Mirzeoğlu, N., Mirzeoğlu A.D., (2014). Beden Eğitimi Derslerinde Kullanılan Farklı Öğretim Yöntemlerinin Akademik Öğrenme Zamanına Etkisi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 39 (173).
- Mosston, M., Asworth, S. (2004). *Beden Eğitimi Öğretimi*. (Çev. E. Tüzemen). Ankara: Bağırhan Yayımevi. (Eserin orijinali 1992' de yayımlandı).
- NTV Yayınları.(2008). *Spor Kitabı*. İstanbul: NTV Yayınları.
- Sunay, H. , Gündüz, N. , Dolaşır, S., (2003). Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni Adaylarına Voleybol Temel Tekniklerinin Öğretiminde Uygulanan Farklı Öğretim Yöntemlerinin Etkisi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Dergisi*, 8 (3). Erişim Adresi: <http://dergipark.gov.tr/gbesbd/issue/27977/304927>.
- Sütbakan, O. (2010). *Eskrim Teknikleri Temel Unsurları (1)* Ankara: Türkiye Eskrim Federasyonu Yayınları.
- Türkiye Eskrim Federasyonu. (2008). *Eskrim Teknik Yönetmeliği*. Ankara: Türkiye Eskrim Federasyon
- Tümlü, Z. (2009). Eskrimin Elektronik Gelişimi: Derleme Çalışması. *Spor metre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 7 (4). 135-140. ErişimAdresi: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/17/1533/16838.pdf>.
- Ünal, İ. (2006). Beden Eğitimi ve Spor Dersinde Kullanılan Farklı Öğretim Yöntemlerinin Ortaokul Öğrencilerinin Bilişsel ve Psikomotor Erişileri Üzerine Etkisi ve Beden Eğitimi ve Spor Dersine Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretimi Anabilim Dalı, Burdur.
- Yavaş, M., İlhan, A.(1996). *Beden Eğitimi ve Sporda Özel Öğretim Yöntemleri*, Melisa Yayıncılık.
- Yoncalık, O. (2009). İlköğretim Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersindeki Başarılarına Üç Öğretim Stilinin Etkileri. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 2009, 11 (3), 33–46

Reklamcılıkta Deepfake Ugulamasına Neil Postman'ın Beş Fikirli Perspektifiyle Yaklaşmak: Durum Çalışması *

To Approach Deepfake Practice in Advertising From Neil Postman's Five-idea-perspective: Case Study

ÖZET

Yapay zeka uygulamaları, bilişim teknolojilerinden tıp alanına, endüstriyel üretimden eğitime, spordan pazarlama dünyasına ve daha pek çok arenada etkisini her geçen gün gösteren bir olgu haline gelmiştir. Bir derin öğrenme aracı olan deepfake uygulamaları da son yıllarda iletişim teknolojilerinde etkisi gittikçe hissedilen yapay zeka teknolojilerinden biri olarak kullanılmaya başlanmıştır. Sinema, eğitim, siyasi arenadan sonra reklamcılıkta da kullanımına başvuru bu teknolojik yeniliğin avantajları olabileceği gibi dezavantajları da dikkat çekmektedir. Bu çalışmanın amacı; deepfake uygulamalarının reklamcılıkta kullanımını avantajlı ve dezavantajlı yönleriyle derinlemesine incelemektir. Çalışma yöntemi, Türkiye'de ilk deepfake reklam örneği olarak kabul edilen ve merhum oyuncu Kemal Sunal'ın görüntülerinin değiştirilerek uygulandığı Ziraat Bankası "Sen Hep Gülümse" deepfake reklam filmi örneğine dayanan nitel çalışma desenli durum çalışması olarak belirlenmiştir. Bu örnek reklam filmi betimsel analiz yapılarak, reklam künyesi ve genel bilgileri, ait olduğu deepfake türü ve avantaj-dezavantajlarını ortaya koyacak beş fikir çerçevesinde derinlemesine incelenmiştir. Burada geliştirilen beş adet fikir deepfake uygulamalarının reklamcılıktaki kullanımına yönelik olup, teorik alt yapıda Neil Postman'ın teknolojik değişimlerle ilgili beş fikirli teorisi baz alınmıştır. Deepfake türleri ise Kietzman ve arkadaşlarının önerdiği deepfake türlerinden yola çıkılarak oluşturulmuştur. Çalışma sonunda; her ne kadar bu teknolojinin reklamcılıkta kısıtlı durumları aşarak kolaylık sağlaması ve çağın ilerisinde yaratıcı teknikler kullanması gibi olumlu etkileri gözlemlense de; tüketicilerde reklamcılığa karşı gerçeklik algısını ve güven duygusunu zedeleyici ve reklamcılık kültürünün genelinde etik ve yasal hususlar açısından dezavantajları olabileceği sonucuna varılmıştır. Yapılan analizlerin ve çıkarılan sonuçların, dijital yazarlık açısından dijital kimlik inşasına katkı sağlayacağı, tüketicilerde ve reklamcılık alanında çalışanlarda ve araştırmacılarda farkındalık yaratacak bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Deepfake, Reklamcılık, Neil Postman, Yapay Zeka

ABSTRACT

Artificial intelligence practices have become a phenomenon which displays impact on many areas such as medicine, industrial manufacturing, education, sports and marketing world. Deepfake applications, a deep learning tool, have started to be used as one of AI technologies whose impact has been gradually felt in communication technologies in recent years. Disadvantages are remarkable despite its advantages in this technological innovation, which was applied in advertising after its usage in cinema, education, politics. The study aims to make a deep analysis of the usage of deepfake practices in advertising with all advantages and disadvantages. The study method was determined as case study as a qualitative research method, based on Ziraat Bank "Sen Hep Gülümse" commercial film casting dear departed actor Kemal Sunal as the first-known deepfake commercial example. The case was deeply studied with descriptive analysis within the framework of commercial impressum, deepfake types and five ideas with pros and cons. The five ideas were developed under the umbrella of the usage of deepfake technology in advertising and based on Neil Postman's five idea-perspective about new technological changes. Besides, deepfake types were formed according to Kietzmann et. al.'s deepfake categorization. As a conclusion; however positive effects of this technology such as providing easiness beyond limitations and presenting creative techniques beyond the era may exist; some disadvantages in terms of consumers' misperception of reality and distrust in advertising and ethical and legal issues for advertising culture are available. The analyses and conclusions are thought to contribute to digital identity building as digital literacy principle and raising awareness among consumers, advertisers and researchers.

Keywords: Deepfake, Advertising, Neil Postman, AI

Huri Deniz Karıcı¹

How to Cite This Article

Karıcı, H. D. (2023). "Reklamcılıkta Deepfake Ugulamasına Neil Postman'ın Beş Fikirli Perspektifiyle Yaklaşmak: Durum Çalışması", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 9(68): 2864-2886. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/smryj.68267>

Arrival: 09 December 2022
Published: 28 February 2023

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

* 11-12 Kasım 2022 tarihleri arasında Haliç Üniversitesi ev sahipliğinde 5. Medya Forumu çatısı altında gerçekleştirilen "Dijital Dönüşüm Çağında Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi"nde bildiri olarak sunulmuş olup hiçbir şekilde tam metin olarak yayınlanmamıştır.

¹ Dr.Öğr.Üyesi., Ankara Medipol Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü, Ankara, Türkiye

GİRİŞ

Teknolojik değişimler eskisinden çok daha hızlı bir ivme seyretmektedir. Her gün bir yenisi eklenen yeni iletişim teknolojisi araçları yapay zeka niteliklerinden yararlanarak farklı boyutlara varmaya ve insanın var olduğu her ortamı ve iletişim şeklini etkisi altına almaya başlamıştır. Kişilerarası ve kitlesel iletişim yollarını, meslek dallarını, toplumsal bağlamları ve genel olarak insanın yaşam şeklini etkileyen en yeni iletişim teknolojilerinden biri de deepfake uygulamalarıdır. Bir kişiye ait ses, görüntü ve beden niteliklerini ve hareketlerini başka bir kişiye aktarmayı hedefleyen bu teknik, veri tabanlarından elde edilen mevcut kayıtların yapay sinir ağlarına derin öğrenme yoluyla işlendiği sahte içerik üreten bir yapay zeka teknolojisidir. Deepfake teknolojisi sinema, eğlence, dijital oyunlar ve sosyal medya gibi alanlarda yaygın biçimde kullanıldığı gibi siyaset, eğitim, halkla ilişkiler, pazarlama ve reklamcılık gibi alanlarda da kullanımı yaygınlaşmaya başlamıştır. Henüz 2017’de çıkagelmiş (Nguyen, ve diğerleri, 2022) ve uzun vadeli etkileri yeterince tespit edilmemiş olan bu yeni teknolojik değişimi kullanmadan önce farkında olunması gereken bazı noktalar vardır. Kullanan kişinin niyet ve amacına göre veya niyet ve amacının ötesinde bazı avantajları ve dezavantajları olacaktır. Bu sebeple, böylesine bir teknolojiyi “madem icat edilmiş öyleyse kullanmak gerek” diyerek aceleci bir hevesle hayatın içine ve çalışma alanlarına entegre etmeden önce yarar-zarar dengesini öngörebilecek bir ön çalışma yapılması kritik bir noktadır. Deepfake teknolojisinin hayretlere düşürücü ve etkileyici avantajlar sağlayan örnekleri bulunmaktadır. Makyajlama tekniklerinin veya Photoshop uygulamalarının gerçekçi olmadığı günümüz çekim tekniklerinde gerçekçi bir benzetme içeriği olarak sinemada sıklıkla tercih edilmektedir. Örneğin; Martin Scorsese’in yönettiği Netflix yapımı *The Irishman* adlı filmde Robert DeNiro ve Al Pacino gibi, yıllarını sinemaya adanmış tecrübeli oyuncuların gençlik dönemleri yaşlanma karşıtı teknoloji kullanılarak ekranlara yansıtılmıştır. Filmin yayınlanışından sonra Shamook rumuzlu YouTube üreticisi, filmde Robert DeNiro’nun yine kendi gençlik yıllarına ait görselinde yüzüne deepfake uygulanarak çok daha gerçekçi ve başarılı bir sonuç elde edilmiştir (Yarımbaş, 2020). Bir hastalığa karşı dikkatleri çekmek için tanıtım videosunda David Beckham’ın deepfake uygulaması, bir sosyal sorumluluk projesi olan *Malaria Must Die* ‘in amacı açısından başarılı olmuş ve 3 milyon dolar civarında yardım toplamıştır (Butcher, 2019). Florida St.Petersburg’taki Dali Müzesi, Mayıs 2019’daki yeni sergisi *Dali Lives*’in tanıtımını Salvador Dali’nin görüntüsünün elde edildiği bir deepfake video ile yapmıştır. Bunun için Salvador Dali ile yapılan röportajlar, Dali’nin 6.000 adet görseli kullanılmış olup 1000 saatlik bir makine öğrenmesi süreciyle Dali’nin yüzü yapay zeka algoritmalarına öğretilmiştir. Beden görselleri ile yüz görselleri orantılanmış, mektuplarından ve röportajlarından elde edilen söylemleri ses kayıtları ile senkronize edilmiştir. Yapılan deepfake eseri, Dali’nin kendi eserleri gibi sürealdir. Yapay zeka üretimi deepfake uygulamasında Dali aynı zamanda elinde bir selfie çekme hareketiyle cep telefonu tutar. Böylece müze ziyaretçileri girişte uygulamanın yansıtıldığı yere geldiklerinde sanki canlı Dali ile selfie fotoğrafı çektiyorlarmış gibi bir deneyim yaşamışlardır (Lee, 2019). Bu ve benzeri örneklerin hepsi de deepfake uygulamasının sağladığı avantajlar olarak görülebilmektedir.

Fakat tüm deepfake örnekleri bu kadar olumlu sonuçlar vermeyebilmekte; verse dahi beraberinde ciddi dezavantajlara da yol açmaktadır. Çok ciddi sonuçları olan ve toplumsal etkileri ortaya çıkan ilk örnek siyaset arenasından gelmektedir. Bu alandaki ilk örnek, bu teknolojinin ne kadar gerçekçi ve ciddi olduğuna, insanların aslında nasıl kandırılabilirliğine ve şahısların nasıl itibarsızlaştırılabilirliğine dikkat çekmek isteyen prodüktör ve komedyen Jordan Peele’den gelmiştir. *After Effects CC* ve *FakeApp* programlarını kullanan Peele, kendi ağzını ve çene bölgesini Barack Obama’nın bir ulusa sesleniş videosuna oturtmuştur. Tamamıyla Barack Obama’nın sesini de manipüle ederek yarattığı yeni videoda, deepfake teknolojisinin aslında ne kadar gerçekçi ve ikna edici olduğuna dikkat çekmektedir (Agarwal & Farid, 2019). Bir başka propaganda amaçlı deepfake örneği ise Trump propagandası odaklı deepfake videosudur. 2020 ABD başkanlık seçimlerinde özellikle Donald Trump üzerinden pek çok deepfake videosu üretilmiştir. Bunların içinde en ikna edici olanlardan biri de YouTuber Deepfakes’in, *DeepFaceLab* programı ile yarattığı deepfake videosudur. Hollywood aktörü Alec Baldwin’in *Saturday Night Live Show* programındaki görüntüsü üzerine Trump’ın yüzünü manipüle ederek yerleştirdiği bu video ABD ve Kanada’da yasaklanmıştır (Citron & Chesney, 2018). Trump adına yapılan tek deepfake propaganda reklamı bu örnekle kalmamaktadır. Maalesef pornografik amaçlarla deepfake kullanımı medyanın yüz yüze olduğu bir başka tehlikedir. Bilinen ilk örneği Daisy Ridley’nin yüzünün, bir porno oyuncusunun yüzüyle değiştirilerek oluşturulanıdır (Roettgers, 2018). Pornografik temsillere elverişli olan deepfake teknolojisi kötü niyetli insanların elinde ilki ünlüleri, daha sonra her insanı kolaylıkla pornografik sahte içeriklerin baş kahramanı gibi gösterebilecek bir tehlikeyi taşımaktadır. Reklamcılıkta sorun teşkil edebilecek en bilinen örnekler arasında Bruce Willis, Elon Musk, JFK ve daha birçok gösterilebilmektedir. Bu kişilerden izin alınmadan yapılan deepfakeler, bırakın kendi halindeki tüketicileri, medyayı bile yanlış bilgilendirme yoluyla insanları gerçekliğine ikna etmiştir. Orijinalinden ayırt edilmesi zor bu sahte içerikli reklamlar için bu isimlerin anlaşmaları olduğu yanlış bilgisini veren haber

ajansları halkı da doğruluğundan emin olmadıkları bir şekilde yanlış bilgilendirmiş olup dezenformasyon oluşumuna mahal vermektedir.

Sektörel araştırmaların deepfake ile ilgili istatistiki sonuçları dikkat çekicidir. Deepfake teknolojisini bir tehlike olarak gören kurum Iproov (2022), 2022’de deepfake hakkında ne ölçüde bir farkındalık olduğunu ölçme amaçlı ve insanların her gördükleri ve duyduklarına inanmalarını kolaylaştırıp güven kaybı yaratacağı için toplumsal açıdan bu tehlikeli buldukları teknolojiden korunma çözümlerini ortaya koydukları bir araştırma yapmışlardır. Araştırmada İngiltere, ABD, Kanada, Avustralya, İspanya, İtalya, Almanya ve Meksika olmak üzere toplamda 8 ülkede 16.000 katılımcının dahil olduğu bir anket uygulanmıştır. Cevaplar her ülke özelinde ve totalde küresel olarak ayrılmıştır. Çalışmanın sonuçları, aynı amaçlı 2019’da gerçekleşen araştırmanın verileriyle de karşılaştırılmıştır. Buna göre; 2019’da katılımcıların %13’ü deepfakein ne olduğunu bilirken 2022’de bu rakam %29’a çıkmıştır. Bir deepfake içeriği tespit edip edemeyecekleri sorulduğunda, katılımcıların %57’si tespit edebileceklerini söylemiştir. Fakat araştırmacıların da belirttiği üzere; gelişen teknolojinin buna belirli tespit yöntemleriyle ulaşabileceği gerekçesiyle çok da farkındalıklı bir cevap olmadığı söylenebilmektedir. Katılımcılara, deepfake içeriklere karşı güvenlik önlemleri kullanıp kullanmayacakları sorulduğunda %80’i kullanacakları cevabını vermiştir. Iproov teknoloji hizmetleri markası, bu anket sonucunda deepfakelere karşı hazırladıkları önlem amaçlı programı tanıtmaktadır. Görsel tehditlere karşı kurulan Amsterdam merkezli bir başka şirket Sensity’nin sunduğu rapora göre ise; deepfakeler pornografinin yayılması, kişisel veri haklarına saldırı ve gerçeklik algısında sarsılma gibi tehlikeli durumlara sebebiyet vermektedir (Petkauskas, 2021).

Akademik araştırmalara bakıldığında; çoğunlukla tespit ve önlem yöntemleri dikkat çekmektedir. Korkmaz ve Alkan (2022) teknik açıdan yaklaştıkları çalışmalarında, yüksek kapasiteli derin öğrenme teknikleriyle deepfake tespit metodlarının geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymuşlardır. Yine bir başka deepfake tekniği açısından yapılan araştırmada Korshunov ve Marcel (2018), *Vid-TIMIT* adlı veri tabanından elde ettikleri 620 deepfake videosunu incelemiş olup deepfake metodları ve tespit algoritmaları arasındaki yarışın çok hızlı ilerlediğinin altını çizmişlerdir. Benzer nitelikte teknik çözüm bulma çabasındaki bir başka çalışmada Hasan ve Salah (2019), merkeziyetsizleştirilmiş blokzincir sistemini önlem yolu olarak önermektedirler.

Deepfakelerin sosyo-psikolojik etkilerine yönelik yapılan çalışmalar ise mutlaka dikkate alınmalıdır. Nguyen ve araştırma ekibi (2022), deepfakelerin insanlarda güven kaybına yol açtığı sonucuna varmışlardır. Deepfakelerin toplumda yaratacağı gerginlik ve stresin dezenformasyon ve nefret söylemini yükselteceği, hatta politik gerginliği tetikleyeceği, halkı galeyana getirebileceği, şiddet ve savaşa yol açabileceği konusunda ciddi uyarıda bulunmuşlardır. Çözüm olaraksa yapay zeka ile üretilen bu tekniğin yine yapay zeka ile çözümlenmesi üzerinde durmaktadırlar. Ayrıca, blokzincir metaveriler sunabileceğinden bunun da bir çözüm yolu olabileceğini dile getirmektedirler. Yatid (2019), “sahte haber” konusu üzerine yazdığı makalesinde, dezenformasyon, yanlış bilgilendirme ve kötü amaçlı bilgilendirmenin önemli değişkenler olduğu ve deepfakelerin de bunların ortaya çıkışında önemli bir etken olduğu fikrini ortaya koymuştur. Gardiner (2019), deepfake teknolojisinin yararlarından çok zararları olacağı yönünde bir tez ortaya koymuştur. Özellikle zarar vereceği üç alandan ilki, sosyal demokratik söylem ve bilgi paylaşımıdır. Sosyal medya başta olmak üzere, kişilerin fikirlerini söyleme ve bilgi paylaşma hakları deepfake gibi sahte içerik üreten sistemler veya kişiler sebebiyle gerçeklik ve doğruluk ilkelerini derinden sarsmaktadır. İkinci olarak, kişisel imge ve avatarların doğrulanması konusu da sorun teşkil etmektedir. Görüntüsel imgelerinin manipüle edilerek değiştirildiği deepfakeler sebebiyle kişilerin özel hayat ve kontrol güçleri ihlal edilmektedir. Bunlara verilebilecek en belirgin örnek ise ünlülerin şantaj, tehdit veya intikam gibi amaçlarla pornografik deepfake manipülasyonlarına maruz bırakılmasıdır. Son olarak, dolandırıcılık ve yasal destek başvurusu konusunda oluşan problemlerdir. Zamanın en tartışmalı konularından biri olan “gerçek ötesi” dönemde deepfake sahte içerikleri ile gerçeklik algısı derinden sarsılmakta ve başka bir yöne doğru evrilmektedir. Yine Citron ve Chesney (2018), benzer bir bakış açısıyla eğitim alanında tarihi kişiliklerin derslerde temsil edilebilmesi ve sinema ve sanatta Carrie Fisher karakterine hayat veren oyuncu öldüğü halde *Star Wars*’ta tekrar gösterilebilmesi gibi avantajlarına rağmen deepfakelerin bireysel ve kurumsal bazda toplumsal olarak zarar verici etkisinin ağırlıkta olduğu yönünde bir çalışma ortaya koymuştur. Parodi, espri ve eğlence adı altında deepfakelerin bireylerle dalga geçmesi, onları utandırması ve zorbalığa uğratmasının bir tür şiddet olduğunu, kişilerden ve kurumlardan finansal fayda sağlamak amacıyla tehdit unsuru olarak onları sömürmesi ve sabote etmesi, propaganda, pornografi ve benzeri diğer amaçlara hizmet etmesi açısından deepfakeler bir şiddet unsuru olarak ön plana çıkmaktadır. Sonuç itibarıyla; deepfake teknolojisinin avantaj ve dezavantajlarıyla tartışmaya konup eleştirel ve yaratıcı düşünme süzgecinden geçirilmesini tavsiye etmektedir.

Bu çalışmanın kapsamı açısından özellikle reklamcılık ve pazarlama alanlarında deepfake uygulamalarına yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde, genel itibarıyla olumlu veya olumsuz sonuçlarını ortaya koyan

çalışmalar olduğu görülmektedir. Reklamcılık alanı özelindeyse deepfake'lere yönelik çok sayıda çalışma tespit edilememiştir. Tıpkı bu çalışmada olduğu gibi, Ziraat Bankası'nın "Sen Hep Gülümse" deepfake reklam örneğini ele alan bir başka çalışma, Acar (2022) tarafından gerçekleştirilmiştir. Acar, reklam filminin göstergebilimsel analizini yapmış, verilmek istenen mesajın deepfake uygulaması sayesinde görsel anlatıya olumlu etkisi olduğu sonucuna varmıştır. Mevcut çalışmanın tam zıt yansıması olarak bir konumda duran Acar'ın çalışması deepfake teknolojisinin dezavantajlarına değinmiş fakat reklamlardaki kullanımı daha ziyade avantajlı bulmuştur. Kietzmann ve çalışma arkadaşları (2021), reklamcılık uygulamalarında deepfake'lerin etkisini kavramsal bir modellemeyle ortaya koymaktadırlar. Bu çerçevede, tüketicilerin tüketim anlayışı ve kültürel etkisi kapsamında holistik bir tavırla ele almışlardır. Çalışmanın sonucunda, deepfake'lerin reklamcılara hem fırsatlar hem de tehditler sunabileceğini dile getirirler de risk ve tehditlerin üzerinde durmuşlardır. Reklamcılıkta tüketicilerin "gerçeklik" algısının sarsılmakta olacağına ve yasal önlemlerin önemine dikkat çekmişlerdir. Bahsi geçen çalışmada sunulan kavramsal model, Karl Popper'ın *3 Dünya Modeli*'ne dayandırılmıştır. Popper (1978) gerçeklik kavramını birbirine bağlı ve etkileşim gösteren 3 ayrı perspektif ile gözlemler ve bunlara Dünya 1, Dünya 2 ve Dünya 3 isimlerini verir. Buna göre Dünya 1, fiziksel nesnelerin dünyasıdır: taşlar ve yıldızlardan, bitki ve hayvanlardan oluşan fiziksel oluşumların dünyasıdır. Dünya 2, bireyin zihinsel ve psikolojik dünyasıdır: kişisel algıları, gözlemleri, düşünceleri, hisleri, deneyimleri ve ahlakı bu dünyayı oluşturur. Dünya 3 ise, bireylerin Dünya 1 ve 2den anladıkları ve edindikleri toplu soyutluklar ve anlamların dünyasıdır. Dünya 3, bu anlamda; ortak düşüncelerin, deneyimlerin, beklentilerin, bilginin, dilin, inançların, değerlerin ve anlamın bir araya gelerek oluşturduğu kültür olarak bilinen bir toplumsal olguyu ifade eder. Bu doğrultuda; deepfake reklamlar teknik ve fiziksel olarak var olmakta, daha sonra bunun sosyokültürel etkileri tüketicilerin çıkardığı anlamlarla oluşmakta ve son olarak da bunların bir araya gelerek ortaya koyduğu sonuçlar doğmaktadır.

Deepfake teknolojisinin genel ve reklamcılık özelinde mevcut literatür incelendiğinde; bu teknolojinin sinema, sanat, eğitim gibi alanlarda avantajları bulunmasına rağmen; gerçeklik algısında bozulma, güven kaybı, bireylere ve kurumlara karşı şiddet, dolandırıcılık, propaganda, pornografi ve benzeri tehditlerin görece daha baskın olduğu görülmektedir. Neil Postman'ın, teknolojik değişimlerin bir lütfmuşçasına aceleyle benimsenmesi yerine, yarar-zarar dengesinin sorgulanarak ilerlenmesi fikri bu çalışmanın teorik alt yapısını oluşturmaktadır. Kietzmann ve arkadaşları (2020), özellikleri, mevcut örnekleri ve reklamcılık uygulamalarının gelişebilmesi yönünde deepfake'leri türlere ayırmışlardır. Bu anlamda, bu çalışmada bu deepfake türleri baz alınarak analize tabi tutulmuştur. İncelenen literatür sonucunda, deepfake uygulaması ve özellikle reklamcılık alanında sıklıkla başvurulduğu ve örneklerinin giderek arttığı göz önünde bulundurulduğunda, ciddi bir akademik çalışma boşluğu olduğu görülmüştür. Bu çalışma, deepfake uygulamalarının reklamcılık alanındaki mevcut durumunu Türkiye'deki ilk deepfake reklamı olarak bilinen Ziraat Bankası "Sen Hep Gülümse" reklamını örnek alarak derinlemesine inceleme yoluyla alandaki boşluğa bir katkı sağlama amacındadır. Çalışmadan çıkan sonuçlar itibarıyla, reklamcılık ve tüketici kültürünün yapısının bozulmasına sebep olabilecek veya gelişimine katkı sağlayabilecek yeni teknolojilere karşı aceleci bir eğilim veya ürkek bir kaçış yerine sorgulayıcı ve bilinçli bir kullanım fikrinin deepfake kullanacak reklamcılara veya buna maruz kalacak tüketicilere farkındalık kazandıracığı düşünülmektedir. Neil Postman'ın teknolojik değişimlerle ilgili sunduğu 5 fikirden yola çıkarak; bu çalışmanın durum çalışması bulguları da deepfake uygulamalarının reklamcılıkta kullanılmasına yönelik araştırma sorularına cevap olarak benzer biçimde 5 fikir geliştirilmiştir. Çalışmanın araştırma soruları aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

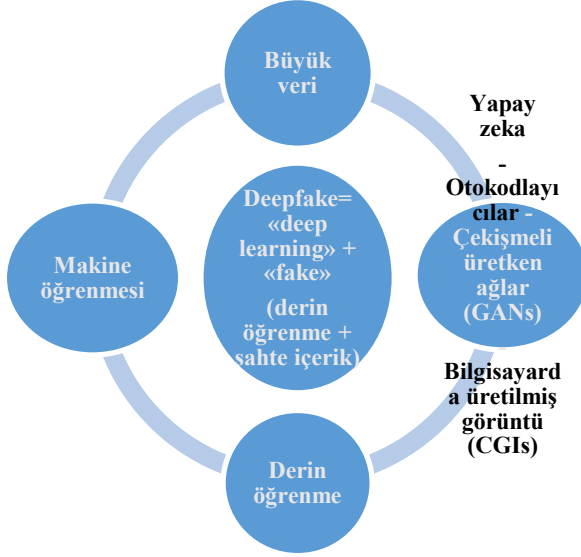
- 1) Deepfake uygulamaları reklamcılık ve tüketici kültüründe ne gibi avantajlar ve dezavantajlar ortaya çıkarmaktadır?
- 2) Deepfake uygulamalarının reklamcılıkta kullanılması kimlere avantaj sağlarken kimlere dezavantaj getirecektir?

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Deepfake Olgusu

Deepfake, belirli kişi veya kişilerin yüz görsellerini veya seslerini değiştirmek kaydıyla yine de onlar konuşuyormuşçasına veya çeşitli davranışlar sergiliyormuşçasına bir etki yaratmak amacıyla oluşturulan sahte içeriklere dayanan ve yapay zeka teknolojisiyle üretilen video, ses kaydı veya fotoğraftır. Orijinalinde İngilizce "deep learning" ve "fake" sözcüklerinin birleşiminden oluşturulan "deepfake" terimi, "derin öğrenme" kavramından ve "sahte" sözcüğünden türetilmiştir. Temelde derin sinir ağlarına sahte içeriklerin öğretilmesi mantığına dayanmaktadır (Kietzmann, Mills, & Planger, 2021). Bu derin sinir ağları, biyolojik beyinlerin yapısından ve iletişim süreçlerinin işleyişinden esinlenme yoluyla görselleri, ses ve video kayıtlarını otomatik olarak geliştirmek, birleştirmek, birbirinin yerine veya üst üste koymak üzere hipergerçek ve hatta sahte içeriklerin öğretilmesiyle geliştirilen yapay sinir ağlarıdır. Böylece hedeflenen kişinin ses ve yüz

imitasyonunu elde etmek amacıyla oluşturulan veri setleri beslenmektedir. Büyük veri tabanından elde edilen ne kadar çok ses ve görüntü kaydı algoritmalar halinde bu yapay sinir ağlarına derinlemesine öğretilirse elde edilen manipüle edilmiş nihai sahte içerik o derece gerçekçi olacaktır (Kietzmann, Lee, McCarthy, & Kietzmann, 2020; Maras & Alexandrou, 2019). Bu anlamda; deepfake, “otokodlayıcı” (autoencoder), “bilgisayarda üretilmiş görüntüleme”(CGI-computer generated imagery) ve “üretken çelişim ağları” (GANs-generative adversarial networks) gibi derin öğrenme modellerinin programlanmasıyla oluşturulan *Faceswap* (yüz değiştirme) gibi gittikçe üretimi ve kullanımı kolaylaşan uygulamaların bulunduğu bir makine öğrenme tekniğidir (Nguyen, ve diğerleri, 2022; Korshunov & Marcel, 2018). Dolayısıyla; deepfakeler, manipüle ve sentetize edilmiş yapay zeka üretimi görsel ve işitsel kayıtlardır (Chitrakorn, 2021). Şekil 1’de gösterildiği üzere, deepfake teknolojisinin dayandığı sistemi açıklamak açısından aşağıdaki gibi bir model oluşturmak faydalı olacaktır:

Şekil 1: Deepfake Teknolojisinin Dayandığı Değişkenler

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

İlk deepfake örneği, 2017 yılında bir ünlünün yüzünün bir porno film oyuncusunun yüzüyle değiştirilip manipüle edilmesiyle ortaya çıkmıştır (Nguyen, ve diğerleri, 2022). Aslına bakılırsa; 1997’de *Video Rewrite* programının, konuşan bir kişinin sesini değiştirmesi üstüne kurulu biçimde icat edilmesi deepfake programlarının atası sayılabilmektedir. 2000’lerde ise adı deepfake olarak adlandırılmamakla birlikte bu teknolojinin temelini oluşturabilecek *Photoshop* ve benzeri programlar yine deepfakelerin gelişini sağlayan temel programlar olarak görülmektedir. Her ne kadar deepfakelerin belirli bir yaratıcısı yoksa da 2014’te *GAN* (Generative Adversarial Networks) teknolojisini icat eden Ian Goodfellow, deepfake yapısının temel mekanizmasını üreten kişi olarak kabul edilmektedir. Kullanılan günümüz versiyonuna “deepfake” ismini verense bir Reddit kullanıcısıdır (DeepfakeNow, 2020; Nguyen, ve diğerleri, 2022). Yine ilk deepfake hedefleri içlerinde Emma Watson ve Scarlett Johanson gibi oyuncular, Katy Perry gibi şarkıcılar ve Barack Obama, Donald Trump gibi siyasi isimler bulunmaktadır. Başka kişilerin yüzleri üzerine bu ünlülerin yüz görselleri kendilerinden hiçbir izin alınmadan yerleştirilerek üretildiği bu sahte içerikler özellikle bu isimlerin ünlü olması sayesinde kolaylıkla üretilebilmiştir. Çünkü internet ağlarında kendilerine ait sayıca çok fazla ses ve görsel kaydı içeren büyük veri mevcuttur. Her bir veri, ayrı mimik ve ses detaylarını taşıdığına algoritmaları geliştirip üretken çelişim ağları gibi yapay sinir ağlarına öğretilmesi açısından gayet elverişlidir (Kietzmann, Lee, McCarthy, & Kietzmann, 2020). En sık rastlanılan ve en popüler ilk örneklerinden biri 2017 yılında ABD Başkanı Obama’nın konuşması üzerine uygulanan deepfake videosu *Synthesizing Obama*’dır. Obama’nın görüntüsünde pleybek yapılarak gerçek konuşmasıymış gibi yansıtılan bu sahte içerik yapay zeka ve derin öğrenmenin gücünü gösteren en etkili örneklerden biridir (Suwajanakorn, Seitz, & Kemelmacher-Shlizerman, 2017).

Otomatikleştirilmiş video ve ses düzenleme aygıtlarında, üretken çelişim ağlarında ve sosyal medyada kaydedilen ilerlemeler, yüksek kalitede çözünürlüğe sahip deepfakelerin üretilişini ve hızlı yayılışını kolaylaştırmaktadır. Maalesef; bu türden içerikler, pek çok ülkede başta siyasi arena olmak üzere belirli alanlarda derin etkilere sahip sahte veya yanlış haber üretimine sebebiyet vermektedir. Herhangi bir kamu figürünün yüzünün değiştirilmesi, bu olguyu bir kamu sorunu haline getirmektedir. Gittikçe artan sayıda sentetik olarak üretilen deepfake videolar, sosyal medyada ve haberlerde karşımıza çıkmakta ve

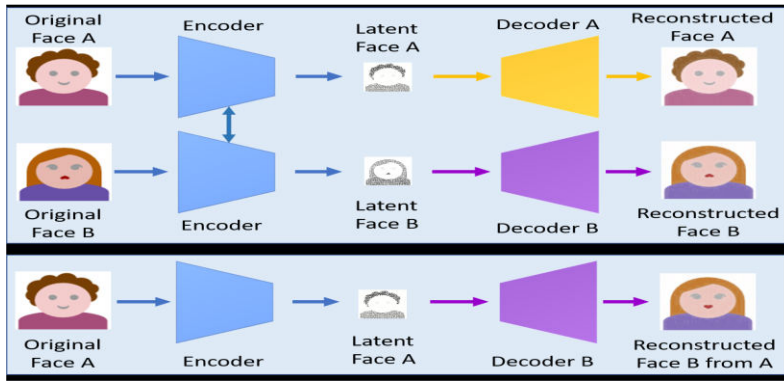
gerçeğinden ayırt edilmesi güç hale gelmektedir. Bu sebeple; değiştirilen ve filtrelenen yüzlerin tespitinde kullanılacak etkili araçların geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır (Korshunov & Marcel, 2018).

Deepfake Nasıl İşler?

Her geçen gün yeni program ve uygulamaların geliştirilmesiyle deepfake üretimi ve kullanımı yaygınlaşmaktadır. Hatta, manipüle edilmiş videoların kalitesi ve uygulamaların kolay kullanım avantajı sağlaması, sadece bilgisayar programcıları gibi uzmanları değil pek çok insanın bu sahte içerikleri üretmesini ve yaymasını kolaylaştırmaktadır.

Boyut indirgeme ve görüntü sıkıştırma amacıyla sıklıkla tercih edilen derin otokodlayıcılar, deepfake üretiminin temel mekanizması olarak gösterilebilmektedir (Schroepfer, 2019). İlk deepfake üretme teşebbüsü, bir otokodlama ve kod açma yapısını kullanan Reddit kullanıcısı tarafından geliştirilmiş *FakeApp* uygulaması ile gerçekleştirilmiştir. Buradaki sistem şu şekilde işlemektedir (Nguyen, ve diğerleri, 2022):

“Otokodlayıcı, yüz görsellerinin gizil özelliklerini çıkartırken, otokodaçımlayıcı ise bu yüz görsellerini yeniden yapılandırmak için kullanılır. Kaynak görsellerdeki ve hedef görsellerdeki yüzlerin yerini değiştirmek içinse iki adet kodlayıcı-kodaçımlayıcıya gereksinim vardır ki; böylece her bir çift bir görsel veri setini çalıştırabilsin ve kodlayıcının parametreleri her iki ağ çifti arasında paylaşılabilir. Diğer bir deyişle; her iki çift de aynı kodlayıcı ağına sahiptir. İşte bu strateji, ortak kodlayıcının her iki görsel veri seti arasındaki benzerliği bulup öğrenmesini sağlamaktadır. Bu da, gözler, burun ve ağız hareketleri gibi benzer özelliklere her iki yüzde de sahip olduğundan üretimi daha kolay hale getirmektedir”. Aşağıdaki şekil, deepfake üretim işleyişini göstermektedir:

Görsel 1: Deepfake Üretim İşleyişi

Kaynak: Nguyen, ve diğerleri, 2022.

Görselde gösterildiği üzere; A ve B olmak üzere iki ayrı çift otokodlayıcı-kodaçımlayıcı bulunmaktadır. Bu modele göre; her iki ağ da, derin öğrenme işleyişi için aynı kodlayıcıyı fakat farklı kodaçımlayıcıları kullanmaktadır. Görselin üst kısmı bu süreci temsil etmektedir. Görselin alt kısmında sunulduğu üzere ise; yüz A görseli, bir deepfake üretmek üzere ortak kodlayıcı tarafından kodlanmakta ve kodaçımlayıcı B ile özelliklerinin kodu açılmaktadır. Bu tür bir işleyiş süreci için en sık kullanılan uygulamalar arasında çift otokodlayıcı ve otokodaçımlayıcı kullanma mantığına dayanan *Faceswap*, yine *Faceswap*'ten türemiş çoklu yüz değiştirme özelliğine sahip *DeepFaceLab*, Keras veritabanından temel olarak beslenen *DFaker* ve benzeri uygulama *DeepFake-tf* (Nguyen, ve diğerleri, 2022) en yaygın biçimde kullanılan deepfake üretme programlarından bir kaçıdır. Teknik konulara biraz ilgisi olan herkesin kullanabileceği diğer programlar şunlar olarak sunulmaktadır: *Face2Face*, *FakeApp*, *Adobe VoCo* and *Lyrebird* (Gardiner, 2019). Deepfake üretmek için temelde şu üç aşamaya dayanan bir sistem işlemektedir (Zucconi, 2018):

1. Orijinal görüntüyü almak
2. Hedeflenen görüntü ile birleştirmek
3. Bu iki görüntüden yeni bir hipergerçek görüntü yaratmak

Bu üç aşamalı süreç, iki dakika kadar çok kısa bir süre zarfında gerçekleşebilmektedir. Açık erişimli pek çok yazılım programı sayesinde her geçen gün birçok insan deepfake üretebilir hale gelmektedir. Bu kolay sistem, saniyeler içerisinde büyük veri tabanında hedef görsele ait pek çok ifadeyi yakalayarak (tracking) ve yeni görseller oluşturarak deepfake üretimini sağlamaktadır (Yang, Li, & Lyu, 2019).

Deepfake Türleri

Teknik alan yazarı Chiradeep BasuMallick (2022), beş temel deepfake türü olduğunu söylemektedir. Bunlar şu şekilde çeşitlenmektedir:

1. Metinsel deepfakeler
2. Deepfake video içerikleri
3. Deepfake ses içerikleri
4. Sosyal medya deepfakeleri
5. Gerçek zamanlı veya canlı deepfakeler

Buna göre; ilk deepfake üretimleri metinseldi. Önceki yazılım uygulamalarında dilsel metin öğeleri bir makine tarafından incelikli olarak üretilememekteydi. Dil ve bütünlük açısından tutarsız metinler oluşmaktaydı. 2021'den bu yana, veri bilimi uzmanları tarafından geliştirilmiş ve belirli bir insan tarafından yazılmış hissi verecek özlüğe ve netliğe sahip dil modelleri yaratan yazılımlar geliştirilmiştir. Bu anlamda, bu sentetik metin üretimi de deepfake olarak kabul edilebilmektedir.

En güçlü deepfake içerikleri video ve fotoğraf görselleri ile oluşturulanlardır. Özellikle ünlüler ve siyasilerin pek çok verisine büyük veri okyanusunda ulaşmak oldukça kolaydır. Koreli yazılım firması Hyperconnect, *MarioNET* adlı programı 2020'de piyasaya sunmuştur. Program, özellikle tarihi kişilerin, ünlülerin ve liderlerin deepfake filmlerini rahatlıkla yapabilmektedir.

Manipüle edilerek üretilen deepfake video içeriklerinden sonra yapay sinir ağlarının üretebildiği bir başka içerik türü ise sestir. Belirli bir kişiye ait ses tonu klonlanarak geliştirilmekte ve imitasyon sesi üretilmektedir. O kişinin, veri tabanlarında bulunan orijinal ses kayıtlarına ulaşarak deepfake algoritmaları ses detayları öğretilmektedir. *Lyrebird* ve *Deep Voice* gibi programlar, yalnızca birkaç sözü algıladıktan sonra rahatlıkla yeni içerikleri bu sese dayanarak üretebilmektedir.

Dördüncü tür olarak belki de günlük yaşamda hemen herkesin kullanımına açık olan sosyal medya deepfakeleri gelmektedir. Hemen her sosyal medya platformunda günümüzde herkesin kullanmaya alıştığı filtre uygulamalar aslına bakılırsa bir çeşit sahte içerik üretimine izin vermektedir. Özellikle *FaceApp* ve *Snapchat* uygulamaları eğlence gibi masum bir amaçla kullanılsa da sahte bir sosyal medya hesabı oluşturarak var olan gerçek kişilerin üzerinden dolandırıcılık yapmak üzere kullanıma elverişli bir imkan sağlayabilmektedir. Bunun en bilinen örneklerinden biri de Maisy Kinsley olayıdır. LinkedIn ve Twitter gibi sosyal paylaşım sitelerinde bir Bloomberg kanalı gazetecisi gibi sahte kimlik oluşturan dolandırıcı bir kişi Tesla yatırımcılarıyla bağlantıya geçerek finansal kazanç sağlamaya çalışmıştır.

Son tür ise, gerçek zamanlı veya canlı yayınlarda gerçekleştirilebilen deepfakelerdir. Bilgisayar ortamında veya video aramalarında rahatlıkla uygulanabilen bu deepfakeler, bugün pek çok canlı video konferans ortamında kullanılabilir. Gerçek zamanlı olarak ses değiştirebilen ve bir bile firmayı klonlayabilen deepfake teknolojisi oldukça gelişmiş durumdadır. *DeepFaceLive* gibi açık erişimli yapay zeka programları kişilerin görsellerini kopyalayarak bir video konferansta onları kullanabilmektedir. Twitch gibi bazı platformlarda bu efekten yararlanılmaktadır (BasuMallick, 2022).

Kietzmann ve çalışma ekibi deepfake türlerini dört kategoride toplamışlardır. Deepfake türlerinin özelliklerini tanımlamış, mevcut örnekleri vermiş ve iş hayatında nasıl uygulanabileceğini şu şekilde tablo halinde sunmuşlardır (Kietzmann, Lee, McCarthy, & Kietzmann, 2020):

Tablo 1: Deepfake Türleri

Tür	Özellikler	Mevcut örnek	İş hayatında uygulanışı
Foto-Deepfakeler	Yüz ve Beden Değiştirme Bir yüze veya bedene değişiklikler uygulama, gerçek yüz veya bedeni bir başkasınınkinin yerine koyma veya her ikisini karıştırma	FaceApp'ın yaşlanma filtresi, bundan yıllar sonra nasıl görünebileceğinizi göstermek için fotoğrafınızı değiştirir.	Tüketiciler sanal olarak kozmetik ürünleri, güneş gözlüklerini, saç stillerini ve giysileri üzerlerinde deneyebilmektedirler.
Ses İçerikli Deepfakeler	Ses Değiştirme Bir kişinin sesini başkasınıkiyle değiştirme veya başkasının sesini taklit etme	Dolandırıcılar, bir CEO'nun sesini taklit etmek için yapay zekayı kullandılar ve bir yöneticinin kendilerine 243,000\$ göndermesini sağladılar.	Bir sesli kitabın seslendiricisi, farklı karakterlere bürünebilmek adına daha genç veya yaşlı, erkek veya kadın, farklı diyalektler ve aksanlarda ses çıkarabilir
	Metinden Konuşmaya Dönüştürme Mevcut ses kaydını, yeni metne yazarak değiştirme	Kullanıcılar, şaibeli bir değişim gerçekleştirdiler. Ünlü psikoloji profesörü ve yazarı Dr. Jordan B. Peterson'ın yerine geçerek onun yerine istedikleri şeyleri söylediler. Yasal müdahale yoluyla eyleme geçen profesör, <i>NotJordanPeterson</i> websitesini kapattırdı.	Seslendirme yoluyla yanlış ifade edilen sözcükler veya bir metin yeni bir kayda gerek olmaksızın değiştirilebilir.
Video Deepfakeler	Yüz Değiştirme Bir videodaki kişinin yüzünü bir başkasınıkiyle değiştirme	Jim Carrey'nin yüzü Alison Brie'nin yüzüyle <i>Late Night with Set Meyers</i> programındaki sohbetinde yer değiştirir.	Filmlerin aksiyon sahnelerinde, daha gerçekçi bir görünüm için dublörün yüzüne başrol oyuncusunun yüzünü yerleştirmek için yüz değişim videoları kullanılabilir.
	Kesintisiz Yüz değiştirme Bir yüz, bir başka yüze kesintisiz geçişle dönüşür.	<i>Saturday Night Live</i> eski yıldızı Bill Hader, talk show programı <i>Conan</i> 'da anlaşılması güç biçimde bir anda Arnold Schwarzenegger'e dönüşüp durdu.	Video oyun kullanıcıları, sevdikleri karakterlerin yüzlerine kendilerininkini yerleştirebilirler.
	Tüm bedeni kuklalama Bir kişinin bedeninde gerçekleşen bir hareketi bir başkasının bedenine aktarma	<i>Everybody dance now</i> uygulaması, herkesin nasıl profesyonel bir dansçı gibi görünebileceğini gösteriyor.	İş dünyası liderleri ve atletler bir video sunumu sırasında fiziksel rahatsızlıklarını gizleyebilirler.
Ses&Video Deepfakeler	Pleybek yapma Baş bölgesine odaklı bir videoda konuşan kişinin dudak hareketleri ve sözcüklerin değiştirilmesi	"You Won't Believe What Obama Says In This Video!" adlı videoda Jordan Peele, deepfakelere dikkat çekme amacıyla Obama'nın Ulusa Sesleniş konuşmasını ağız bozuk biçimde değiştirir.	Reklamlar ve eğitici videolar, aynı sese farklı dillere tercüme edilebilir.

Kaynak: (Kietzmann, Lee, McCarthy, & Kietzmann, 2020).

Tabloda da sunulduğu üzere; deepfakeler istendiğinde iyi, istendiğinde kötü amaçlarla kullanılabilir. Türlerin ayrışmasının temelinde fotoğraf, ses ve video niteliklerine göre yapıldığı görülmektedir. Bu türler belirli bir veya daha fazla özelliğe sahiptirler. Kietzmann ve ekibi, mevcut örnekleri gözler önüne sererken iş dünyasında bu uygulamaların karşılığının neler olabileceğini tespit etmektedirler.

Deepfake Tespit Yöntemleri ve Önleme Yolları

Her türlü iletişim işleyişinde olduğu gibi deepfake üretim süreci de bir kodlama ve kod açılma mantığına dayanmaktadır. Burada diğer iletişim mekanizmalarından farklı olarak yapay zeka aracılığıyla gerçekleşen bir iletişim işleyişi mevcuttur. Bu sebeple, gönderici konumundaki deepfake üreticisi otokodlayıcı ve kodaçımlayıcılar kullanarak, kanal olaraksa yapay sinir ağları üzerine bir kod öğretme yoluyla iletişim süreci başlatılmaktadır. Fakat gizil kişilerin yüzleri, sesleri ve bedenleri üzerine yerleştirilerek üretilen bu sahte içeriklerin orijinalde kimlere ait olduğunu öğrenmek isteyen alıcılar da olacaktır. Bunun içinse yine otokod açımlayıcılara ihtiyaç olacaktır. Bir video, ses, fotoğraf, sosyal medya filtresi, video konferans kaydının deepfake olup olmadığını anlamak belirli yöntemlerle tespit edilebildiği gibi her gün daha yeni ve yüksek kalitede deepfake üretim aygıtlarının çıkması tespit yöntemlerinin de geliştirilmesini mecburi kılmaktadır. Kimi zaman orijinal içeriklere ulaşip daha yüksek kaliteli versiyonlarını yeniden yapılandırmak, kimi zamansa dolandırıcılık veya provakasyon gibi suç teşkil eden amaçların önüne geçmek ve önlemler almak için deepfake içeriklerin tespit edilmesi gerekmektedir.

Basit çaplı, az çözünürlüklü bir deepfake kaydının tespitinde temel düzeyde bir tespit için içerikteki kişinin göz bebeklerindeki sabit bakışlar, yüz ve bedene ait cilt renk ve tonlarındaki tutarsızlıklar, doğal olmayan ve tutarsız jest ve mimikler, deepfake içeriklere maruz kalan her alıcının öncelikli olarak dikkat etmesi gereken

noktalardır. Öte yandan; sinema gibi daha artistik tekniklerin kullanıldığı alanlardaki tespiti ise basit video, ses ve görüntü içeriklerindeki kadar kolay olmamaktadır. Öncelikle sahte içerikteki kişilerin yüzlerindeki noktalar büyük veritabanından elde edilen verilerle eşleştirilerek “tracking” yöntemiyle yakalanmaktadır. Daha sonra «görsel efektler» departmanına ulaşmaktadır. Burada her türlü efekt bu deepfake görselin üzerine uygulanmaktadır. En son aşamada, edit işlemlerini yapan uzman her şeyi birleştirerek izlenebilir hale getirmektedir. Daha derin makine öğrenme ve bilgisayar üretimi görüntüleme teknikleri, 3 boyutlu yazılım uygulamaları ile tekrar işlenmektedir. İster temel düzeyde ister ileri düzeyde tespit yöntemleri olsun, aslına bakılırsa hemen her teknolojiye odaklanılacak noktalar mimik ve jestler; özellikle göz kırpması, dudak hareketleri, el-kol koordinasyonu ve yine çok kritik odak noktalarından baş duruş pozisyonları gibi belirgin ifadeler olacak ve tıpkı deepfake üretimi olduğu gibi tespitinde de derin öğrenme sistemlerinden yararlanılacaktır (Almars, 2021; Yang, Li, & Lyu, 2019).

Günümüzde deepfake tespiti için yaygın biçimde kullanılan uygulama ve araçlar gittikçe artmaktadır: İlk zamanlar *Photoshop* gibi programlarla başlayan bu yöntemler, gittikçe daha ziyade yapay sinir ağlarına dayanan tekniklere evrilmiştir. Amatör veya profesyonel günümüz kullanıcıları deepfake içerikleri tespit etmek amacıyla bu teknolojilere başvurumaktadırlar. Üzerinde en çok tespit yöntemlerinin denendiği türlerden biri video deepfake'dir. Burada spesifik olarak temporal bölgelerde odaklanılacak noktalara uygulamalar yapılmaktadır. Görüntülerin birleştirildiği çerçevelerin çözülmesi yoluyla dedektörler kullanılarak tespitler yapılabilmektedir. Bunun için *The Provenance Filtering* ve *Graph Building* gibi test etme yöntemleri kullanılabilir. Bu araçlar sayesinde mevcut deepfake içeriğin orijinaline büyük veritabanlarından ulaşılabilir. *GAN* teknolojisi olarak bilinen üretken çekışmeli ağlar ise tıpkı deepfake üretimi için kullanıldığı gibi tespiti için de kullanılabilir. En sık kullanılan *GAN* işlemleri yüz değiştirme, çerçeve büyütme, silme ve iç boyamadır. DeepFake tespiti için önerilen yöntemler arasında *Evrişimsel Sinir Ağları (CNNs-Convolutional Neural Networks)* en etkili yöntemlerden biri olarak kabul edilmektedir. CNN, belirli bir görüntüden belirli özellikleri çıkartıp bu özellikleri başka uygulamalara sunmaktadır (Korkmaz & Alkan, 2022; Guan, ve diğerleri, 2019). Bunlara ek olarak; görsel kalitesi ölçümlerine dayanan *IQM*, vektör destek makinesi *SVM*, doğrusal ayırım analizi *LDA*, temel bileşen analizi *PCA* gibi dijital saldırı tespitlerinde kullanılan analiz programları da deepfake tespitlerinde kullanılmaktadır (Korshunov & Marcel, 2018). Tüm bu teknik tespit yöntemleri yapay zeka teknolojisi kullanımında belli bir uzmanlık gerektirmektedir. Bu teknoloji sayesinde gerekli reaktif çözümler getirilebilse de çok daha öncesinde deepfake'lerden gelebilecek tehlikeli ve riskli durumlara karşı belirli önlemler almakta da yarar vardır. BasuMallick (2022) bu yönde atılacak işlevsel adımları şu şekilde sıralamaktadır:

1. Anti-fake teknolojisini kullanmak: *Amber Authenticate* benzeri kriptografik programlar kullanmak
2. Eğitim ve farkındalık yaratmak
3. Güçlü güvenli protokolleri yaptırımları uygulamak ve yeni güvenlik standartları geliştirmek
4. Blokzincir teknolojisini öğrenmek
5. Çevrimiçi içeriklere sıfır-güven (zero trust) yaklaşımı uygulamak: Güvenlik duvarı kurmak
6. Reaksiyon geliştirmek
7. Verileri gizli tutmak

Deepfake, bir yandan sinema, eğlence, eğitim, reklam dünyalarında birçok faydası olan ve yaratıcı içerik üretimini kolaylaştıran bu teknoloji öte yandan sahte içerik üretim fikrine dayanması sebebiyle yanlış bilgi verme, dezenformasyon, gerçeklik algısında yanılsama gibi psikolojik etkileri barındırdığı gibi dolandırıcılık, sahtecilik ve provokasyon gibi çeşitli suç türlerine de açık bir teknolojidir.

Babayiğit (2021), deepfake içeriklerin özellikle “maddi ve manevi varlığı koruma ve geliştirme (Anayasa m. 17), özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme ve özel hayatın ve aile hayatının gizliliği hakkı (Anayasa m. 20/1), kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı (Anayasa m. 20/3), düşünce ve kanaat hürriyeti ile düşünce ve kanaatleri açıklama ve yayma hakkı (Anayasa m. 26, 26), bilim ve sanat hürriyeti (Anayasa m. 27)” gibi hukuki değerler açısından birtakım risk ve tehlikeleri doğurabileceğinin altını çizmiştir. Ayrıca, deepfake üretim şekli açısından ceza hukuku kapsamında belli suç unsurlarına dikkat çekmiştir. Başta “yasak cihaz ve programlar”, “iftira, suç uydurma ve şantaj”, “kişisel verilerin kaydedilmesi ve bu verileri hukuka aykırı verme, yayma ve ele geçirme”, “müstehcenlik”, “özel hayatın gizliliğini ihlal”, “hakaret”, “fikir ve sanat eserleriyle ilgili manevi, mali veya bağlantılı hakların ihlali suretiyle işlenen suçlar”, “dolandırıcılık”, “seçimlerde yasak propaganda” olmak üzere; daha sonra “halk arasında korku ve panik yaratmak amacıyla tehdit”, “suç işlemeye tahrik”, “suçu ve suçluyu övme”, “halkı kin ve düşmanlığa tahrik ve aşağılama”,

“kanunlara uymamaya tahrik”, “suç işlemek amacıyla örgüt kurma (propaganda)”, “halkı askerlikten soğutma”, “terör propagandası” gibi diğer suçları da beslediğine dikkat çekmiştir. Hepsisi de TCK’da karşılığı bulunan bu suçlara elverişli deepfake üretimlerinin önüne geçmek açısından yasal düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu ve duyulacağı söylenebilmektedir. ABD, İngiltere, Kanada gibi ülkelerde bununla ilgili yasal düzenlemelere dikkat çekilmekte ve uygulamaya geçilmekte olsa da tamamen yasaklanmış veya net yasalar çıkarılmış değildir (Sunstein, 2021; Sierski, 2019). ABD’de deepfake olgusuna yönelik hukuki girişimler 2019 yılında başlamıştır. Virginia eyaleti intikam pornosu olarak adlandırılan deepfake’leri, Teksas eyaleti siyasi kampanyalarda deepfake’leri ve California eyaleti her iki deepfake’leri de yasaklamıştır. 2021 yılında ABD Milli Savunma Yetkisi Yasasını, deepfake teknolojisinin sebep olabileceği tehditleri içerecek yıllık raporların hazırlanması amacıyla Ulusal Güvenlik Departmanına yönerge olarak sunmuştur (Coffee, 2022).

Reklamcılıkta Deepfake Uygulamalarının Kullanımı

Elon Musk, Tom Cruise, Leonardo Di Caprio, Bruce Willis ve sayısı gittikçe artan pek çok ünlünün dijital dönüştürme ve değiştirme teknolojisiyle dijital simülasyonlarının reklamlarda kullanımı her geçen gün yaygınlaşmakta ve tercih edilmeye başlanmaktadır. Ünlüler, hiçbir şekilde reklam çekimlerinde fiziksel olarak bulunmak zorunda kalmadığından hem emek hem de mali açıdan avantajlar sağlaması sebebiyle deepfake teknolojisi, sinema, eğitim, siyaset gibi alanlardan sonra reklamcılıktaki yerini de çoktan almaya başlamıştır.

Pek çok reklam şirketi tarafından günümüz teknolojisinin nimetlerinden yararlanmak amacıyla tercih edilmeye başlanan deepfake içerik üretimi, reklamcılıkta avantajlar sağlasa ve niyetler halis olsa da dezavantajların veya riskli sonuçların gelişmesi ihtimalini göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Etik ve hukuki açıdan riskler taşıdığı gibi psikolojik ve sosyolojik etkileri de sorgulanmalıdır. Öncelikle, deepfake teknolojisi kullanılarak üretilen reklamlarda ünlü kullanımının, ünlülerden yasal izinler alınarak da alınmayarak da yapıldığı bilinmelidir. İzni alınan deepfake’ler pazarlama ve reklam üreticilerine, büyük yıldızları kamera önüne geçirmeden reklamlarında oynatma, maliyeti düşürme ve yeni yaratıcı imkanlar sağlama gibi fırsatlar sunduğundan avantajlı gözükmemektedir. Fakat izinsiz olanlar yasal açıdan ve etik olarak ciddi boşluklarla dolu görünmektedir. Burada ünlülerin de markaların da bu reklamlarda hızlı yayılımı pek çok manipülasyona ve itibarsızlaştırma girişimlerine mahal verebilmektedir (Coffee, 2022). Bu reklamlarda ünlüler olumlu veya olumsuz alt anlamlarla gösterilebildiğinden ve bu içerikler hızlıca yayılıp viral olabildiğinden, ulaştığı tüketicilerde olumlu veya olumsuz algılara varabilmektedir. Olumlu dahi olsa, izni alınmamış olması açısından belki de böyle bir reklamın yapıldığını bilmeyen ünlü kişi, kişisel verilerinin hakkı aksine habersiz bir yayılımın içinde akıp gitmektedir ve bu duruma müdahale edememektedir. Sırf bu durum bile etik ve hukuki açıdan sorun teşkil etmektedir. Kaldı ki; bu yayılımın farkında dahi olsa yasalar net biçimde eyleme geçmediğinden kendisini içeren sayıca çok fazla deepfake içeriğin her birine karşı ayrı dava açması oldukça güç olacaktır. Bu anlamda, çok daha kapsayıcı yasaların çıkarılmasında yarar görülmektedir.

ReAlpha yatırım firmasının, Elon Musk’ın köpük dolu bir küvetten seslenip yüksek değerdeki varlığını anlattığı ve Jeff Bezos gibi diğer teknoloji liderlerine meydan okuduğu reklam videosu bir deepfake reklam videosu örneğidir. 2021’de yayınlanan deepfake video 1,2 milyon görüntülemeye ulaşmıştır. Reklamın pazarlama müdürü Christie Currie, 83 ülkedeki tüketicilere ulaşan reklam videoları sayesinde ReAlpha şirketinin maliyet açısından ciddi avantaj elde ettiğini dile getirmektedir. Fakat Musk’ın bu reklam için bir anlaşması bulunmamaktadır (Coffee, 2022).

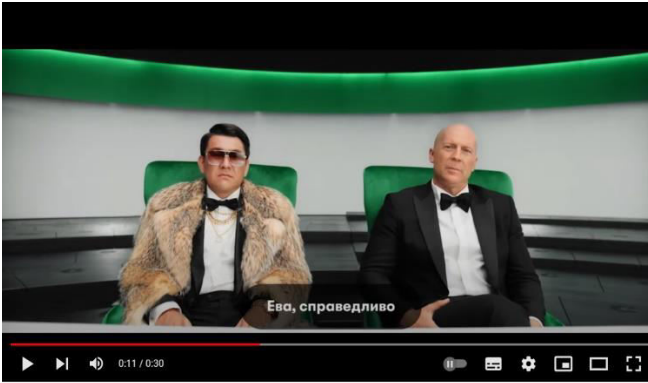

Görsel 2: Elon Musk İzinsiz Deepfake Reklamı

Kaynak: Coffee, 2022.

Benzer bir başka örnek ise Bruce Willis’in başına gelmiştir. 2022’nin Eylül sonu ve Ekim’in ilk günlerinde NTV (NTV, 2022) ve Hürriyet’in (Hürriyet-Kelebek, 2022) haber siteleri ve atv haber programı (aTV, 2022) gibi bir TV kanalının da aralarında bulunduğu ana akım medyada çıkan haberler “afazi” hastalığı sebebiyle ünlü oyuncunun aktörlük mesleğine dijital ikizinin yaratılması yoluyla devam edeceği haberini vermektedir.

Yurtdışı haber kaynaklarından biri olan Telegraph'tan edindikleri bilgiyle Willis'in, *DeepCake* adlı Ukrayna asıllı dijital bir ajansla anlaştığı ve deepfake versiyonunun kendisi yerine Rus GSM operatörü firma MegaFon ile anlaşma imzalayarak reklamlarında oynayacağı haberini vermekteydiler. Sadece ülkemizdeki bu haber kaynaklarıyla sınırlı kalmayıp dünyanın pek çok medya kanallarında verilen bu haber çok geçmeden Willis tarafından yalanlanmıştır. Aynı şekilde DeepCake'ten de haberlerin asılsız olduğu beyanı gelmiştir. MegaFon ise yorumsuz kalmıştır (Derico & Clayton, 2022; Coffee, 2022).

Реклама МегаФон | МегаФон Плюс 4 подписки по цене 1 | Брюс Уиллис

Görsel 3: Bruce Willis İzinsiz Deepfake Reklamı

Kaynak: Derico & Clayton, 2022.

Bir başka deepfake reklam örneği ise bu kez etik ve yasal standartlara uygun şekilde hareket eden “Nike FC Presents the Footballverse” reklam kampanyasından gelmektedir. Nike’ın Katar’da gerçekleşen Dünya Kupası için hazırladığı reklam, deepfake ve animasyon gibi iletişim teknolojilerini kullanarak yaratıcı reklam çabalarının ve Nike’ın geleceğe dönük yüzünü inovasyonla birleştirildiği bir örnek olarak dikkat çekmektedir. Gerekli izinler alınarak Ronaldinho, Cristiano Ronaldo, Mbappé, Edgar Davids, Ronaldo gibi geçmişten ve günümüzden dünyaca ünlü futbol yıldızlarını deepfake uygulamasıyla bir araya getiren ve Wieden+Kennedy reklam ajansına ait reklam filmi, Nike’ın metaverse evrenine yaklaşımını tanıtmak amacıyla yaratılmıştır. Nike, günün ve geleceğin teknolojisini nasıl takip ettiğini ortaya koymak adına reklam çekim tekniklerinde de yine deepfake ve animasyon yöntemlerini kullanmayı tercih etmiştir. Reklam ve medya çevrelerince takdir gören reklam kampanyası kimi çevrelerce yılın reklamı olarak dahi görülmektedir (Eslogan, 2022; Hypebeast, 2022).

Nike FC Presents the Footballverse

Görsel 4: Nike FC Footballverse İzinli Deepfake Reklamı

Kaynak: Hypebeast, 2022.

Bu örneklerin yanı sıra Dove kozmetik markasının genç kızların sosyal medyadaki filtrelerden nasıl etkilendiğini göstermek amacıyla eleştirel bir sosyal sorumluluk niteliğindeki reklam filmi “Toksik Etki Bir Dove Film”, Dior-J’adore parfümünün Charlize Theron, Margot Robbie ve Rowan Atkinson’ın yüzlerinin kullanıldığı deepfake içeriği, ABD Florida’da bulunan Dalı Müzesi’nin tanıtım kampanyasında sanatın yapay zeka ile buluştuğu “Dalı Lives” tanıtım filmi ise reklamcılıkta ve tanıtım faaliyetlerinde deepfake uygulamalarının kullanıldığı dikkat çekici diğer örnekler arasındadır.

Neil Postman Bakış Açısıyla Teknolojik Değişimler

Başta görsel imajlar ve fotoğraf ve ardından televizyon olmak üzere iletişim teknolojilerinin ve araçlarının kültüre dayattığı egemenliğe karşı sert eleştirileriyle tanınan Neil Postman, *Teknopoli* adlı kitabında Amerika’nın kültürün teknolojiye teslim oluşunu ele almıştır. İzinden gittiği McLuhan’ın “Araç mesajdır” söylemini “Araç metaforudur” şeklinde revize etmektedir. Çevre bilimcilerin kullandığı “ekoloji” kavramını

medya ve iletişim teknolojisi için kazandıran kişidir. 1968’de her yıl düzenlenen “Ulusal İngilizce Öğretmenleri Konseyi” toplantısında ortaya attığı “medya ekolojisi” kavramıyla kastettiği şey, yeni bir teknolojinin sadece belirli bir alanı değil insan eylemlerinin genelini ve toplumu genel ve yaygın biçimde etkileyeceğidir. Böylece teknolojik değişimlerin toplama bir ek olarak değil toplamın geneline yayılma yoluyla etki yarattığını dile getirmektedir. Çevresel olaylar her nasıl bir eklenti olup sadece belli bir yerle sınırlı kalmıyorsa ve çevrenin geneline zincirleme yayılıyorsa, teknolojik değişim de tıpkı bu ekolojik sistemde olduğu gibi tesir edecektir (Özçetin, 2018; Ilıcak Aydınalp, 2020; Hamut, 2022).

Postman, teknolojinin kültürdeki etkisine dikkat çekmek amacıyla tüm iddialarını metaforlarla geliştirmektedir. Özellikle televizyonun bir teknolojik değişim sürecinde Amerika’yı nasıl etkilediğini anlatmak amacıyla bir medya-metafor değişimi üzerinde durmaktadır. Bu sebeple; teknoloji üzerine söylemlerini de edebi hikâyeler ve mitlerdeki karakterler ve olaylarla ilişki kurarak bir metafor dizgisi üzerinden anlatmaktadır. 1992’de yazdığı *Teknopoli*’de teknolojik değişimlerin kültür ve toplumun geneline yayılımını anlatmak için Plato’nun *Phaedrus* adlı eserinde anlattığı Yukarı Mısır’ın kralı Thamus hakkındaki hikâye *Thamus’un Yargısı* ile başlamaktadır. Bu hikâyeyi, *Teknopoli*’yi yazdığı modern dönemdeki insanlığın teknolojik araçlarına alet olma eğilimi için bir uyarı mahiyetinde anlatmaktadır. Hikâyede Thamus, yazının bulunmasıyla insanlığın hafızasına zarar geleceği konusunda kuşkulara sahiptir. Postman ise hikâyeden çıkarılması gerekenin yazının bulunmasına bir karşı duruş olmadığını, asıl üzerinde durulması gerekenin teknolojik değişimlerin “hem menfi hem müspet” etkileri olduğunu söylemektedir. *Teknopoli*, Postman’ın matbaa, saat, buhar makinesi gibi gelmiş geçmiş her teknolojik gelişmenin insanlığı nasıl etkilediğini ele aldığı bakış açısının bir temsilidir. Burada insanları uyarmak istediği şey ise 17. yüzyıla kadar insanlığın bu araçları kullandığı, 17. yüzyıldan sonra ise öncelikle insanların daha sonra da haliyle kültürlerin bu araçların aleti haline geldiğidir. Her yeni gelen teknoloji artık geldiği kültüre ekolojik olarak hakim olmaktaydı. Buna göre; örneğin televizyon geldiğinde medyayla birlikte politik, ekonomik, dini, bilimsel, sosyolojik ve psikolojik olarak topyekün insanları etkisi altına almaktaydı. (Postman, 2006).

Postman, teknolojik değişimlerin etkilerine dair çalışmalarına 1992’de yazdığı *Teknopoli*’den sonra da devam etmektedir. 1998 yılındaki “The New Technologies and the Human Person: Communicating the Faith in the New Millenium” konferansındaki konuşmasında ise, teknolojik değişimlerle ilgili olarak *Teknopoli* perspektifiyle uyuşan ve kapıda bekleyen milenyum çağında yeni teknolojilerin insanlığı nasıl etkileyeceğine dair fikirlerini ortaya koymuştur. Bu fikirlerini, *Five Things We Need to Know About Technological Changes (Teknolojik Değişimler Hakkında Bilmemiz Gereken Beş Şey)* başlığı altında beş fikir olarak ortaya koymaktadır. Postman, bu beş fikri şu şekilde sıralamaktadır (Postman, 1998):

1. “Kültür her zaman teknolojinin bedelini öder.”: Bu fikre göre; tüm teknolojik değişimler bir tür takastır. Postman, bunu Faust pazarlığı olarak görmektedir. Teknoloji, bir alıp verme eylemi içerisindedir. Yani; her yeni teknolojinin sunduğu bir avantaj varsa karşılığında bir de dezavantaj vardır. İnsanlar bilgisayarların ve otomobillerin nimetlerinden yararlanırken getirdikleri dezavantajları görmezden gelmektedir ve bu çok tehlikelidir. Kültür, teknolojinin bedelini ödemektedir.

2. “Yeni teknolojilerin avantajları ve dezavantajları nüfusun geneline eşit miktarda dağılmaz.”: Teknolojik değişimde her zaman kazananlar ve kaybedenler vardır. Yani her yeni teknoloji bazılarını yarar sağlarken bazılarını da zarar getirir. Bazıları ise olduğu yerde kalır. Postman, 16. yüzyılın icadı matbaa için de 20. yüzyılın icadı televizyon için de aynı şeyi söylemektedir. Bir kesim bu araçlardan fayda sağlarken diğer kesimse zarar görmektedir. Yine bilgisayar teknolojisi de böyledir. Ordu, havayolları şirketleri, bankalar gibi büyük çaplı kurumlar bilgisayarın avantajlarından yararlanırken veya doğa bilim insanları için bilgisayar kullanımı kaçınılmazken, çelik işçileri, manavlar, müzisyenler, fırıncılar gibi faklı grupları kontrol altında tutmak için kullanıldığını iddia etmektedir. Önemli olan kimlerin yarar kimlerin zarar göreceğini sorgulamaktır. Ama bilinmelidir ki kazananlar her zaman kaybedenleri aslında kazanan olduklarına ikna etmeye çalışacaklardır.

3. “Her teknolojinin içerisinde güçlü bir ve hatta bazen iki veya üç güçlü fikir gömülüdür.”: Bu fikirler genellikle görünür değildir bir şekilde soyut bir doğaları bulunmaktadır. Elinde bir TV kamerası olan herhangi bir kişinin gözüne her şey görüntü olarak görünmekteyken, bilgisayarı olan kişiye ise her şey veri olarak görünmektedir. Burada her teknolojinin aslında bir felsefesi olduğu düşüncesi ön plana çıkmaktadır. Bu her yeni teknoloji insanların akıllarını ve bedenlerini nasıl kullandığının veya duygusal ve entelektüel eğilimlerinin nasıl göz ardı edildiğinin bir temsilidir. Postman, bu üçüncü fikri direkt olarak Marshall McLuhan’ın “araç mesajdır” fikrine bağlamıştır.

4. “Teknolojik değişimler eklentili değil, ekolojiktir”: Postman, bu dördüncü fikirde medya ekolojisi ve teknopolik perspektifini net biçimde ortaya koymaktadır. Teorisinin dayandığı “araç metaforudur” fikri

dördüncü fikirle birebir örtüşmektedir. Postman bu fikrini açıklarken teknolojinin kültüre eklenti olmak yerine genele yayılışını kırmızı boyanın suya damlatıldıktan sonraki etkisiyle özdeşleştirmektedir. Tanımlamasına şu soruyla başlamaktadır: “Temiz suya bir damla kırmızı boya damlattığımızda ne olur? Temiz su artı bir damla kırmızı boyamızı mı vardır?” ve net şekilde cevabını kendisi vermektedir: “Kesinlikle hayır. Suyun her bir molekülünde artık yeni bir renk elde etmiş oluruz. Yeni bir araç da hiçbir şey eklemeyiz; her şeyi değiştirir. 1500 yılında, matbaa icat edildiğinde, eski Avrupa artı matbaanız yoktu. Farklı bir Avrupa’nız vardı. Televizyondan sonra Amerika, Amerika artı televizyon değildi. Televizyon, her siyasal seçime, her eve, her okula, her kiliseye, her endüstriye ve bunun gibi her şeye yeni bir renk kattı.”

5. “Medya mitik olma eğilimindedir”: Bu sözcüğü, Fransız edebiyat eleştirmeni Roland Barthes’ın kullandığı manada kullandığını belirtmektedir. Barthes’ın, «mit» sözcüğünü, teknolojik yaratılımları Tanrı lütfuymuşçasına, nesnelere doğal düzenin bir parçasıymışçasına bir yaygın düşünme şekliyle bahsetmek için kullandığını söylemektedir. Postman’a göre; otomobiller, uçaklar, TV, filmler, gazeteler-hepsi de mitik statülere sahiptirler çünkü belirli bir siyasal veya tarihi bağlamda üretilen insan yapımı ürünler gibi değil de doğanın lütufları olarak algılanmaktadırlar. İnsanlar teknolojik değişimleri sorgulamazlar. Nasıl güneşin doğuş batışı saatlerini sorgulamıyorlarsa, televizyonun yayın saatlerini de sorgulamayacaklardır. Bu düşünce insanların hayatı üzerinde teknolojik değişimin düşünüldüğünden çok kontrol gücü olduğunu göstermektedir.

Bu fikirlerini sunduğu konuşmasının sonunda Postman, insanlığın artık kültürlerinin gerektirdiklerine uymaktansa teknolojinin gerektirdiklerine uymaya daha istekli olduğunun altını çizmiştir. İnsanları, bunun aptalca bir durum olduğu, gözlerini açmaları gerektiği ve teknoloji tarafından kullanılmak yerine teknolojiyi kendilerinin kullanması gerektiği konusunda uyarmıştır.

Neil Postman teorisi, medya ekolojisi, teknopoli ve beş fikir kapsamında incelendiğinde, aslına bakılırsa; kökten bir teknoloji karşıtlığı veya teknolojik değişimlere körü körüne bir karşı duruş olarak değerlendirilmemelidir. Burada özellikle teknolojik değişimlerin hızlı bir yükselişe geçtiği 20. yüzyılın bir düşünürü olarak insanların gelişen teknolojik değişimleri olduğu gibi kabul edip edinme çabasıyla teknolojinin bağımlısı veya kölesi olmamaları, kendi kültürel değerlerinin farkındalığından kopmamaları ve avantajlarına sarılırken dezavantajlarının da farkında olup özkontrolleriyle bunlardan zarar görmemeleri adına bir durup sormaları ve bilinçli bir teknoloji kullanımı içerisinde olmaları konusunda bir farkındalık yaratma çabasında olduğu görülmektedir.

Araştırmanın Problemi

Medyanın habercilik, gazetecilik, sinema, dijital oyunlar gibi diğer alanlarında kullanıldığı gibi reklamcılıkta da son yıllarda düşük maliyet sağlama, ulaşılması zor kişileri reklamlarda oynatma, eğlendirme ve dikkat çekme gibi amaçlarla deepfake uygulamalarına başvurulmaktadır. Amaçlarını elde etmesi açısından avantajlı görünen deepfake reklamlar, bir yandan her teknolojik değişimin yarattığı gibi avantajların yanında dezavantajlarla da sonuçlanmaktadır. Bu çerçevede; bu çalışmada dünyanın farklı ülkelerindeki deepfake reklam uygulamalarından sonra Türkiye’de de son yıllarda denenmeye başlanan deepfake reklamlarındaki avantaj ve dezavantajların derinlemesine incelenmesi amaç edinilmiştir.

YÖNTEM

Teknolojik değişimler olduğu gibi gelmekte, insanların kullanımına otomatik olarak sunulmakta ve sonra da kalıp gelişmekte veya yok olup gitmekte değildir. Her yeni teknolojik aracın ortaya çıkışı ve insanların kullanımına sunulması, beraberinde geldiği kültürün yapısının değişimine etki etmektedir. Yapay zeka teknolojisinin son yıllardaki bir çıktısı da deepfake’lerdir. İnsanların yüz, ses ve beden özelliklerinin, büyük veri tabanındaki mevcut verilerinden elde edilerek algoritmaların yapay sinir ağları üzerinden derin öğrenme yoluyla başka insanlara aktarılması esasına dayanan gerçek olmayan görüntü, ses, video, canlı yayın ve sosyal medya içerikleridir. İlk bakışta sinema, eğlence dünyası gibi alanlarda, sosyal medyada ve reklam iletişimi stratejilerinde yaratıcı bir yöntem olarak dikkat çekse de bu teknolojinin gelişi her zaman avantajlı olmamaktadır. Suç niteliği taşıyabilecek kötü amaçlar ve bunların dışında medyanın kullanıcılar üzerinde yaratacağı güven kaybı, itibarsızlaşma, orijinallikten uzaklaşma ve yapaylık, tembellik gibi dezavantajları da gelişmektedir. Bu bilinçle yola çıkan çalışmada, dünyadaki örneklerden sonra Türkiye’de reklamcılık anlayışında deepfake uygulamasına belirli bir örnek durum üzerinden yaklaşma gereği duyulmaktadır. Avantajların ve dezavantajların derinlemesine incelenmesi amaçlandığından nitel bir çalışma deseni takip edilmiştir. Bu sebeple, bulgulardan çıkarılan sonuçlar deepfake teknolojisinin reklamcılıktaki kullanımı ile ilgili bir genelleme yapılması açısından uygun olmamakla birlikte çalışmanın yöntemi yapılandırıcı bir çatı altında yorumlayıcı niteliktedir. Dolayısıyla, deepfake uygulanan reklam örneği kendi sınırları dahilinde değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada, deepfake uygulamalarının Türkiye'deki reklamcılık anlayışında ve tüketici kültüründe ortaya çıkabilecek avantaj ve dezavantajlarının derinlemesine incelenmesi amaçlandığından nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseni yürütülmüştür. Ülkemizde izinleri alınarak yapılan deepfake reklamların ilk örneği olan Ziraat Bankası reklam kampanyası kapsamında "Sen Hep Gülümse" reklam filminde merhum Kemal Sunal'ın deepfake teknolojisi ile canlandırılması örnek olayı özelinde bir analiz yapılmıştır. Bu anlamda, durum çalışmalarının alt desenlerinden tekli desen yoluna gidilmiştir.

Durum çalışması, bir duruma ilişkin pek çok etkenin derinlemesine incelenmesini sağlaması açısından bütüncül bir yaklaşıma sahiptir. Zaman ilerledikçe araştırmanın yeni yönlerinin farklı açılar ve etkenlerce uzun dönemli olarak çalışılmasında yarar görülmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2006).

Çalışma Verisi

Tekli durum deseni takip edilen çalışma verisi belirli tek bir örnek olay; yani örnek deepfake reklamı üzerinden analiz yoluna gidilmiştir. Bu sebeple, çalışma grubu amaçlı olarak tercih edilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Derinlemesine incelemesi amaçlanan reklam filmi, kampanya dönemini tamamlayıp TV kanallarından çekilmiş olup YouTube kanalı üzerinden erişime açık bulunmaktadır. 1:32 dakikalık bir video olan deepfake reklam filmi, doküman analizi yoluyla incelenmiştir.

Doküman analizi, özellikle sesli ve görsel materyaller açısından analizi yapılacak veriye dikkati odaklamada kolaylık sağlaması açısından avantajlı görülmektedir. Araştırmacının zamanlama açısından avantajlı olduğu bir veri toplama aracıdır (Creswell, 2017). Kolay ulaşılamayacak kişilere ulaşabilmesi, katılımcı tepkiselliği olmaması, zamana yayılarak uzun süreli ve detaylı analiz etme imkanı, diğer veri toplama araçlarına nazaran maliyetin düşük olması, dokümanın niteliğinin araştırma konusu açısından tespit etme kolaylığı gibi avantajlar bilimsel araştırmalarda araştırmacıya elverişli bir ortam sağlamaktadır. Öte yandan; seçme kriterlerinin belirsizliği, yeteri kadar çalışma verisine ulaşma zorluğu ve doküman eksiliği ve araştırmacının yanlılığı ise doküman analizinin dezavantajları arasında görülebilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2006). Doküman analizlerinde özellikle dikkat edilmesi gereken belki de en önemli nokta, dokümanların tarafsız ve objektif olmalarıdır (İslamoğlu & Alınacı, 2014; Yıldırım & Şimşek, 2006). Bu çalışmada, deepfake reklam uygulamalarının avantaj ve dezavantajları analiz edilirken reklam filminden kaynaklanan hiçbir yanlılık durumu bulunmamaktadır.

İnanlılık ve Aktarırlılık

İncelemesi yapılacak reklam filmi kaynağı çalışmada mevcuttur. Yapılacak betimsel analiz, Neil Postman'ın teknolojik değişimlere yönelik oluşturduğu teknopolik bakış açısından yola çıkarak ortaya koyduğu beş fikre dayanılarak yapılmıştır. Bu anlamda, çalışmanın kavramsal çerçevesinde teorik alt yapı detaylandırılmıştır. Ayrıca, deepfake reklam filminden yola çıkılarak yapılan yorumlar bu reklamın ardından gelen diğer Kemal Sunal deepfake videolarının YouTube üzerinden sunulduğundaki örneklere de dayandırılmaktadır.

Teorik bakış açısının analizin temelini yapılandırılmasının yanı sıra; Ziraat Bankası "Sen Hep Gülümse" reklam örneğinin ne tür bir deepfake olduğuna dair betimsel analiz ise, Kietzmann ve diğerlerinin (2020) önerdiği deepfake türlerine dayandırılarak gerçekleştirilmiştir.

Veri Analizi ve Bulgular

Örnek reklam kampanyası deepfake reklam filmi kapsamında elde edilen veri, betimsel analiz yoluyla incelenmiştir. Yorumlama tekniği olarak; bu reklam kampanyası özelinden yola çıkılarak genelleme yapılsa da reklamcılıkta ne gibi sonuçları olabileceği yorumlamasına gidilmiştir.

Ziraat Bankası, 155. yılında (2018) Yeşilçam reklam filmleri çektiği kampanya sürecini 157. yılında (2020 yılı) "Sen Hep Gülümse" sloganıyla Kemal Sunal reklam filmiyle dikkatleri çekmiştir. Deepfake yöntemiyle çekilen filmin türü Kietzmann ve arkadaşlarının kategorize ettiği deepfake türleri açısından betimlendikten sonra Neil Postman'ın teknopolik bakış açısından yola çıkarak oluşturduğu teknolojik değişimlere yönelik beş fikrini temel alarak tek desenli durum çalışması olarak analiz edilmiştir. Dünyada farklı örnekleri bulunan deepfake reklamların bir kısmı izinleri alınarak üretilirken bir kısmı ise izinsiz olarak üretilmektedir. Sunal Ailesi'nden izni alınmış olarak üretilen bu deepfake reklam filminin, reklamcılık alanında ve tüketici kültüründe sağlayabileceği avantajlar ve yol açabileceği dezavantajlar açısından derinlemesine incelenmiştir.

İnceleme üç adımda gerçekleşmiştir:

1. Reklam Künyesi: İlk olarak reklam filminin künyesi verilecektir. Reklam ajansının deepfake sürecinde attığı adımların bilgisi verilecektir.
2. Deepfake Türü: Reklam filminin hangi şartlarda çekildiği ve Kietzmann ve arkadaşlarının belirttiği deepfake türlerinden hangisinde olduğu ortaya çıkarılacaktır.
3. Neil Postman'ın teknolojik değişimlere yönelik 5 fikir temelli perspektifi deepfake teknolojisinin reklamcılıkta kullanımında "Sen Hep Gülümse" deepfake reklam filmi bazında uyarlanışı

#ZiraatBankası #BirBankadanDahaFazlası

Sen Hep Gülümse

Görsel 5: Ziraat Bankası "Sen Hep Gülümse" Kemal Sunal İçerikli-İzinli Deepfake Reklamı

Kaynak: YouTube, 2023, <https://www.youtube.com/watch?v=fPiwmoxa0QE> .

Reklam Künyesi ve Bilgileri

Ziraat Bankası'nın 157. yılında "Sen Hep Gülümse" sloganlı ve başrolünde Yeşilçam'ın merhum oyuncusu Kemal Sunal'ın görüldüğü reklam filmi deepfake teknolojisinin uygulanmasıyla üretilmiştir. Videonun "gerçek" versiyonunda performansı sergileyen asıl kişi Kemal Sunal'a benzerliği ile bilinen Metin Kurt'tur. Kurt'un yüzüne, konuşması ardındaki sesine ve bedenine genel olarak deepfake tekniği uygulanmıştır. Jest ve mimikleri halihazırda Sunal'a benzeyen Kurt'un orijinal ses ve görüntüsü üzerine, derin öğrenme türünde bir makine öğrenmesi yardımıyla Kemal Sunal'ın ses ve görüntüsü yerleştirilmiştir. Bu son haliyle yapay zeka üretimi aline gelen deepfake versiyonda artık Kemal Sunal'ın sesi değiştirilip Kurt'un konuşması üzerine yerleştirilmiştir. Yüzü üstüneyse Kemal Sunal'ın mimikleriyle birlikte görüntüsü yerleştirilmiştir. Son olaraksa, fiziksel olarak videoda Kurt'un bedeni bulunmakta fakat taklit yoluyla jestleri de Kemal Sunal'a benzetilmiştir. Filmin orijinal çekimleri üç gün sürerken post-prodüksiyon süreci 40 günü bulmuştur (Mediacat, 2021; Yüksel, 2021). Reklamcılıkta yeni bir teknolojik değişim olan deepfake tekniğinin ilk kez kullanıldığı Deepfake reklamının künyesi aşağıdaki gibidir (Mediacat, 2021):

Tablo 2: Ziraat Bankası "Sen Hep Gülümse" Reklam Künyesi

Reklamveren:	Ziraat Bankası
Reklamveren Yetkilisi:	Ali Kırbaş, Levent Marmaralı, Mustafa Tekin, Kemal Aker, Ömer Topal, Ömer Ayar, Emrah Tugen, Sezer Sakarya
Reklam Ajansı:	Happy People Project
Ajans Başkanı & Kurucu Ortak:	Orçun Onural, Yaşar Akbaş
CSO:	Hilal Birecik
Kreatif Direktör:	Fırat Yıldız
Sanat Yönetmeni:	Mert Merdim
Reklam Yazarı:	Tuğçe Kadioğlu
Müşteri Ekibi:	Kerem Yalçın, Burçin Tutumoğlu
Strateji:	N. Özlem Akbaş, Maral Karagöz
Prodüksiyon Ekibi:	Kerem İlbeyli, Alev Cihan
Prodüksiyon Şirketi:	2012
Yönetmen:	Şenol Yılmaz
Yapımcılar:	Ezel Domaniç, Begüm Baran
Post Prodüksiyon:	ABT
Orijinal Müzik:	Melih Kibar - "Hababam Sınıfı"

Kaynak: Mediacat, 2021.

Mediacat'in, reklam ajansı Happy People Project'in başkanlarından Yaşar Akbaş ile yaptığı röportajda, Akbaş Ziraat Bankası'nın insanların yüzünü güldüren banka metaforuyla özdeşleşmesi ve "Eğer çok iyi şeyler yaparsan, insanlar seni aradan ne kadar zaman geçerse geçsin unutmazlar" mesajını vermek istedikleri için Kemal Sunal içerikli bir reklam yaptıklarını dile getirmektedir. Ziraat Bankası'nın 157. yılında bu reklam vesilesiyle insanların yüzünü güldürmeyi amaçladıklarını ve reklamın da çok ilgi gördüğünü eklemektedir.

Röportajı yapan kişi “Deepfake kullanma tercihi nasıl bir süreç getirdi beraberinde? Teknolojinin geleceği nelere gebe dersiniz?” sorusunu sorduğundaysa, deepfake teknolojisinin çalışma mantığını anlatıp aslında tehlikeli olduğunun altını çizmekte ve bu prodüksiyon için sadece deepfake kısmında 2 hafta süren bir çalışma yürüttüklerini anlatmaktadır. Türkiye’de ilk deepfake reklamını yaptıklarını ve yanılmıyorsa da dünyanın ikinci deepfake reklamı olduğunu söylemektedir. Bu teknolojinin gelecekte nelere yol açacağı hakkındaysa kendisi de çok emin olmamakla birlikte siber güvenlik konusunun üzerinde durmaktadır.

Merhum sanatçının kişisel verileri hakkı, ölümü sebebiyle artık kalmadığından haklarının mirasçılara devrolması sebebiyle telif hakları izninin mirasçıları olan ailesinden alınması gerekmektedir (Çetin, 2021). F5Haber’in (F5haber, 2021) verdiği bilgiye göre, Sunal Ailesi’nden Ziraat Bankası reklamında merhum sanatçı Kemal Sunal’ın deepfake tekniğiyle oynatılması izni alınmıştır. Hatta haber şu şekilde verilmiştir: “Merhum sanatçının oyuncu oğlu **Ali Sunal**, Ziraat Bankası’nın reklam filmi için şu açıklamayı yaptı: “Reklam öncesi izin aldılar. Bizce çok hoş oldu. İnsanın boğazında bir düğüm ve yüzünde güzel bir gülümseme bırakıyor. Çok özledik çok.”

Ziraat Bankası’nın Kemal Sunal odaklı deepfake reklamı için mirasçısı olan ailesinden izin alınarak ve telif hakkı prosedürlerine uyularak yapılsa da; ardından parodi amacıyla yapılmış başka deepfake videoları gelmiş ve bunlar telif hakkı prosedürleri yürütülmeden yapılmıştır. Capsman34 adlı YouTube üreticisi telif hakkı problemi sebebiyle takipçilerini Instagram hesabına yönlendirmiştir. 125 bin abonesi olan kullanıcının bu videosu 5,7 milyon kez görüntülenmiştir. Takipçiler çoğunlukla olumlu yorumlarda bulunmuştur. (YouTube, 2021).

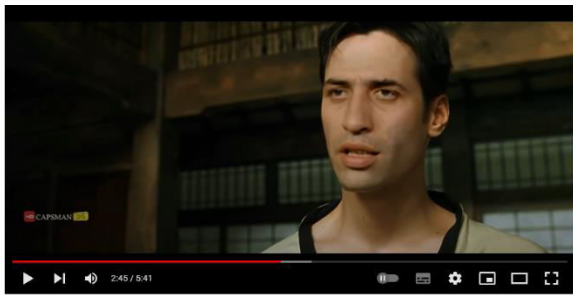
KEMAL SUNAL THE MASK

CAPSMAN34 125 B abone Katıl Abone ol 18 B Paylaş İndir

Görsel 6: Kemal Sunal X the Mask Deepfake Videosu

Kaynak: YouTube, 2021, <https://www.youtube.com/watch?v=HrYe9cEZ8V0>

Yine aynı kullanıcı tarafından 1 yıl önce Matrix filminde Neo karakterinin yüzüne merhum Kemal Sunal’ın yüzüne ait görsel yerleştirilmesi yoluyla deepfake tekniği uygulanmıştır. 15 bin abonesi bulunan kullanıcının bu videosu, 813 bin kez görüntülenmiştir. Takipçiler çoğunlukla olumlu yorumlarda bulunmuştur.

KEMAL SUNAL MATRIX

CAPSMAN34 125 B abone Katıl Abone ol 18 B Paylaş İndir

Görsel 7: Kemal Sunal X Matrix Neo Deepfake Videosu

Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=pIjTBn-2TZA>

Lokum Film-Doğu adlı YouTube video üreticisi ise Iron Man karakterinin yüzüne merhum Kemal Sunal’ın görsellerini yerleştirmiştir. 5,34 bin abonesi olan kullanıcının bu deepfake videosu 16 bin kez görüntülenmiştir. Takipçiler çoğunlukla olumlu yorumlarda bulunmuştur.

Kemal Sunal İron Man Oldu |DEEPFAKE|

Lokum Film-Doğu
5,34 B abone

Abone ol

249

Paylaş

İndir

...

Görsel 8: Kemal Sunal X Ironman Deepfake Videosu

Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=-Er5I7B28EI&t=31s>.

Deepfake Türü

Deepfake türleri, kavramsal çerçevede de verildiği üzere Kietzmann ve araştırma ekibi (Kietzmann, Lee, McCarthy, & Kietzmann, 2020) tarafından dört kategoride toplanmıştır. Bunlar; foto deepfakeler, ses içerikli deepfakeler, video deepfakeler ve ses&video deepfakeler olarak ayrılmıştır. Fotodeepfakeler, fotoğraflarda yüz ve beden değiştirme ; ses içerikli deepfakeler yalnızca ses değiştirme ve metinden konuşmaya dönüştürme; video deepfakeler, yüz değiştirme, kesintisiz yüz değiştirme ve tüm bedeni kuklalama; ses&video deepfakeler ise, baş bölgesine odaklanarak pleybek yapma yoluyla üretilmektedir.

Ziraat Bankası'nın "Sen Hep Gülümse" reklamında uygulanan deepfake yöntemi incelendiğinde; deepfake türünün Kietzmann ve arkadaşlarının belirlediği dört deepfake kategorisinden ikisine ait olduğu görülmektedir. Bunlar, "video deepfakeler" ve "ses&video deepfakeler" kategorilerinden oluşmaktadır.

Tablo 3: "Sen Hep Gülümse" Reklam Filmi Deepfake Türü

Deepfake Türü	Özellikler	Ziraat Bankası "Sen Hep Gülümse" Kemal Sunal Odaklı Deepfake Reklamında Uygulanışı	Deepfake Manipülasyonu "Var"- "Yok"
Foto-Deepfakeler	Yüz ve Beden Değiştirme Bir yüze veya bedene değişiklikler uygulama, gerçek yüz veya bedeni bir başkasının yerine koyma veya her ikisini karıştırma	Reklamın, oyuncu Metin Kurt veya bir başkasına ait fotoğrafının üzerinde yüz veya bedeninin yerine konması veya her ikisinin karıştırılması yoluna gidilmemiştir.	Yok
Ses İçerikli Deepfakeler	Ses Değiştirme Bir kişinin sesini başkasınınla değiştirme veya başkasının sesini taklit etme	Oyuncu Metin Kurt'un sesi üzerine merhum Kemal Sunal'ın sesi getirilmiş olmasına karşın reklam manipülasyonu yalnızca ses kaydını değil görüntü kaydını da değiştirerek üretilmiştir.	Yok
	Metinden Konuşmaya Dönüştürme Mevcut ses kaydını, yeni metne yazarak değiştirme	Merhum Kemal Sunal'ın veri tabanlarında bulunan ses kayıtları reklamda geçen diyaloglara yeni bir metin olarak dönüştürülse de reklam filmi manipülasyonu yalnızca ses kaydından oluşmamakta ve görüntü manipülasyonu da bulunmamaktadır.	Yok
Video Deepfakeler	Yüz Değiştirme Bir videodaki kişinin yüzünü bir başkasınınla değiştirme	Reklam videosunda, oyuncu Metin Kurt'un yüzü merhum Kemal Sunal'ın yüzüyle değiştirilmiştir.	Var
	Kesintisiz Yüz değiştirme Bir yüz, bir başka yüze kesintisiz geçişle dönüşür.	Reklam videosunda, oyuncu Metin Kurt'un yüzü anlaşılması güç biçimde hiçbir kesinti olmaksızın sabit ve uzun süreli olarak merhum Kemal Sunal'ın yüzüne geçişle dönüşmüştür.	Var
	Tüm bedeni kuklalama Bir kişinin bedeninde gerçekleşen bir hareketi bir başkasının bedenine aktarma	Oyuncu Metin Kurt'un baş ve beden hareketleri merhum Kemal Sunal'ın kendine özgü hareketleri ile uyum içerisindedir. Her ne kadar bu hareketlerin kime ait olduğu tam olarak bilinmese de bütüncül olarak Kemal Sunal olarak algılanması amacı güdülmüştür.	Var

Ses&Video Deepfake	Pleybek yapma Baş bölgesine odaklı bir videoda konuşan kişinin dudak hareketlerinin ve sözcüklerin değiştirilmesi	1:32 dakika süren reklam videosunun, 0:13-0:16, 0:20-0:26, 0:28-0:29, 0:32-0:33, 0:40-0:42, 0:47-0:53 ve 1:02-1:05 saniye aralıklarında oyuncu Metin Kurt'un baş bölgesine odaklı kareler mevcuttur. Bu karelerde, oyuncunun dudak hareketleri ve sözcükleri merhum Kemal Sunal'ınkiler ile değiştirilmiştir.	Var
--------------------	---	---	-----

Kietzmann ve diğerlerinin (2020) ortaya koyduğu deepfake türlerine dayanarak, Ziraat Bankası “Sen Hep Gülümse” reklam videosunun, “video deepfake” ve “ses&video deepfake” türlerinin tüm özelliklerini taşıdığı görülmektedir. Reklamda herhangi bir fotoğraf üzerinde manipülasyon olmadığından “fotodeepfake” türüne ait olmadığı gözlemlenmiştir. Son olarak; her ne kadar ses özelliklerinde değişime uğratılarak deepfake ses kaydı manipüle edilse de, reklam yalnızca bir ses deepfake özelliği değil görüntü destekli olduğundan “ses&video deepfake” kategorisine dahil edilmiş olup yalnızca “ses içerikli deepfake” kategorisinden hariç tutulmuştur.

Neil Postman'ın Teknolojik Değişimlere Yönelik 5 Fikir Temelli Perspektifinin Deepfake Teknolojisinin Reklamcılıkta Kullanımına Uyarlanması

Tablo 4: “Sen Hep Gülümse” Deepfake Reklamına Yönelik Postman Perspektifiyle Geliştirilen 5 Fikir

Postman Perspektifiyle 5 Deepfake Reklam Fikri	Neil Postman'a ait orijinal teknolojik değişim fikri	Ziraat Bankası “Sen Hep Gülümse” Kemal Sunal Odaklı Deepfake Reklamı kapsamında reklamcılıkta teknolojik değişim fikri uyarlaması
1.Fikir	“Kültür her zaman teknolojinin bedelini öder.”	Bu ve benzeri deepfake reklamlarla birlikte reklamcılık ve tüketici kültürü, deepfake teknolojisinin bedelini öder.
2.Fikir	“Yeni teknolojilerin avantajları ve dezavantajları nüfusun geneline eşit miktarda dağılmaz.”	Bu ve benzeri deepfake reklam teknolojilerinin avantajları ve dezavantajları nüfusun geneline eşit miktarda dağılmaz.
3.Fikir	“Her teknolojinin içerisinde güçlü bir ve hatta bazen iki veya üç güçlü fikir gömülüdür.”	Bu ve benzeri deepfake reklamların içerisinde güçlü bir ve hatta bazen iki veya üç güçlü fikir gömülüdür.
4.Fikir	“Teknolojik değişimler eklentili değil, ekolojiktir”:	Bu ve benzeri reklamlarda uygulanan deepfake teknolojisi eklentili değil, ekolojiktir.
5.Fikir	“Medya mitik olma eğilimindedir”:	Bu ve benzeri deepfake reklamlar mitik olma eğilimindedir.

Ziraat Bankası “Sen Hep Gülümse” Kemal Sunal odaklı reklamı üzerinden yola çıkılarak reklamcılıkta yeni teknolojik değişimler kapsamında deepfake tekniğinin uygulanışı örnek durum olarak derinlemesine incelenmiştir. Neil Postman'ın teknolojik değişimler için sunduğu beş fikir, mevcut reklam ele alınarak deepfake teknolojisinin reklamcılıkta uygulanışına uyarlanmış ve bulgular elde edilmiştir. Bu haliyle Postman perspektifiyle beş adet deepfake reklam fikri geliştirilmiştir:

1.Reklamcılık ve tüketici kültürü, deepfake teknolojisinin bedelini öder: Mevcut deepfake reklamın sağladığı avantajlar olduğu gibi dezavantajları da bulunmaktadır. Reklamcılar ve tüketiciler çıkagelen deepfake teknolojisinin sağladığı avantajları bir nimet gibi görmekte fakat dezavantajları görmezden gelmektedir. Bu durum, reklamcılık ve tüketici kültürü açısından tehlike arz etmektedir. Reklamcılık ve tüketici kültürü, deepfake teknolojisinin bedelini ödemek zorunda kalabilir.

2.Deepfake reklam teknolojilerinin avantajları ve dezavantajları nüfusun geneline eşit miktarda dağılmaz: Reklamcılıkta deepfake uygulamasının kazanan ve kaybedenleri olacaktır. Kimi reklamcılar yeni teknolojinin ilk uygulayanlarından olup dikkatleri çekecek, kimi tüketiciler mevcut reklamdaki gibi artık yaşamayan çok sevdiği oyuncuya kavuşacaktır. Öte yandan; kimi tüketicilerse oynayacağı reklam filmini seçme hakkı olmayan çok sevdiği merhum oyuncunun hakkı yendiği hissiyatıyla rahatsız olabilirler.

3.Deepfake reklamların içerisinde güçlü bir ve hatta bazen iki veya üç güçlü fikir gömülüdür: Her teknolojinin, insanların akıllarını ve bedenlerini nasıl kullandığının veya duygusal ve entellektüel eğilimlerinin nasıl göz ardı edildiğinin bir temsiliyse; deepfake teknolojisinin reklamcılıkta kullanılışı da bu yönde bir fikir doğurmaktadır. Örneğin; elinde bir deepfake programı olan reklamcı, her veriyi işlenip öğretilen bir manipülasyon aracı olarak görebilir. Bu kolaycı yönetime artık daha sık başvurulabilir.

4.Reklamlarda uygulanan deepfake teknolojisi eklentili değil, ekolojiktir: Reklamcılıkta kullanılan yeni teknolojiler reklamcılığa bir artı olarak eklenmez. Reklamcılığın geneline yayılacaktır. Dağıldığı medyaya eklentili olarak değil ekolojik olarak etki edecektir. Bu durumda, yeni bir teknoloji olarak deepfake de reklamcılığa bir artı olarak eklenmeyecek reklamcılık ekolojisini bütüncül olarak tüm dinamikleriyle değiştirebilecektir.

5.Deepfake reklamlar mitik olma eğilimindedir: Reklamcılar deepfake teknolojisini nereden çıktığını, ne gibi etkileri olacağını sorgulamayabilirler. Böyle bir imkan varsa kullanmak yeterli olabilecektir. Önü-sonu düşünülmeden kullanılacak deepfake reklamlar yaratacağı riskler itibariyle reklamcılık üzerinde bir kontrol gücüne sahip olabilecektir.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Deepfake teknolojisini reklamcılıkta uygulamasına, Türkiye’deki ilk deepfake reklam örneği Ziraat Bankası “Sen Hep Gülümse” üzerinden tek desenli bir durum çalışması yaparak derinlemesine incelenmek istenmiştir. Pek çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de yeni teknolojilerin reklamcılıkta denenmesi öncelikle umut vericidir. Geleneksel reklamcılık araçları yanı sıra özellikle dijital reklamcılık anlayışıyla birlikte dijital teknolojinin getirdiği yeniliklerin uygulanması reklamcılığın yaratıcı tekniklerden beslenmesi, vizyoner bir tutum içerisinde olması, farklı tüketici profillerine daha etkili bir iletişimle ulaşabilmesi gibi sayılabilecek daha pek çok sebep itibariyle oldukça önemlidir. Burada önemli olan husus, yeni teknolojilerin diğer alanlarda olduğu gibi reklamcılıkta da olduğu gibi sorgulanmadan kabul edilmesinden çekimser davranma gereğidir.

İncelenen deepfake reklam örneği Türkiye’nin ilk deepfake reklamı olarak bilinmektedir. En azından resmi izinleri alınmış, itibarlı bir marka adına çekilen bu reklam yalnızca dijitalde değil TV reklamlarında da gösterilmiş ve milyonlarca tüketiciye ulaşmıştır. Reklam filmi çeken ajansın, etik değerlere dikkat ederek ve hukuki düzenlemelere uyararak telif hakları hususunda hassasiyet göstererek deepfake reklam tekniğinden yararlanmış olduğu dikkat çekmektedir. Ziraat Bankası “Sen Hep Gülümse” deepfake reklamı, Kietzmann ve arkadaşlarının sunduğu deepfake türlerinden “video deepfake” ve “ses&video deepfake” türündedir.

Neil Postman, farklı çevrelerce teknolojik değişimlere karşıymış gibi görülse de eleştirilerinde görülmektedir ki; aslında insanları teknolojik değişimlere karşı sadece daha sorgulayan bir tutuma sevk etme çabasıdır. Buradaki amacı, insanları yeni teknolojileri doğrudan kullanmaya dalıp yalnızca avantajlarından yararlanacakları bir nimet gibi görmek yerine gelişebilecek risk ve tehlikeli de göz önünde bulundurma eğilimine yönlendirmektir. Böylelikle, bu teknolojilerin geldiği kültür ve toplumlar bu teknolojilerin boyunduruğu altına girmemiş, teknolojiler üzerinde bilinçli bir kontrol gücüne sahip olabilecektir. İşte asıl fayda ancak bu bilinçli tutumla sağlanabilecektir. Bu çalışma da, tam da bu amacından dolayı teorik alt yapısını Neil Postman’ın teorisi üzerine kurmuştur. Çalışmada, Postman’ın “medya ekolojisi” ve “teknopolik” perspektifinin yansıdığı *Five Things We Need to Know About Technological Changes* (Teknolojik Değişimlerle İlgili Bilmemiz Gereken Beş Şey) konulu konferans konuşmasında sunduğu beş fikir, deepfake teknolojisini reklamcılıkta kullanımını derinlemesine incelemek amacıyla baz alınmıştır. Postman’ın beş fikri, Türkiye’deki ilk deepfake reklamı Ziraat Bankası “Sen Hep Gülümse” örneği üzerinden derinlemesine incelenmiştir.

Bu inceleme sonucunda deepfake uygulamalarının reklamcılığa nasıl tesir edeceğine dair beş fikir geliştirilmiştir. Bu fikirler, çalışmanın başında geliştirilen “Deepfake uygulamalarının reklamcılıkta kullanılmasının reklamcılık ve tüketici kültürü açısından ne gibi avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır?” ve “Deepfake uygulamaların reklamcılıkta kullanılması kimlere avantaj sağlarken kimlere dezavantaj sağlayacaktır?” araştırma sorularının cevabını vermektedir:

Öncelikle, reklamcılık ve tüketici kültürünün, deepfake teknolojisini sağladığı avantajların bedelini ödemek zorunda kalacağı unutulmamalıdır. Deepfake reklamlarda yaratıcılık açısından gayet esnek imkanlar sağlanması, reklamda hedeflenen ve değişime uğratılan kişi veya kişilerin ölümü sebebiyle dahi bu reklama gelme imkansızlığının ortadan kaldırılması, bu kişilerin ses niteliklerinin ve konuşmalarının değiştirilerek kendi seslerinin doğallığında farklı ülkelere o ülkelerin dillerinden yayılması fırsatı, reklam maliyetlerinin düşmesi gibi avantajlar reklamcılık açısından dikkat çekicidir. Fakat bu avantajlar bedelsiz kalmayacaktır; karşılığında reklamcılar ve tüketiciler belli dezavantajlar yaşayabilecektir. Çalışmadaki örnekte olduğu gibi ölmüş bir oyuncu bir yandan tekrar gündeme gelerek ölümsüzleşse de, ardından gelen parodik videolar itibarsızlaşmasına da sebep olabilmektedir. Oyuncunun ailesi bir yandan böyle itibarlı bir bankanın kendilerinden gerekli izinler alınarak çekilen reklamında kaybettikleri eşi veya babayı görmekten mutluluk duysalar da, ardından çıkagelen izinsiz parodik reklamlarda kendilerinin bile istemeyebileceği bir deepfake değişime maruz kalması onları üzebilecektir. Müdahale etmeye kalktıklarındaysa geç olabilir, çoktan milyonlarca kullanıcıya ulaşmış olacaktır. Reklamcılığa sağladığı kolaylıklar ve yaratıcılık imkanlar varken öte yandan tüketicide gelişen gerçeklik algısında bozulma tehlikeli olabilecek bir teknolojinin kullanılması, reklamcılığa ve markalara olan güven kaybına yol açabilecektir. Reklamverenler reklam bütçelerinde rahatlama sağlayan aynı deepfake teknolojisini kötü amaçlarla kullanan dolandırıcıların eylemlerinde kendilerinin kullanılmasına maruz kalabilir ve itibarsızlaşabilmektedir. Bu da güven kaybı yaşayan

müşterilerini kaybetmelerine yol açabilecektir. Dolayısıyla bu teknoloji kullanacak reklam uzmanlarının avantaj ve dezavantaj dengesini göz önünde bulundurarak deepfakelerden yararlanmaları önerilmektedir.

İkinci olarak; deepfake teknolojilerinin reklamlarda kullanılışı tüm reklamcı ve tüketicilere eşit şekilde avantajlar veya dezavantajlar getiremeyebilir. Reklamlarda oynayan karakterlerin bazılarının avantajlar sağlayacaktır, bazılarının ise dezavantajlar getirecektir. Bazıları bundan daha ünlü olmak, para kazanmak gibi avantajlar elde edebilirken, bazıları itibarsızlaştırılabilir. Bazı markalar, deepfake reklamları sayesinde daha popülerleşip ilgi görürken bazı markalar rahatsızlık ve güven kaybı duyan müşteriler sebebiyle güç kaybedebilir. Çünkü bazı müşteriler bu reklamları beğenip ilgi gösterirken bazıları rahatsız olabilecektir. Bu sebeple herkesin deepfake kullanması doğru bir seçenek olmayabilir. Hatta reklamcılarının tüketicilerine, reklamverenlere ve alandaki meslektaşlarına karşı sorumluluklarının bilinciyle, kendilerine şu soruları sormalarında fayda vardır: “Hangi tüketici profili avantaj sağlarken hangisi dezavantajlı olacaktır?”, “Hangi reklamverenim için deepfake reklam kullansam avantajlı olur veya hangisi için dezavantajlı olur?” ve “Hangi tip reklam ajansları veya hangi reklamcılar deepfake stratejik olarak kullanabilecekken hangileri uzak durmalıdır?”

Üçüncüsü; deepfake teknolojisi kullanılan reklamların içerisinde bir ve hatta iki veya üç güç fikir gömülüdür. Hem tüketicilerin hem de reklamcılarının ve pazarlama iletişimcilerinin bunların farkında olmasında yarar vardır. Postman’ın, Marshall McLuhan’ın izinden takip ettiği “araç mesajdır” fikrinden yola çıkılacak olunursa; elinde deepfake teknolojisini taşıyan kişinin kim olduğu ve hangi amaçla kullandığı önem arz etmektedir. Bu yönüyle yine Postman’ın “araç metaforu” söyleminden yola çıkarsak (2006); deepfake teknolojisi *Yüzüklerin Efendisi*’ndeki yüzük ile özdeşleştirilebilir, kişilerin niyetine egöre bu yüzük gibi etkileri farklı olacaktır. Postman (1998), teknolojik değişimle ilgili bu üçüncü fikri ile ilgili örneğinde TV kamerası ve bilgisayara değinmektedir. Buna göre; elinde TV kamerası olan bir kişinin gözüne her şey görüntü olarak görünecekken, bilgisayarı olan kişiye de her şey veri olarak görünebilecektir. Buradan bakış açısıyla; elinde bir deepfake programı olan bir reklamcı her veriyi, işlenip öğretilen bir manipülasyon aracı olarak görebilir. Reklamcılık etiği bundan olumsuz yönde etkilenebilir. Reklamcılıkta kolaycılık anlayışı gelişip “emek” kavramının özü sarsılabilir. Gerçek oyunculuk ve hikâyecilik yok olabilir. Tüketiciler neye inanacaklarını bilemeyebilir.

Çalışmadan çıkacak dördüncü fikir ise; reklamlarda uygulanan deepfake teknolojisinin eklentili değil ekolojik olduğudur. Reklamcılıkta gelişen her yeni teknoloji reklamcılığa sadece bir artı olarak eklenmeyecektir. Bu durumda; deepfake reklamlar da yalnızca diğer reklam teknolojilerine ve reklamcılığa bir artı olarak eklenmeyebilir. Kaldı ki deepfake reklamlar da medya ekolojisinin niteliklerinin değişimine sebep olacaktır. Ayrıca, sahte içerik anlayışı reklamcılık kültürüne ve anlayışına sahtecilik etkisini yayabilir. Bu ekolojik etki sebebiyle, reklamcılığın dinamikleri bütününde değişime uğrayabilecektir. Reklamcılığın değişime uğraması gereğine inanan reklamcılara burada önemli bir sorumluluk düşmektedir: “deepfake teknolojisi burada genel itibarıyla olumlu yönde mi olumsuz yönde mi bir dönüşüm sağlayacaktır?” sorusunu kendilerine sorarak yola çıkılmaları gerekmektedir.

Beşinci ve son fikir, deepfake tekniği kullanan reklamların mitik olma eğilimidir. Deepfake gibi sahte içerik üretimi, gerçeklik algısının sarsılışı, tüketicinin algısındaki değişiklik arka planda kalıp deepfake teknolojisi başlı başına ve yalın bir şekilde teknolojinin ürettiği doğal bir yenilik olarak görülebilir. Reklamcılıkta yararlanılacak yepyeni bir fırsat ve bir lütf olarak görülebilir. Bunun yerine diğer dört fikri de içeren her türlü artısı-eksisiyle ele alıp ondan sonra bu teknolojiyi reklamcılıkta kullanmak önemlidir.

Reklamcılıkta deepfake teknolojisi, amacı ve yaratacağı etkiler açısından avantajlı veya dezavantajlı olabilmektedir. Reklam kampanya giderlerinin düşürülmesi, zor sahnelerin çekilmesini kolaylaştırması, daha kişiselleştirilmiş bir marka deneyimi, bir dijital içerik üreticisinden izin alınarak pek çok alt reklamın çıkarılabilme kolaylığı, fenomen, ünlü ve nostaljik kişilere reklamlarda yaratıcı bir şekilde yer verebilme imkanı gibi avantajlar reklamcılıkta yeni bir teknoloji olarak deepfake uygulamalarını faydalı göstermektedir. Öte yandan; deepfake uygulamasının reklamcılıkta teknik açıdan sağladığı bu avantajlar sosyo-psikolojik anlamda, etik olarak ve hukuki açıdan dezavantajlara da yol açabilecektir. Tüketiciler tarafından markalara veya reklam firmalarına sahte içerik üretmeleri sebebiyle oluşabilecek güven kaybı bunların başında gelecektir. Gerekli izinleri alan-almayan, yasal düzenlemelere uyan-uymayan ayırt etmek çok kolay olmayacaktır. Tüketiciler, sonuç itibarıyla izinli veya izinsiz olduğunu bilmediği reklamlara maruz kalmış olacaktırlar. Dahası; toplumda ve tüketicilerin genelinde bir gerçeklik algısı bozukluğu oluşabilecektir. Her şeyin doğru mu yanlış mı, gerçek mi sahte mi olduğunun sorgulanması sosyo-psikolojik anlamda bir sorun arz edebilmektedir. Kavramsal çerçevede görülen Bruce Willis örneğinde olduğu gibi medyada dezenformasyon sorunu ortaya çıkabilmekte dürüst habercilik izleyiciler tarafından sorgulanmaya başlanmaktadır. Her şirket iyi niyetli ve etik ilkeler üzerine kurulu olmadığından haksız rekabet, dolandırıcılık

ve sahtecilik gibi suç teşkil eden durumlar da gelişebilmektedir. Bunun dışında, yine etik ve ahlaki değerleri olmayan şirketler tarafından pek çok tüketici mağdur edilebilecektir. Hukuki açıdan bakıldığında ise; izni alınmadan yüz, ses ve bedenleri başka kişilerinkiyle değiştirilerek kullanılan ve içeriği üretilen kişilerin kişisel veri hakları ihlal edilmiş olacaktır. Yine bu kişilere müstehcen ve pornografik görüntü ve sesler uygulanarak saygınlıklarını kamu nezdinde kaybetmeleri gibi durumlar ortaya çıkabilecektir. Sosyolojik anlamda bakıldığında ise; insan, mülkileştirilmektedir. Dijital ses veya görüntüsü üretilen insanlar böylece metalaştırılmakta, yeni sahte içerikleri hızlı ve kolayca yayılmakta veya satışa sunulmaktadır. Tüm bu tehlikeli etkiler göz önünde bulundurulduğundaysa tablonun geneli çok daha kaygı vericidir. İnternet ve medya kullanıcılarının dijital bir birey olmaları durumu kaçınılmaz olsa da bunu sağlıklı temeller üzerine gerçekleştirme niyeti sahte içerik üretimlerinin yaratacağı tehlikeli etkiler sebebiyle riske edilecektir. Güvensiz, metalaşmış, sömürülmüş ve yıpratılmış kullanıcılar nesilden nesle aktarılacak ve dolayısıyla yanlış dijital kimlikler inşaa edilmiş olacaktır. Dahası tüm bu çerçevede, reklamcılık ve pazarlama dünyası sahtecilik, dolandırıcılık, pornografi, kişisel verilerin ihlali sebebiyle etikten yoksun, izinsiz ve imtiyazsız yapılan kalitesiz reklam kampanyaları veya reklam savaşlarıyla itibarsızlaşacaktır. Böylece sadece izinsiz ve etik olmayan deepfake üretimli reklamlar değil, reklamcılığın ve pazarlama iletişimi faaliyetlerinin genelinde bir itibar kaybı, güvensizlik ve dezenformasyon problemi doğacaktır.

Etik Beyan

Bu çalışmanın, etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalar arasında yer aldığını beyan ederim. Aksi bir durumun tespiti halinde tüm sorumluluk tarafıma aittir.

Ayrıca, giriş bölümünde belirtildiği üzere bu çalışma 11-12 Kasım 2022 tarihleri arasında Haliç Üniversitesi ev sahipliğinde 5. Medya Forumu çatısı altında gerçekleştirilen "Dijital Dönüşüm Çağında Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi"nde bildiri olarak sunulmuş olup hiçbir şekilde tam metin olarak yayımlanmamıştır.

KAYNAKÇA

Acar, H. M. (2022). Reklamda yapay zekâ kullanımı: ziraat bankası #senhepgülümse reklam filminde deepfake uygulamasının görsel anlatıya etkisi. *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi*, 8, 778-99.

Agarwal, S., & Farid, H. (2019). Protecting world leaders against deep fakes. *Proceedings of the IEEE/CVF Conference on Computer Vision and Pattern Recognition (CVPR) Workshops* (s. 38-45). California: Computer Vision Foundation.

Almars, A. M. (2021). Deepfakes detection techniques using deep learning: a survey. *Journal of Computer and Communications*, 9, 20-35.

aTV. (2022, Eylül 30). Bruce Willis, sinemaya 'deepfake' ile geri dönüyor. *atv'de Hafta Sonu*. Kasım 11, 2022 tarihinde <https://www.atv.com.tr/atvde-hafta-sonu/bruce-willis-sinemaya-deepfake-ile-geri-donuyor/ozelvideo/izle> adresinden alındı

Babayiğit, B. (2021). Deepfake'in ceza hukuku bakımından değerlendirilmesi ve de lege feranda öneriler. *Ankara Hacı Bayram Velî Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 25(4), 655-703.

BasuMallick, C. (2022, Mayıs 23). What is deepfake? meaning, types of frauds, examples, and prevention best practices for 2022. spiceworks. Kasım 3, 2022 tarihinde <https://www.spiceworks.com/it-security/cyber-risk-management/articles/what-is-deepfake/> adresinden alındı

Butcher, M. (2019, Nisan 25). TechCrunch. Kasım 18, 2022 tarihinde <https://techcrunch.com/2019/04/25/the-startup-behind-that-deep-fake-david-beckham-video-just-raised-3m/> adresinden alındı

Citron, D. K., & Chesney, R. (2018, Temmuz). Deep fakes: a looming challenge for privacy,. s. 1-58.

Coffee, P. (2022, Ekim 25). The Wall Street Journal. Kasım 15, 2022 tarihinde <https://www.wsj.com/articles/deepfakes-of-celebrities-have-begun-appearing-in-ads-with-or-without-their-permission-11666692003> adresinden alındı

Creswell, J. W. (2017). Araştırma deseni: nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları (3.Baskı b.). (S. B. Demir, Çev.) Ankara: Eğiten Kitap.

Çetin, S. (2021, Şubat 4). Ocak 3, 2023 tarihinde <https://siberbulten.com/makale-analiz/kemal-sunalli-banka-reklamli-deepfake-tartismalarini-canlandirdi-olmus-kisilerin-haklari-nasil-savunulabilir/> adresinden alındı

- DeepfakeNow. (2020, Kasım 20). Ekim 29, 2022 tarihinde deepfakenow.com: <https://deepfakenow.com/deepfake-history-when-invented/> adresinden alındı
- Derico, B., & Clayton, J. (2022, Ekim 2). *BBC News Türkçe*. Ekim 2, 2022 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/articles/czk3k157pv1o> adresinden alındı
- Elon Musk Deepfake: Regulation A Explainer. (2021, Ekim 20). YouTube.
- eslogan*. (2022). 3 Kasım, 2022 tarihinde eslogan marketing magazine: <https://en.esloganmagazine.com/nike-commercial-footballverse/> adresinden alındı
- F5haber. (2021, Ocak 3). Kasım 2, 2022 tarihinde f5haber.com: <https://www.f5haber.com/deepfake-teknolojisi-turkiyede-ilk-kez-kemal-sunal-reklam-i-icin-kullanildi-fotogaleri-5802710> adresinden alındı
- Gardiner, N. (2019). Facial re-enactment, speech synthesis and the rise of the deepfake. https://ro.ecu.edu.au/theses_hons/1530 adresinden alındı
- Guan, H., Kozak, M., Robertson, E., Lee, Y., Yates, A. N., Delgado, A., . . . Fiscus, J. (2019). MFC Datasets: Large-Scale Benchmark Datasets for Media Forensic Challenge Evaluation. *IEEE Winter Conference on Applications of Computer Vision (WACV 2019)*. Nist. <https://www.nist.gov/publications/mfc-datasets-large-scale-benchmark-datasets-media-forensic-challenge-evaluation> adresinden alındı
- Hamut, A. H. (2022). Medya ekolojisi geleneği ve türkiye'ye yansımaları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 20(39), 47-76.
- Hasan, H. R., & Salah, K. (2019). Combating deepfake videos using blockchain and smart contracts.
- Hürriyet-Kelebek. (2022, Eylül 30). *Hürriyet kelebek*. Kasım 11, 2022 tarihinde <https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/magazin/bruce-willis-sinema-tarihine-geci-ben-yoksam-dijital-ikizim-var-42145606> adresinden alındı
- Hypebeast*. (2022, Kasım 16). Kasım 20, 2022 tarihinde <https://hypebeast.com/2022/11/nike-football-multiverse-mbappe-ronaldo> adresinden alındı
- İlıcak Aydınalp, Ş. G. (2020, Haziran 25). Halkla ilişkiler perspektifiyle yapay zekâ (a.ı.). *Turkish Studies-Social*, 15(4). doi:<https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.42106>
- Iproov. (2022, Ağustos 26). Kasım 15, 2022 tarihinde iproov.com: <https://www.iproov.com/blog/deepfakes-statistics-solutions-biometric-protection> adresinden alındı
- İslamoğlu, A. H., & Alnaçık, Ü. (2014). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Beta.
- Kietzmann, J., Lee, L. W., McCarthy, I. P., & Kietzmann, T. C. (2020). Deepfakes: trick or treat? *Business Horizons*, 63(2), s. 135-146.
- Kietzmann, J., Mills, A. J., & Plangger, K. (2021). Deepfakes: perspectives on the future “reality” of advertising and branding. *International Journal of Advertising*, 40(3), s. 473-485. doi:<https://doi.org/10.1080/02650487.2020.1834211>
- Korkmaz, Ş., & Alkan, M. (2022). Derin öğrenme algoritmalarını kullanarak deepfake video tespiti. *Politeknik Dergisi*, 25(1). doi:DOI: 10.2339/politeknik.1063104
- Korshunov, P., & Marcel, S. (2018). Deepfakes: a new threat to face recognition? 2023 tarihinde Arxiv: <https://arxiv.org/abs/1812.08685> adresinden alındı
- Lee, D. (2019, Mayıs 10). *The Verge*. Ekim 15, 2022 tarihinde [theverge.com: https://www.theverge.com/2019/5/10/18540953/salvador-dali-lives-deepfake-museum](https://www.theverge.com/2019/5/10/18540953/salvador-dali-lives-deepfake-museum) adresinden alındı
- Maras, M.-H., & Alexandrou, A. (2019). Determining authenticity of video evidence in the age of artificial intelligence and in the wake of deepfake videos. *The International Journal of Evidence & Proof*, 23(3), s. 255-262.
- Mediacat. (2021, Ocak 4). Kasım 15, 2022 tarihinde Mediacat.com: <https://mediacat.com/ziraat-bankasi-kemal-sunalli-157-yil-reklam/> adresinden alındı
- Nguyen, T. T., Nguyen, M., C., Nguyen, D. T., Nguyen, D. T., & Nahavandi, S. (2022). Deep Learning for Deepfakes Creation and Detection. *Science Direct*, 223. doi:<https://doi.org/10.1016/j.cviu.2022.103525>

- NTV. (2022, Eylül 30). *N Life*. (NTV) Kasım 11, 2022 tarihinde <https://www.ntv.com.tr/galeri/n-life/kultur-ve-sanat/bruce-willis-deepfake-ile-dijital-ikizinin-kullanilmasina-izin-verdi,X2auE5TvWEmd58Qn8rPLgA/AoNhihi2HkOiH42CGbJHyA> adresinden alındı
- Özçetin, B. (2018). Kitle iletişim kuramları: kavramlar, okullar, modeller (2.Baskı b.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Petkaskas, V. (2021, Eylül 28). Cyber News. Kasım 19, 2022 tarihinde <https://cybernews.com/privacy/report-number-of-expert-crafted-video-deepfakes-double-every-six-months/> adresinden alındı
- Postman, N. (1998). *Neil Postman: five things we need to know about technological change*. Kasım 25, 2022 tarihinde <https://student.cs.uwaterloo.ca>: <https://student.cs.uwaterloo.ca> adresinden alındı
- Postman, N. (2006). Teknopoli: yeni dünya düzeni (2.Baskı b.). İstanbul: Parradigma Yayıncılık.
- Roettgers, J. (2018, Şubat 21). *Variety*. Kasım 2, 2022 tarihinde <https://variety.com/2018/digital/news/deepfakes-porn-adult-industry-1202705749/> adresinden alındı
- Schroepfer, M. (2019, Eylül 5). Creating a data set and a challenge for deepfakes. Kasım 12, 2022 tarihinde <https://ai.facebook.com/blog/deepfake-detection-challenge/> adresinden alındı
- Sierski, B. J. (2019). Deepfakes: what can be done about synthetic audio and video? Ottawa: Library of Parliament.
- Sunstein, C. R. (2021, Ocak 7). *The Wall Street Journal*. Kasım 25, 2022 tarihinde https://www.wsj.com/articles/can-the-government-regulate-deepfakes-11610038590?mod=article_inline adresinden alındı
- Suwajanakorn, S., Seitz, S. M., & Kemelmacher-Shlizerman, I. (2017). Synthesizing Obama: learning lip sync from audio. *ACM Transactions on Graphics*, 36(4), 1-13. doi:<https://doi.org/10.1145/3072959.3073640>
- Yang, X., Li, Y., & Lyu, S. (2019). Exposing deep fakes using inconsistent head poses. *International Conference on Acoustics, Speech and Signal Processing*, (s. 8261-8265). doi:DOI:10.1109/ICASSP.2019.8683164
- Yarımbaş, M. (2020, Eylül 9). Kasım 11, 2022 tarihinde [medium.com](https://medium.com/predict/netflix-vs-deepfake-the-irishman-1d4754de2701): <https://medium.com/predict/netflix-vs-deepfake-the-irishman-1d4754de2701> adresinden alındı
- Yatid, M. M. (2019). Truth tampering through social media: malaysia's approach in fighting disinformation & misinformation. *The Indonesian Journal of Southeast Asian Studies*, 2(2), 204-230.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2006). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yüksel, E. (2021, Ocak 13). Kasım 21, 2022 tarihinde [habevesaire.com](https://www.habervesaire.com/kemal-sunal-reklam-filminde-oyunamali-mi/): <https://www.habervesaire.com/kemal-sunal-reklam-filminde-oyunamali-mi/> adresinden alındı
- Zucconi, A. (2018, Mart 14). Understanding the technology behind deepfakes. Kasım 21, 2022 tarihinde <https://www.alanzucconi.com/2018/03/14/understanding-the-technology-behind-deepfakes/> adresinden alındı

Ses Eğitime Yönelik Mobil Uygulamaların İncelenmesi

Examination of Mobile Applications for Vocal Education

ÖZET

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle mobil öğrenme kavramı ortaya çıkmış ve eğitime yönelik mobil uygulamaların kullanımı yaygınlaşmıştır. Ses eğitime yönelik oluşturulmuş çeşitli mobil uygulamalar mevcut olmakla birlikte bu uygulamaların sayısı her geçen gün artmaktadır. Ses eğitime yönelik kullanılan mobil uygulamaları incelemek amacıyla yapılan bu çalışma, durum belirlemeyi, çeşitli sonuç ve önerilere varmayı amaçlayan betimsel bir çalışmadır. Araştırmada, ses eğitime yönelik kullanılan mobil uygulamaları tespit etmek amacıyla Google Play Store ve App Store üzerinden, vocal training, vocal exercises ve online vocal lessons başlıkları kullanılarak arama yapılmıştır. Uygulamaların taranması sonucunda, ses eğitime yönelik geliştirilmiş, en çok oylanan ve en yüksek puanları alan eğitici mobil uygulamalar arasında 10 uygulama seçilmiştir. Uygulamaların erişilebilirliğini, kullanıcılara sağladığı imkanları, ses eğitime yönelik sağladığı teknolojik imkanları ve eğitici içeriğini tespit etmek amacıyla 22 özellik belirlenmiş ve bu özellikler çerçevesinde elde edilen veriler nitel analiz yöntemleri ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, uygulamaların genel olarak çeşitli amaçlara yönelik vokal egzersizleri sunduğu, doğru perdede şarkı söylemeyi, şarkı söyleme esnasında ses ve nefes kontrolünü öğretmeyi hedeflediği tespit edilmiştir. İncelenen uygulamaların bazılarının öğretim videoları içerdiği, kişinin ses türünü analiz etme veya seçme olanağı tanıdığı, egzersizleri ses aralığına göre kişiselleştirdiği, vokal egzersiz esnasında şarkı söyleme perdesini/entonasyonu algılamakla birlikte egzersiz sonunda puanlama sistemine sahip olduğu görülmüş, böylelikle ses eğitime yönelik motivasyonu arttırdığı ve öğrenmede kolaylık sağladığı gibi anlamlı sonuçlara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mobil Öğrenme, Ses Eğitimi, Ses Eğitime Yönelik Mobil Uygulamalar.

ABSTRACT

With the development of information and communication technologies, the concept of mobile learning has emerged and the use of mobile applications for education has become widespread. Although there are various mobile applications created for vocal education, the number of these applications is increasing day by day. This study, which was conducted to examine the mobile applications used for vocal education, is a descriptive study aiming to determine the situation and reach various conclusions and suggestions. In the research, in order to determine the mobile applications used for vocal education, a search was made on the Google Play Store and the App Store using the titles of vocal training, vocal exercises and online vocal lessons, 10 applications were selected among the most voted and highest-rated educational mobile applications developed for vocal education. In order to determine the accessibility of the applications, the opportunities it provides to the users, the technological opportunities it provides for vocal education and the educational content, 22 features were determined and the data obtained within the framework of these features were analyzed with qualitative analysis methods. It has been seen that some of the applications examined include instructional videos, allow the person to analyze or choose the type of voice, customize the exercises according to the vocal range, perceive the pitch/intonation of singing during the vocal exercise and have a scoring system at the end of the exercise, thus, meaningful results have been achieved, such as increasing the motivation for vocal education and facilitating learning.

Keywords: Mobile Learning, Vocal Education, Mobile Applications for Vocal Education

GİRİŞ

Geleneksel öğrenme biçimleri, geleneksel öğretim ortamlarında uygulanmaya devam ederken, öğrenciler ve öğretmenler, sınıflarda, okul binalarında, klasik yöntemlerle bilgiye ulaşmayı sürdürmektedirler. Bugün hala en yaygın eğitim anlayışı geleneksel anlayıştır. Ancak son dönemlerde teknolojinin geldiği nokta eğitimi zaman ve mekandan bağımsız kılmaya başlamıştır. Teknoloji, son yıllarda gündelik hayatın ayrılmaz bir parçası olduğu gibi öğrenme ortamlarının da göz ardı edilmemesi gereken önemli bir tamamlayıcısı haline gelmiştir. Müzik eğitiminde de teknolojik anlamda değişim ve dönüşümler olmuş ve olmaya da devam etmektedir.

MIDI, dijital ses kayıt cihazları, nota yazılımı, elektronik çalgılar ve mobil uygulamalar müzik eğitimcilerinin kullanabileceği müzik öğrenimini destekleyen teknolojik araçlardan sadece birkaçıdır. Bu teknolojiler tek

Sümevra Merve Özcan¹
Bahar Güdek²

How to Cite This Article
Özcan, S. M & Güdek, B.
(2023). "Ses Eğitime
Yönelik Mobil
Uygulamaların İncelenmesi",
International Social Mentality
and Researcher Thinkers
Journal, (Issn:2630-631X)
9(68): 2887-2897. DOI:
<http://dx.doi.org/10.29228/smryj.67697>

Arrival: 14 December 2022
Published: 28 February 2023

Social Mentality And
Researcher Thinkers is
licensed under a Creative
Commons Attribution-
NonCommercial 4.0
International License.

¹ Dokrota Öğrencisi., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstüsü Eğitim Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi ABD, Samsun, Türkiye
² Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Samsun, Türkiye

başına öğrencilerin müzisyenliğini geliştirmezler. Amacına uygun olarak seçilmiş ilgi çekici öğrenme etkinlikleri müzik öğretiminde istenen sonuçların elde edilmesi için gereklidir. Bu anlamda, müzik yaratma, müzik yapma, müziği dönüştürme, müziği dinleme gibi bütün müzik davranış alanlarında teknolojiler hedefe yönelik davranış değişikliklerinin gerçekleşmesi için hem eğitime hem de öğrencilere yardımcı olmaktadır. Bu teknolojiler ele alındığında, daha çok Web 2.0 araçlarının bütün imkanlarından yararlandığını ve mobil uygulamalarla sürekli ve kişiselleştirilmiş bir müzik eğitimine doğru yol alındığı görülmektedir.

Elde taşınabilir cihazların ve kablosuz teknolojinin gelişimi, insanların sosyal ve ekonomik yaşam tarzlarında köklü değişiklikler meydana gelmesine sebep olmuştur (El-Husseini ve Cronje, 2010: 12). Bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızla gelişmesi sonucunda, mobil öğrenme kavramı ortaya çıkmıştır. Mobil Öğrenme, “Kişisel elektronik cihazları kullanarak, sosyal etkileşimler ve içerik etkileşimleri yoluyla birden fazla bağlamda öğrenme” olarak tanımlanmaktadır (Crompton, 2013: 83). Öğrenme deneyimi, plansız ve spontane olup, kişinin kendisi veya başkaları tarafından yönlendirilebilirken; akademik olan veya akademik olmayan bir ortamda, fiziksel çevrenin dahil olmasıyla ya da olmamasıyla gerçekleşebilmektedir. Mobil öğrenme, mobil cihaz aracılığıyla bir derse katılarak sınıfın içinde veya dışında gerçekleşebilir. Aynı zamanda, kişi kendisinde ilgi uyandıran bir şeye bakmak için mobil cihaz kullanırken, öğrenme hedefini gerçekleştirmek için kendi yaklaşımını belirlediğinden, kendi kendini yönetebilmekte ve kendiliğinden öğrenebilmektedir (Crompton, 2013: 83). Bu bağlamda mobil öğrenmenin örgün ve yaygın eğitim diyebileceğimiz, belirli bir mekana veya zamana bağlı kalmaksızın farklı öğrenme ortamlarında sürdürülmesi mümkündür.

Covid-19 pandemisi sonrasında, eğitim sektöründe yenilikçi teknolojilerin ve metodolojik yaklaşımların geliştirilmesinin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Mobil uygulamalar bu bağlamda oldukça etkili olmakla birlikte öğrenmeyi en uygun hale getirme, öğrencilerin ilgisini çekme ve motivasyonunu artırma konularında da etkili bir araç olarak görülmektedir (Ouyang, 2022). Eğitimde teknolojinin kullanımı diğer alanlardan daha önce başlamış ve pandemiyle beraber dijital öğrenme, mobil öğrenme, elektronik öğrenme, uzaktan öğrenme vb. teknoloji destekli öğretim ortamları kullanılmaya başlanmıştır. Müzik eğitimi alanında mobil uygulamaların günden güne arttığı ve kullanıldığı gözle çarpılmaktadır.

Müzik eğitiminde kullanılan mobil uygulamaların ve modern programların, işbirliğine dayalı tartışmayı, daha derin müzik öğrenimini ve bilişsel gelişimi teşvik ederek, müzik topluluğunun ihtiyaçlarını karşılayabileceği düşünülmektedir. Özel teknolojinin, öğrencilere kişiselleştirilmiş öğretim sağlayarak öğrenmeyi geliştirmek için etkili bir araç olabileceği vurgulanmaktadır (Xu ve Zhai'den aktaran Han, 2022) Mobil uygulamalar ile müzik öğrencileri ortamdaki bağımsız olarak öğrenme ve ileri düzey bağımsız öğrenme stillerinde ustalaşma becerilerinin geliştirebilir, bu sayede daha fazla öğrenme ve profesyonel aktivite için zemin hazırlanmasıyla becerilerinin gelişmesine katkıda bulunurlar (Tan'dan aktaran Han, 2022). Müzik eğitiminde mobil teknolojilerin ve platformların tanıtılması, öğretmen ve öğrenciler arasındaki yaratıcı etkileşimi geliştirir; öğrencileri eğitim sürecine daha etkin bir şekilde katılmaya teşvik eder; eğitim materyalinin kalitesini artırır; öğrencilerin öğrenmeye karşı olumlu tutumlarını geliştirir (Magalhães vd. aktaran Han, 2022).

Hemen her gün Android ve IOS pazarı için müzikle ilgili uygulamalar ortaya çıkmaya devam etmekte, her geçen gün yeni uygulamalar geliştirilerek kullanıcılara sunulmaktadır. Bu mobil uygulamaların çoğunlukla enstrüman öğretimi, müzik yaratma ve ses ve kulak eğitimi üzerine odaklandığı görülmektedir.

Ses eğitiminde mobil teknolojinin kullanımı hem ileri düzeydeki hem de başlangıç düzeyindeki kullanıcıların ses becerilerini geliştirmesine olanak tanımaktadır. Özerk bir biçimde vokal çalışmaları yapmak pratik açıdan önemli görülmekte ve teknoloji kullanımının ses eğitimi alanında dijital eğitime yön verebileceği belirtilmektedir (Xu ve Zhai, 2022: 120).

Mobil cihazlar için Google Play Store ve App Store'dan erişilmek üzere tasarlanmış çeşitli ses eğitimi uygulamalarının mevcut olduğu görülmektedir. Uygulamalar, ses eğitimini düşük maliyetli hale getirmekte ve ses eğitimi almak isteyen bireylerin ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlamaktadır. Uygulamalar, bireylerin kendi kendilerine, ihtiyaçları doğrultusunda oluşturulmuş vokal egzersizleri piyano kullanmadan yapabilmelerine olanak tanımaktadır. Mobil uygulamaların ses eğitimine yönelik olarak kullanılması, ses eğitimi çalışmalarının mobil cihazı olan her birey için ulaşılabilir olması açısından önem taşımaktadır.

Bu araştırmada müzik davranış alanlarından biri olan ses eğitimi ve öğretimi için oluşturulmuş mobil uygulamalardan örnekler incelenmiş ve bu uygulamaların nitelikleri, içerik analiziyle boyutlandırılarak ses eğitiminde kullanılmaları özellikleri açısından tanıtılmıştır.

YÖNTEM

Ses eğitimine yönelik kullanılan mobil uygulamaları incelemek amacıyla yapılan bu çalışma, durum belirlemeyi, çeşitli sonuç ve önerilere varmayı amaçlayan betimsel bir çalışmadır. Betimsel araştırmalar

ortalama ve yüzde gibi betimsel istatistiklerle örnekleme tanımlamaya yararlar, evren hakkında çıkarımda bulunmak için kullanılmazlar (Karataş, 2015).

Araştırmada, ses eğitime yönelik kullanılan mobil uygulamaları tespit etmek amacıyla Google Play Store ve App Store üzerinden, vocal training, vocal exercises ve online vocal lessons başlıkları kullanılarak arama yapılmıştır. Uygulamaların taranması sonucunda, ses eğitime yönelik geliştirilmiş, en çok oylanan ve en yüksek puanları alan eğitici mobil uygulamalar arasında 10 uygulama seçilmiştir. Uygulamaların erişilebilirliğini, kullanıcılara sağladığı imkanları, ses eğitime yönelik sağladığı teknolojik imkanları ve eğitici içeriğini tespit etmek amacıyla 22 özellik belirlenmiştir:

1. App Store'da mevcut mu?
2. Google Play Store'da mevcut mu?
3. Ücretsiz kullanım hakkı sunuyor mu?
4. Pro'ya yükseltme seçenekleri mevcut mu?
5. Ses türünü seçme olanağı sunuyor mu?
6. Ses türünü analiz etme özelliği bulunuyor mu?
7. Nefes çalışmaları mevcut mu?
8. Çıkıcı dizide ses egzersizleri yer alıyor mu?
9. İnci dizide ses egzersizleri yer alıyor mu?
10. Başlangıç seviyesinden ileri seviyeye doğru aşamalı ses egzersizleri sunuyor mu?
11. Şarkı söyleme perdesini / Entonasyonu eşzamanlı olarak görselleştiriyor mu?
12. Ses egzersizlerinin yapılacağı ses aralığı değiştirilebiliyor mu?
13. Ses egzersizlerinin temposu değiştirilebiliyor mu?
14. Egzersizleri duraklatma olanağı bulunuyor mu?
15. Egzersizleri geri sarma olanağı bulunuyor mu?
16. Ses egzersizi sonrası puanlama sistemi bulunuyor mu?
17. Ses egzersizi esnasında ses kaydı yapma ve alınan kaydı daha sonra dinleme olanağı sunuyor mu?
18. Öğretim videoları mevcut mu?
19. İnsan sesiyle örneklendirilmiş ses egzersizleri mevcut mu?
20. Başlangıç seviyesine uygun mu?
21. Çeşitli seviyeler mevcut mu?
22. Uygulama günlük/haftalık çalışma planı oluşturuyor mu?

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini ses eğitime yönelik tüm mobil uygulamalar; Örnekleme ise, tüm mobil uygulamaların taranması sonucu ses eğitime yönelik geliştirilmiş dünya çapında en çok oylanan ve en yüksek puan alan, eğitici özelliği ön planda olan 10 mobil uygulama arasından, Vocaberry (<https://vocaberry.org/vocaberry> 08.12.2022), Vocalizer (<https://apps.apple.com/us/app/vocalizer-for-ios/id1453784872> 08.12.2022), Vox Tools: Learn to Sing, (<https://apps.apple.com/us/app/vox-tools-learn-to-sing/id568721281> 08.12.2022), Erol Singer's Studio (<https://www.erolstudios.com/singers-studio-voice-and-ear-training/> 08.12.2022), Learn to Sing: Sing Sharp (<https://www.singsharp.com/> 08.12.2022), Riyaz (<https://riyazapp.com/> 08.12.2022), SwiftScales (<http://swiftscales.com/> 08.12.2022), 7 Minute Vocal Warm Up (<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.indraaziz.sevenminutevocalwarmup&hl=en&gl=US> 08.12.2022), Perfect Pitch (<https://www.perfectpitch.ai/> 08.12.2022), VoCo Vocal Coach (<https://apps.apple.com/us/app/voco-vocal-coach/id846174890> 08.12.2022) uygulamaları araştırmaya dahil edilmiştir. Bu uygulamaların çalışmada yer almasının sebebi; 1) Ses eğitime yönelik uygulamalar arasında en çok oylanan uygulamalar arasında olmaları, 2) Ses eğitime yönelik içerikleriyle araştırma konusuna örnek teşkil edecek nitelikte olmaları, 3) Yapı bakımından belirli bir listeleme ve düzene sahip olmaları, 4) İkincil internet sayfalarında önerilen ses eğitimi uygulamaları listelerinde başlarda olmalarıdır. Seçilen bu ses eğitimi

uygulamalarının, ses eğitime yönelik mobil uygulamaların yapısı ve içeriğinin incelenmesi açısından uygun örnekler olduğu düşünülmektedir.

Verilerin Analizi

Çalışmanın kuramsal çerçevesi nitel veri toplama teknikleriyle oluşturulduğu için bu bölümden elde edilen veriler nitel analiz yöntemleri ile analiz edilmiştir. Ses eğitime yönelik mobil uygulamaların, güncel ve genel teknolojik özelliklerine göre oluşturulan özellikler sorulara dönüştürülmüş ve bu sorulara göre de her bir uygulama analiz edilmiştir.

BULGULAR

Vocaberry

Tablo 1: Vocaberry Ses Eğitimi Uygulaması

ÖZELLİKLER	EVET	HAYIR
App Store'da mevcut mu?	X	
Google Play Store'da mevcut mu?	X	
Ücretsiz kullanım hakkı sunuyor mu?	X	
Pro'ya yükseltme seçenekleri mevcut mu?	X	
Ses türünü seçme olanağı sunuyor mu?	X	
Ses türünü analiz etme özelliği bulunuyor mu?	X	
Nefes çalışmaları mevcut mu?		X
Çıkıcı dizide ses egzersizleri yer alıyor mu?	X	
İnici dizide ses egzersizleri yer alıyor mu?	X	
Başlangıç seviyesinden ileri seviyeye doğru aşamalı ses egzersizleri sunuyor mu?	X	
Şarkı söyleme perdesini / Entonasyonu eşzamanlı olarak görselleştiriyor mu?	X	
Ses egzersizlerinin yapılacağı ses aralığı değiştirilebiliyor mu?	X	
Ses egzersizlerinin temposu değiştirilebiliyor mu?		X
Egzersizleri duraklatma olanağı bulunuyor mu?	X	
Egzersizleri geri sarma olanağı bulunuyor mu?	X	
Ses egzersizi sonrası puanlama sistemi bulunuyor mu?	X	
Ses egzersizi esnasında ses kaydı yapma ve alınan kaydı daha sonra dinleme olanağı sunuyor mu?		X
Öğretim videoları mevcut mu?	X	
İnsan sesiyle örneklendirilmiş ses egzersizleri mevcut mu?		X
Başlangıç seviyesine uygun mu?	X	
Çeşitli seviyeler mevcut mu?	X	
Uygulama günlük/haftalık çalışma planı oluşturuyor mu?	X	

Vocaberry, yeni başlayanlar ve profesyonel şarkıcılar için geliştirilmiş 90'dan fazla dersin yer aldığı, deneme sürümünün mevcut olduğu, ücretli bir ses eğitimi uygulamasıdır. Uygulama, 76,7 MB boyutundadır ve dil seçenekleri: Almanca, Fransızca, Portekizce, Rusça, İngilizce ve İspanyolcadır.

Uygulama, ses türünü seçme olanağı sunmakta ve ses türünü bilmeyenler için ses aralığını belirlemeye yardımcı olmaktadır. Uygulamada yer alan vokal egzersizlerin öğretilmesine yönelik videolar ve yazılı açıklamalar içermektedir. Ses egzersizi esnasında müzik sesinin şiddeti ve mikrofon hassasiyeti ayarı yapılabilmekte, egzersizlerin temposu değiştirilememekte, duraksatılabilmekte, ileri veya geri sarılabilmektedir. Egzersiz esnasında nefes alınması gereken yerler gösterilmekle birlikte şarkı söyleme perdesi eşzamanlı olarak görselleştirilmektedir. Uygulamada, egzersiz sonrasında puanlama sistemi de bulunmaktadır. Uygulama, başlangıç seviyesine uygun 25 şarkıya yönelik ücretsiz çalışmalar da içermektedir. Orta ve ileri seviye şarkılar ücretli sürümde yer almaktadır.

Vocalizer

Tablo 2: Vocalizer Ses Eğitimi Uygulaması

ÖZELLİKLER	EVET	HAYIR
App Store'da mevcut mu?	X	
Google Play Store'da mevcut mu?		X
Ücretsiz kullanım hakkı sunuyor mu?	X	
Pro'ya yükseltme seçenekleri mevcut mu?		X
Ses türünü seçme olanağı sunuyor mu?	X	
Ses türünü analiz etme özelliği bulunuyor mu?	X	
Nefes çalışmaları mevcut mu?		X
Çıkıcı dizide ses egzersizleri yer alıyor mu?	X	
İnici dizide ses egzersizleri yer alıyor mu?	X	
Başlangıç seviyesinden ileri seviyeye doğru aşamalı ses egzersizleri sunuyor mu?	X	
Şarkı söyleme perdesini / Entonasyonu eşzamanlı olarak görselleştiriyor mu?		X
Ses egzersizlerinin yapılacağı ses aralığı değiştirilebiliyor mu?	X	
Ses egzersizlerinin temposu değiştirilebiliyor mu?		X
Egzersizleri duraklatma olanağı bulunuyor mu?	X	
Egzersizleri geri sarma olanağı bulunuyor mu?	X	
Ses egzersizi sonrası puanlama sistemi bulunuyor mu?		X
Ses egzersizi esnasında ses kaydı yapma ve alınan kaydı daha sonra dinleme olanağı sunuyor mu?		X
Öğretim videoları mevcut mu?		X
İnsan sesiyle örneklendirilmiş ses egzersizleri mevcut mu?		X
Başlangıç seviyesine uygun mu?		X
Çeşitli seviyeler mevcut mu?		X
Uygulama günlük/haftalık çalışma planı oluşturuyor mu?		X
İlerleme istatistikleri takip edilebiliyor mu?		X

Vocalizer, Hector Ricardo Mendez Sordia tarafından geliştirilmiş ücretsiz bir ses eğitimi uygulamasıdır. Uygulama, 24, 3 Mb boyutundadır ve dil seçeneği yalnızca İngilizcedir. İstenilen yerde ve zamanda, piyanoya veya eşlikçiye ihtiyaç duymadan sesi ısıtma imkanı sunmaktadır.

Uygulamada 11 adet majör dizide; 11 adet minör dizide; 2 adet pentatonik dizide ve 5 adet kromatik dizide olmak üzere toplam 29 ses egzersizi bulunmaktadır. Uygulamada 12 adet aralık çalışması da bulunmaktadır. Uygulama, ses türünü seçme olanağı tanımaktadır. Ses türü bilinmiyorsa, söylenebilen en pes sesi ve en tiz sesi algılayarak, ses egzersizlerinin bu aralıkta yapılmasına olanak sağlamaktadır. Egzersizlerin istenilen bölümü tekrarlanabilmekte, egzersiz duraksatılabilmekte, ileri veya geri sarılabilmekte ancak temposu değiştirilememektedir. Egzersizler, yalnızca çıkıcı dizi; yalnızca inici dizi; çıkıcı-inici dizi; inici-çıkıcı dizi üzerinde yapılabilmektedir.

Vox Tools: Learn to Sing

Tablo 3: Vox Tools: Learn to Sing Ses Eğitimi Uygulaması

ÖZELLİKLER	EVET	HAYIR
App Store'da mevcut mu?	X	
Google Play Store'da mevcut mu?	X	
Ücretsiz kullanım hakkı sunuyor mu?	X	
Pro'ya yükseltme seçenekleri mevcut mu?	X	
Ses türünü seçme olanağı sunuyor mu?	X	
Ses türünü analiz etme özelliği bulunuyor mu?		X
Nefes çalışmaları mevcut mu?		X
Çıkıcı dizide ses egzersizleri yer alıyor mu?	X	
İnici dizide ses egzersizleri yer alıyor mu?	X	
Başlangıç seviyesinden ileri seviyeye doğru aşamalı ses egzersizleri sunuyor mu?		X
Şarkı söyleme perdesini / Entonasyonu eşzamanlı olarak görselleştiriyor mu?		X
Ses egzersizlerinin yapılacağı ses aralığı değiştirilebiliyor mu?	X	
Ses egzersizlerinin temposu değiştirilebiliyor mu?	X	
Egzersizleri duraklatma olanağı bulunuyor mu?	X	
Egzersizleri geri sarma olanağı bulunuyor mu?	X	
Ses egzersizi sonrası puanlama sistemi bulunuyor mu?		X
Ses egzersizi esnasında ses kaydı yapma ve alınan kaydı daha sonra dinleme olanağı sunuyor mu?		X
Öğretim videoları mevcut mu?		X
İnsan sesiyle örneklendirilmiş ses egzersizleri mevcut mu?	X	
Başlangıç seviyesine uygun mu?		X
Çeşitli seviyeler mevcut mu?		X
Uygulama günlük/haftalık çalışma planı oluşturuyor mu?		X
İlerleme istatistikleri takip edilebiliyor mu?		X

Vox tools: Learn to Sing, Vox Vocal Studio ses eğitimcileri tarafından programlanmış hem erkek hem de kadınlar için örneklerin yer aldığı bir ses eğitimi uygulamasıdır. Uygulama geliştiricisi, Carlos Campana'dır. Uygulama, 67, 1 MB boyutundadır ve dil seçenekleri: Katalanca, İngilizce ve İspanyolcadır.

Uygulama, kişiye özel bir eğitim sunmak için ses türünü seçme olanağı sağlamaktadır ancak ses türü bilinmiyorsa uygulama tarafından algılanamamaktadır. Uygulamada sanal bir piyano mevcut olmakla birlikte ses egzersizlerinin tümünde egzersizin doğru yapılmasına yönelik açıklamalar bulunmaktadır. Egzersizlerin temposu değiştirilebilmekte, duraksatılabilmekte, ileri veya geri sarılabilmektedir.

Erol Singer's Studio

Tablo 4: Erol Singer's Studio Ses Eğitimi Uygulaması

ÖZELLİKLER	EVET	HAYIR
App Store'da mevcut mu?	X	
Google Play Store'da mevcut mu?		X
Ücretsiz kullanım hakkı sunuyor mu?	X	
Pro'ya yükseltme seçenekleri mevcut mu?	X	
Ses türünü seçme olanağı sunuyor mu?	X	
Ses türünü analiz etme özelliği bulunuyor mu?	X	
Nefes çalışmaları mevcut mu?	X	
Çıkıcı dizide ses egzersizleri yer alıyor mu?	X	
İnici dizide ses egzersizleri yer alıyor mu?	X	
Başlangıç seviyesinden ileri seviyeye doğru aşamalı ses egzersizleri sunuyor mu?	X	
Şarkı söyleme perdesini / Entonasyonu eşzamanlı olarak görselleştiriyor mu?	X	
Ses egzersizlerinin yapılacağı ses aralığı değiştirilebiliyor mu?	X	
Ses egzersizlerinin temposu değiştirilebiliyor mu?		
Egzersizleri duraklatma olanağı bulunuyor mu?	X	
Egzersizleri geri sarma olanağı bulunuyor mu?		X
Ses egzersizi sonrası puanlama sistemi bulunuyor mu?	X	
Ses egzersizi esnasında ses kaydı yapma ve alınan kaydı daha sonra dinleme olanağı sunuyor mu?		
Öğretim videoları mevcut mu?		X
İnsan sesiyle örneklendirilmiş ses egzersizleri mevcut mu?		
Başlangıç seviyesine uygun mu?	X	
Çeşitli seviyeler mevcut mu?	X	
Uygulama günlük/haftalık çalışma planı oluşturuyor mu?		X
İlerleme istatistikleri takip edilebiliyor mu?		X

Erol Singer's Studio, ses eğitimcisi tarafından tasarlanmış bir ses eğitimi uygulamasıdır. Uygulama, 108,3 MB boyutundadır ve dil seçeneği yalnızca İngilizcedir. Başlangıç 1 & 2 ve diğer seviyelerdeki belirli alıştırmalar deneme sürümünde ücretsizdir, ancak derslerin tamamı aktif bir abonelik gerektirmektedir.

Uygulama ses aralığını bulmaya yardımcı olmakta ve ses türünü seçme olanağı sunmaktadır. Uygulamada, doğru postür ve nefes öğretimine yönelik animasyonlar, yazılı açıklamalar ve çeşitli alıştırmalar bulunmaktadır. Uygulamadaki egzersizler duraksatılabilmekte, başa sarılabilmekte ancak ileri sarılamamaktadır. Egzersizler nota ile gösterilmekle birlikte egzersiz esnasında şarkı söyleme perdesi eşzamanlı olarak görselleştirilmektedir. Uygulamada, egzersiz sonrasında puanlama sistemi de bulunmaktadır.

Learn to Sing: Sing Sharp

Table 5: Learn to Sing: Sing Sharp Ses Eğitimi Uygulaması

ÖZELLİKLER	EVET	HAYIR
App Store'da mevcut mu?	X	
Google Play Store'da mevcut mu?	X	
Ücretsiz kullanım hakkı sunuyor mu?	X	
Pro'ya yükseltme seçenekleri mevcut mu?	X	
Ses türünü seçme olanağı sunuyor mu?	X	
Ses türünü analiz etme özelliği bulunuyor mu?	X	
Nefes çalışmaları mevcut mu?	X	
Çıkıcı dizide ses egzersizleri yer alıyor mu?	X	
İnici dizide ses egzersizleri yer alıyor mu?	X	
Başlangıç seviyesinden ileri seviyeye doğru aşamalı ses egzersizleri sunuyor mu?	X	
Şarkı söyleme perdesini / Entonasyonu eşzamanlı olarak görselleştiriyor mu?	X	
Ses egzersizlerinin yapılacağı ses aralığı değiştirilebiliyor mu?	X	
Ses egzersizlerinin temposu değiştirilebiliyor mu?		X
Egzersizleri duraklatma olanağı bulunuyor mu?	X	
Egzersizleri geri sarma olanağı bulunuyor mu?		
Ses egzersizi sonrası puanlama sistemi bulunuyor mu?	X	
Ses egzersizi esnasında ses kaydı yapma ve alınan kaydı daha sonra dinleme olanağı sunuyor mu?	X	
Öğretim videoları mevcut mu?	X	
İnsan sesiyle örneklendirilmiş ses egzersizleri mevcut mu?		X
Başlangıç seviyesine uygun mu?	X	
Çeşitli seviyeler mevcut mu?	X	
Uygulama günlük/haftalık çalışma planı oluşturuyor mu?	X	
İlerleme istatistikleri takip edilebiliyor mu?		X

Learn to Sing: Sing Sharp, kişiye özel şan derslerini erişilebilir, güvenilir ve düşük maliyetli hale getirmeyi amaçlayan bir ses eğitimi uygulamasıdır. Uygulama, 96,9 MB boyutundadır ve dil seçeneği yalnızca İngilizcedir. Uygulamada ses aralığını ve ses türünü analiz etme özelliği bulunmakta, uygulamada yer alan ses egzersizleri belirlenen ses aralığında yapılabilmektedir.

Her ders öncesinde öğretim videoları yer almaktadır. Uygulamadaki egzersizler duraksatılabilen ve ileri geri sarılabilmektedir. Egzersiz esnasında şarkı söyleme perdesi eşzamanlı olarak görselleştirilmekte ve nefes sesi algılanabilmektedir. Egzersiz sonrasında puanlama sistemi de bulunmaktadır.

Riyaz

Table 6: Riyaz Ses Eğitimi Uygulaması

ÖZELLİKLER	EVET	HAYIR
App Store'da mevcut mu?	X	
Google Play Store'da mevcut mu?	X	
Ücretsiz kullanım hakkı sunuyor mu?	X	
Pro'ya yükseltme seçenekleri mevcut mu?	X	
Ses türünü seçme olanağı sunuyor mu?		X
Ses türünü analiz etme özelliği bulunuyor mu?		X
Nefes çalışmaları mevcut mu?		X
Çıkıcı dizide ses egzersizleri yer alıyor mu?	X	
İnici dizide ses egzersizleri yer alıyor mu?	X	
Başlangıç seviyesinden ileri seviyeye doğru aşamalı ses egzersizleri sunuyor mu?	X	
Şarkı söyleme perdesini / Entonasyonu eşzamanlı olarak görselleştiriyor mu?	X	
Ses egzersizlerinin yapılacağı ses aralığı değiştirilebiliyor mu?	X	
Ses egzersizlerinin temposu değiştirilebiliyor mu?		X
Egzersizleri duraklatma olanağı bulunuyor mu?	X	
Egzersizleri geri sarma olanağı bulunuyor mu?		X
Ses egzersizi sonrası puanlama sistemi bulunuyor mu?		X
Ses egzersizi esnasında ses kaydı yapma ve alınan kaydı daha sonra dinleme olanağı sunuyor mu?		X
Öğretim videoları mevcut mu?		X
İnsan sesiyle örneklendirilmiş ses egzersizleri mevcut mu?		X
Başlangıç seviyesine uygun mu?	X	
Çeşitli seviyeler mevcut mu?	X	
Uygulama günlük/haftalık çalışma planı oluşturuyor mu?		X
İlerleme istatistikleri takip edilebiliyor mu?		X

Riyaz, hem profesyonel şarkıcılar hem de yeni başlayanlara yönelik çalışmalar sunan bir ses eğitimi uygulamasıdır. Uygulama, 111,3 MB boyutundadır ve dil seçeneği yalnızca İngilizcedir. Uygulamada çeşitli müzik türlerine yönelik ses alıştırma çalışmaları yapılabilmekte ve çeşitli türlerde şarkılar söylenilebilmektedir.

Uygulamada ses egzersizleriyle birlikte solfej öğretimine yönelik egzersizler de yer almakta ve egzersizler aşamalı olarak ilerlemektedir. Egzersiz esnasında şarkı söyleme perdesi eşzamanlı olarak görselleştirilmekte, egzersizler durdurulabilmekte ancak ileri-geri sarılamamaktadır. Uygulamada, ses türünü seçme ve ses türünü analiz etme olanağı yoktur, ses egzersizlerinin tonu seçilebilmektedir. Egzersizlerin öğretilmesine yönelik yazılı bilgilendirmeler yer almaktadır.

SwiftScales

Tablo 7: SwiftScales Ses Eğitimi Uygulaması

ÖZELLİKLER	EVET	HAYIR
App Store'da mevcut mu?	X	
Google Play Store'da mevcut mu?	X	
Ücretsiz kullanım hakkı sunuyor mu?	X	
Pro'ya yükseltme seçenekleri mevcut mu?	X	
Ses türünü seçme olanağı sunuyor mu?		X
Ses türünü analiz etme özelliği bulunuyor mu?		X
Nefes çalışmaları mevcut mu?	X	
Çıkıcı dizide ses egzersizleri yer alıyor mu?	X	
İnici dizide ses egzersizleri yer alıyor mu?	X	
Başlangıç seviyesinden ileri seviyeye doğru aşamalı ses egzersizleri sunuyor mu?	X	
Şarkı söyleme perdesini / Entonasyonu eşzamanlı olarak görselleştiriyor mu?	X	
Ses egzersizlerinin yapılacağı ses aralığı değiştirilebiliyor mu?	X	
Ses egzersizlerinin temposu değiştirilebiliyor mu?		X
Egzersizleri duraklatma olanağı bulunuyor mu?	X	
Egzersizleri geri sarma olanağı bulunuyor mu?	X	
Ses egzersizi sonrası puanlama sistemi bulunuyor mu?		X
Ses egzersizi esnasında ses kaydı yapma ve alınan kaydı daha sonra dinleme olanağı sunuyor mu?	X	
Öğretim videoları mevcut mu?	X	
İnsan sesiyle örneklendirilmiş ses egzersizleri mevcut mu?	X	
Başlangıç seviyesine uygun mu?	X	
Çeşitli seviyeler mevcut mu?	X	
Uygulama günlük/haftalık çalışma planı oluşturuyor mu?		X
İlerleme istatistikleri takip edilebiliyor mu?		X

Swift Scales, ses sanatçıları tarafından yaratılan, bir vokal koçuyla piyano başından oturmayı simüle eden ilk uygulamadır. Uygulama, 39,9 MB boyutundadır ve dil seçeneği yalnızca İngilizcedir. Bu uygulamada her egzersiz seansı gerçek zamanlı veya pasif olarak kontrol edilebilir. Her mobil cihaz boyutunu/şeklini destekleyen bu uygulamanın nasıl kullanılacağına ilişkin video eğitimleri de bulunmaktadır. Yeni başlayanlardan uzmana kadar geniş bir yelpazede vokal ısınma ve alıştırma vardır. Müzik bilgisi gerektirmeyen başlangıç vokal ısınma ve alıştırma çalışmalarının yanında istenirse herhangi bir zorlukta özel oturumlarda seçilip oluşturulabilir. Gerçek zamanlı oturumların tam kontrolü sağlanırken sınırsız denilebilecek miktarda vokal ısınma ve alıştırma varyasyonları, majör, armonik ve melodik minör gamlar, tüm modlar mevcuttur. Kişi isterse kendine skalasını ve özel vokal alıştırma modellerini de oluşturabilir. Profesyonelce kaydedilmiş vokal alıştırma çalışmalarının yanında başlangıç seviyesindeki kişiler için bonus okuma ve alıştırma da vardır. Bu uygulamadaki özelliklerin büyük çoğunluğu ücretsiz ve reklam destekli olarak sunulmaktadır. Genişletilmiş uygulama özelliklerini etkinleştirmek ve reklamları kaldırmak, tek seferlik uygulama içi satın alma yoluyla yapılabilir.

7 Minute Vocal Warm Up

Tablo 8: 7 Minute Vocal Warm Up Ses Eğitimi Uygulaması

ÖZELLİKLER	EVET	HAYIR
App Store'da mevcut mu?	X	
Google Play Store'da mevcut mu?	X	
Ücretsiz kullanım hakkı sunuyor mu?	X	
Pro'ya yükseltme seçenekleri mevcut mu?	X	
Ses türünü seçme olanağı sunuyor mu?		X
Ses türünü analiz etme özelliği bulunuyor mu?		X
Nefes çalışmaları mevcut mu?	X	
Çıkıcı dizide ses egzersizleri yer alıyor mu?	X	
İnici dizide ses egzersizleri yer alıyor mu?		X
Başlangıç seviyesinden ileri seviyeye doğru aşamalı ses egzersizleri sunuyor mu?		X
Şarkı söyleme perdesini / Entonasyonu eşzamanlı olarak görselleştiriyor mu?		X
Ses egzersizlerinin yapılacağı ses aralığı değiştirilebiliyor mu?		X
Ses egzersizlerinin temposu değiştirilebiliyor mu?		X
Egzersizleri duraklatma olanağı bulunuyor mu?	X	
Egzersizleri geri sarma olanağı bulunuyor mu?	X	
Ses egzersizi sonrası puanlama sistemi bulunuyor mu?		X
Ses egzersizi esnasında ses kaydı yapma ve alınan kaydı daha sonra dinleme olanağı sunuyor mu?		X
Öğretim videoları mevcut mu?		X
İnsan sesiyle örneklendirilmiş ses egzersizleri mevcut mu?	X	
Başlangıç seviyesine uygun mu?	X	
Çeşitli seviyeler mevcut mu?		X
Uygulama günlük/haftalık çalışma planı oluşturuyor mu?		X
İlerleme istatistikleri takip edilebiliyor mu?		X

7 Minute Vocal Warm Up, müzik ya da farklı alanlarda sesini kullanan amatör veya profesyonel kişilerin herhangi bir zaman veya yerde müzik enstrümanı olmadan basit vokal ısınmaları bir şekilde yapmasına yardımcı olan bir uygulamadır. Uygulama, 40,3 MB boyutundadır ve dil seçeneği yalnızca İngilizcedir. Uygulamada Bu uygulamadaki ısınma egzersizleri profesyonel şarkıcılara ve konuşmacılara eğitim veren profesyonel bir müzisyen ve vokal eğitmeni olan Mohammed Abdullah Aziz tarafından tasarlanmıştır. Talimatlarla ilerleyen vokal ısınma oturumları yaklaşık 7 dakikadır. İstenildiği zaman bir egzersiz atlanabilir ya da belirli bir ses yüksekliğine kadar tercih edilip sonlandırılabilir. Bu vokal ısınma uygulamasındaki egzersizler rutin olup, 3 ısınma modu, bir nefes egzersizi, soğuma egzersizi ve bir toparlama modu bulunmaktadır.

Perfect Pitch

Tablo 9: Perfect Pitch Ses Eğitimi Uygulaması

ÖZELLİKLER	EVET	HAYIR
App Store'da mevcut mu?	X	
Google Play Store'da mevcut mu?		X
Ücretsiz kullanım hakkı sunuyor mu?	X	
Pro'ya yükseltme seçenekleri mevcut mu?	X	
Ses türünü seçme olanağı sunuyor mu?		X
Ses türünü analiz etme özelliği bulunuyor mu?		X
Nefes çalışmaları mevcut mu?		X
Çıkıcı dizide ses egzersizleri yer alıyor mu?	X	
İnici dizide ses egzersizleri yer alıyor mu?		X
Başlangıç seviyesinden ileri seviyeye doğru aşamalı ses egzersizleri sunuyor mu?	X	
Şarkı söyleme perdesini / Entonasyonu eşzamanlı olarak görselleştiriyor mu?	X	
Ses egzersizlerinin yapılacağı ses aralığı değiştirilebiliyor mu?	X	
Ses egzersizlerinin temposu değiştirilebiliyor mu?		X
Egzersizleri duraklatma olanağı bulunuyor mu?	X	
Egzersizleri geri sarma olanağı bulunuyor mu?	X	
Ses egzersizi sonrası puanlama sistemi bulunuyor mu?	X	
Ses egzersizi esnasında ses kaydı yapma ve alınan kaydı daha sonra dinleme olanağı sunuyor mu?	X	
Öğretim videoları mevcut mu?		X
İnsan sesiyle örneklendirilmiş ses egzersizleri mevcut mu?		X
Başlangıç seviyesine uygun mu?	X	
Çeşitli seviyeler mevcut mu?	X	
Uygulama günlük/haftalık çalışma planı oluşturuyor mu?		X
İlerleme istatistikleri takip edilebiliyor mu?	X	

Perfect Pitch, 10 seviye ve 1000'den fazla alıştırmaların bulunduğu, herkesin daha iyi şarkı söyleyebilmesini sağlamak için tasarlanmış bir ses eğitimi uygulamasıdır. Uygulama, 67,9 MB boyutundadır ve dil seçeneği

yalnızca İngilizcedir. Uygulamada Tüm seviyelerdeki alıştırmaları kullanabilmek için Pro'ya yükseltilmesi gerekmektedir.

Uygulama, şarkı söyleme perdesini eşzamanlı olarak görselleştirmekte, başlangıç seviyesinden ileri seviyeye egzersizler sunmakta ve egzersiz esnasında kayıt yapabilmek olanağı tanımaktadır. Egzersizler düşük, orta veya yüksek perdede yapılabilmektedir. Egzersiz esnasında kulaklık kullanımıyla, şarkı söyleyen kişi kendi sesini eşzamanlı olarak dinleyebilmektedir. iTunes müzik kitaplığı ve Apple Music'ten seçilen şarkılara eşlik etme olanağı da bulunmaktadır.

VoCo Vocal Coach

Tablo 10: VoCo Vocal Coach Ses Eğitimi Uygulaması

ÖZELLİKLER	EVET	HAYIR
App Store'da mevcut mu?	X	
Google Play Store'da mevcut mu?		X
Ücretsiz kullanım hakkı sunuyor mu?	X	
Pro'ya yükseltme seçenekleri mevcut mu?		X
Ses türünü seçme olanağı sunuyor mu?	X	
Ses türünü analiz etme özelliği bulunuyor mu?		X
Nefes çalışmaları mevcut mu?		X
Çıkrıcı dizide ses egzersizleri yer alıyor mu?	X	
İnici dizide ses egzersizleri yer alıyor mu?	X	
Başlangıç seviyesinden ileri seviyeye doğru aşamalı ses egzersizleri sunuyor mu?		X
Şarkı söyleme perdesini / Entonasyonu eşzamanlı olarak görselleştiriyor mu?		X
Ses egzersizlerinin yapılacağı ses aralığı değiştirilebiliyor mu?	X	
Ses egzersizlerinin temposu değiştirilebiliyor mu?	X	
Egzersizleri duraklatma olanağı bulunuyor mu?	X	
Egzersizleri geri sarma olanağı bulunuyor mu?		X
Ses egzersizi sonrası puanlama sistemi bulunuyor mu?		X
Ses egzersizi esnasında ses kaydı yapma ve alınan kaydı daha sonra dinleme olanağı sunuyor mu?	X	
Öğretim videoları mevcut mu?		X
İnsan sesiyle örneklendirilmiş ses egzersizleri mevcut mu?		X
Başlangıç seviyesine uygun mu?		X
Çeşitli seviyeler mevcut mu?		X
Uygulama günlük/haftalık çalışma planı oluşturuyor mu?		X
İlerleme istatistikleri takip edilebiliyor mu?		X

Voco Vocal Coach, öğrenciler, ses sanatçıları, vokal koçları, koro şefleri ve müzik öğretmenleri için tasarlanmış bir ses eğitimi uygulamasıdır. Uygulama, 52,8 MB boyutundadır. Dil seçenekleri: Fransızca, Hollandaca, İngilizce ve İspanyolcadır. Uygulamanın sunduğu alıştırmaların, gamların ve arperjlerin doğru kullanıldığında ses aralığını ve gücünü artırdığı; tonu, stili, entonasyonu ve ses kontrolünü iyileştirdiği iddia edilmektedir.

Uygulama, ses türüne ve vokal yeteneğe göre özelleştirilmiş egzersizler sunmaktadır. Ses türü seçilebilmektedir ancak uygulama tarafından analiz edilememektedir. Egzersizler transpoze edilebilmekte, tempo değiştirilebilmekte, duraklatılabilmektedir ancak ileri-geri sarılamamaktadır. Egzersizler notasyon ile de gösterilmektedir. Ses perdesini temsil eden bir ekran animasyonu bulunmaktadır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Günümüzde teknolojinin gelişmesi sonucu yaygınlaşan mobil uygulamalar ses eğitimi alanında da popüler hale gelmiştir. Ses eğitimine yönelik mobil uygulamalar, ses eğitimini mobil cihazı olan herkes için erişilebilir kılmakta ve daha düşük maliyetli hale getirmekte, şarkı söyleme becerilerinin geliştirilmesine katkıda bulunmakta, ses eğitimi çalışmalarının zamandan ve mekandan bağımsız olarak, piyano gereksinimi olmadan gerçekleştirilebilmesini sağlamaktadır. Çalışma kapsamında incelenen 10 ses eğitimi uygulamasının 10 tanesinin Appstore'da, 6 tanesinin Google Play Store'da mevcut olduğu ve hepsinin ücretsiz kullanım hakkı tanıdığı; uygulamaların genel olarak çeşitli amaçlara yönelik vokal egzersizleri sunduğu, doğru perdede şarkı söylemeyi, şarkı söyleme esnasında ses ve nefes kontrolünü öğretmeyi hedeflediği tespit edilmiştir. Bazı uygulamaların öğretim videoları içerdiği, kişinin ses türünü analiz etme veya seçme olanağı tanıdığı, egzersizleri ses aralığına göre kişiselleştirdiği, vokal egzersiz esnasında şarkı söyleme perdesini/entonasyonu algılamakla birlikte egzersiz sonunda puanlama sistemine sahip olduğu görülmüş, böylelikle ses eğitimine yönelik motivasyonu arttırdığı ve öğrenmede kolaylık sağladığı tespit edilmiştir. Çalışma sonucunda, ses eğitimi alanına yönelik teknolojik çözümlerin ve modern yaklaşımlara ihtiyaç duyulduğu; mobil uygulamaların şarkı söyleme becerilerinin geliştirilmesine yönelik modern sistemin iyileştirilmesi açısından faydalı olduğu söylenebilmektedir.

KAYNAKÇA

Crompton, H. (2013). "A Historical Overview of M-Learning: Toward Learner-Centered Education". (Ed. Zane L. Berge & Lin Y. Muilenburg), Handbook of Mobile Learning, ss. 41-52, Routledge Handbooks Online.

El-Hussein, M.O. & Cronje J.C. (2010). "Defining Mobile Learning in the Higher Education Landscape", Journal of Educational Technology & Society, 13(3):12-21.

Han Y. (2022). "Using Mobile Applications in the Study of Vocal Skills", Education and Information Technologies, 1-21. <https://doi.org/10.1007/s10639-022-11268-1>

Ouyang, M. (2022). "Employing Mobile Learning in Music Education", Education and Information Technologies, 1-17. <https://doi.org/10.1007/s10639-022-11353-5>

Raja, R. & Nagasubramani, P. C. (2018). "Impact of Modern Technology in Education", Journal of Applied and Advanced Research, 3(1): 33-35.

Xu, C. & Zhai, Y. (2022). "Design of a Computer Aided System for Self-learning Vocal Music Singing with the Help of Mobile Streaming Media Technology", Computer-Aided Design and Applications, 19(S3): 119-129. <https://doi.org/10.14733/cadaps.2022.S3.119-129>

İnternet Kaynakları

http-1: <https://vocaberry.org/vocaberry>

http-2: <https://apps.apple.com/us/app/vocalizer-for-ios/id1453784872>

http-3: <https://apps.apple.com/us/app/vox-tools-learn-to-sing/id568721281>

http-4: <https://www.erolstudios.com/singers-studio-voice-and-ear-training/>

http-5: <https://www.singsharp.com/>

http-6: <https://riyazapp.com/>

http-7: <http://swiftscales.com/>

http-8: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.indraaziz.sevenminutevocalwarmup&hl=en&gl=US>

http-9: <https://www.perfectpitch.ai/>

http-10: <https://apps.apple.com/us/app/voco-vocal-coach/id846174890>

İlahi Dinleri Temsil Eden Kurumlar Üzerinden Yeni Medya Kullanım Biçimleri *

Manners of New Media Utilization on Institutions Which Represent Divine Religions

ÖZET

İletişim, sosyal bir varlık olan insanın doğumuyla başlar. Bu doğal süreç hayat boyu devam eder. Din ise insanlık tarihi boyunca var olan temel değer ve olgulardan biridir. Günümüzün en belirgin özelliklerinden birisi de teknolojik gelişmelerdir. Bu gelişmeler ve enformasyon hayatın vazgeçilmezleri arasına girmiştir. Yeni iletişim ve medya teknolojilerindeki gelişmeler, dinler için yeni fırsatlar ve riskler meydana getirmiştir. Bu gelişmelerin ticari, kültürel, sosyolojik ve politik sonuçları olduğu gibi dinlerle ilgili sonuçları da olacaktır. 'Global köy' olan dünyamız yeni iletişim biçimleriyle tanışmakta böylece hayatımızı etkilemektedir. Din aşkın varlıkla insan arasındaki iletişimdir.

Sosyal medyayı da içine alan yeni medya da din artık dijitalleşmeye başlamıştır. Birey için yeni sosyalleşme ortamları sunan dinlere ait web'ler, istenilen bilgiye doğru ve hızlı bir şekilde ulaşabilmeyi amaç edinmiştir.

İlahi dinlere ait; www.diyamet.gov.tr

www.varican.va

www.chabad.org web siteleri belirlediğimiz zaman periyodunda 1 tıklanabilir şekilde içerik analiziyle incelenmiştir.

Önemli bir arabirim olan web'de içine alan yeni medya, kurumlar için enformasyon ağının dünyanın her yerine kolayca ulaşmasını sağlamış, dinlerin iletişim politikalarını ve hedef kitlelere ulaşma yöntemlerini de derinden etkilemiştir.

Kurumların kültürel, ekonomik ve hukuki yapıları, yeni medya kullanım biçimlerini, yeni medyayı kullanarak verdikleri hizmetlerin türlerini, yapısını ve söylemlerini farklılaştırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kurumsal Yapılar: Diyanet- Vatikan- Chabad, Medya Teknolojileri

ABSTRACT

Communication starts with in the birth of a social being called human. This natural process continues throughout the life, and the religion is one of the natural and main phenomenons. One of the most prominent developments of our day is technological innovations. This informatic evolution has taken its place among necessities of human life. The improvement in new media and communication has brought various advantages and threats to religions. These innovations will make different impacts on divine religions just as their social, political and cultural consequences. As a "global village" our world is in the period of meeting new ways of communication and effecting our lives in every aspect. The religion is the communicative relationship between human and the higher being.

Along with the presence of social media, the religions have started becoming digital. Religious websites that offer new pathway of socializing for individuals has taken the responsibility of providing accurate information to people. The following websites:

www.diyamet.gov.tr,

www.vatican.va,

www.chabad.org, are within reach in a 1 minutes timetable.

A crucial interface, new media which also contains websites has helped the information to be accessible all around the world, and effected communication policies of religions with their ways of getting in touch with new people.

The cultural, economic, jural and economic structures diversifies the services, types, structures and speeches that is offered by new media.

Keywords: Institutional Structures: Diyanet- Vatican- Chabad, Media Technologies

GİRİŞ

Batı dillerinde 'communication', latince 'communis- communicato' paylaşmak anlamına gelen iletişim, mesajların paylaşılmasıdır. Gelecek nesillere kültürel öğeleri de aktaran iletişim doğal bir süreçtir ve bireyin dünyaya gelmesiyle başlar ve hayat boyu devam eder. Hayatın merkezindeki bu süreç, bireysel ve toplumsal

Muhsin Özdemir¹

How to Cite This Article

Özdemir, M. (2023). "İlahi Dinleri Temsil Eden Kurumlar Üzerinden Yeni Medya Kullanım Biçimleri", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 9(68): 2898-2904. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/smryj.67913>

Arrival: 25 December 2022
Published: 28 February 2023

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

* Bu çalışma "İlahi Dinleri Temsil Eden Kurumlar Üzerinden Yeni Medya Kullanım Biçimleri" başlıklı Doktora tezinden türetilmiştir.

¹ Dr., İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

ilişkilerde, örf adetlerde, giyim kuşamda hep kendini hissettirir. Hayatı doğru anlamlandırın dinin de bir iletişim olduğu açıktır. Birey ile aşkın varlığın arasındaki ilişkiyi ifade eden, kutsalın yaşanması olan din, muhataplarına öncelikle doğru bir şekilde inanmayı sonra inandıklarını yaşamayı öğütler. Medya da bireyin hayatındaki bu süreç içerisinde kendine yer edinmenin çabasıdır.

Bireyin iç dünyasında başlayarak devam eden, grup içi iletişimden kurumsal iletişime geçen bu süreçte kaynak, aşkın varlık Allah'tır. Mesajı kutsal metinlerdir. Hedef kitle de tüm insanlardır.

Sosyolojik bir olgu olan internet, bilgisayar ve akıllı cihazlar ile milyarlarca enformasyonun bireyler arasında dolaşmasına olanak sağlar. Zamanımızın özelliklerinden biri de teknolojik gelişmeler ve küreselleşmedir. Sonuç itibarıyla gelişen internet ağı kurumsallaşmış dinlerin iletişim politikalarını ve hedef kitlelere ulaşma yöntemlerini değiştirmiştir. Toplumun geldiği noktada elektronik ortamda üretilen enformasyon, kolay ve hızlı bir şekilde paylaşılıp yayılmak suretiyle sınırlar ortadan kalkmakta ve geniş bir yelpazede bireyi etkilemektedir.

Sosyal bir varlık olan insan enformasyonu üretip anlamlandırır. Bu enformasyonun aktarılması olan iletişim, insanın doğumuyla başlar. Hayat boyu devam eder. Teknolojik gelişmeler insanı ve onun ilişkilerini değiştirir. Bu dönüşüm ve değişimin ticari, kültürel, sosyolojik, politik ve hukuki sonuçları olduğu gibi kurumsal üç din ile de ilgili sonuçların olması doğaldır.

Bilgisayar ve mobil cihazlar aracılığıyla bireyler arasındaki iletişim, değişmeye ve dönüşmeye başlamıştır. Sonuçta iletişimle başlayan süreç etkileşimle devam etmektedir.

İnanç, ibadet ve ahlâktan oluşan din farklı ortamlarda öğrenilmekte ve dünyanın en ücra yerlerine bile kolaylıkla ulaşmaktadır. Çalışmada dini temsil eden kurumlara ait web sayfaları üzerinden yeni medya kullanım biçimleri ekonomi politik ile de ilişkilendirilerek analiz edilmiştir. İçerik analizi iletişim aracı olan web sayfalarının incelenmesi için güçlü bir yöntemdir.

2022 (Tuik) verilerine göre evlerde kullanılan internetin %95 olduğu dikkate alınırsa web sayfalarının önemi ortaya çıkmış olacaktır. İlgililerine bilgi verirken, onları aynı zamanda ikna da eden web'ler, bilgiye kolay ve hızlı erişimin yolunu da açmıştır. Web'in başarısı kurumsallaşmanın gereklerine göre sunulmasıyla da ilişkilidir. İçerik analiziyle yapılan çalışmada 20-25 aralık 2022 tarihleri zarfında web sitelerine erişim sağlanmıştır. Dolayısıyla bu zaman aralığının dışında verilerde değişiklik olabilir.

Çok geniş bir perspektife sahip olan medya önemli bir akademik alandır. Sahiplik yapısı, üretim biçimi, bireysel ve toplumsal etkileri, kurumsal iletişime etkileri her yönüyle tartışılır. Bu tartışma liberal veya eleştirel olabilir. Dini temsil eden kurumların web sayfalarını analiz etmeden önce 4 önemli aşamayı (ne aşamaları bunlar?) belirtmek gerekir:

a. Medyanın gelişmesi: Geleneksel medyayla başlayan yolculuk bugün artık sayıları her geçen gün artan yeni platformlarla devam etmektedir. Primitiften çağdaşa uzanan çok uzun bir yolculuk vardır. Bu süreç devam etmektedir. Web siteleri de bunun bir sonucudur.

b. Kurumun büyümesi: Yurt içi ve yurt dışı bağlantılarıyla kurumsallaşmayla birlikte hizmet ağıda genişlemiştir.

c. Hizmet yelpazesinin genişlemesi: Önceleri sadece dine ait argümanların ifade edildiği hizmet ağına sivil toplum hareketleri olarak yeni alanlar ortaya çıkmıştır. Örneğin Papa'nın Ortadoğu ziyaretinde barış elçisi olarak mesajlar vermesi.

d. Devlet ve hükümet müdahalelerinin değişen rolü: Devlet ve hükümet müdahaleleri hem kurumsal yapı da, hem de yapılan faaliyetlerde etkili olmaktadır. Din, bir kutsal kitabı, peygamber, lider ya da kurucusu olan, kutsal bir varlık ya da 'tanrı' inancını içinde bulunduran, belirli bir ibadet yapısı ve kuralları olan ve mensuplarına karşı emir ve yasaklarla bağlayıcı olan inanç sistemlerinin tümüdür. İslam anlayışına göre ise din tanımı ; 'akıl sahibi şuurlu insanları, kendi irade ve istekleriyle hayırlı olan şeylere yönelen ilahi bir yasadır (Tümer, 1997: 8).

Aşkın varlığa inanıp, ona itaat etmeyi, buyruklarını tutmayı öğütleyen ilahi dinler, hayatı anlamlandırır, bireyi kemale erdirir. Her üç dinin de ortak değeri aşkın varlığın gönderdiği vahiydir. Vahyi insanlara açıklayan, doğruyu, faydalıyı, zararlıyı öğreten peygamberler vardır. Allah Tevrat'ı Hz. Musa'ya, İncil'i Hz. İsa'ya, Kuran-ı Kerim'i de Hz. Muhammed (a.s.)'a göndermiştir. Onların görevleri tebliğ ve davettir. İnsanlarda bu konuda özgür iradeleriyle seçimlerini yapar. İbadet aşkın varlığa tapmak yaratılmış olanlara da şefkat göstermektir. Kurtuluşa ulaşmak isteyen katıksız bir iman ile içtenlikle güzel eylemler yapmalıdır. Mutluluğun ve erdemin yolu buradan geçer. Yeni bir dünya düzeni oluşturma çabasında olan küreselleşme dinleri de

etkiler. Modern insan tek boyutlu haliyle yalnızdır. Çıkış aramaktadır. İşte incelediğimiz ilahi dinler de yeni medyadaki bu varlıklarıyla insanlara etkin bir şekilde ulaşma çabasındadırlar.

Genel olarak ilahi dinlerin 4 fonksiyonundan söz edilir:

- İnsan yaşamını etkileyen gücüyle din, aşkın varlığa içtenlikle inanma ile başlar. Aşkın varlığa inanan birey, onun gönderdiği mesajları da kabullenir.
- İlahi dinlerde cemaat ile yapılan ritüeller sayesinde kolektif bilinç öne çıkar. İnanılan şeyler eyleme dönüşür.
- Değerler bütününe içtenlikle bağlanma esastır.
- Ödül ve ceza vardır. Bunlar bu dünya ile ilgili olabildiği gibi öbür dünya ile ilgili de olabilir.

ÜÇ İLAHİ DİNİ TEMSİL EDEN KURUM: DİYANET- VATİKAN- CHABAD

Diyanet İşleri Başkanlığı

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanından 1 yıl sonra 1924'te kurulan Başkanlık'ın görev alanını 1982 anayasası şu şekilde açıklamıştır:

'Genel idare içinde yer alan Başkanlık, laiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasi görüş ve düşüncülerin dışında kalarak ve milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinerek, özel kanununda gösterilen görevleri yerine getirir'.

İslam'da dini ve ruhani bir otorite olmadığından, din hizmetleri, toplumda bunları yerine getirebilecek bilgi ve mesleki donanıma sahip kimselere bırakılmıştır. Ancak tarihi süreçte, genelde bu hizmetler devlet tarafından örgütlenmiş, onun destek ve kontrolünde yürütülmüştür. Günümüzde bu görev Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kontrolünde yürütülmektedir (Kutlu, 2009: 107).

İslam Dini'nin inanç, ibadet ve ahlak esaslarını sahih dini bilgi ile yürüten, ibadet yerlerini yöneten, bu alanda güvenilen, referans alınan, insanlığın barış ve huzuruna katkı sağlayan bir kurumdur.

Diyanetin Yapısı ve Medyayı Kullanım Amacı

Din hizmetlerini yürüten Başkanlık anayasal bir kurumdur. Görev sahası kanunla belirtilmiştir. Din hizmetlerinin yürütür, kanunla kendisine verilen görevleri yerine getirir.

Bir kamu kurumu olan Başkanlık, devlet mekanizması ve bürokratik sistemin bir parçasıdır. Müslümanların din işleri ile ilgili müessesenin en yüksek makamı konumundadır (Tuğlacı, 1985: s. 604).1961 Anayasası; 154. maddesiyle Diyanet İşleri Başkanlığı'nı bir Anayasa kurumu olarak düzenlemiş, genel idare içinde yer vermiş ve bu kurumun, özel kanununda gösterilen görevleri yerine getirmesini öngörmüştür (Tarhanlı, 1993: 48).

Toplumun dini açıdan aydınlatılması amacıyla 99 yıldan beri faaliyet gösteren kurumda 18 başkan görev yapmıştır. 16 Eylül 2017'te seçilen 2023 yılında Prof. Dr. Ali Erbaş halen görevdedir.

Yaklaşık 150 bin kişinin istihdam edildiği kurumdaki sayı her geçen gün ihtiyaçlarla paralel olarak artmaktadır. Kendisine tahsis edilen bütçeyle dini hizmetleri yürüten Başkanlık bunun yanında 1975'te kurulan Diyanet Vakfı aracılığıyla da faaliyetlerini sürdürmektedir. Vakıf bünyesinde yurtlar, araştırma merkezleri ve basın- yayın faaliyetleri vardır. Türkiye Diyanet Vakfı yürütmekte olduğu faaliyetler ve bakanlar kurulu kararıyla izinsiz yardım toplayabilme özelliğiyle kurumun en büyük destekçisi durumundadır.

Cumhuriyet tarihi boyunca Diyanet bütçesinin, dönemin ekonomik ve siyasi koşullarından etkilendiği, hükümetlerin politika tercihlerinin kurum bütçesine doğrudan yansıdığı, bütçesindeki en büyük reel artışların özellikle 2000'li yıllarda gerçekleştiği sonucuna varılabilir. TDV'ye ait verilerin de analize dahil edilmesi halinde Türkiye'de devletin din hizmetlerine bakışı ve verdiği önem daha iyi anlaşılacaktır (Mutluer, 2014: 23).

Vatikan

Adı Status Civitatis Vaticanae olan Vatikan, Havarisel oluşuyla Hz. İsa'ya dayanır. Hristiyanlığın üç ana mezhebinden biridir. Roma'da bulunan Mukaddes Makam, Katoliklerin manevi ve dini merkezidir. Dünya üzerinde 1.3 milyar bağlısı vardır. Siyasi yönden Vatikan'ı, dini yönden bütün Katolikleri temsil eder.

Misyonu, Evrensel Hristiyanlığın temsilcisi sıfatıyla fakir ve zor durumda olanlara desteklemektir. Ruhani lider ve Katolik dünyasının Başpiskoposu olan Papa, Kutsal Makam'ın temsilcisidir. Masumdur. Yasama, yürütme ve yargının başıdır.

Vatikan'ın Yapısı ve Medyayı Kullanım Amacı

Günümüzde inanan en çok olan din Hristiyanlıktır. Hristiyanlıkta en yaygın mezhep ise Katoliklerdir.

Katolikleri diğer mezheplerden ayıran temel özellik ise onun kurumsal yapısıdır ve bu yapının en üstünde 'İsa'nın Vekili' ve 'Aziz Petrus'un Halefi' (St. Pietro) olarak Papa'nın bulunmasıdır (Işık, 2007: 12). En yüksek ruhani lider ve Katolik dünyasının Başpiskoposu olarak Kutsal Makamı temsil eden Papa;

- Seçimle işbaşına gelir, kardinaller tarafından seçilir. Ölüncüye kadar görevine devam eder.
- Saygınlığının yanında yanılmazdır. Hiçbir Papa yanılmaz ve yanıltilamaz.
- Onun ağzından çıkan her kelime doğrudur ve Tanrı buyruğudur.
- Onun resmi ve gayri resmi görüşmeleri ve yazışmaları Vatikan'ın resmi görüşüdür.
- Yasama, yürütme ve yargı olmak üzere üç boyutlu bir otoriteye sahiptir.

Teokratik yapısıyla Katoliklerin merkezi olan Vatikan yarım km. kare yüzölçümü ve nüfusu ile dünyanın en küçük ülkesi olan, dünyanın en önemli sanat koleksiyonların da barındıran, din ile sanatın, estetik ile görseelliğin ikonlarla sembolizmin tavan yaptığı dini, siyasi ve ticari bir merkezdir.

İlgilileriyle iletişim kurmak için kiliseye ait platformları düzgün bir şekilde kullanabilmenin yollarını anlattığı makalede içerik stratejisti Meghan Tocci bazı önerilerde bulunarak şu soruyu sorar: Kilise sosyal medyayı neleri başarabilir? Bu önerilerini şöyle sıralar:

- Kilise cemaatini sosyal medyayla buluşturmak. İnsanların hayatında sizinle ortak yönlerini anlatmalarını sağlamak sizi duygusal olarak buluşturur, korku ve baskı hissetmeden katılacakları bir ortam oluşturursunuz.
- Her yerde olmaya çalışmayın. Sayısı her geçen gün artan platformların öne çıkan özellikleri farklı farklıdır. Facebook çeşitli yaş gruplarına ulaşmak için akıllıca bir yol. Instagram fotoğraf paylaşımı için, twitter kısa bilgelik mesajları için.
- Platforma başkalarının katılımını da sağlayın. Tüm konuşmayı bir kişinin yapması yerine yorumlara, beğenilere, rettwitter' lere izin verin.
- Değerlerinize sadık olun. Dürüst, samimi, içten davranırsanız güvenli bir ortam oluşturursunuz.
- Düzenli ve güncel olun. Bu potansiyelinizi artırır. Tartışmaların seyrine göre güncel bilgileri ortama taşımak sizi başarıya götürür (Tocci, 2018: 3-4).

Dinin yaygınlaştırılmasında Çağdaş Bilgi Teknolojileri (Vatikan Örneği) başlıklı makalede belirtildiği üzere;

"Papalar kendileri de diğer kilise adamlarına yeni teknolojilerden yararlanmaları için örnek olmaktadır. II. Ioannes Paulus'un taşınabilir bilgisayar ve internetten istifade edebilmek edebilmek becerisi ile tanınmasının yanı sıra, XVI. Benedict Vatikan'ın Basın sözcüsü Federico Lombardi'den hediye olarak, üzerinde "Zat alileri XVI. Benedikt'e" sözleri yazılmış iPod nano almıştır. Medya bu hediyeyi Vatikan'ın dijital milada geçmesinin simgesi olarak değerlendirmektedir" (Aliyev, 2015: s. 157).

Katoliklerde yeni medyayı toplumun yararına kullanmak, dini içeriklerinde olduğu sosyal mesajlar ile vaaz öne çıkmaktadır. Bu faaliyetler televizyon kanalında canlı olarak yayınlanmaktadır.

Chabad

Zorluklara karşın insanların, bütün Yahudilerin ve İsrail'in çıkarlarını koruyacak bilince ulaşmalarını sağlamak için dünya ölçeğinde etkinlikler yapan merkezi Kanada'da bulunan dini bir kurumdur.

Tarihsel süreçte Yahudilik için üç idealden bahsedilir: Devlet, millet ve kutsal yer. Devletle ifade edilen Yahudilerin kurdukları devlet, militle ifade edilen Yahudiler ve Kutsal Yer ile ifade edilen de Filistin topraklarıdır.

Kronolojik açıdan ilahi dinlerin ilki olan Yahudilik, Hz. Musa'ya dayanır. Tarihi Hz. İbrahim ile başlar, Hz Yakup'un soyundan devam eder.

Chabad'ın Yapısı ve Medyayı Kullanım Amacı

Yahudi felsefesi doğrultusunda bir bilinç oluşturabilmek amacıyla, diasporanın gücünü kullanarak dünya çapındaki kurumsal ağıyla Chabad, şu inanca sahiptir: 'Seni unutursam Ey Yerusolim (Kudüs), sağ elim hünerini unutsun!.. Eğer seni anmazsam, eğer Kudüs'ü baş sevincimden üstün tutmazsam, dilim damağıma

yapışsın. Yeruşalim'in düştüğü gün, "yıkın onu, yıkın temellerine kadar" diyen Edomlular'ın tavrını anımsa, Ya Rab (Tevrat, Mezmur, 137).

Dinin motivasyonu ile dünyada söz sahibi olan Yahudiler, sosyal, siyasal ve dini ögelere sahip Siyonist emellerinin gereği organizasyonlarla dünya çapında etkindirler. Yahudi Devleti'nin varlığı bütün mezheplerde çok üstün bir idealdir.

Dünya üzerinde etkin olan Chabad Yahudileri medyayı bütün Yahudileri bir araya getirme çabası için kullanmaktadırlar. Bununla beraber hem Birleşik Devletler'de hem de Avrupa genelinde çok güçlü bir şekilde devam eden lobcilik faaliyetlerinin de etkisi belirtilmelidir.

Toplam nüfusu 7.8 milyar dünyamızda yaklaşık 15 milyon Yahudi yaşamaktadır. Dünya nüfusunun on binde ikisine karşılık gelen Yahudilerin dünya konjonktüründe etkileri ise çok büyüktür. Çoğunluğu İsrail'de ve Birleşik Devletler'de olmak üzere, bu kadar az nüfusla dünya ticaret, finans, medya ve siyasetinde etkili olmaları, bilimsel faaliyetlerdeki başarıları izlemekte oldukları iletişim politikalarıyla ilgilidir.

Başlangıçta daha çok Yahudiler için kullanılan zamanla diğer milletler içinde dillendirilen bir kavram diaspora. Bu sosyal olaylar ve gelişmeler sonunda esas kimliğini kaybetmeyen toplumlara ait bir durumdur. Dünya genelinde dağılık olsa da vaad edilen toprakların özlemini hissetmektedir.

Siyaset bilimci William Safran'a göre diaspora:

- Orjinal bir merkezden çevre bölgelere yayılma durumu
- Anavatan efsanesinin ebedileştirilmesi
- Dönülecek bir yer olarak anavatanın idealize edilmesi
- Anavatanı yeniden tesis etme veya muhafaza etme sözü
- Etnik- ulusal kimliğin muhafazası için anavatanla ilişkili olma durumu (Okutan, 2012: 79-90)'nu ifade eder.

Grubun iletişim politikasının bireyleri ve grupları yukarıda ifade edilen görüş doğrultusunda organize etmeye ve özdeşleşme ihtiyacını gidermeye dönük olduğu anlaşılmaktadır. Holokost, Antisemitizm ve Siyonizm gibi unsurlar iletişim politikalarının da etkilidir.

Musevilerin inancına göre Tanrıları olan Yahova birdir. Evrenin Sahibi, her şeyi var eden , insanların iç dünyalarını bilen, sınırsız güç sahibidir.

Yehova kurtarıcı Mesih'i bir gün gönderecektir. En üstünü Musa Peygamber olan Yahudi inancında bütün Peygamberlerin sözleri gerçektir.

Araştırmanın Analizi ve Bulguları

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler sonucu internetin yaygınlaşması kurumları derinden etkilemiştir. Dinleri temsil eden 3 kurumun dünya ölçeğinde etkinliğini sürdürebilmek amacıyla web sayfalarını daha etkin ve verimli kullanmaları gerektiği açıktır. Teknolojik gelişmeler, ekonomik ve sosyal hayatı etkilediği gibi dini de etkilemektedir.

Bu çalışmanın amacı, ilahi dinleri temsil eden kurumların yalnız olarak din hizmetlerinin insanlara ulaştırılmasına hizmet eden örgütlü yapılar olup olmadığı ve bu kurumların kuruluş amaçlarına, sahip oldukları kültürel, ekonomik, politik ve hukuksal yapılarına uyumlu bir hizmet anlayışıyla hareket edip etmediklerine dair bazı değerlendirmeler yapmaktır.

Sonuçta sosyal medyayı etkin kılan internet, kurumlar için önemlidir. Kurumların çalışmalarını ve yönetim stratejilerini yönetmek için yeni medyanın önemi gittikçe artmaktadır.

Kurumsal iletişim, kurumun hedeflerine ulaşmak için takip ettiği yöntemi belirler. Bu amaçla paydaşlarla ilişkilerini düzenlemek, iletişim yöntemlerini hedefleri doğrultusunda kullanmak önemli görülmelidir. Web sayfalarının analizinden çıkan sonuç budur.

Evrende sürekli bir değişim vardır. Dinler ve öğretileri değişirse de yeni medyadaki paylaşım ve yorumlar değişmektedir. İletişim ve teknolojiye gelişmelerin geldiği nokta ortadadır. Bu anlamda sanal ortamların ortaya çıkmasıyla dinlere ait ritüellerin yapıldığı ortamlar da çoğalmıştır.

Web sayfaları dinleri temsil eden kurumsal yapıların elektronik ortamda dış dünyaya açılan penceresidir. Çalışmamızda bu yapıların web sayfaları incelenmiştir. Web içeriğinin bilimsel denebilir/objektif inceleme sonucu çıkan sonuçların bir kısmı yorumlanmıştır.

İnceleme yaptığımız zaman periyodu 20-25 Aralık 2022'dir. Web sayfasında 1 tıklama?? ulaşılabilecek şekilde incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

1. Enformasyon akışı:
2. Katılım
3. Kampanya
4. Haberleşme Ağı

Mevcut olan iletişim boyutlarını analiz etmek ve buradan mevcut olmayan sosyal gerçeğin belirli boyutlarına (kaynak- hedef- ortam) yönelik çıkarım yapmak amacıyla, metinlerin içeriklerini analiz eden ve bu süreçte belirli kurallar çerçevesinde hareket eden bir yöntemdir. (Gökçe: 2006, s. 20). Buradaki analizin amacı, web ortamını değerlendirmektir.

Kamuoyunu yansıtan bir işleve sahip olan web ortamı herkese açıktır. İçerik analizi yöntemiyle değerlendirilen web sayfaları incelenmiştir. İçerik analizi sistematik ve tarafsız sonuçlar çıkarmak için kullanılan bir araştırma tekniğidir.

İletişim teknolojisinin gelişimiyle, statik yapıdan çıkarak dinamik bir yapıya dönüşen web (Aktaş: 2014: s. 53) siteleri incelenmiş, çok sayıda web ortamını da kapsayan internet sunucu sistemi olan www (world wide web) gerek var mı? üzerinden analizler yapılmıştır.

Bilginin gereksinim duyulan anda, gereksinim duyulan kapsamda ve elverdiğince ekonomik bir şekilde (Çakın, 2000: s. 27-28) ulaştırılması noktasında web sayfalarının önemi her geçen gün artmaktadır.

Enformasyon sağlamak, reklam ve pazarlama imkanı yaratmak, iç ve dış paydaşlarla iletişim kurabilmek ve geribildirim alabilmek için düzenlenen web sayfaları kurum hakkında şu bilgilere de yer verilen platformlardır (Okay ve Okay, 2007: s. 78) :

- ✓ Kuruluşun tarihçesi, gelişimi ve genel tanıtıma yönelik bilgiler
- ✓ Yöneticilerin listeleri, özgeçmişleri ve erişim olanakları (tel, fax, e-mail vb.)
- ✓ Kuruluşun organizasyon şeması
- ✓ Yapılan faaliyetlerinin duyurulması
- ✓ Yüklenmesi için sayfaya konulan fotoğraf ve grafikler

SONUÇ

Araştırma kapsamında örneklem grubuna dahil edilen Diyanet İşleri Başkanlığı, Vatikan ve Chabad'ın kurumsal web siteleri görülmüştür. Buna göre;

Vatikan'ın kurumsallaşma ve kurumsal tarih açısından en üst seviyede olduğu, Diyanet'in sitesinde 28 Mayıs 2013 tarihli kurumsal tarihçenin bulunduğunu, Chabad'ın daha çok kutsal kabul ettiği metinler üzerinden kendi kurumsal tarihini sunduğu görülmüştür.

Chabad'ın kendi arama butonunda kurum felsefesini ifade etme noktasında 1200 kez misyon sözcüğünü gösterdiği, Diyanet'in 25 aralık 2012 tarihli temel ilke ve hedefler başlığı altında yarım sayfa halinde kurumsal felsefesini sunduğu, Vatikan'ın 84500 kez misyon sözcüğünü gösterdiği görülmüştür. Diyanet kurumsal felsefesini iki sayfa olarak verirken diğer iki kurum faaliyetleri içinde vizyon ve misyonlarını sunmaktadır.

Dünya ölçeğinde ülke bazında en iyi örgütlenen kurum Chabad'dır. 172 ülkede temsilciliği olan kurumun Türkiye'de temsilciliği yoktur. Vatikan'a ait diğer kurumların da bilgileri eczaneden ofisine kadar fax ve e-mailleri bulunmaktadır.

Sitede Papa'nın 55 tane mesajının olduğu görülmüştür. En son 4 Aralık 2019'da Kurumlar Akademisi'nin açılış oturumunda verdiği mesaj İspanyolca ve İtalyanca olarak sunulmaktadır. Papanın resminin yanında mavi kuş ambleminin sağında sola doğru kayan bir yazıyla Papa François'in sözleri değişimli olarak yer alıyor. 10 Aralık 2019 günkü sunum şöyle: " La corruption sape dignité " Yolsuzluk insan onurunu zedeliyor. Aktüaliteye ilişkin mesajlarının olduğu görülmüştür.

Vatikan'ın sitesinde 1881 yılından beri verilen 1810 kurul kararı vardır. Diyanet'in sitesinde konu bazlı karar arama yapılabilmektedir.

"Yahudi Pratiklerini Öğrenme, Değerler Topluluğu, Aile, Eğlence ve Önemli Günler " başlıkları altında Yahudiliğin geleneklerine sahip çıkma noktasında içerikler sunan Chabad sitesinin merkezi New York'tadır.

"Dindar ve sadık " demek olan Hasidik Yahudiliğin bir temsilcisi olan Chabad web sayfasını dünya ölçeğinde yaptığı etkinlikler için kullandığı ortaya çıkmıştır.

Diyanete ait 1 televizyon, 3 radyo istasyonu mevcuttur. Chabad'ın jewish.tv. adı altında 20 kanal ve 49 farklı eğitici kanalı mevcuttur. Çocuk radyosu, hasidik müzik ve yahudi bayramları. Ayrıca müstakil çocuk tv kanalı da vardır. (JewishKids.org). İçeriğinin bazıları video, oyunlar, mağaza, klip, müzik, tatillerdir. Vatikan'ın sa 24 saat Youtube üzerinden yayın yapan Vatikan Media Line tv si vardır. Yeni medya konusunda en zayıfı Diyanet İşleri Başkanlığı'dır.

Hem Vatikan'a hem de Chabad'a bağış yapabileme bunların da bağış kabul edebilme imkanı varken Diyanette böyle bir imkan yoktur (Diyanet Vakfına ait site üzerinden bağış mümkündür). 1 milyar 300 milyonluk Katolik dünyasına hitap eden Vatikan'ın turizm gelirleri, gayri menkulleri, bağışlar yoluyla en zengin kurum olduğu anlaşılmıştır.

Web'de çok zengin bir içeriğe sahip olan Vatikan'ın diğer iki sitenin çok üzerinde dini ve tarihi geçmişe önem verdiği ortaya çıkmıştır.

Sadece Vatikan'ın sitesi pdf olarak da sunulmakta ve çıktısı alınabilmektedir.

Sosyal medyayı da kapsayan yeni medya kurumların web sayfalarını, bu sayfaların kullanım biçimlerini, hizmet ağını, söylemlerini ve mesajlarını farklılaştırmıştır.

Kurumda en üst yetkilinin yeni teknolojileri kullanması çok önemlidir. Papa'nın bu teknolojileri çok iyi kullandığı görülmüştür.

Sosyal medyayı etkin kılan internet, kurumlar içinde saygınlık ölçüsüdür. Kurumların çalışmalarını ve yönetim stratejilerini yönetmek adına yeni medyayı kullanma pratikleri de her geçen gün önemini artırmaktadır.

KAYNAKÇA

Aktaş, C. (2007), "QR Kodlar ve İletişim Teknolojisinin Hibritleşmesi", İstanbul, Kalkedon Yayınları

Gökçe, O. (2006), İçerik Analizi: Kavramsal ve Pratik Bilgiler, Siyasal Kitabevi, Ankara

Işık, H. (2007), Hristiyanlıkta Papalık Kurumu: Ortaya Çıkışı, Tarihsel Gelişimi ve Bugünkü Durumu (Doktora Tezi), (Yök Tez Tarama, erişim Tarihi 17.11.2022)

Kitabı-ı Mukaddes (Mezmun), (1997) Kitab-ı Mukaddes Şirketi, İstanbul

Metli, E. (2006), Hasidizmin Yahudi ve Öteki Anlayışı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Okay A., & Okay A. (2007), Halkla İlişkiler Kavram Strateji ve Uygulamalar, Der Yayınları, İstanbul

Okutan Çağatay, M. (2012), 1915 Ermeni Tehcirine Kavramsal Bir Yaklaşım, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, No: 29

Tarhanlı, İstar B. (1993), Müslüman Toplum Laik Devlet Türkiye'de Diyanet İşleri Başkanlığı, Afa Yayınları, İstanbul

Tuğlacı, P. (1985), Ansiklopedik Sözlük, Okyanus Yayınları, İstanbul

Tümer, G. (2002), Dinler Tarihi, Ocak Yayınları, İstanbul

İnternet Kaynakları

<https://bd.org.tr/index.php/bd/article/view/389/> erişim tarihi 21 Aralık 2022, Çakın İ. nin Makalesi

www.chabad.org

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/niguiibfd/issue/19758/211558/> erişim tarihi 20 Aralık 2022/ Vugar Aliyev

www.diyamet.gov.tr

<https://simpletexting.com/tips-for-making-the-most-of-your-church-social-media-pages/> erişim tarihi 22 Aralık 2022 (Tocci Negha'ya Ait Makale)

www.vatican.va